

METODINIS LEIDINYS PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGAMS

TURINYS

PARENGĖ: Prof. dr. Ona Monkevičienė (sud.), Doc. dr. Vitolda Sofija Glebuviene (sud.), Doc. dr. Kristina Stankevičienė, Doc. dr. Aldona Mazolevskienė, Doc. dr. Sigita Montvilaitė, Doc. dr. Marija Jonilienė, Mgs. Ieva Kerulienė, Mgs. Vjolė Mauragienė.	Įvadas 4
RECENZAVO: Prof. habil. dr. Audronė Juodaitytė, Doc. dr. Daiva Malinauskienė	1 skyrius Kaip vadovautis į vaiką orientuoto ugdymo paradigma ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikus 5
Dailininkė Edita Suchockytė	2 skyrius Kaip modeliuoti priešmokyklinio ugdymo(si) turinį vaikui ir su vaiku 16
Leidinyi aprobuotas VPU PPF Tarybos posėdyje 2010 m. rugpjūčio mėn. 30 d.	3 skyrius Kaip parinkti šiuolaikines ugdymo formas ir būdus vaiko kompetencijų ugdymui(si) 48
	4 skyrius Kokia aplinka kviečia vaiką kūrybiškai ugdytis 94
	5 skyrius Įsivertinimas ar vertinimas – kas svarbiau 105
	6 skyrius Koks bendradarbiavimas su šeima tėvams yra patrauklus 114
	7 skyrius Kuo naudingas ugdymo įstaigos atvirumas bendruomenei 125
	Literatūra 132
	PRIEDAI
	1 priedas Knygelė tėvams „Priešmokyklinis ugdymas. Kas tai?“ 135
	2 priedas Vaiko pasiekimų vertinimo aplankas 141
	3 priedas Vaikų ugdymo pasiekimų aprašų pavyzdžiai 147
	4 priedas Grupės ir lauko aplinkos schemų pavyzdžiai su pagrindimu 155
	5 priedas Priešmokyklinio ugdymo turinio modeliavimo pavyzdys 165
	6 priedas Filmuota medžiaga (DVD formatu): 5 skirtingos vaiko ugdymo(si) situacijos ir specialistų komentarai 166

IVADAS

Šis leidinys skirtas priešmokyklinių grupių pedagogams. Pagrindinė autorių idėja – pažvelgti į priešmokyklinį ugdymą iš vaiko perspektyvos. Leidinio paskirtis – padėti pedagogams suprasti, kaip praktiniame darbe sėkmingiau realizuoti *Bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą, vadovaujantis vaiko pasiekimų standartais*.

Bendrosios priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programos realizavimui yra parengtos metodinės rekomendacijos *Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas*. Jose plačiai atskleisti įvairūs programos realizavimo aspektai. Kita vertus, pedagogams trūksta praktinių pavyzdžių, kaip realizuoti rekomendacijose pateiktus patarimus.

Kol kas aktualiausi išlieka klausimas – kaip pažvelgti į kiekvieną konkretų priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo(si) aspektą iš vaiko perspektyvos, kaip organizuoti ugdymą(si), kad šis požiūris būtų optimaliai realizuojamas. „Metodinis leidinys priešmokyklinio ugdymopedagogams“ skirtas padėti pedagogams rasti atsakymus į šį klausimą. Jame pateikta praktinė medžiaga skirta paskatinti vaiko ugdymą(si) keisti minėta kryptimi. Kitas leidinio tikslas – pateikti šiuolaikinę inovatyvią užsienio valstybių priešmokyklinio ugdymo(si), bendradarbiavimo su šeima, mokykla ir bendruomene patirtį. Taip siekiama praturtinti priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymą(si) mūsų šalyje, pagerinti jo kokybę, priartinti prie Europos standartų.

Leidinio autorių kolektyvas yra sukaupęs didžiulę patirtį apie užsienio priešmokyklinio ugdymo sistemas, nuolat seka vaikų ugdymo kaitą, užsienio pedagogų ir tyrėjų refleksijas. Autorės yra stebėjusios vaikų ugdymą ir diskutavusios su pedagogais bei mokslininkais daugelyje Europos valstybių. Kita vertus, leidinio autorės yra surinkusios išpūdingą medžiagą apie vaikus, jų kasdienį gyvenimą, veiklą, poreikius. Ši medžiaga leidžia matyti bei iliustruoti vaiko ugdymo pokyčius per pastaruosius dešimtmečius, atskleidžia nelengvus vaikų ugdymo(si) pertvarkymo vadovaujantis nauja paradigma žingsnius.

Galime stebėti ir naują reiškinį. Leidinio autorės ir vaikystės studijas pasirinkę studentai bei „intelektinį nerimą“ jaučiantys, nuolat ieškantys pedagogai per tuos dešimtmečius tapo darnia bendruomene. Visos Lietuvos priešmokyklinių grupių pedagogai bei ugdymo įstaigų vadovai padėjo rašyti šį metodinį leidinį – atrinko į vaiką orientuoto ugdymo paradigmą atspindinčias nuotraukas, vaikų darbelius, samprotavimus. Šis procesas atskleidė nuolatines jų refleksijas bei pastangas, ieškant vaikui tinkamiausių ugdymo(si) formų, būdų, priemonių. Studentai, dėstytojų kreipiami stebėti ir matyti vaiką, išgirsti jo balsą, ne tik rinko autentišką medžiagą apie ugdymo įstaigoje vykstančius procesus, bet ir brenė kaip naujos kartos ugdytojai. Tai padėjo realizuoti siekį pažvelgti į skirtingus priešmokyklinio ugdymo(si) aspektus iš vaiko perspektyvos – tiek teoriniu, tiek praktiniu lygmeniu.

Tikimės, kad leidinys padės priešmokyklinių grupių pedagogams tobulinti savo kompetenciją, siekti profesionalumo. Jame daugiausia dėmesio skiriama tiems aspektams, kurie vis dar yra problemiški. Pavyzdžiui, daug dėmesio skiriama vaikų žaidimui, kūrybiškumui, vaiko pasiekimų įsivertinimui, ugdymo(si) turinio modeliavimui kartu su vaikais ir šeima bei kt. Šiose ir kitoje srityse vis dar trūksta reikiamos kokybės. Leidinyje siekiama atskleisti praktikoje kylančias priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo(si) dilemas ir padėti pedagogui ieškoti atsakymų.

Tikimės, kad leidinyje įdomios ir naudingos informacijos ras ugdymo įstaigų steigėjai, vadovai, dėstytojai, studentai bei visi besidomintys priešmokykliniu vaikų ugdymu.

Leidinio sudarytojos O. Monkevičienė ir V. S. Glebuviene

1 SKYRIUS

Kaip vadovautis į vaiką orientuoto ugdymo paradigma ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikus

Parengė Ona Monkevičienė, Vitolda Sofija Glebuviene, Kristina Stankevičienė

Šiame skyriuje rasite:

- į vaiką orientuoto ugdymo paradigmos esminius teiginius;
- vaikų ugdymo kaip meno sampratą;
- patarimus, kaip kurti savo asmeninę vaikų ugdymo(si) teoriją;
- vaiko klausymosi pedagogikos sampratą;
- į pedagogą ir į vaiką orientuoto ugdymo pavyzdžius savo ugdomosios veiklos refleksijai.

Į VAIKĄ ORIENTUOTO UGDYMO PARADIGMOS ESMINIAI TEIGINIAI

„Vaikystė – ypač sudėtingas žmogaus gyvenimo laikotarpis, kai vaikui reikia ne tik atrasti jį supantį pasaulį, aktyviai su juo sąveikaujant, bet ir tapti unikaliu individu, asmenybe“ (A. Juodaitytė, 2002).

Šiuolaikiniu požiūriu

- vaikas yra unikali individualybė, turinti savo poreikius, interesus, ugdymosi stilių;
- vaikas turi prigimtine galią pats ugdytis turtingoje aplinkoje bendraudamas su suaugusiaisiais ir bendraamžiais;
- vaikas turi savą pasaulio matymą, vertinimą, kitokią nei suaugusiųjų kultūrą;
- vaikas pats kuria savo vertybes, emocinį pasaulį, kalbą, pažinimą, savitą kūrybinės raiškos stilių, elgseną, pats atranda judėjimo džiaugsmą.

Vaikui pradėjus lankyti ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo grupę, jo raidos kelyje atsiranda pedagogas, sudarantis sąlygas įgauti ir skleisti vaiko patyrimui. Šiuolaikiniu požiūriu

- pedagogas garantuoja gerą vaiko savijautą, gerus jo santykius su grupės draugais ir ugdytojais, turiningą vaiko poreikius atitinkančią veiklą;
- pedagogas gerbia vaiko nuomonę, išiklauso į ją, sudaro galimybę vaikui dalyvauti priimančiam su juo ir jo ugdymusi susijusius sprendimus;
- pedagogas sudaro sąlygas prigimtinio vaiko poreikio žaisti realizavimui;
- pedagogas kuria vaiko ugdymąsi skatinančią aplinką;
- pedagogas parenka ir taiko ugdymo būdus, atitinkančius individualų vaiko mokymosi stilių bei mažo vaiko mokymosi logiką;
- pedagogas palaiko ir skatina vaiko patirtinį mokymąsi, garantuodamas jo sėkmę;
- pedagogas padeda vaikui matyti savo pasiekimus, skatindamas įsivertinti tobulėjančius gebėjimus bei įtraukdamas vaiką į vertinimo procesą;
- pedagogas kartu su tėvais laiduoja vaiko ugdymo(si) įstaigoje ir šeimoje darną.

Į vaiką orientuoto ugdymo paradigma verčia atsisakyti tokių suaugusiųjų pasaulyje paplitusių ir iki šiol gajų nuostatų, kaip:

- ikimokyklinis ir priešmokyklinis amžius – nepakankamai reikšmingas vaiko gyvenimo periodas, kai vaikas rengiasi mokyklai, būsimam gyvenimui;
- šio amžiaus vaiko raiška vertintina tik per suaugusiojo savybių raiškos skalę, laukiant vaiko elgsenos ir veiklos pagal suaugusiųjų nustatytus kriterijus, pageidavimus, nurodymus.

Į vaiką orientuoto ugdymo paradigma remiasi nuostatomis, kad:

- ikimokykliniai ir priešmokykliniai metai – reikšmingas, savitas vaiko gyvenimo periodas, pasižymintis unikalios socialine, kognityvine, menine bei emocine vaiko raiška, svarbus pats savaime kaip toks;
- ugdant vaiką, būtina saugoti jo autonomiškumą ir saviraišką, plėtoti bei skatinti jo savarankiškumą mažant, ieškant ir atrandant, puoselėti vaiko kaip kūrybingos asmenybės vertę;
- pasitikint vaiku, bendraujant su juo būtina vaikui sudaryti tokias galimybes, kad jis pažintų suaugusiųjų pasaulio etines vertybes, kultūrą, per savo asmeninį patyrimą ugdytųsi ir socializuotųsi;
- pedagogams ir tėvams būtina nuolat gilintis į kiekvieno vaiko būsenas, jo savitą intelektualinę ir kūrybinę veiklą, jo sprendinių unikalumą, draugystės vaikų grupėje ypatumus, t.y. bendrauti su vaiku kaip su turinčiu neįkainojamą vertę, jį mokant, mokyti iš jo, nuolat reflektuoti ir vertinti savo elgesį.

PEDAGOGAS KŪRĖJAS

Vaikų ugdymas kaip menas

Remiantis G. F. Hoban (2002) tyrimais, pedagogai paprastai dirba vadovaudamiesi trimis vaikų ugdymo sampratomis, kurias galima pavadinti – vaikų ugdymas kaip amatas, vaikų ugdymas kaip darbas, vaikų ugdymas kaip menas. Kokybišką šiuolaikinę profesinę veiklą laiduoja pedagogo požiūris į vaikų ugdymą kaip į meną.

Vaikų ugdymo sampratų charakteringi bruožai

Vaikų ugdymas kaip amatas. Jis grindžiamas išmoktų, nuolat tobulinamų įgūdžių taikymu. Pedagogas gali pasiekti didelio meistriškumo.

- Pedagogas nuolat tobulina tam tikras vaikų ugdymui būtinas kompetencijas
- Tobulina tam tikrą ugdymo technologijų repertuarą
- Žino bendras taisykles, kada ir kaip taikyti atskiras technologijas, kad būtų pasiektas efektyvus rezultatas

Vaikų ugdymas kaip darbas. Pedagogas kelia savo veiklos tikslus ir jų siekia.

- Pedagogas prioritetą teikia vaikų ugdymo(si) tikslų kėlimui ir siekimui
- Didelį dėmesį skiria veiklos planavimui ir kryptingam ugdymo organizavimui
- Prisiima tam tikrą pedagogo vaidmenį (padėjėjo, pagalbininko)

Vaikų ugdymas kaip menas. Pedagogas veikia kaip kūrybiška, refleksyvi, intelektualiai asmenybė.

- Pedagogas ne tik kelia vaikų ugdymo(si) tikslus bei naudoja tam tikrą technologijų repertuarą, bet ir nuolat apmąsto jų prasmę, reflektuoja vaikų ugdymo(si) procesą
- Pedagogas geba kasdieninius praktinius sprendimus priimti remdamasis šiuolaikine į vaiką orientuoto ugdymo teorija, edukaciniais tyrimais
- Geba sėkmingai veikti iš anksto nenuspėjamomis bendradarbiavimo su ugdytiniais ir jų tėvais aplinkybėmis

Taigi vaikų ugdymas(is) traktuojamas kaip dinaminiai santykiai su besimokančiais, kurie kinta priklausomai nuo pedagogo požiūrio į vaiką ir vaikystę, nuo pedagogo vertybių ir asmenybės, besimokančiųjų savybių, jų tėvų lūkesčių ir konteksto.

Pedagogui būtinas *holistinis, konstruktyvistinis, fenomenologinis ugdymo(si) situacijų apmąstymas*: ką, kokių tikslu, kada ir kaip ugdyti, atsižvelgiant į dinaminis santykius su vaikais, jų tėvais bei kintančius kontekstus.

Vaikų ugdymo(si) meną nuo amato skiria: pedagogo gebėjimas veikti lanksčiai, kūrybiškai, prasmingai, remiantis ugdymo teorijomis bei tyrimais, reflektuojant vaikų ugdymo(si) procesą kaip visumą.

REFLEKSYVUS PEDAGOGAS

Pedagogo asmeninė vaikų ugdymo(si) teorija

Kad galėtų perprasti, reflektuoti šiuolaikinį požiūrį į vaiko ugdymą, pedagogas skatinamas susikurti ir vystyti *savo asmeninę vaikų ugdymo(si) teoriją* (Hoban G. F., 2002). Taip jis iš vykdytojo, atlikėjo tampa kūrėju. Tik toks pedagogas geba į vaiką žvelgti kaip į ugdymosi galia turintį subjektą.

Elenos Markevičienės, Metų mokytojos (2002) asmeninė vaikų ugdymo(si) teorija

Kiekvienas vaikas yra vienintelis ir individualus. Jis yra smalsus ir aktyvus. Jis nori pažinti supančią aplinką ir kurti joje. Jis nori bandyti, tyrinėti ir suprasti supantį pasaulį tik jam priimtinais būdais.

Man labai artimas italų pedagogo ir filosofo Lorio Malaguzzi požiūris į vaiką. Jis teigia, kad „vaikas turi šimtą kalbų, šimtą rankų, šimtą minčių, šimtą būdų galvoti, žaisti, kalbėti, šimtą, visuomet šimtą būdų girdėti, žavėtis...“

Vaikas nori būti savimi, nori atrasti savo pasaulį ir džiaugtis jame, būti šeimos ir visuomenės dėmesio centre, jis nori būti pagrindinis savo augimo kūrėjas.

Suaugusieji dažnai susiduria su principine ugdymo problema: „Kokios galėtų būti vaiko veiklos ribos, kada jas didinti ir kada mažinti? Ką daryti, kai vaikas nori daugiau erdvės ir daugiau galimybių išreikšti save?“ Atsakymas kiekvienu atveju priklauso nuo mūsų požiūrio į vaiką. Jeigu mes norime, kad vaikas augtų kūrybingas, būsim supratingi, kai mūsų namų baldai ir apyvokos daiktai taps vaiko „namais“, „garažais“, „teatrais“ ar „ligoninėmis“. Apsidairykime aplink, kiek yra nepanaudotų galimybių, ir kiek daug apribojimų patiria vaikas. Ir suteikime laisvę jo žaidimams.

Rasos Jankauskienės, Metų mokytojos (2009) asmeninė vaikų ugdymo(si) teorija

Vaikai – tai labai skirtingos mažos būtybės su dar neatskleistais iki galo siekiais, norais ir gebėjimais, tai draugiški, patiklūs žmogučiai, kurie yra be galo nuoširdūs, nemokantys meluoti, gebantys fantazuoti, mylėti, džiaugtis, krėsti pokštus. Tai tikrai nuostabios asmenybės, į kurių pasaulį raktą gali rasti tik juos mylintis žmogus. Mano vaikai – visada patys smalsiausi šešiamečiai.

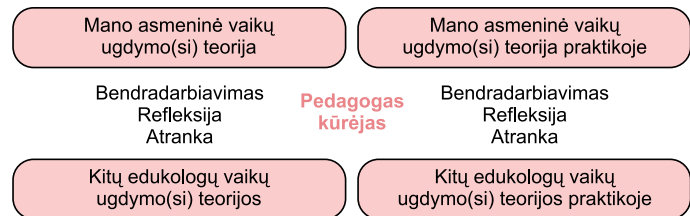
Auklėtoja – tai žmogus, kuris geba tapti vaiko draugu. Tai sunkus tikslas, nes reikia suderinti visos triados – vaiko, tėvų ir auklėtojų – siekius.

Didelį pasitenkinimą suteikia ugdytinių pasiekimai lankant mūsų grupę bei puikūs tėvų ir pradinių klasių mokytojų atsiliepimai apie mūsų įstaigos priešmokyklinių grupių pedagogių darbą, savitą vaikų ugdymo sistemą.

Labai didžiuojuosi, kad kartu su kūrybine grupe parengtas „Priešmokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimo aplankas“ jau treči metai padeda Kauno miesto bei apskrities pedagogams vertinti jų ugdomų šešiamėčių pažangą.

PEDAGOGO ASMENINĖS VAIKŲ UGDYMO(SI) TEORIJOS SANDARA

Pedagogo asmeninę vaikų ugdymo(si) teoriją būtina sudaryti šios keturios dalys.

Mano asmeninė vaikų ugdymo(si) teorija. Šią dalį sudaro pedagogo filosofinis požiūris į vaiką kaip unikalią asmenybę, pedagogo vertybės, kurios yra esminė viso ugdymo ašis, pagrindinės ugdymo sampratos. Ši dalis apima ir pedagogo požiūrį į ugdymo programą bei jos realizavimą, požiūrį į vienus ar kitus vaikų ugdymo metodus, būdus, į vaikų ugdymosi aplinką. Dažnai pedagogai intuityviai jaučia savo asmeninės vaikų ugdymo(si) teorijos ypatumus, tačiau nėra jos išsąmoninę. Kuriant savo asmeninę vaikų ugdymo(si) teoriją arba siekiant aiškiau ją suvokti, svarbu kelti sau refleksyvius klausimus: „Koks mano požiūris į vaiką?“, „Kokias vertybes laikau svarbiausiomis?“, „Kokios teorijos suformavo mano pažiūras?“ Tam tikras neužtikrintumas, „intelektinis nerimas“ yra labai pozityvus ženklas – jis rodo konfliktą tarp senų ir naujų žinių, skatina tolimesnes paieškas, nuolatinį savęs tobulinimą. Gera teorija padeda tikslingai siekti geros praktikos.

Mano asmeninė vaikų ugdymo(si) teorija praktikoje. Ši dalis apima praktinę pedagogo veiklą vaikų grupėje. Pedagogui svarbu reflektuoti: „Kaip mano požiūris į vaiką ir jo ugdymąsi realizuojasi kasdieninėje veikloje?“, „Kodėl aš tai darau? Kodėl darau būtent šitaip? Ar tai atitinka mano vertybes? Ar tai atitinka ugdymo teorijas, kuriomis norėčiau vadovautis?“ Pedagogas, kurio dėmesio centre yra vaikas, savęs nuolat klausia: „Kaip tai keičia vaikų savijautą, veiklą, mano santykius su vaikais, tėvais?“, „Kokie ženklai rodo, kad man pavyksta realizuoti savo į vaiką orientuotą teoriją praktikoje“. Tokia teorijos ir praktikos refleksija padeda pedagogui dirbti efektyviau, nuolat pačiam tobulinti save. Pedagogo mintys, idėjos, žodžiai pradeda sutapti su praktine veikla.

Aktuali dilema: ar visada mūsų noras, kad dėmesio centre būtų vaikas, sutampa su praktine mūsų veikla?

Šalyje esame susidūrę su reiškiniu, kai pedagogas dirba vienaip, o savo veiklą pristato visai kitaip. Pavyzdžiui, sako, kad jo dėmesio centre yra vaikas, o organizuojant ugdymą(si) nesudaro galimybės vaikui pareikšti nuomonės, ką nors pačiam sumanyti, pačiam pasirinkti. Asmeninės vaikų ugdymo(si) teorijos ir praktinės veiklos refleksija padeda pedagogui savarankiškai išvelgti šiuos neatitikimus bei pozityviai keisti vaikų ugdymą(si).

Ši refleksija taip pat padeda priartinti pedagogo taikomas ugdymo strategijas, aplinką, formas, technologijas, būdus prie vaiko ugdymosi ypatumų.

Kitų edukologų vaikų ugdymo(si) teorijos. Ši dalis neatsiejama nuo dviejų pirmųjų. Pedagogui būtina domėtis šiuolaikinėmis edukologų teorijomis, ugdymo sistemomis, susitikti, dalintis patirtimi ir diskutuoti su kitais pedagogais, turinčiais savas asmenines vaikų ugdymo(si) teorijas. Kai pedagogas pamato, kad kiti kolegos remiasi šiek tiek kitu požiūriu, kitomis sampratomis, kitomis vaikų ugdymo interpretacijomis, tai sukelia „intelektinį nerimą“. Pedagogui kyla noras palyginti savo asmeninę vaikų ugdymo(si) teoriją su kitų pedagogų teorijomis, įvertinti jos plusus ir ribotumus, pasidomėti naujovėmis. Tai vėlgi skatina tobulėjimą.

Kitų edukologų vaikų ugdymo(si) teorijos praktikoje. Ketvirtoji dalis ne mažiau svarbi už pirmąsias tris. Pedagogui svarbu stebėti kitų pedagogų, turinčių savas vaikų ugdymo(si) teorijas, praktinį darbą su vaikais. Tai padeda įsitikinti, kuo naudingos kitos teorijos vaikų savijautai ir ugdymuisi, atrasti pozityvius jų aspektus. Skatina perimti vertingą patirtį iš kolegų ir integruoti ją į savo profesinę veiklą.

Aktuali dilema: parodomoji veikla ar uždaramas?

Mūsų šalyje ilgai buvo organizuojamos parodomosios veiklos, kurių metu grupė pedagogų stebėdavo vieno iš kolegų darbą. Tačiau tai nėra pati efektyviausia forma, padedanti perprasti kito pedagogo asmeninę vaikų ugdymo(si) teoriją praktikoje.

Daug naudingiau, jei vienas ar du pedagogai individualiai stebi kolegos darbą, po to nuoširdžiai pasikalba apie tai, koks kolegos požiūris į vaiką ir jo ugdymą(si), kaip jis realizuoja šį požiūrį praktiškai, kodėl jis taip organizuoja vaikų ugdymą(si).

Dar geriau, jei vienas pedagogas nufilmuoja kito pedagogo veiklą su vaikais. Po to abu drauge žiūri filmuotą medžiagą ir pasikalba apie vertybes, vaikų ugdymo(si) sampratą ir jų realizavimą praktikoje.

Aktuali dilema: slėpti, ką sukūrei originalaus, ar rodyti, dalintis?

Ikimokyklinio ugdymo įstaigoms pradėjus rengti ikimokyklinio vaikų ugdymo programas teko pastebėti keistą reiškinį – pedagogai, pasirengę įstaigos programą, ją slėpė nuo kitų įstaigų kolegų, „kad nenusirašytų“. Kai kuriems pedagogams tapo neįdomu, ką daro kitos įstaigos, apie kokias naujoves kalba lektoriai seminaruose. Taigi išryškėjo tam tikros uždaramo tendencijos, kurios žalingos tobulėjimui.

Savo asmeninės vaikų ugdymo(si) teorijos turėjimas, savo vaikų ugdymo(si) programos kūrimas naudingas tik tuomet, kai pedagogai intensyviai bendrauja vieni su kitais, atvirai dalijasi mintimis bei pasiekimais, ir taip vysto savo teorijas bei programas. Taigi asmeninė vaikų ugdymo(si) teorija turi būti atvira, dinamiška.

Kuo naudingas asmeninės vaikų ugdymo(si) teorijos plėtojimas?

Tai skatina nuolatinę edukologijos mokslo pažangos ir kintančios visuomenės sąlygotą pedagogo požiūrio ir profesinės veiklos kaitą. Pedagogo nereikia mokyti, jis pats nuolat mokosi: teorija – asmeninė pedagogo teorija – turimos patirties refleksija ir perkonstravimas naujų žinių pagrindu – gera ugdymo praktika.

Tai didina jautrumą inovacijoms, skatina pokyčių valdymą, padeda natūraliai priimti naujų iššūkių paskatintą „intelektinį nerimą“.

Skatina visos įstaigos pedagogų bendradarbiavimą bei tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Didina ugdymo įstaigos atvirumą.

PEDAGOGAS, PRAKTIKUOJANTIS VAIKO KLAUSYMO SI KULTŪRĄ

Vaiko klausymosi pedagogikos pagrindai

Vaiko klausymosi kultūra – į vaiką orientuoto ugdymosi pagrindas. Clark ir Moss P. (2001) pabrėžia vaiko klausymosi svarbą. Vaiko klausymosi autoriai vadina suaugusiųjų gilinimąsi į vaiko pasaulio matymą ir jo poreikių raišką.

- Pedagogams svarbu „įsiklausyti“ į skirtingais būdais reiškiamą vaiko pasaulio matymą: žaidimu, menine veikla, žodžiais, kūno kalba ar kitaip.
- Svarbu pripažinti vaikus savo gyvenimo ir ugdymosi ekspertais, sudarant galimybes jiems dalyvauti sprendžiant visus su jų gyvenimu susijusius klausimus.
- Ugdant vaikus svarbu remtis jų gyvenimiška patirtimi. Šią patirtį galima teoriškai interpretuoti, suvokiant jos individualumą.
- Svarbu reflektuoti vaikų ugdymosi situacijų prasmingumą bei paskatinti vaikų refleksijas, interpretacijas.

Kiti vaiko ir vaikystės tyrinėtojai (Dahlberg G., Moss P., Pence A., 2001; Nagy J., 2003; Rodd J., 2006) taip pat pabrėžia, kad kokybiškas mažų vaikų ugdymo procesas grindžiamas jų klausymosi pedagogika – vaikas dažniau stebimas, išklašomas, nei jam kalbama.

Kuo naudinga vaiko klausymosi pedagogika?

- Klausydamiesi vaiko užmezgame su juo ryšį, dalijamės emocijomis, mintimis, idėjomis.
- Suvokiame savitą vaiko pasaulio matymą, autentiškus jo samprotavimus, besiklostančias vertybes, prisiliečiame prie unikalios asmenybės.
- Suprantame vaiko norus, poreikius, sudėtingą jo interesų pasaulį.
- Paskatiname ugdymąsi, patirčių mokymąsi bei mokymąsi bendradarbiaujant.
- Parodome vaikui, jog jis yra lygiavertis suaugusiojo partneris įvairiose gyvenimo ir ugdymosi situacijose.

Vaikų klausymosi formos priešmokyklinėje grupėje

Individualus laikas, skirtas kiekvienam vaikui. Pedagogas stengiasi rasti laiko išklausti kiekvieną vaiką, kai šis kalbasi apie jausmus, rūpesčius, norus, svajones. Tai padaryti galima randant kiekvienam vaikui laiko skirtingu dienos metu: vienam – rytą atėjus į grupę, kitam – lauke, trečiam – prieš miegą ir pan. Tikriausiai nepavyks per dieną išklausti visų vaikų, tačiau per savaitę galima rasti laiko kiekvienam vaikui.

Paplepėjimo valandėlė. Tai priešmokyklinio ugdymo grupėje numatytas konkretus laikas, kuomet vaikai gali laisvai bendrauti su pedagogu, pasikalbėti bet kokiomis juos dominančiomis temomis. Kai kuriose priešmokyklinėse grupėse tai vyksta kaip arbatos gėrimo ritualas. Į šį ritualą gali įsitraukti ir tėvai. Kitose grupėse tai – atokvėpio tarp veiklos valandėlė. Svarbu, kad vaikai žinotų, jog auklėtoja tuo metu pasirengusi būti dėmesinga klausytoja.

„Ekstra dėmesys“ vaikui. Priešmokyklinio ugdymo grupės vaikai jau dideli, jų tarpusavio santykiai – sudėtingi. Vaikai susipyksta, susipeša. Kartais patiria nesėkmę, nusivylimą savo jėgomis piešdami, konstruodami, muzikuodami... Kartais blogą nuotaiką į grupę atsineša iš namų. Tokiais atvejais svarbu pastebėti vaiką, pasiteirauti, kas nutiko, paskatinti išsipasakoti, tinkamo pobūdžio klausimais padėti apmąstyti situaciją. Taip vaikas pajunta pedagogo paramą, mokosi įveikti sunkumus.

Pokalbis: „Kas nepatinka priešmokyklinėje grupėje? Ko tu dar norėtum?“ Tokie pokalbiai paskatina vaikus išsakyti savo nuomonę apie tai, kokių jų lūkesčių netenkina gyvenimas ir ugdymasis priešmokyklinėje grupėje. Greta pokalbio galėtų būti vykdomas **stebėjimas „Ko pritrūksta vaikų sumanymams realizuoti?“** Pedagogas fiksuotų, kokių daiktų ar priemonių vaikai ieško, bet jų grupėje nėra, dėl kokių aplinkybių nepavyksta iki galo įgyvendinti sumanymo, ką vaikai nešasi iš namų ir kt.

VPU dėstytojų atliktas kokybinis vaikų nuomonės tyrimas (Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo turinio ir jo įgyvendinimo kokybės analizė, 2009) atskleidė, kas vaikams nepatinka darželyje. Klausydamiesi vaikų galime išgirsti netikėtų dalykų. Mergaitei nepatinka gimtadienių šventimas. Kodėl? Matyt, dėl netinkamo organizavimo: „Gimtadienius švęsti nelabai patinka, nes visi šaukia, rėkia...“ Vaikams nepatinka prieš pietus susikibus už rankų vaikščioti apie darželį, nes jie nori bėgioti, dūkti, žaisti: „Nepatinka lauke vaikščioti... Labiausiai apie darželį. Nes negalima bėgioti, suptis, žaisti...“ Kartais vaikams atrodo, kad pedagogas ant jų pyksta, ir tai jiems nepatinka: „Man nepatinka, kai pyksta visi ant manęs. – O kas konkrečiai pyksta? – Mokytoja. – Dėl ko pyksta mokytoja? – Nes tu gali ką nors padaryt blogo.“ Kartais net nepagalvojame, kad vaikas taip jaučiasi. Be to, vaikams nepatinka ir mums žinomos, bet lig šiol neišsprendžiamos problemos: nepatinka, kai kiti mušasi ir pačiam reikia muštis; kai negalima neštis žaislų į darželį; nepatinka rašyti, miegoti. Taigi išgirskime vaikų balsus ir sukurkime jiems mielesnį pasaulį.

Verbalinio bendravimo situacijose taikomi vaiko klausymosi pedagogikos būdai:

- pedagogas atkreipia dėmesį į kalbantį vaiką;
- palaiko akių kontaktą;
- veido mimika ir kūno kalba rodo susidomėjimą tuo, ką kalba vaikas;
- vaiko klausosi pagarbiai;

- pateikia klausimus, leidžiančius vaikui išplėtoti savo pasakojimą, aiškiau išreikšti mintis;
- domisi vaiko požiūriu, nuomone, interpretacijomis;
- vengia įteigti vaikui savo mintis;
- palaiko pokalbį bendrauti skatinančiais žodeliais: „O“, „Supratau“, „Puiku“;
- perfrazuoja vaiko mintis, įsitikindamas, ar taip jį suprato;
- kalba paeiliui su vaiku, jo nepertraukia, suteikia laiko minčiai išsakyti;
- daugiau klauso, nei kalba;
- neskuba nutraukti pokalbio;
- neužsiima pašaline veikla.

Įvairiose komunikavimo situacijose taikomi vaiko klausymosi pedagogikos būdai:

- priešmokyklinės grupės pedagogas stebi vaikų veido mimiką, gestus, situacijas, vertindamas vaikų savijautą, poreikius, nuomonę, sumanymus ir kt.;
- stebi vaikų žaidimus, stengdamasis pažinti vaikų pasaulį, jų džiaugsmus, rūpesčius;
- domisi, ką ir kaip vaikai kuria (piešia, vaidina, muzikuoja...), stengdamasis perprasti vaikų kultūros unikalumą;
- sudaro sąlygas kūrybinius darbelius, sumanymus, talentus pristatyti visai grupei, atsiskleisti juos komentuojant;
- palaiko bei skatina vaiko iniciatyvas, interpretacijas, refleksijas;
- klausia vaikų nuomonės sprendžiant įvairius jų gyvenimo ir ugdymosi klausimus priešmokyklinėje grupėje;
- aiškinasi, kiek ir kokios patirties turi vaikai.

Užduotis vaiko klausymosi pedagogikos praktikavimo refleksijai

Išanalizuokite pateiktus verbalinio komunikavimo pavyzdžius ir jų refleksijas. Po to atlikite praktinę užduotį: stebėkite kito priešmokyklinės grupės pedagogo veiklą, užrašykite bendravimo situacijas su vaikais ir atlikite jų refleksiją vaiko klausymosi pedagogikos aspektu. Po to paprašykite, kad kolega užrašytų jūsų bendravimo situacijas su vaikais ir atliktų jų refleksiją. Įvertinkite kiekvieno iš jūsų vaiko klausymosi pedagogikos praktikavimo lygį, problemas ir numatykite tobulinimosi būdus.

Bendravimo situacija. 1 pavyzdys	Praktinės patirties refleksija
Berniukas kreipiasi į auklėtoją: – O mano šiandien gimtadienis. Ar tu žinai? Auklėtoja pažvelgia į berniuką ir nustemba: – Tikrai? Berniukas: – Na taip. Ir galėsiu nieko nedaryt. Auklėtoja šypsosi: – O ką tai reiškia – nieko nedaryt? Berniukas: – Tu ką, nežinai? Aš gi sau piešinėlio tai nepiešiu. Šiandien gi mano diena. Auklėtoja pritaria: – Na, žinoma. Berniukas: – Ir nemiegosiu. Mane baba paims su Jokūbėliu, ir eisim namo.	Vaiko atsiskleidimą skatinantys klausymosi įgūdžiai Auklėtoja atkreipia dėmesį į berniuką, palaiko akių kontaktą, domisi vaiko kalbos turiniu, kalba paeiliui, nepertraukia vaiko. Auklėtoja domisi vaiko požiūriu, nuomone, interpretacijomis: „O ką tai reiškia – nieko nedaryt?“ Vengia įteigti vaikui savo mintis, pokalbį palaiko bendrauti skatinančiais žodeliais: „Tikrai?“, „Na, žinoma.“ Auklėtoja mažiau kalba, daugiau klauso. Šis trumpas užrašytas pokalbis rodo, kad auklėtoja sužinojo, ką vaikui reiškia jo gimimo diena – šventę, laukiant dovanų (piešinių), privilegiją „nieko nedaryt“, galimybę darželyje nemiegoti, anksti sugrįžti į namus. Auklėtoja gerai įvaldžiusi klausymosi pedagogiką.

Į PEDAGOGĄ IR Į VAIKĄ ORIENTUOTO UGDYMO PAVYZDŽIAI

Požiūris, kuriuo vadovavosi sovietinė ikimokyklinė pedagogika ir kurio inicijuotų apraiškų galima užtikti ir pastaruoju metu, aiškino, kad vaikas yra pasyvus ugdymo proceso dalyvis. Socialinė aplinka, tos aplinkos atstovai (pedagogai) numato, planuoja įtakas, kurias vaikai pagauna, sugeria per tiesioginį mokymą, per įvairias organizuotas ugdymo situacijas. Vaikas tol mokomas kartojant ugdomasias situacijas (pamokėles, užsiėmimus ir pan.), tiesiogiai vaikui nurodinėjant, kol ką nors sužino, išmoksta. Raidos rezultatai visiškai priklauso nuo mokymo, o aplinkos įtaka sudaro daugiau ar mažiau palankias raidos galimybes. Tai bihevioristinis požiūris į ugdymą, slopinantis vaiko aktyvumą, žingeidumą, neleidžiantis skleisti jo kūrybiškumui.

Šių dienų priešmokyklinėse grupėse užfiksuoti bihevioristinio požiūrio į ugdymą pavyzdžiai:

Gytis pasitiesia čiužinuką, atsigula ant jo ir sako: „Čia mano butas. Lovą padariau. Televizorių pažiūrėsiu.“ Pedagogas: „Aš tau padėsiu geresnį butą pasistatyti. O kur tavo virtuvė? Kur vonia? Kur svetainė? Eik, atsinešk...“ Gytis, viską išklauses: „Aš jau nebenoriu buto statyti“.

Robertas pasiūlo žaisti žaidimą „Gaisrininkai“. Pedagogas: „Šiandien nežaisime šio žaidimo“. Robertas: „Kodėl mes negalime?“ Pedagogas: „Todėl, kad tai ne pagal savaitės temą. Pagal savaitės temą yra numatyta „Graži mūsų šeimynėlė. Tai ir žaisime tokį žaidimą“.

Mindaugas kerpa karpinuką, nori mamai padaryti atviruką. Pedagogas: „Labai gerai, dabar duok, aš priklijuosiu, kad būtų tiesiai. O tu turi užrašyti žodelį „mama“. Mindaugas: „Ne, aš galiu pats, turiu klijų!“ „Ištepliosi, bus negražu“, – paima iš vaiko karpinuką pedagogas.

Vaikai ieško, iškerpa iš laikraščių raideles ir klijuoja ant lapo, „atspausdindami“ žodžius pagal parašytus lape pavyzdžius. Rita klijuoja iškirptas raideles aukštyn kojom. Pedagogas: „Kaip, Rita, klijuoji? Tavo raidės aukštyn kojom priklijuotos. Duok, aš tau pataisysiu.“ Pedagogas perklijuoja tas raideles, kurios buvo priklijuotos aukštyn kojom. Rita sumišusi žiūri.

Šiuolaikinis požiūris į vaiko ugdymą grindžiamas konstruktyvistine J. Piaget teorija bei sociokultūrinio vystymosi L. Vygotskyj teorija.

J. Piaget ir jo pasekėjų požiūriu, vaikas yra aktyvus patirties kaupėjas. Jis mokosi iš kiekvienos situacijos. Tačiau dominuoja raida, t.y. nuoseklus vaiko ėjimas brandumo link. Mokymasis tik išgrynina ir patobulina tas struktūras, kurios ateina kartu su biologinių struktūrų brendimu.

L. Vygotskyj ir jo pasekėjų požiūriu, vaikas yra aktyvus, jo mokymasis vaidina svarbiausią vaidmenį jo raidoje. Mokymasis raidą geriau stimuliuoja tada, kada vaikas bendradarbiauja su labiau patyrusiais partneriais, kada jis sudominamas sunkesnėmis nei vaikui įprasta užduotimis.

Šių dienų priešmokyklinėse grupėse užfiksuoti humanistinio konstruktyvistinio požiūrio į ugdymą pavyzdžiai:

Kaip Nykštukų grupės vaikai žaidė mokslininkus (pedagogo ugdomojo proceso refleksija)

Grupėje Ryto rato metu pasiūliau vaikams pažaisti mokslininkus. „Bet mes tikrai nemokam,“ – paskubėjo apsidrausti Jonas. O grupės gudruolis Kasparas čia pat pasakė: „Tu nematei per gyvūnijos pasaulį?“ Visi buvo ką nors matę... Todėl diskusija buvo ilga.

Pasiėmėme į kiemą didinamąjį stiklą, popieriaus, rašiklių. Giedrius tuojau susizgribo ir tarė: „Jei lauke rašysim, tai reikia dar pasiimti kietų knygų, kad būtų ant ko pasidėti lapą...“ Virvute „aptvėrėme“ plotelį žolės, kuria šliaužė solidi vynuoginė sraigė.

Sutarėme, kad dabar galima kaip tikriems mokslininkams ištyrinėti, ką galima surasti pažymėtame plotelyje: viską suskaičiuoti, apžiūrėti per lupą, užsirašyti, kad nepamirštume iki rytdienos, būtų galima parodyti mamai, tiems vaikams, kurie tą dieną neatėjo į darželį...

Sutarėme, kad kiekvienas užsirašys ar nusipieš viską, ką savo plotelyje suras. Pirmiausia buvo suskaičiuojami visi verti dėmesio į plotelį patenkantys objektai. Prasidėjo smagi „medžioklė“. Kasparas net supyko ir pasitraukė iš tyrinėtojų kompanijos, nes jam nebeliko kurmiarausiu.

Bendravimo situacija. 2 pavyzdys	Praktinės patirties refleksija
<p>Per pasivaikščiojimą lauke Matas atneša auklėtojai sliekų:</p> <p>– Pažiūrėkit, auklėtoja, kiek sliekų prikasiau.</p> <p>Auklėtoja trumpai žvilgteli, ir nekantriai intonacija sako:</p> <p>– Matai, argi reikia juos nešioti, gi sliekai purena žemę.</p> <p>Matas:</p> <p>– Aš žinau, bet dabar jie labai daug gimdo. Pažiūrėkit...</p> <p>Auklėtoja nutraukia berniuką:</p> <p>– Matai, gal tu nunešk ir padėk juos prie krūmų. Jie geriau žemę tegu purena.</p>	<p>Vaiko domėjimasi skatinantys klausymosi įgūdžiai</p> <p>Auklėtoja atkreipia dėmesį į tai, ką vaikas sako ir rodo.</p> <p>Vaiko domėjimasi slopinantys bendravimo įgūdžiai</p> <p>Sliekai auklėtojai kelia nemalonius įspūdžius, todėl jos bendravimo tonas su vaiku nekantrus, komandinis.</p> <p>Auklėtoja nepalaiko pokalbio, nutraukia vaiką, neleidžia papasakoti to, kas berniukui įdomu, neužduoda interesus atsiskleisti tinkančių klausimų.</p> <p>Auklėtoja neįvaldžiusi arba dėl situacijos netaiko klausymosi pedagogikos įgūdžių.</p>

Bendravimo situacija. 3 pavyzdys	Praktinės patirties refleksija
<p>Mergaitė:</p> <p>– Auklėtoja, aš buvau pas močiutę.</p> <p>Auklėtoja pakelia akis, šiltai žiūri į mergaitę ir sako:</p> <p>– Na, tai pasakok. Ką ten gero nuveikei, ar padėjai močiutei?</p> <p>Mergaitė:</p> <p>– Bet močiutė man vis kartoja ir kartoja savo prašymus, o aš, atseit, negirdžiu.</p> <p>Auklėtoja:</p> <p>– Bet močiutę reikia gerbti, kiek galima padėti.</p> <p>Mergaitė:</p> <p>– Aš žinau, bet nenoriu.</p> <p>Auklėtoja:</p> <p>– Tu taip pat būsi močiute, ir kai anūkėlė tau nepadės, tau bus nesmagu.</p> <p>Po šių auklėtojos žodžių mergaitė nenoriai pažada:</p> <p>– Na, gerai, kitą kartą pasistengsiu.</p> <p>Pati baigia pokalbį ir nueina.</p>	<p>Vaiko atsiskleidimą skatinantys klausymosi įgūdžiai</p> <p>Auklėtoja atkreipia dėmesį į mergaitę, palaiko akių kontaktą, domisi vaiko kalbos turiniu, kalba paeiliui, nepertraukia vaiko.</p> <p>Vaiko atsiskleidimą slopinantys bendravimo įgūdžiai</p> <p>Auklėtoja, nesulaukusi pasakojimo pradžios, siūlo, apie ką turėtų kalbėti vaikas: „Ką ten gero nuveikei, ar padėjai močiutei?“ Reikėtų užduoti vaiko patirčiai atvirą klausimą: „Ką norėtum man papasakoti?“</p> <p>Mergaitė pradėjus guostis dėl nuolatinių močiutės prašymų padėti, auklėtoja nepaskatina jos plačiau atskleisti savo požiūrio. Panašioje situacijoje reikėtų klausti: „Kodėl tau nepatinka močiutės prašymai? Ko ji tavęs prašo?“</p> <p>Auklėtoja skuba pateikti gero elgesio su močiute taisykles: „Močiutę reikia gerbti...“</p> <p>Tai neatitinka mergaitės poreikio išsikalbėti, ir ji baigia pokalbį.</p> <p>Auklėtoja taip ir lieka neišsiaiškinusi problemos, nesužinojusi vaiko požiūrio, taigi ir negali užduoti klausimų, padedančių vaikui apmąstyti bendravimą su močiute.</p> <p>Klausymosi pedagogiką auklėtoja įvaldžiusi tik iš dalies.</p>

Bendravimo situacija. 4 pavyzdys	Praktinės patirties refleksija
<p>Vaikas:</p> <p>– Auklėtoja, vaikai pasidarė gėrimą?</p> <p>Auklėtoja susidomėjusi:</p> <p>– Iš ko pasidarė?</p> <p>Vaikas:</p> <p>– Iš smėlio ir vandens. Tomas sakė, kad čia kakava.</p> <p>Auklėtoja:</p> <p>– O tu kaip manai?</p> <p>Vaikas:</p> <p>– Aišku, kad ne. Tai tik atseit.</p>	<p>Vaiko mąstymą skatinantys klausymosi įgūdžiai</p> <p>Auklėtoja palaiko akių kontaktą su vaiku, domisi jo kalba.</p> <p>Ji užduoda vaikui mąstymą skatinančius klausimus: „O tu kaip manai?“</p> <p>Taigi aktyvus klausymasis šiuo atveju skatina vaiko pažinimo kompetencijos plėtotę</p> <p>Auklėtoja gerai įvaldžiusi aktyvaus klausymosi pedagogiką.</p>

Gimė sumanymas duomenis žymėti lentelėje. Teko tokią lentelę nubraižyti smėlyje, kad vaikams taptų aiškiau. Tai, kas vyko lauke, būtų galima vadinti kūrybine vaiko ir mano sąveika, nes pradinis veiklos sumanymas – viską pavaizduoti popieriuje – vaikams buvo visiškai naujas.

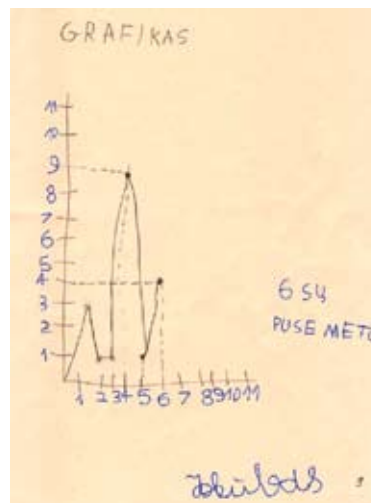
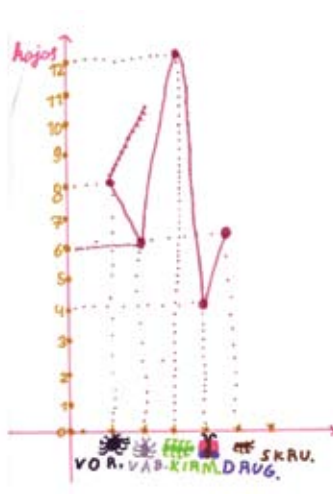
1	PIENĖ	2+1=3
2	SRAIGĖ	7
3	VABALAS	1
4	PAGALIUKAI	9
5	KUMERČIAUSIS	1
6	AKMENUKAI	4
7		

Jokūbas

Kasparas atneša gyvą kolorado vabalą. Abu su Jokūbu žiūrinėja per lupą, apverčia aukštiekninką. „Numirė“, – konstatuoja Kasparas. „Nea... jis apsimetė tiktai...“, bet Jokūbo balse dvejonė... Siūlau palaukti ir pažiūrėti, kaip yra iš tiesų, o tuo tarpu apžiūrėti vabalą pilvelį, kojas. Apžiūri Jokūbas, taip pat ir Kasparas. „Duok man, aš čia tyrinėju, tu galėsi vėliau“, – atsiima lupą Jokūbas. Jis kuo puikniausiai apžiūri vabalą iš visų įmanomų pusių. „Žiūrėk, gyvas, pajudėjo!“ – nudžiunga.

KOLORADO VABALO LENTELĖ		
1	GALVA	1
2	KRŪTINĖ	1
3	PILVELIS	1
4	ŪSELEI	2
5	SPARNAI	2
6	DALYS	3
7	KOJOS	6

PARAŠĖ ŽALOSIUS

Sutarėme viską, ką pamatėme, pavaizduoti grafike. Na, dabar gana sudėtinga. Tenka aiškinti ir rodyti žingsnelius, bet vaikai tai daro džiaugsmingai, o aš daug sykių pagiriu. Jokūbas nori užsirašyti, kad tai – kolorado vabalas (jis pažino šį vabalą pats). Prilekia Kasparas. Jokūbas pasilenkia prie jo ir pašnibžda: „Man rodos, auklėtoja negali atsidžiaugti, kaip man čia gerai pavyko padaryti“. Aš, aišku, ir vėl labai džiūgauju. Kviečiu kitus pasižiūrėti, ką Jokūbas veikia.

Su Migle nubraižėme diagramą, nes prieš tai buvau pasakiusi, kad galima visai kitaip rodyti, ką radome pievelėje. Aistis mus stebėjo, gana greitai prisiminė, kad jo tėtis tokius taip pat piešia, bet su kompiuteriu... Pabandė ir pats. Komplimentų, suprantama, susilaukė nemažai.

Vaikai pribraižė lentelių, pripiešė ir prirašė, kaip patys norėjo. Giedrius neištvėrė nepridėjęs savo mėgstamų širdelių ir vėliavos. Jis ypač didžiuojasi mokėjimu ją nupiešti. Neužmiršta pakalbėti

ir apie tai, kad jo močiutės vėliava kitokia ir kalba močiutė kitaip, vos gali suprasti (jo močiutė gyvena Baltarusijoje).

Vaikų tyrinėjimai ir atradimai

Bihevioristinio ir fenomenologinio (akcentuojančio į vaiką orientuotą ugdymą) ugdymo požiūrių skirtybės matyti iš šio palyginimo:

Bihevioristinis ugdymas	Fenomenologinis ugdymas
pedagogas nurodo, ką vaikas turi daryti	pedagogas nenurodo, ką vaikas turi daryti
reikalauja kartoti	skatina kelti idėjas
nepalaiko vaiko išgyvenimų	žadina vaiko išgyvenimus
laukia, tikisi vaiko logikos	laukia, tikisi vaiko mąstymo
nepaiso vaiko individualybės	vaiką suvokia kaip individualybę
domisi atskirom vaiko charakterio apraiškom	priima vaiką kaip visybę

BAIGIAMIEJI KOMENTARAI

Skyriuje pateikta medžiaga skirta padėti pedagogui apmąstyti savo požiūrį į vaiką, vaikystę ir ugdymą iš įvairių perspektyvų. Į vaiką orientuotos paradigmos perpratimas turėtų padėti pedagogui ugdymą keisti iš esmės, ne tik deklaruojant pažangias idėjas, bet ir taikant jas kasdieniame darbe.

Kitame skyriuje bus pateikiama medžiaga, padėsianti pažvelgti į priešmokyklinio ugdymo(si) turinį šiuolaikinių vaiko ugdymo paradigmu aspektu.

2 SKYRIUS

Kaip modeliuoti priešmokyklinio ugdymo(si) turinį vaikui ir su vaiku

Parengė Ona Monkevičienė, Vitolda Sofija Glebuviene, Kristina Stankevičienė, Marija Jonilienė

Šiame skyriuje rasite:

- patarimus, kaip modeliuoti priešmokyklinio ugdymo(si) turinį;
- žingsnius, kaip ugdymo(si) turinį planuoti kartu su vaiku ir šeima;
- rekomendacijas, kaip planuoti į vaiką orientuotą ugdymą;
- muzikinės veiklos planavimo ypatumų aptarimą;
- patarimus, kaip rengti vaiko stebėjimu ir ugdymo proceso refleksija grindžiamą ugdymo planą;
- rekomendacijas, kaip atrinkti, kurti bei taikyti idėjas priešmokyklinio amžiaus vaikų veiklai;
- planavimo, siekiant individualizuoti ugdymą, ypatumus.

PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO TURINIO MODELIAVIMAS

„Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa“ (2003) – tai tik bendros ugdymo(si) gairės. Dirbant su priešmokyklinio amžiaus vaikais rekomenduojama šią programą konkretizuoti atsižvelgiant į vaikų poreikius, jų gebėjimų bei pasiekimų lygį, specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikų galimybes. Konkretizuojant programą būtina atsižvelgti į tėvų pageidavimus. Naudinga atsižvelgti į regiono savitumą, vietos bendruomenės kultūrinę aplinką, ugdymo įstaigos materialinius resursus.

Konkretizuojant priešmokyklinio ugdymo(si) turinį būtina sieti programos tikslą, uždavinius, ugdomas vaiko kompetencijas, vaikų pasiekimų standartą ir vaikų veiklos grupėje turinį. Tuo tikslu, naudinga susikurti **priešmokyklinio ugdymo(si) konkrečiosios programos elektroninę versiją**. Pirmaisiais metais gerai apgalvojus ir pasirengus elektroninę konkrečiąją programą, kitais metais tereikės ją adaptuoti atsižvelgiant į grupės vaikų pasiekimų vertinimą.

Priešmokyklinio ugdymo(si) konkrečiosios programos elektroninės versijos modelis

Priešmokyklinio ugdymo tikslas:

Programos uždaviniai	Kompetencijų ugdymo uždaviniai	Vaiko pasiekimų standartas	Vaikų veiklos turinys
1 uždavinys	Socialinės kompetencijos ugdymo uždaviniai (Programoje)	Vaiko pasiekimai (socialinė kompetencija Standarte).	Vaikų veiklos turinys grupėje socialinei kompetencijai ugdyti (atsižvelgiant į vaikų pasiekimų vertinimą).
2 uždavinys	Vaiko sveikatos saugojimo kompetencijos ugdymo uždaviniai (Programoje)	Vaiko pasiekimai (sveikatos saugojimo kompetencija Standarte).	Vaikų veiklos turinys grupėje sveikatos saugojimo kompetencijai ugdyti (atsižvelgiant į vaikų pasiekimų vertinimą).

Programos uždaviniai	Kompetencijų ugdymo uždaviniai	Vaiko pasiekimų standartas	Vaikų veiklos turinys
4 uždavinys	Vaiko pažinimo kompetencijos ugdymo uždaviniai (Programoje)	Vaiko pasiekimai (pažinimo kompetencija Standarte).	Vaikų veiklos turinys grupėje pažinimo kompetencijai ugdyti (atsižvelgiant į vaikų pasiekimų vertinimą).
5 uždavinys	Vaiko komunikavimo kompetencijos ugdymo uždaviniai (Programoje)	Vaiko pasiekimai (komunikavimo kompetencija Standarte).	Vaikų veiklos turinys grupėje komunikavimo kompetencijai ugdyti (atsižvelgiant į vaikų pasiekimų vertinimą).
6 uždavinys	Vaiko meninės kompetencijos ugdymo uždaviniai (Programoje)	Vaiko pasiekimai (meninė kompetencija Standarte).	Vaikų veiklos turinys grupėje meninei kompetencijai ugdyti (atsižvelgiant į vaikų pasiekimų vertinimą).

Kaip kurti priešmokyklinio ugdymo(si) konkrečiosios programos elektroninę versiją

Modeliuojant konkretų priešmokyklinio ugdymo(si) turinį būtina orientuotis į priešmokyklinio ugdymo(si) tikslą ir uždavinius. Priešmokyklinio ugdymo(si) programoje numatyti *bendrieji uždaviniai* ir *atskirų kompetencijų ugdymo uždaviniai*. Kiekvienas iš bendrųjų uždavinių skirtas nubrėžti kurios nors kompetencijos ugdymo bendrąją kryptį. Modeliuojant konkrečiąją programą, šie uždaviniai perkeliama į 1-ąją elektroninės formos stulpelį „Programos uždaviniai“. Šie uždaviniai gali būti koreguojami atsižvelgiant į vaikų grupės ypatumus, gali būti papildyti, kad atliptų prioritetinę ugdymo įstaigos kryptį, gali būti pritaikyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikams.

Kompetencijų ugdymo uždaviniai iš priešmokyklinio ugdymo(si) programos perkeliama į antrąją elektroninės formos stulpelį „Kompetencijų ugdymo uždaviniai“ ties kompetenciją atitinkančiu bendruoju uždaviniu. Pavyzdžiui, pažinimo kompetencijos uždaviniai perkeliama į lentelę ties ketvirtu bendruoju uždaviniu. Perkeliama kompetencijų ugdymo uždavinius galima trumpinti, keisti, sujungti, papildyti, kad susikurtų pedagogui aiški ir paprasta uždavinių sistema.

Modeliuojant konkretų priešmokyklinio ugdymo(si) turinį svarbus orientyras yra laukiami rezultatai, t.y. vaiko pasiekimai. Rezultatai turi atitikti keliamą tikslą, bendruosius ir atskirų kompetencijų ugdymo uždavinius. Priešmokyklinio amžiaus vaiko pasiekimus galima rasti „Priešmokyklinio ugdymo standarte“ (2003). Juos tikslinga perkelti į elektroninės formos trečią stulpelį „Vaiko pasiekimų standartas“. Standarte vaikų pasiekimai pateikiami pagal atskiras kompetencijas, todėl juos lengva perkelti ties atitinkamų kompetencijų ugdymo uždaviniais. Vaikų pasiekimus galima adaptuoti grupės lygiui, specialiųjų poreikių vaikams, juos galima pergrupuoti pagal ugdymo prioritetus, galima tikslinti, konkretinti. Svarbu, kad pavyktų sukurti darnią jungtį: *ugdymo tikslas* → *bendrieji uždaviniai* → *kompetencijų ugdymo uždaviniai* → *vaikų pasiekimai*. Šie orientyrai padeda tikslingai numatyti vaikų veiklos turinį. Turiniui skirta elektroninės formos skiltis „Vaikų veiklos turinys“. Ji pedagogas modeliuoja pats, remdamasis priešmokyklinio ugdymo(si) programoje pateiktomis vaikų veiklos gairėmis, „Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimo metodinėmis rekomendacijomis“ (2004), pedagogo individualiai sukaupia medžiaga. Vaikų veiklos turinys gali būti pildomas visus metus, kol sukuriama ugdymo uždaviniams realizuoti optimalus turinys. Kitais mokslo metais jį lengva keisti, pritaikyti vaikams bei tėvų lūkesčiams, atnaujinti.

Priešmokyklinio ugdymo(si) konkrečiosios programos elektroninės versijos nauda

- Konkrečioji elektroninė programa padeda susikurti paprastą, aiškia sistemą, *ugdymo tikslas* → *bendrieji uždaviniai* → *kompetencijų ugdymo uždaviniai* → *vaikų pasiekimai* → *vaikų veiklos turinys*.
- Ši programa pedagogui palengvina planavimą – labai paprasta pasirinkti programoje numatytą veiklos turinį ir jį atitinkantį uždavinį ir perkelti į priešmokyklinės grupės dieną, nes sąsajos tarp veiklos ir uždavinių labai aiškios. Be to pedagogas yra garantuotas, kad pasieks standarte numatytą vaiko kompetencijų. Ateityje būtų tikslinga sukurti „Ugdomosios veiklos savaitės plano“ elektroninę formą. Tai sutaupytų laiką ugdymo proceso dokumentavimui.
- Konkrečioji elektroninė programa padidintų priešmokyklinio ugdymo sistemingumą, vaiko ugdymo visapusiškumą.
- Konkrečioji elektroninė programa patogi praktiniam naudojimui – pakeičiant teksto spalvą galima žymėti, kokių uždavinių jau siekta, koks veiklos turinys jau realizuotas, o kurį dar reikėtų ateityje įtraukti į planus.

Individualių programų specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams kūrimas

Priešmokyklinio ugdymo programa turi būti pritaikyta ne tik įprastos raidos, bet ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymui(si). Bendrosiose programos nuostatose turėtų būti atskleisti ir specialieji vaikų ugdymosi poreikiai, įstaigos teikiamos paslaugos, tame tarpe ir švietimo pagalbos paslaugos, nurodyti šias paslaugas teikiantys specialistai bei jų kompetencija. Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų interesai turi būti atspindėti, formuojant ugdymo turinį ir aptariant jo realizavimo būdus, aplinką, numatant vaikų pasiekimų vertinimo svarbiausius aspektus.

Taigi *konkretizuojant priešmokyklinio ugdymo programą turėtų aktyviai dalyvauti* ne tik įstaigos direktorius, jo pavaduotojas, pedagogai, bet ir *įstaigos specialistai*, teikiantys švietimo pagalbą. Tik tuomet priešmokyklinio ugdymo programoje bus natūraliai integruojamas bendrasis vaikų ugdymas ir švietimo pagalbos teikimas.

Labai svarbus aspektas apmąstymui – *konkretizuotos priešmokyklinio ugdymo programos ir individualių programų specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams rengimas*. Jei vaiko raida ir gebėjimai labai skiriasi nuo bendraamžių, pvz., vaikas turi intelekto sutrikimų, priešmokyklinio ugdymo programoje gali būti nurodytos tik pačios bendriausios šių vaikų ugdymo gairės. Šiems vaikams rengiamos individualios ugdymo programos. Jei vaiko raida ir gebėjimai nuo bendraamžių labai skiriasi tik vienoje srityje, pvz., nesuiformavusi klausos sutrikimą turinčio vaiko kalba, vaikas yra ugdomas pagal bendrą priešmokyklinio ugdymo programą ir rengiama individuali programa jo kalbos lavinimui, t.y. tik vienos srities gebėjimų ugdymui(si). Jei vaiko raida ir gebėjimai visose srityse mažai skiriasi nuo bendraamžių, pvz., vaikas turi nežymių komunikacijos sutrikimų, jis ugdomas pagal bendrą priešmokyklinio ugdymo programą, teikiant individualią pedagogo ir specialisto pagalbą. Individualias vaikų ugdymo programas rengia specialistai kartu su įstaigos pedagogais. Šias programas įgyvendina taip pat specialistai ir pedagogai kaip darni komanda.

Lig šiol priešmokyklinio ugdymo grupėse vis dar ryški *takoskyra tarp vaikų ugdymo ir švietimo pagalbos teikimo*. Ugdant vaikus orientuojamasi į jų poreikių tenkinimą, kompetencijų plėtotę, kuo natūralesnį gyvenimą grupėje. Teikiant švietimo pagalbą bendrieji vaiko ugdymo tikslai tarsi pamirštami, „dirbama“ su vaiko problema. Specialistas su vaiku dirba atskirame kabinete, izoliuotai. Specialisto veikla nesiejama su vaikų veikla grupėje. Pratyboms, kurias atlieka vaikas specialisto kabinete, dažnai trūksta žaislės, jos vaikus vargina, todėl vaikas praranda motyvaciją ugdytis.

Įstaigos administracijai, pedagogams ir specialistams veikiant kaip darniai komandai, kuri pirmiausiai mato vaiką, jo poreikius, vaiko ugdymosi procesui siekia garantuoti natūralumą, vientisumą, būtina ieškoti naujų švietimo pagalbos teikimo formų ir būdų.

Švietimo pagalbą teikiantys specialistai neturėtų pamiršti kelių svarbių dalykų:

1. Dirbdami su vaiku specialistai turėtų orientuotis ne tik į vaiko raidos sutrikimo pobūdį, jo problemą, bet ir į bendrus ugdymo(si) tikslus, ugdytinas jo kompetencijas.
2. Apmąstyti, kaip galėtų įsitraukti į bendrą grupės veiklą ir pagalbą vaikui dažniau teikti grupėje, o ne izoliuotai kabinete.
3. Dirbdami su vaiku atskirai kabinete pratybas turėtų labiau sieti su grupėje vykstančia veikla.
4. Korekcinės, terapinės krypties veiklai suteikti kuo daugiau natūralumo, žaislės, kuo dažniau džiuginti vaiką.
5. Aptarti atskirų vaikų atvejus kartu su pedagogais, kitais specialistais, administracija.
6. Kuo intensyviau bendradarbiauti su vaikų tėvais ne tik vaiko problemų įvertinimo, bet ir jo ugdymo, pasiekimų refleksijos klausimais.

PLANAVIMAS, SKATINANTIS VAIKUS MODELIUOTI PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO TURINĮ

Vaikų įtraukimo į priešmokyklinio ugdymo turinio modeliavimą žingsniai

Per pirmas rugsėjo mėnesio savaites priešmokyklinės grupės vaikai skatinami tyrinėti grupės aplinką: kur ir kokių žaislų, priemonių, įrangos yra; ką ir kaip su jais galima veikti, kurti, tyrinėti.

Vaikai skatinami apmąstyti, ko grupėje jiems trūksta: kokių žaislų, priemonių namuose turi, o priešmokyklinėje grupėje nėra; ką veikti namuose, pas draugus, pas močiutes, būreliuose, žaidimų kambariuose, aikštelėse gali, o priešmokyklinėje grupėje – ne; ką veikti kiekvienam patinka labiausiai; ką jau moka, ko dar norėtų išmolti, ką išbandyti ir pan. Pedagogai fiksuoja vaikų poreikius, interesus, pageidavimus.

Vaikas ir tėvai parengia vaiko veiklos priešmokyklinėje grupėje ilgalaikį planą. Per pirmą tėvų susirinkimą tėvai nuteikiami kartu su vaiku planuoti jo veiklą priešmokyklinėje grupėje. Tėvams pristatoma „Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa“. Pakomentuojama, kad tai yra tik vaiko gyvenimo ir veiklos grupėje gairės. Tėvų paprašoma kartu su vaiku parengti jo veiklos priešmokyklinėje grupėje planą. Tėvai nuteikiami, kad plano forma yra laisva – tai gali būti vaikų piešiniai su tėvų užrašytais komentarais, ką vaikas norėtų veikti; tai gali būti tiesiog užrašytos vaiko mintys apie gyvenimą priešmokyklinėje grupėje su tėvų komentarais ir pan.

Pedagogas parengia trumpą vaikų ir tėvų pageidavimų dėl ugdymo turinio priešmokyklinėje grupėje sąvadą ir jį naudoja, konkretizuodamas priešmokyklinio ugdymo programos turinį. Sąvadas gali būti rankraštinis, vaikų ir tėvų pageidavimai fiksuojami kelių žodžių frazėmis. Tačiau svarbu jį naudoti planuojant vaikų veiklą grupėje.

Vaikai ir tėvai apmąsto, ką vaikas norėtų veikti per savaitę. Tai trumpalaikis vaiko savo veiklos planavimas. Pedagogas prašo tėvų per savaitgalį kartu su vaiku pagalvoti, ką jis norėtų veikti kitą savaitę. Vaikas savo pageidavimus išimena ir perduoda pedagogui bei grupės draugams. Jei vaikui sunku kitiems pakomentuoti, ką jis norėtų veikti, tėvai tai užrašo ant lapelio.

Vaikų pageidavimai savaitės veiklai pristatomi per Ryto ratą. Pedagogas paklausia vaikų, ką jie norėtų veikti šią savaitę. Kiekvienas vaikas skatinamas pasisakyti. Jei vaikas apie veiklą nepagalvojo namuose, siūloma pamąstyti ir čia pat sugalvoti, ką norėtų veikti per savaitę. Pedagogas pasižymi vaikų pageidavimus ir stengiasi sudaryti sąlygas vaikų numatytai veiklai.

Pedagogas savaitės veiklos planą modeliuoja iš vaikų numatytos ir pedagogo tikslingai siūlomoms veikloms. Svarbu abu planavimo aspektus laikyti vienodai svarbiais, pasirinkti tinkamą savaitės veiklos planavimo formą.

Praktikuojami spontaniški vaikų pageidavimai veiklai. Organizuodamas vaikų gyvenimą ir ugdymąsi grupėje, pedagogas gali rasti ne vieną progą vaikų pageidavimams sužinoti. Pavyzdžiui, baigiantis dienai kelioms minutėms susėdama į ratą ir pasikalbama – ką įdomaus nuveikiau šiandien, ko išmokau, ką norėčiau daryti rytoj. Prieš išeinant į lauką, pamąstoma – ką norėčiau veikti lauke, kokių žaislų ar priemonių man reiks.

Parengta pagal H. Bridge, 2001

Keisti požiūrį į vaiko veiklos planavimą skatina ugdymo paradigmu kaita. Mokymo paradigma keičia ugdymosi paradigma. *Mokymo paradigma* – tai pedagogo poveikio ugdytiniui

paradigma. Ja vadovaujantis dėmesio centre yra pedagogas, kaip pagrindinis žinių šaltinis ir informacijos perteikėjas viena kryptimi: pedagogas-ugdytinis. *Ugdymosi paradigma* – tai pedagogo, vaiko, tėvų ir kitų ugdymo proceso veikėjų bendradarbiavimu grindžiamas ugdymas(is), kurio dėmesio centre yra ugdytinis. Ugdymas(is) suprantamas kaip daugiakryptis procesas: ugdytinis – pedagogas – tėvai – įvairios socialinės sąveikos – edukacinė aplinka. Ugdymasis pabrėžiamas kaip pagrindinis procesas. (Bitinas B., 2000; Juodaitytė A., 2002; Bruzgelevičienė R., 2008; Jucevičienė P., 2007; Jucevičienė P., Stanikūnienė B., 2003).

Pakitęs požiūris į ugdymosi turinį bei jo modeliavimą pateiktas ikimokyklinį bei priešmokyklinį ugdymą reglamentuojančiuose dokumentuose. Apibrėžiant ugdymosi turinį akcentuojama, jog „Ugdymo(si) turinys – tai, ką siūlo vaikas ir ką siūlome vaikui, kad jis ugdytųsi vertybes, gebėjimus, įgytų būtiną gyvenimišką patirtį“ (Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti, 2006). Taigi, vaikas suvokiamas kaip lygiavertis ugdymo(si) turinio modeliavimo partneris. Metodinėse rekomendacijose „Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas“ (2004) pabrėžiama, kad pedagogas ugdymo(si) aplinką turi susikurti kartu su vaikais, siūlomi vaikų dalyvavimą veiklos planavime skatinantys būdai – projektinis planavimas, planavimas sprendžiant grupės problemas, žaidimų dienų, savaitės planavimas. Taigi vaikų įtraukimo į priešmokyklinio ugdymo turinio modeliavimą žingsniai padeda realizuoti šias nuostatas.

Kuo naudingas planavimas, skatinantis vaikus modeliuoti priešmokyklinio ugdymo turinį? (Parengta pagal H. Bridge, 2001).

- Stiprinamas ryšys tarp vaiko ugdymo(si) namuose ir priešmokyklinėje grupėje, laiduojamas ugdymo(si) tęstinumas.
- Priešmokyklinio ugdymo(si) turinį didele dalimi modeliuoja vaikai ir jų tėvai, jį tik iš dalies reglamentuoja pedagogai. Pedagogo vaidmuo planuojant veiklą yra lyg koordinatoriaus, tarpininko.
- Priešmokyklinės grupės veikloje didesnę svarbą turi kokybiškas žaidimas, originalios meninės idėjos, įdomūs tyrinėjimai, nei specialiai sumodeliuotos pratybos.
- Pedagogai atsiduria tarsi antrame plane ir turi būti atidūs vaikų sumanymams, aktyviai juos palaikyti.
- Vaikų savo veiklos planavimas (padedant tėvams) tarsi atrakina vaiko protą, tėvai ir pedagogai daugiau sužino apie tai, kas jiems įdomu, kuo jie gyvena.
- Vaikai pradeda labiau pasitikėti savo jėgomis, vaikų grupė tampa bendradarbiaujanti.
- Pedagogai lengviau pastebi, kokios paramos vaikams reikia, kokių gebėjimų jiems trūksta, ir padeda jiems tobulėti.
- Pedagogai supranta, kiek vaikams reikia laiko savo sumanymams realizuoti ir sudaro tam sąlygas.
- Vaiko kompetencijų ugdymasis natūraliai integruojamas į vaikams įprastą kasdienę veiklą.

ŠIUOLAIKIŠKAS PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO(SI) PLANAVIMAS

Tikslas(ai)

Keliant tikslą(us) priešmokyklinio ugdymo(si) plane, reikia žvelgti iš vaikų perspektyvos. Tai reiškia, kad numatoma ne ką darys pedagogas, o ką ugdytų vaikai. Ne „Supažindinti vaikus su vabzdžiais, mokytį suskaičiuoti jų kojas“ (tikslas išskeltas iš pedagogo perspektyvos), bet „Stebėti ir tyrinėti vabzdžius, išsiaiškinant, kaip jie atrodo, juda, kur gyvena, kuo maitinasi“ (tikslas išskeltas iš vaiko perspektyvos).

Keliant tikslus reikėtų orientuotis į visų vaiko kompetencijų plėtotę, ypač daug dėmesio skiriant vaiko vertybinėms nuostatomis, jo gebėjimams, patirčiai. Nereikėtų kelti tikslų, orientuotų į akademinio pobūdžio žinių perteikimą vaikams. Tikslas „Pakartoti sąvoką *metų laikai* bei pavasariui būdingus požymius“ yra orientuotas į žinių įsiminimą kartojant, o ne į vaiko gebėjimų ugdymą. Tikslas „Grožėtis atbudusia gamta, aiškintis augalų ir gyvūnų metų ritmo ypatumus, pavaizduoti augalus judesiu, kalba, vaizdu“ orientuotas į estetinių

nuostatų, gebėjimo rasti informaciją, išreikšti išpūdžius meninėmis priemonėmis, t.y. meninės, pažinimo, komunikacinės kompetencijų ugdymąsi.

Keliant tikslus būtina remtis priešmokyklinio ugdymo(si) programa bei vaikų pasiekimų standartu, tačiau ne mažiau aktualu atsižvelgti į vaikų poreikius, interesų plėtotę bei galimybes, tėvų (globėjų, rūpintojų) lūkesčius.

Individuali veikla, paramos ir pagalbos būdai

Planuojant individualią pedagogo veiklą su vaikais, svarbu gerai įvertinti jos poreikį bei savo galimybes rasti laiko tokiam darbui su vaikais. Svarbu neprisiplanuoti per daug – juk pedagogas ilgesniam laikui negali išleisti iš akių visos vaikų grupės. Būtina rasti patogų laiką individualiai veiklai – ryte, jei vaikas ateina vienas iš pirmųjų, vakare, jei tėvai jį pasiima vėliau, nei daugelį prieš miegą, lauke ir kt.

Individualios paramos ir turintiems vaikams. Svarbu numatyti, kokią veiklą kokių blogiau susiformavusių gebėjimų ugdymuisi kaip partneris, pagalbininkas, bet ne mokytojas. Individualią pagalbą vaikui gali teikti grupėje su vaiku dirbantis logopedas, specialusis pedagogas, mokytojo padėjėjas.

Individualios paramos reikia kitakalbiui ar dvikalbiui vaikui. Planuojant svarbu numatyti individualaus vaiko kalbą plėtojančio bendravimo minutes. Galima paprašyti globėjiško vaiko nuolat bendrauti su kitakalbiu ar dvikalbiu vaiku. Jei numatoma, kad grupėje lankysis tėvai, kurie nors svečiai, numatoma, kaip jie galėtų individualiai pabendrauti su šiuo vaiku.

Individuali veikla numatoma ypatingų vaiko gabumų plėtotei. Planuojant individualią veiklą, gabiems vaikams numatoma sudėtingesnė nei visa kita veikla. Pedagogas randa galimybę su jais individualiai pabendrauti, atsakyti į jų klausimus, padėti ieškoti atsakymų, įveikti sunkumus. Galima numatyti tautodailininkų, muzikų, architektų ir kt. apsilankymą grupėje ir galimybę vaikams kurti kartu su šiais žmonėmis

Išryškėjus individualiems vaikų poreikiams, pedagogas numato, kokiomis priemonėmis papildyti grupę, kokios išskirtinės veiklos jiems pasiūlyti.

Kad veiklos plane būtų matoma vaikų perspektyva, t.y. jų sumanymai, mintys, samprotavimai, savaitės eigoje keletą jų galima užrašyti plane. Žinoma, iš anksto jų planuoti negalime.

Veikla vaikų grupelėms

Planuojant šią veiklą būtina laikytis nuostatos, kad keliose grupės erdvėse sudaromos sąlygos vaikams išbandyti pedagogo pasiūlytas idėjas veiklai. Vaikai patys renkasi, ką veiks pirmadienį, ką antradienį ir t.t. Jie gali pasirinkti pedagogo pasiūlytas idėjas, bet gali rinktis ir žaidimą bei įgyvendinti savus sumanymus. Galimybė pačiam rinktis veiklą yra į vaiką orientuoto ugdymo pagrindas. Jei veiklą vaikui paskirsime, nesvarbu, kokia turininga ji būtų, tai jau nebus į vaiką orientuotas ugdymas.

Plane užrašomos idėjos vaikų erdvėse ir kt. Idėjos vaikų veiklai nėra užduotys. Tai – tik geras bei vaikams patrauklus sumanymas, tik pradinis impulsas iš pedagogo pusės, kurį pagauna vaikai, veikdami savaip, kūrybiškai išplėtodami. Idėjos turi būti tokios, su kuriomis vaikai gali susidoroti savarankiškai, be nuolatinės pedagogo priežiūros ar pamokymų. Tačiau jos turi būti turiningos, ilgam įtraukiančios vaikus į veiklą.

Tikslinga savaitei numatyti penkias-šešias geras idėjas. Jei idėjų numatoma mažiau, vaikams pritrūksta veiklos, jie pradeda nuobodžiauti. Jei idėjų numatoma daugiau, ir jos vaikams labai patrauklios, jie nori jas visas išbandyti ir nelieka erdvės pačių vaikų sumanymams.

Numatomos vaiko patirčiai ir saviraiškai atviros, kūrybinės, atradimų, eksperimentavimo idėjos. Jos formuluojamos iš vaiko, o ne iš pedagogo perspektyvos.

Idėjos užrašomos glaustai, nevardijant priemonių, nedetalizuojant.

Veikla visai vaikų grupei

Planuojant visos vaikų grupės veiklą labiausiai pasiduodama ugdymo(si) matymui iš pedagogo perspektyvos. Įrašas plane „Paskaityti vaikams tautosakos kūrinėlį *Ką šneka lašai* ir informacinį tekstą *Orai*“ rodo ugdymo(si) proceso matymą iš pedagogo perspektyvos. Įrašas „Klaudytis skaitomo tautosakos kūrinėlio *Ką šneka lašai* ir informacinio teksto *Orai*, pajaučiant meninio ir informacinio teksto kalbą“ rodo vaiko matymą ir girdėjimą.

Kita vertus, ši veikla dažniausiai planuojama, lyderiu pripažįstant pedagogą. Reikėtų pabandyti nors retsykiais į planus įtraukti visos grupės veiklą, kurios lyderiai būtų vaikai. Pavyzdžiui, „Žaisti judriuosius žaidimus, kurių pamoko grupės draugai“.

Planuojant Ryto rato, Popietės rato veiklą, plane pažymime tik esminius dalykus, visa kita yra daroma spontaniškai.

Labai glaustai užrašomos idėjos vaikų veiklai salėje – muzikos ir kūno kultūros valandėlėms. Jei ugdymo įstaigoje veikia seklytė, žaidimų kambarys, meno studija, baseinas, gali būti pažymima jose vykstanti ugdymoji veikla.

Numatoma tik vaikams nauja ugdymoji veikla lauke.

Jei tą savaitę, kurios veikla planuojama, numatomos išvykos, renginiai darželyje, jie taip pat pažymimi.

Bendradarbiavimas su šeima

Bendri vaikų ir jų tėvelių darbeliai

Planuojant bendradarbiavimą su šeima būtina numatyti kuo įvairesnes formas. Tai ne tik prašymai tėvams ką nors atnešti, ką nors pasiūti ar pagaminti grupei. Patys svarbiausi – susitarimai, kada ir kaip tėvai ar kiti šeimos nariai galėtų dalyvauti vaikų ugdymosi procese grupėje, „namų užduotėlės“ tėvams, kad jie galėtų pratęsti vaikų ugdymąsi namuose, tėvų idėjos priešmokyklinės grupės veiklai, kad šeimos kultūra įsilietų į jos gyvenimą. Labai svarbus ir tėvų informavimas apie vaikų pasiekimus, ir individualūs susitikimai, numatant aptarti kokias nors problemas.

Nereikia pamiršti tėvams patrauklių elektroninio bendradarbiavimo formų. Grupės tėvai kartais susijungia į vieną tinklą. Tuomet labai patogiu vienu metu nusiųsti informaciją apie planuojamą savaitės veiklą, paprašyti atsiųsti idėjų. Įvairiais klausimais gali būti rašomos individualios žinutės elektroniniu paštu. Tačiau problemas konfidencialumo sumetimais reikėtų aptarti tik individualių susitikimų metu.

Plane gali būti užrašomi ir tą savaitę įgyvendinami susitarimai, ir kilusios idėjos ateities projektams.

Kita vertus, per vieną savaitę gali būti numatyta viena ar kelios bendradarbiavimo su šeima formos, o ne visos iš karto.

Savaitės apmąstymai – refleksija

Refleksijoje galima aptarti, kokius gebėjimus vaikai ugdėsi sėk-mingai, čia pat apmąstant, kodėl – gal turinys, būdai ar aplinka atitiko vaikų interesus ir mokymosi būdus, gal padėjo kokie nors orga-

vaikai – visos grupės veiklos lyderiai

nizavimo ypatumai.

Ypač svarbu išvelgti, kokius gebėjimus vaikai ugdėsi blogiau, negu planavome. Ir vėl reflektuoti savo profesinę veiklą – gal parinkome per sudėtingą, vaikams nepatrauklią veiklą, gal nepavyko kelti atvirųjų klausimų, gal nepasiteisino vaikų įtraukimo į veiklą būdai ir kt. Būtina apmąstyti, ką kitą kartą panašiu atveju būtų galima daryti kitaip.

idėjos tolesnei veiklai

Naudinga įvardinti ir apmąstyti vaikų elgesio ir organizacines problemas. Jų refleksijos kryptis ir vėl ta pati – ar pasiteisino bendravimo su „sunkiais“ vaikais būdai, o gal reikia ieškoti naujų; kaip kitą kartą reikėtų organizuoti ugdymą(si), kad nekiltų problemų.

Tikslinga pasižymėti naujai atsiskleidusius vaikų poreikius, gebėjimus, vaikams kilusias idėjas, kad į juos būtų galima atsižvelgti tolesnėje veikloje.

Galima pasižymėti ir pačiam pedagogui kilusias idėjas, kad jas būtų galima įtraukti į ateities planus.

Labai daug rašyti nebūtina. Pedagogas visa tai pasižymi sau lakoniška forma. Be to, nereikia bijoti kilusių problemų refleksijos – tobulėja tik tas pedagogas, kuris geba pats išvelgti įvairaus pobūdžio sunkumus ir ieškoti geresnių ugdymo organizavimo būdų.

Kas galėtų palengvinti planavimą ir padaryti jį kūrybiškesnį?

Priešmokyklinio ugdymo pedagogas ugdomąją veiklą planuoja, ranka rašydamas į dienyną, kuriame turi vienintelę veiklos planavimo formą.

Būtų tikslinga parengti elektroninį veiklos planavimo dienyną. Jame būtų paprasta įdėti keletą planavimo formų, kurias laisvai gali pasirinkti pedagogai. Be to, galima pasiūlyti pedagogams formą susikurti patiems. Tai padėtų planavimą priartinti prie ugdymo proceso ypatumų – juk vieni pedagogai veiklą planuoja projektiniu, kiti – teminiu principu ir pan.

Elektroninis vaikų veiklos planavimo dienynas padėtų sumažinti popierizmą bei mechaninio perrašinėjimo procesą. Kiekvienas pedagogas turi idėjų, kurios sudaro ugdymo proceso pagrindą, nes yra pasiteisinusios, mėgstamos vaikų. Jas pedagogas į naujus veiklos planus tiesiog persikeltų, adaptuodamas tais metais grupę lankantiems vaikams ir aplinkos pokyčiams. Daugiau laiko liktų gerų naujų idėjų paieškai bei tiesioginiam darbui su vaikais.

Keletas naudingų užsienio pedagogų minčių apie vaikų veiklos planavimą:

- efektyvaus ugdymosi pasiekti padeda planavimo ir ugdymo(si) ciklų sekos, pavyzdžiui, stebėjimas – dia-logas su vaiku – planavimas su vaiku – efektyvi praktinė vaiko veikla – vaiko pasiekimų vertinimas;
- suplanavus veiklą labai svarbu ją tinkamai įgyvendinti ir reflektuoti, taigi svarbu ciklas: planavimas – įgyvendinimas – refleksija;
- ilgalaikis planavimas labiau sietinas su programos įgyvendinimu bei vaikų pasiekimo standartu, todėl svarbu programos ir planų atitikimo refleksija;
- trumpalaikis, t.y. savaitės planas, atitinka programos reikalavimus, tačiau labiau sietinas su vaikų poreikiais bei ugdymosi stiliumi, todėl planuojant labai svarbus ciklas: vaiko poreikiai ir lūkesčiai – vaiko ugdymosi praktika ir stilius – pedagogo žvilgsnis į vaiko ugdymąsi.

Parengta pagal Blandford S., Knowles C., 2009.

Toliau bus pateikti du vaikų veiklos planavimo pavyzdžiai.

Pirmasis jų – tobulintinas, t.y. turintis ugdymo iš pedagogo perspektyvos bruožų.

Antrasis pavyzdys – tai pertvarkytas pirmasis vaikų veiklos planas. Jis parengtas taip, kad atskleistų planavimo iš vaiko perspektyvos ypatumus.

Savaitės veiklos refleksija – tai pirmiausia savo profesinės-organizacinės veiklos apmąstymas, o ne komentarai, ką vaikai darė tinkamai arba netinkamai

Projektas, tema, problema ar kt. Apie pinigus

Tikslas(-ai)... Supažindinti vaikus su pinigais, įtvirtinti žinias apie juos. Supažindinti su naujomis sąvokomis „moneta“, „centas“, „litas“

INDIVIDUALI VEIKLA, PARAMOS IR PAGALBOS BŪDAI

(Gabiam, specialiujų poreikių, pedagogiškai apleistam, iš kitos kalbinės aplinkos ar kt. vaikui)

Pasiūlyti Lukui pabūti pardavėju įrengtoje parduotuvėje. Tobulinti skaičiavimo įgūdžius. Supažindinti vaikus su jiems dar nežinomais pinigais. Lavinti Edgario kalbėjimo įgūdžius, išklausti jo pasakojamo filmuko „Auksinė antilopė“. Žaidžiant žaidimus „Parduotuvė“, „Vaistinė“, lavinti Mantuko kalbėjimo įgūdžius, mokyti jį bendrauti, lavinti mandagumo ir tvakingumo įgūdžius. Padėti Mantui suskaičiuoti iki 5 žaidžiant žaidimus „Mes skaičiai“, „Skaičių loto“, „Surask grupėje skaičiukus“

VAIKŲ VEIKLA GRUPELĖMIS

(Tikslai, būdai, priemonės)

Supažindinti vaikus su sąvokomis „pinigai“, „brangus“, „pigus“. Supažindinti su pinigų pavadinimais. Surengti pinigų parodėlę, paaiškinant pinigų vertę, aptariant Lietuvos pinigų vienetą. Surengti pokalbį – diskusiją: „Kodėl žmonės dirba?“ Supažindinti su nauja sąvoka „moneta“. Su grupelėmis vaikų atlikti skaičiavimo veiksmus su centais

BENDRADARBIAVIMAS SU ŠEIMA

(Tėvų (globėjų) dalyvavimas grupės veikloje, jų siūlymai, parama šeimai)

Susitarti su Žygimanto mama apie apsilankymą parduotuvėje. Pakalbėti, padiskutuoti su tėvais „Ar reikia duoti vaikams pinigų?“ Nutarti ar reikia namuose vaikams turėti taupyklę ir taupyti pinigėlius

Uždaviniai... Padėti vaikams suprasti pinigų vertę, jų reikšmę, mokyti lyginti ir grupuoti daiktus, skirti, kur daugiau, o kur mažiau

VEIKLA VISAI VAIKŲ GRUPEI

(Būdai, priemonės, vieta (grupėje, salėje, lauke ar kt.)

Visiems drauge vykti į parduotuvę apžiūrėti prekes, jų kainas, stebėti kainų užrašus, kaip jos išdėstytos. Išsirinkti norimą prekę už vieną litą. Grupėje įrengti parduotuvėlę ir joje pažaisti. Susipažinti su pinigėliais, jų reikšme žmogaus gyvenime. Apžiūrėti tikrus pinigus ir pasigaminti pinigų žaidimui

Pokalbis su vaikais, kaip elgtis su pinigais (sv. komp.- plautis rankes). Pratybų knygelėje atlikti užduotėlę „Perku ir skaičiuoju“ – kirpti pinigus ir juos sukljuoti. Skaityti kūrinėlį „Vargšas ir besotis“. Patiems pasigaminti centus žaidžiant žaidimą „Gyvieji skaičiai“

SAVAITĖS APMASTYMAI – REFLEKSIJA

(Kaip sekėsi įgyvendinti tikslus, kas pavyko, kokių iškilo sunkumų, kas bus tęsiama kitą savaitę)

Šią temą pasirinkti paskatino tas faktas, kad žaidžiant žaidimus pastebėjau, jog daugelis vaikų nepažįsta pinigų, kivirčijasi žaidimo metu. Tikslus sekėsi įgyvendinti, ypač padėjo apsilankymas parduotuvėje, pokalbiai, įvairių situacijų sprendimas. Vaikai pamažu ėmė skirti 1 lito ir 10 litų monetų vertę. Nustebino Edgario pasakojimas, kalba apie auksinę antilopę. Grupėje vaikai jautėsi laisvai, prekinosi parduotuvėje ir vaistinėje. Pastebėjau, kad arti parduotuvių gyvenantys vaikai dažnai prekinasi ir pažįsta pinigus. Nustebino Mantuko skaičiavimas iki 5.

Projektas, tema, problema ar kt. **Mano kišenpinigiai**
Tikslas(-ai)... Aškintis pinigų ir daiktų bei paslaugų vertę, pratintis skaičiuoti, tyrinėti, nusiteikti taupyti, dalintis, kurti

INDIVIDUALI VEIKLA, PARAMOS IR PAGALBOS BŪDAI

(Gabiam, specialiųjų poreikių, socialiai jautrios šeimos, iš kitos kalbinės aplinkos ar kt. vaikui)

Pasiūlyti Danieliui (vaikas kitakalbis) asmeniškai pabendrauti su grupės viešnia – prekybos centro žaislų skyriaus pardavėja, tobulinant kalbėjimo lietuviškai pradmenis

Su Urte (turinčia kalbos problemų) pažaišti žaidimą „Klausk ir atsakyk“, skatinant taisyklingą kalbėjimą

Motiejui ir Medai (mėgstantiems sudėtingą veiklą) pasiūlyti sudaryti diagramą „Ko reikia mano gyvūnelio priežiūrai ir kiek tai kainuoja?“ Atsakyti į vaikų klausimus apie kainas ir diagramos darymą. Pasiūlyti diagramą pristatyti grupės draugams per Ryto ratą

Paprašyti Simonos, Justės ir Adomo, kad nepamirštų pakviesti į savo žaidimus droviosios Agnės

Vaikų idėjos

VAIKŲ VEIKLA GRUPELĖMIS

(Tikslai, būdai, priemonės)

Vaizduotės žaidimų ir dailės kampeliai. Įrengti parduotuvę, prekystalius. Išbandyti įvairius būdus pasidaryti pinigų (ant monetos uždėtą popieriaus lapą trinant pieštuko grafitu, štampuojant, išsikerpant nukopijuotus banknotus, nusipiešiant ir kt.). Žaisti „pirkėjus ir pardavėjus“, pratintis atpažinti pinigus, juos suskaičiuoti, sudėti, atimti

Įsirengti „Mainų stalą“. Surasti vietą mainams atsinešamiems daiktams, sugalvoti, kaip ją įrengti, išgražinti, sugalvoti mainų taisykles. Dalijantis, keičiantis geriau suvokti, kad nebūtina pirkti kiekvieno pageidaujamo žaislo ar daikto – gali juo pasidžiaugti, jei kiti geranoriški

Perdirbimo erdvė. Pasidaryti trokštamą žaislą, daiktą, sukurti dailės darbelį iš panaudotų medžiagų, antrinių žaliavų, geriau suvokiant žemės resursų saugojimo ir savo įdėto darbo prasmę. Pamaštyti apie pedagogo individualiai adresuotą klausimą „Kodėl žmonės dirba?“

Pažinimo kampelis. Tyrinėti, kas padeda skaičiuoti, naudojant skaičiavimo mašinėles, mobiliuosius telefonus, kompiuterį, skaitliukus, dėliones, skaičių korteles ir kt.

BENDRADARBIAVIMAS SU ŠEIMA

(Tėvų (globėjų) dalyvavimas grupės veikloje, jų siūlymai, parama šeimai)

Parašyti elektroninius laiškus tėvams prašant idėjų savaitės veiklai apie vaikų kišenpinigius. Tėvams, kurie neturi e-pašto, pakabinti popieriaus lapą ir rašiklį rūbinėje

Susitarti su tėvais, kad vaikai šią savaitę turės po 1 litą kišenpinigių (pageidautina centais). Paprašyti tėvų surasti namuose iš kelionių užsienyje likusių centų ar smulkių banknotų. Leisti vaikui juos atsinešti į priešmokyklinę grupę rengiamai parodai pasikalbant apie pinigų įvairovę ir saugojimą

Paprašyti tėvų pasikalbėti su vaiku, kiek kainuoja priešmokyklinės grupės, būrelio, studijos, baseino lankymas. Kodėl verta už tai mokėti?

Numatyti per artimiausią tėvų susirinkimą padiskutuoti su jais: „Ar verta duoti vaikams kišenpinigių“

VEIKLA VISAI VAIKŲ GRUPEI

(Būdai, priemonės, vieta (grupėje, salėje, lauke ar kt.)

Diskusija „Ar galime turėti viską, ko norime?“ Kartu su vaikais sudaryti paveikslėlių plakata, ką kiekvienas norėtų nusipirkti. Paklausti, kiek kas šiuo metu turi kišenpinigių. Prie kiekvieno norimo daikto plakate pakabinti kainą ir kartu su vaikais pasvarstyti, ar užteks kišenpinigių nors vienam daiktui nupirkti. „Minčių lietus“ – kodėl tėveliai ne visada nuperka trokštamą žaislą, daiktą

Visiems drauge vykti į parduotuvę apžiūrėti prekių, jų kainų. Išsirinkti norimą prekę, kurios kaina neviršija 1 lito ir ją nusipirkti. Paskatinti nusipirkti brangesnę prekę, keliese susidėjus po litą. Pratintis skaičiuoti, atpažinti monetas. Sugrįžus į grupę pasvarstyti, kodėl vienos prekės kainuoja brangiau, kitos – pigiau, kas, kaip ir iš ko jas gamina

Surengti skirtingų šalių pinigų parodą, aiškinantis, kokie jie skirtingi. Pasikalbėti, kaip elgtis su pinigais (kur laikyti, kur nešiotis, kaip saugoti, kaip taupyti, kodėl jų pačiam negalima imti iš tėvų piniginės)

Susitikimas su prekybos centro žaislų skyriaus pardavėja. Pokalbis, kiek ir kokių būna žaislų, kiek jie kainuoja, kaip žaislų parduotuvėje išsirinkti įdomų, bet ne per brangų žaislą

Salėje žaisti muzikinį žaidimą „Pinigėlis“. Rinkinys „Žaidimų pynė“/sud.D.Niccolini, 2009, Vilnius: Kronta

SAVAITĖS APMASTYMAI – REFLEKSIJA

(Kaip sekėsi įgyvendinti tikslus, kas pavyko, kokių iškilo sunkumų, kas bus tęsiama kitą savaitę)

Tikslus pavyko įgyvendinti, nes veikla buvo įdomi, turininga, katinanti veikti pačius vaikus. Tačiau tik iš dalies pavyko pasiekti, kad vaikai susietų į žaislo, daikto gaminimą įdėtą darbą ir kaina išreikštą piniginę jų vertę. Nesu patenkinta tuo, kaip kėliau jiems mąstyti skatinančius klausimus. Reikėtų taiklesnių klausimų ir kokios nors iš anksto parengtos vaizdinės priemonės vaikų tyrinėjimui

Vaikų veikla buvo intensyvi, turime daug kūrybiškų darbėlių, vaikams kilo nauja idėja pasidaryti taupyklę grupėje, kad sutauptus pinigų būtų galima nusipirkti helio balionų Urtės gimtadieniui

Prie Mainų stalo kilo konfliktas tarp Simonos ir Mėtos. Teko įsikišti į jų konfliktą. Kita vertus, buvo proga kelti klausimus mergaitėms, padedant išvelgti konflikto priežastį (abi norėjo Aidos atneštos lėlės ir nepasidalino) bei taikaus konflikto sprendimo būdus. Mainų stalas parodė, kad vaikams dar nepakanka gebėjimų savarankiškai susikurti taisykles ir jų laikytis. Per artimiausias savaites reikės numatyti daugiau situacijų, kuriose patys vaikai susitaria dėl taisyklių

Planuojant veiklą kilo idėja per artimiausią tėvų susirinkimą padiskutuoti su jais: „Ar verta duoti vaikams kišenpinigių“

VAIKŲ VEIKLOS PLANŲ PAVYZDŽIŲ REFLEKSIJA

Pateikti vaikų veiklos planų pavyzdžiai aiškiai parodo skirtumą tarp planavimo iš vaiko ir pedagogo perspektyvos, tarp akademinės krypties ir kūrybinio-interpretacinio vaikų ugdymo(si).

Temos aktualumas. Pirmasis vaikų veiklos planas rodo, kad parinkta priešmokyklinės grupės vaikams labai aktuali tema. Vaikai greitai pradės eiti į mokyklą, daugelis tėvų jiems leis patiems pirkti pietus. Vaikai jau priešmokyklinėje grupėje pradeda domėtis pirkimu, tėvai daugeliui duoda smulkių kišenpinigių. Mokėjimas suprasti pinigų vertę ir aiškinimasis, kas ir kaip perkama, vaikams tampa nauju tyrinėjimų objektu. Patobulintame veiklos plane temos pavadinimas „Apie pinigus“ pakoreguotas į pavadinimą „Mano kišenpinigiai“, kad labiau atlieptų vaikų interesus.

Tikslų refleksija. Pirmajame vaikų veiklos plane „Apie pinigus“ tikslai suformuluoti iš pedagogo perspektyvos – „Supažindinti...“, be to, orientuoti tik į žinių perteikimą, o ne kompetencijų ugdymąsi – „Įtvirtinti žinias apie pinigus; supažindinti su sąvokomis „moneta“, „centas“, „litas“. Tai rodo, kad pedagogas į vaikų ugdymą žiūri iš žinių perteikėjo, mokytojo pozicijos. Jis dar nelinkęs į ugdymą pažvelgti iš vaiko perspektyvos – kas vaikui bus įdomu, ką jis sužinos, kokias nuostatas ir gebėjimus jis ugdysis.

Patobulintame veiklos plane tikslai suformuluoti iš vaiko perspektyvos – ką vaikas aiškinsis, ką pratinsis daryti (skaičiuoti, tyrinėti), kokias nuostatas ugdysis (taupyti, dalintis, kurti). Kita vertus, tikslai orientuoti į vaiko pažinimo, socialinės, meninės kompetencijų ugdymąsi.

Iš vaiko pozicijos suformuluoti tikslai skatina pedagogą atitinkamai žvelgti ir į realų ugdymo procesą grupėje, pirmiausia matyti vaiką, jo ugdymosi procesą, o ne save ir savo ketinimus.

Individualios veiklos, paramos ir pagalbos būdų refleksija. Pirmajame vaikų veiklos plane numatyta individuali veikla turi ir į vaiką, ir į pedagogą orientuoto ugdymo požymių. Kodėl? Veikla, per kurią pedagogas ketina teikti paramą vaikui arba padėti jam atsiskleisti, yra parinkta tinkamai – tai įvairių rūšių žaidimas. Tačiau pagalbos būdai yra pateikti iš pedagogo pozicijos – „supažindinti..., lavinti..., mokytį“. Reikia pastebėti, kad yra iš vaiko pozicijos formuluojamų pagalbos būdų arba šiai pozicijai artimų „Padėti Mantui suskaičiuoti iki 5 žaidžiant žaidimus...“, „išklaustyti Edgardo pasakojimo apie „Aukšinę Antilopę“.

Patobulintame veiklos plane galima matyti individualios veiklos ir pagalbos vaikui numatymą iš vaiko perspektyvos: atskleisti vaikų poreikiai, į kuriuos orientuojamasi; numatyti paramos vaikui būdai – prašymas, pasiūlymas, asmeniškasis bendravimas, veikla kartu, iššūkio situacija, atsakymai į klausimus; parinkta vaikams patraukli veikla. Be to, šioje skiltyje palikta vieta vaikų idėjoms užrašyti, skatinanti pedagogą nuolat stebėti vaikus, pamatyti jų sumanymus.

Vaikų veiklos grupelėmis refleksija. Pirmajame vaikų veiklos plano pavyzdyje ši veikla numatyta iš pedagogo pozicijos, pavyzdžiui, „Supažindinti su pinigų pavadinimais“, „Su vaikų grupelėmis atlikti skaičiavimo veiksmus su centais“. Net sunku įsivaizduoti, kad ši veikla galėtų vykti vaikų grupelėmis – nenumatyta, kokiose erdvėse ką galėtų veikti vaikai, ugdydamiesi įvairius gebėjimus. Panašu, kad veikla pavirstų bendra visai grupei. Be to, vaikų gyvenimas nebūtų turinčias, nes vaikai neturėtų ką veikti, nuobodžiautų.

Patobulintame veiklos plane galima pamatyti, kaip vaikų veikla grupelėmis formuluojama iš vaiko perspektyvos. Atskleidžiama, kokios veiklos vaikas gali rasti konkrečiose grupės erdvėse, kokias nuostatas bei gebėjimus ir ką veikdamas gali ugdytis. Iš plano galima išvelgti, kad vaikams sudaryta galimybė pasirinkti juos dominančią veiklą iš penkiose erdvėse numatytos skirtingos veiklos. Vaikams pasiūlytos vaikų patirčiai atviros, tyrinėjimo, kūrybinės, atradimų idėjos.

Bendradarbiavimo su šeima refleksija. Pirmajame vaikų veiklos plano pavyzdyje numatyta labai prasminga diskusija su tėvais „Ar vaikams reikia duoti pinigų?“ bei susitarimas, ar vaikams reikia taupyklės, kad taupytų pinigus. Kita vertus, lieka neaišku, ar tą savaitę bus organizuojamas tėvų susirinkimas, per kurį bus galima aptarti šiuos klausimus. Pokalbis su kiekvieno vaiko tėvais individualiai šiuo atveju nebūtų tikslingas, nes užimtų per daug laiko, tėvams nesudarytų galimybės išgirsti kitų nuomonės, priimti bendrus sprendimus. Taigi tokią diskusiją galima planuoti artimiausiam tėvų susirinkimui arba elektronei diskusijai,

jei grupės tėvai sudarę bendrą tinklą. Susitarimas su Žygimanto mama, kad vaikai apsilankys parduotuvėje, kurioje ji dirba, taip pat geras.

Patobulintame veiklos plane parodyta, kad bendradarbiavimas su tėvais gali būti įvairesnis – tai ir idėjų savaitės veiklai rinkimas iš tėvų, ir prašymas parūpinti veiklai būtinų priemonių, ir „namų užduotys“ tėvams su vaikais. Be to, siekta atskleisti įvairesnes galimas bendravimo su tėvais formas, tarp jų ir elektroninį bendravimą.

Veiklos visai vaikų grupei refleksija. Pirmasis vaikų veiklos plano pavyzdys rodo, kad pedagogas nelabai skiria, kokią veiklą geriau siūlyti visai grupei, o kokią – vaikų grupelėms. Visai vaikų grupei tinkamai parinkta veikla yra ėjimas į parduotuvę, kūrinėlio skaitymas vaikams, pokalbis su vaikais, kaip elgtis su pinigais. Tačiau „parduotuvės“ įrengimas grupėje, „pinigų gaminimas“, pratybų knygelėje pateiktų užduotėlių atlikimas turėtų būti perkeltas prie veiklos grupelėmis. Tai neturėtų virsti kolektyvine vaikų veikla, kai visi vienu metu pedagogo vadovaujami atlieka šią veiklą. Kitaip tariant, tokia veikla, kurią vaikai gali pasirinkti bei atlikti patys savarankiškai ar su keliais draugais, neturėtų būti paverčiama „pamokėle“. Kita vertus, veiklos aprašymas šioje skiltyje rodo daug didesnę pedagogo orientavimąsi į vaiko perspektyvą, nei skiltyje „Vaikų veikla grupelėmis“. Dar vienas trūkumas yra tas, kad numatyta tik veikla grupėje. Neplanuojama veikla salėje, lauke, t.y. veikla už grupės ribų.

Patobulintame veiklos plane atskleista, kokią veiklą tikslinga planuoti visai vaikų grupei – tokią, kurią tikslinga organizuoti visiems vaikams vienu metu. Tai gali būti išvykos, veikla salėje, lauke, susitikimai su kviestiniais svečiais. Kūrinėlį paskaityti taip pat galime visai vaikų grupei, nes jie jau geba jo klausytis visi drauge, o to paties kūrinėlio skaitymas mažoms vaikų grupelėms atimtų daug laiko. Be abejo, kartais galime papildomai paskaityti ir keliems vaikams, jei jie labai domisi skaitymu, arba vaikams, kurie turi kalbėjimo ar dėmesio problemų. Visai vaikų grupei galime siūlyti diskusijas, pokalbius, nes vaikai išreiškia įvairių požiūrių, išgirsta vieni kitų nuomones. Patobulintame veiklos plano pavyzdyje atskleista, kaip užrašyti veiklą iš vaiko perspektyvos.

Savaitės apmąstymai – refleksija. Pirmasis vaikų veiklos plano pavyzdys atskleidžia pagrindinius nepakankamai profesionalios refleksijos požymius – apmąstoma, ko pasiekė vaikai, kaip jie jautėsi, kas nustebino, vaikų pasiekimai siejami su kasdienine jų patirtimi namų aplinkoje, bet visa tai nesiejama su pedagogo, kaip profesionalo, veikla (kokią reikšmę vaikų ugdymuisi turėjo sukurta aplinka, taikomi būdai, sąveika su vaiku). Nepateikiama tikslų pasiekimo įrodymų. Neatspindimos nepakankamo ugdymosi ar vaikų elgesio problemos, neapmąstomi jų sprendimo būdai. Nepažymimos kilusios idėjos, naudingos ateičiai. Tokia refleksija neskatina pedagogo tobulėti bei tobulinti vaikų ugdymosi.

Patobulintame veiklos plane pateiktas profesionalesnės refleksijos pavyzdys, kuriame parodoma, kaip spręsti išryškėjusias problemas.

MUZIKINĖS VEIKLOS PLANAVIMAS

Muzikinės veiklos planavimas – susitarimo reikalas

Dėl planavimo procedūrų – kokius ilgalaikius ir/ar trumpalaikius planus ir kokia forma turi rengti muzikos pedagogas – susitariama įstaigoje. Svarbiausia planų paskirtis – užtikrinti ugdymo sklandumą ir kokybę, todėl reikėtų siekti, kad planavimo procedūros ir dokumentai būtų kiek galima paprastesni ir naudingesni pedagogui.

Meninio ugdymo pedagogas, planuodamas vaikų muzikinę veiklą, savo planus derina su priešmokyklinės grupės pedagogo savaitės, metų ugdymo planais. Metinis muzikinės veiklos planas gali būti modeliuojamas pagal individualius vaikų poreikius, jų tėvų pageidavimus, įvairias situacijas. Parengęs priešmokyklinės grupės muzikinės veiklos metinio plano gaires, meninio ugdymo pedagogas kiekvieną savaitę „Priešmokyklinės grupės dienyno“ skiltyje „Veikla visai vaikų grupei“ trumpai išrašo savaitei planuojamos muzikinės veiklos idėjas. Jis taip pat labai glaustai ir konkrečiai gali pildyti skiltį „Individuali veikla, paramos ir pagalbos būdai“, kurioje pateikiamos individualios veiklos idėjos muzikai gabiams, specialiujų poreikių ar mažai muzikinės patirties turintiems vaikams.

Muzikinės veiklos planavimo būdai

Muzikinė veikla priešmokyklinio ugdymo grupėje glaudžiai susijusi su įvairiomis tradicinėmis ir netradicinėmis šventėmis, pramogomis, kalendoriniais ir darbo papročiais. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad šventės ir įvairūs renginiai nėra muzikinio ugdymo priešmokyklinėje grupėje tikslas. Jos tik sudaro galimybę tenkinti vaiko poreikį būti pastebėtam ir įvertintam, parodyti savo pasiekimus tėvams, artimiesiems, kitų grupių vaikams, kartu su draugais pasidžiaugti švente. Taigi muzikinė veikla planuojama taip, kad būtų tenkinami vaikų poreikiai ir spėjama pasiruošti vienai ar kitai darželyje organizuojamai šventei, vakaronei, muzikinei popietei, pramogai.

Priešmokyklinės grupės muzikinės veiklos ugdymo planai gali būti rašomi atsižvelgiant į:

- vaikų muzikinę patirtį, tėvų pageidavimus;
- muzikinės veiklos rūšis (muzikos klausymas, dainavimas, grojimas, ritmika, muzikos kūryba ir improvizavimas);
- kalendorinį laiką (mokslo metams, ketvirčiui, mėnesiui, savaitei);
- metų laikus (ruduo, žiema, pavasaris, vasara, jei vasarą neatostogaujama);
- kalendorines, darbo šventes, papročius, apeigas (Kūčios ir Kalėdos, Naujieji metai, Trys karaliai, Užgavėnės, Velykos, Jurginės, Sekminės, Joninės arba Rasos šventė, derliaus nuėmimo (rugių, linų) ar pavasario pradžios darbų papročiai ir apeigos, ganiavos pabaiga, paukščių sugrįžimas ir kt.).

Nežiūrint į tai kaip planuojama, į vaiką orientuoto ugdymo kontekste pirmiausia reiktų atsižvelgti į vaikų poreikius, norus, jų tėvų pageidavimus ir tik po to, pasitarus su grupės auklėtoja, modeliuoti vaikų muzikinę veiklą. Planas paprastai rašomas visoms vaikų muzikinės veiklos rūšims (muzikos klausymui, dainavimui, ritmikai, grojimui, muzikos kūrybai ir improvizavimui), numatant muzikinės veiklos formas, būdus, metodus, muzikinio ugdymo priemones ir repertuarą. Plane turi būti palikta erdvės individualiam muzikai gabių vaikų ugdymui bei nenumatytiems idėjoms pagal vaikų, tėvų, darželio bendruomenės pasiūlytas temas.

Profesionalūs meninio ugdymo pedagogai planuoja muzikinę vaikų veiklą, nors tai ir atima šiek tiek laiko. Praktika rodo, kad meninio ugdymo pedagogų rašomi savaitiniai planai gali būti įvairūs. Pateikiame akademinio ir į vaiką orientuoto ugdymo savaitinius muzikinės veiklos planų pavyzdžius.

MUZIKINĖS VEIKLOS SAVAITĖS PLANO PAVYZDYS

Šis pavyzdys, kuriame matyti muzikinės veiklos rūšys, veiklos turinys, muzikinio ugdymo formos ir priemonės, labiau tinka **akademiniam planavimui**.

Tema „Kelionė oro balionu“

Muzikinės veiklos rūšis	Muzikinės veiklos turinys	Muzikinio ugdymo forma	Muzikinio ugdymo priemonės
Muzikos klausymas	1. Klausyti N. Rimskio-Korsakovo „Kamanės skridimas“ ir apibūdinti muzikos žanrą, tempą, ritmą, dinamiką, instrumentus ar kt. Pagalvoti, kuo skiriasi kamanės ir oro baliono skridimas.	Visa grupė	Garso įrašų atkūrimo aparatai, CD diskas su muzikos įrašu
Dainavimas	1. Pasisveikinimas su „oro balionu“. 2. Vokalinis žaidimas „Balionėlis“. 3. Daina R. Bočkienės „Aš skubu užaugt“.	Visa grupė, pogrūpiais, individualiai	Didelis oro pripūstas balionas.

Muzikinės veiklos rūšis	Muzikinės veiklos turinys	Muzikinio ugdymo forma	Muzikinio ugdymo priemonės
Ritmika	Ploti ritminius pratimus: mies-tas Vil-nius; u-pė Ne-ris; pi-lis Ge-di-mi-no; kal-nas Tri-jų kry-žių; til-tas Min-dau-go; rū-mai Val-do-vų ar kt. Šokti ritminį ar lietuvių liaudies šokį „Suktinis“.	Visa grupė, individualiai	Ritminės kortelės su minimų objektų paveikslais vienoje pusėje ir jų ritminiais dariniais kitoje pusėje.
Grojimas	Pasidalinus į 2 grupes pritari pedagoogo atliekamam (ar pagal įrašą) oreivių sutikimo „Maršui“, pučiamaisiais ir mušamaisiais muzikos instrumentais akcentuojant stipriąją takto dalį. Kitoje valandėlėje pasikeisti instrumentais, išsirinkti oro baliono kapitoną, kuris su batuta diriguočių orkestrui.	Pogrūpiais, individualiai	Pučiamieji instrumentai: molinukai, dūdelės, skudučiai, šiaudo birbynėlės, švilpynės; mušamieji instrumentai: būgneliai, šaukštai, trikampis, lazdelės, dėžutės, marakasai; batuta.
Muzikos kūryba ir improvizavimas	Sukurti ir paploti ritmą reklaminiam skelbimui, kviečiančiam skristi oro balionu; Kitą kartą reklaminiam skelbimui kurti melodiją ir ją padainuoti.	Individualiai	Paveikslas ar plakatas su kvietimu skristi oro balionu.

Kad geriau įsivaizduotume, kaip atrodo į vaiką orientuotas ugdymas, pateikiame detalų priešmokyklinės grupės muzikinės veiklos savaitės plano pavyzdį.

Temą apie kelionę oro balionu pasiūlė vienas priešmokyklinės grupės berniukas, nes su tėvais ir jų draugais juo skrido. Atėjęs į grupę jis susižavėjęs pasakojo kitiems vaikams apie savo kelionę. Taip gimė spontaniška idėja šią temą plėtoti su visa grupe.

Dainavimas. Vaikus meninio ugdymo pedagogas pasitinka su „oro balionu“ ir pakviečia juo paskraidyti. Bet pirmiausia reikia su juo pasisveikinti, todėl dainuojamas improvizuotas

- *pasisveikinimas* su oro balionu ir
- *vokalinis žaidimas „Balionėlis“*. (Vaikai sutupia rateliu ir vaizduoja, kad „pučia“ balioną. Pūsdami jie trumpai, greitai, lengvai įkvepia ir iškvepia orą tyliai sakydami skiemenį „puch“. Balionui pilnėjant vaikai lėtai stojasi, pamažu kelia rankas per šonus į viršų ir padaro balionėlį. Prieš paskutinį pūstelėjimą jie giliai įkvepia ir ilgai pučia, galutinai pripildydami balioną oro ir išpūsdami žandus. Kvėpavimas trumpam sulaikomas. Tada vėl visi gali laisvai kvėpuoti pro nosį ir lėtai, atsargiai pakilti, apsisukti, paskrajoti po salę, bet „balionas“ turi būti pilnas oro, burna užčiaupta. Kol vaikai „balionėliai“ laisvai juda salės erdvėje, muzikos pedagogas gali sukurti trumpą pasakojimą apie jo kelionę. Pasakojimą gali lydėti muzikinis fonas, kuriam staiga nutrūkus balionas sprogs ar jį kas nors netyčia praduria ir jis subliuškęs nukrenta ant žemės. Tuo metu visi vaikai greitai pritupia ir vokalinis žaidimas kartojamas vėl iš pradžių.) Kitą kartą „balionėlio“ skridimą gali lydėti kurio nors vaiko pagrotas melodinis motyvas vaikišku muzikos instrumentu, kelių vaikų dainelė ir t.t.).
- Baigus dainuoti vaikai samprotuoja, pafantazuoja, kodėl sprogo balionas, kur jis skrido ir kur galėjo nuskristi, o kas būtų nutikę, jei balionas būtų nesprogęs? Sutariama, kad kitam kartui vaikai sukurs pasakojimą (o gal dainelę) apie oro baliono kelionę.
- Vaikai susėda į „oro balioną“ ir skrisdami *dainuoja dainą* R. Bočkienės „Aš skubu užaugt“.

Muzikos klausymas. Netikėtai pro šoną praskrenda didelė bitė ir vaikams pasiūloma paklausti, kaip jos skridimą savo kūrinys pavaizdavo rusų kompozitorius *N. Rimskis-Korsakovas*. Vaikai klausosi įrašo „Kamanės skridimas“. Išklausius kūrinio, aptariamas muzikos žanras, tempas, ritmas, dinamika, instrumentai ir t.t., pagalvojama, kuo skiriasi kamanės ir oro baliono skridimas.

Ritmika. Kad kelionė neprailgtų, vaikai „žvalgosi“ ir džiaugiasi pamatę pažįstamas Vilniaus vietas. Pedagogas rodo vaikams ritmines korteles su minimų objektų paveikslais vienoje pusėje ir ritminiu dariniu kitoje pusėje. Visi kartu ir individualiai *sako ir ploja ritmą*: mies-tas Vil-nius, u-pė Ne-ris, pi-lis Ge-di-mi-no, kal-nas Tri-jų kry-žių, til-tas Min-dau-go, rū-mai Val-do-vų ar kt. Kitoje muzikos valandėlėje vaikai individualiai sugalvoja ir paploja, ką mato skrisdami, ar išlipa iš „oro baliono“ ir pašoka ritminį ar lietuvių liaudies šokį „Suktinis“.

Grojimas. Paskraidę oro balionu vaikai grįžta namo. Pasidalinę į 2 grupes, jie pritaria pedagogo atliekamam (ar pagal įrašą) oreivių sutikimo „Maršui“ pučiamaisiais (molinukais, dūdelėmis, skudučiais, šiaudo birbynėlėmis, švilpynėmis ar kt.) ir mušamaisiais (būgneliais, šaukštais, trikampių, lazdelėmis, dėžutėmis, marakasais ar kt.) muzikos instrumentais, akcentuodami stipriąją takto dalį.

Kitoje muzikos valandėlėje grupelės pasikeičia muzikos instrumentais, išsirenka „oro baliono“ kapitoną, kuris su batuta diriguoja orkestrui.

Kūryba ir improvizavimas. Priešmokyklinės grupės vaikai kuria tekstą reklaminiam skelbimui, kviečiančiam skristi oro balionu. Čia pat salėje jis užrašomas ir iliustruojamas vaikų piešiniais. Kitą kartą šiam skelbimui jie kuria ritmą, melodiją ir ją padainuoja ar pagroja.

MUZIKINĖS VEIKLOS METŲ PLANO PAVYZDYS

Profesionalūs meninio ugdymo pedagogai, be muzikinės veiklos savaitės planų, parengia ir muzikos repertuaro metų planą. Ilgalaikis planavimas suteikia galimybę numatyti svarbiausius metų įvykius, suplanuoti veiklą, padeda prisitaikyti prie aplinkos pasikeitimų, nenumatytų individualių vaikų pasiūlymų, situacijų, renginių ar pan. (Coughlin P. A., Hansen K. A., 1997, p. 125).

Metiniame priešmokyklinės grupės muzikos repertuaro plane meninio ugdymo pedagogas numato preliminaras kiekvieno mėnesio savaitės temas, kurias derina su grupės pedagogu, ir kiekvienos muzikinės veiklos rūšies muzikos repertuaro idėjas. Šis planas turėtų būti aiškus, konkretus, glaustas.

Pateikiame meninio ugdymo pedagogo rengiamo priešmokyklinės grupės **visų muzikinės veiklos rūšių muzikos repertuaro mėnesio plano** pavyzdį. Atskirus mėnesius sudėję į vieną lentelę turėsime metinį planą.

RUGSĖJIS				
Savaitės tema	1 savaitė „Susipažinkim“	2 savaitė „Mano šeima“	3 savaitė „Pilna kraitelė rudens gėrybių“	4 savaitė „Diena ir naktis“
Muzikinės veiklos rūšys				
Muzikos klausymas	J. Gaižauskas „Nykštukų maršas“	„Polka“ (armonika, ožragis, tarškalai)	„Rudenėlis“ (vaikų popgrupė „Medutis“); R. Žigaitis „Vaisių dainelė“	E. Grygas. „Rytas“ iš simfoninės siuitos „Peras Giuntas“
Dainavimas	„Draugystės daina“ muz. S. Sinkevičienės	Lietuvių liaudies daina „Kur senelis?“	Daina „Baravykas“ muz. A. Niauronienės, eilės E. Šulinskienės	I. Steišūnienės interpretuota lietuvių liaudies pasaka „Vaikų pasaka“.
Ritmika	Lietuvių liaudies ratelis-žaidimas „Kaimynai“	Ritminis šokis	Ratelis „Svečių būrys“ muz. ir eilės R. Bočkienės	Lietuvių liaudies šokis „Ginučių mėnesėlis“; „Tek saulelė“; muzikinis žaidimas „Diena ir naktis“

RUGSĖJIS				
Savaitės tema	1 savaitė „Susipažinkim“	2 savaitė „Mano šeima“	3 savaitė „Pilna kraitelė rudens gėrybių“	4 savaitė „Diena ir naktis“
Muzikinės veiklos rūšys				
Grojimas	Lietuvių liaudies daina „Kai aš mažas buvau“	Lietuvių liaudies polka „Bėga dėdė“	Lietuvių liaudies daina „Tindi rindi riuška“	Lietuvių liaudies daina „Nelyk, lietuti“
Muzikos kūryba ir improvizavimas	Kuria pasisveikinimo su draugu žodžius, ritmą, melodiją	Ploja, groja savo mamos, tėčio, brolio, sesutės ar kt. vardus.	Kuria muzikinį instrumentinį pritarimą J. Marcinkevičiaus „Grybų karas“	Pasirenka muzikos instrumentus ir jais kuria dialogą „Saulės ir mėnulio pokalbis“.
Šventės ir pramogos	Pramoga „Sveikas, darželi“			

Meninio ugdymo pedagogas gali planuoti ir individualią muzikinę veiklą su muzikai gambiais vaikais. Ši veikla turėtų būti planuojama išsiaiškinus vaiko poreikius, jo norus ir interesus bei pasikalbėjus su vaiko tėvais. Individualus muzikinės veiklos planas sudaromas kiekvienam vaikui atskirai, konkrečiai nurodant numatytus tikslus, muzikinės veiklos pobūdį ir repertuarą. Individualus darbas reikalauja vaiką nuolat stebėti, fiksuoti jo pasiekimus, kad galima būtų numatyti jam naujus ugdymo uždavinius. Todėl individualiame muzikinės veiklos plane vertėtų palikti vietos vaiko pasiekimams žymėti bei naujiems ugdymo uždaviniams numatyti.

Kartais naudinga nesilaikyti jokių planų, o muzikinę veiklą paversti vaikų sumanymų kūrybinėmis dirbtuvėmis ar tiesiog leisti vaikams išsikrauti ir atsipalaiduoti. Tokiomis dienomis muzikos salėje gali muzikuoti pvz., dviejų ar daugiau grupių vaikai. Tegul jie parodo vieni kitiems, ko yra išmokę, pabendrauja, pasidžiaugia draugų pasiekimais. Galima surengti „Darželio talentų šou“, organizuoti spontanišką koncertą su atlikėjais, žiūrovais, „bilietais“, gėlėmis, dovanomis, pažaisti muzikines „varžybas“ draugiškai parungtyniaujant tarpusavyje, čia pat kurti muzikinę pasaką ar tiesiog „padūkti“ kartu su smagia muzika ir atsipalaiduoti po sėdimos veiklos grupėje. O gal palikti muzikos salę ir pamuzikuoti darželio žiemos sode, etnografiniame kambaryje, fojė, laiptinėje ar gamtoje? Tokia neplanuota kūrybinė muzikinė veikla skatina vaiko aktyvaus pažinimo pastangas, plečia jo muzikinę patirtį, paįvairina jausminį pažinimą, inspiruoja vaiko jausmingumo sužydėjimą (E. Souriau, 1994, p. 3), suteikia daug džiaugsmo ir neišdildomų įspūdžių, padeda atsipalaiduoti, o muzikinė veikla tampa ypač patraukli vaikui.

Priešmokyklinės grupės vaikų, jų tėvų, artimųjų iniciatyva gali būti kuriami bendri projektai su kitų darželio grupių vaikais ar, jei priešmokyklinė grupė yra mokykloje, pirmos klasės mokiniais. Tokių projektų temomis gali tapti vaikų pasiūlymai (pvz., noras sužinoti, kodėl iš pianino sklinda garsai?), mėgstamos vaikų dainos, susidomėjimas muzikos instrumentais, pasiklausius profesionalių muzikantų ansamblio koncerto darželyje, pasirengimas šventėms ir pan. Rengiant projektus vaikams gali talkinti tėvai, vyresni broliai ar seserys, draugai, pedagogai.

Muzikinės veiklos planavimo nauda priešmokyklinės grupės vaikui. Muzikinės veiklos planavimas padeda vaikams:

- tenkinti individualius muzikinius interesus, poreikius ir išreikšti save per muziką;
- atsiskleisti įvairiapusiškiems muzikiniams gabumams;
- ugdytis muzikinę kompetenciją ir kūrybines galias;
- lavinti savo inteligenciją, plėsti vaizduotę, ugdytis jautrumą žmonėms ir aplinkai;
- įgyvendinti savo pasiūlytas idėjas, norus, pageidavimus ir labiau pasitikėti savimi;
- muzikinėje veikloje jaustis laisvam, saugiam, gebančiam;

- kartu su kitais pajusti muzikavimo džiaugsmą;
- muzikai ypač gabiems vaikams tenkinti savo poreikius būti pripažintam, gabiam, muzikuoti ir suprasti, kaip gimsta muzika, skleisti savo talentą bendruomenei.

Ką dar ikimokyklinio ugdymo įstaigoje veikia meninio ugdymo pedagogas? Jo veikla darželyje pastaruoju metu labai išsiplėtė. Jis ne tik planuoja ir organizuoja vaikų muzikinę veiklą, bet ir:

- rūpinasi papildomu gabių vaikų muzikiniu ugdymu;
- groja rytinei mankštai ir kūno kultūros valandėlėms;
- dirba metodinį darbą;
- ruošia ir organizuoja su vaikais metines šventes, pasirodymus ir daug kitų renginių tėvams ir darželio bendruomenei;
- su vaikais dalyvauja Respublikos, miesto, mikrorajono meniniuose projektuose, festivaluose, renginiuose;
- su vaikais koncertuoja vaikų, senelių namuose, kituose darželiuose, mokyklose ir kt.;
- koncertuoja, vaidina pasakas, rengia pramogas vaikams drauge su grupių pedagogais;
- kartu su kitais pedagogais rengia įvairius meninius projektus ir juos įgyvendina;
- organizuoja pedagogų, tėvų muzikinį švietimą ir muzikuoja su jais praktiškai;
- teikia tėvams informaciją apie vaikų muzikinius pasiekimus;
- skaito pranešimus darželio pedagogams ir tėvams;
- skaito pranešimus ir dalyvauja respublikinėse praktinėse ir tarptautinėse mokslinėse konferencijose;
- rūpinasi estetinė salės aplinka, jos apipavidalinimu įvairiems renginiams.

Priešmokyklinio amžiaus vaikų muzikinė veikla grupėje, muzikos kampelyje rūpinasi grupės pedagogas. Jis pratęsia meninio ugdymo pedagogo muzikinėje veikloje pradėtą darbą, kartu su vaikais dainuoja, prisimena ir mokosi dainų ir ratelių tekstus, žaidžia muzikinius žaidimus. Grupės pedagogas paskatina vaikus muzikuoti muzikos kampelyje, integruoja muziką į kitas vaikų veiklas, pasirūpina muzikine grupės aplinka. Meninio ugdymo pedagogas, bendradarbiaudamas su priešmokyklinės grupės pedagogu, gali patarti jam, kaip organizuoti priešmokyklinio amžiaus vaikų muzikinę veiklą grupėje, kokią muzikinę aplinką sukurti vaikams, kad būtų tenkinami individualūs kiekvieno vaiko poreikiai muzikai.

Muzikos kampeliai ikimokyklinėse ir priešmokyklinėse grupėse yra labai skurdūs. Tai parodė atlikta 176 pedagogų apklausa iš įvairių Lietuvos ikimokyklinio ugdymo įstaigų. Nustatyta, kad daugiau nei pusė (56,8%) pedagogų pripažįsta, kad jų grupėse muzikinė erdvė skurdi, nefunkcionala, yra tik keletas muzikinių žaislų, instrumentų ir elementarių muzikavimo priemonių. Dalis pedagogų (15,9%) teigia, kad muzikinės erdvės jų grupėje iš viso nėra ir tik 27,3% auklėtojų gali pasidžiaugti turtinga muzikine grupės aplinka. O juk tinkamos muzikinės aplinkos sudarymas priešmokyklinėje grupėje – viena iš vaiko muzikinio ugdymo sąlygų, padedanti tenkinti vaiko muzikos ir muzikinės veiklos poreikį. Be to, tinkamai įrengta muzikinė aplinka skatina meninių, pažintinių, socialinių įgūdžių formavimąsi, domėjimąsi muzika, moko būti savarankiškam, tyrinėti, atrasti, įveikti sunkumus.

Praktinė patirtis rodo, kad **muzikinės erdvės turtingumą priešmokyklinėje grupėje lemia materialinė ugdymo įstaigos bazė, tėvų pagalba darželiui ir konkrečiai grupei bei pats pedagogas.** Jis ne tik kuria šiltą, dvasingą, pakantumą ir dėmesiu grindžiamą emocinę atmosferą grupėje, bet ir sukaupia vaizdines priemones, skatinančias aktyvią muzikinę veiklą. Priešmokyklinės grupės muzikos kampelyje galėtų būti:

- muzikos klausymosi aparatūra;
- garso įrašai su vaikų mėgstama muzika;
- ausinės individualiam muzikos klausymui;
- vaikiškas mikrofonas;
- vaikiški muzikos instrumentai (būgnelis, trikampis, varpeliai, barškučiai, švilpynės ir kt.);
- „muzikos instrumentai“ iš gamtos (akmenukai, pagaliukai, lazdelės, medžio trinkelės ir kt.);
- buities daiktai (mediniai, plastmasiniai šaukštai, dėžutės, dangčiai ir kt.);
- skambantys žaislai, daiktai;

- ritminės kortelės, muzikiniai loto ir stalo žaidimai, muzikinės knygelės, paveikslai;
- rūbai, atributika „koncertams“, muzikiniams žaidimams ir t. t.

Pedagogas kartu su vaikais gali pasigaminti „muzikos instrumentų“ iš įvairios gamtinės medžiagos, buities daiktų: tarškynių, birbynių, barškučių, švilpynių, skambalėlių, vilkelių, dūdelių. Tokių muzikinių žaislų gamyba gali tapti puikiausia vaikų meninių, pažintinių, dorinių, socialinių įgūdžių formavimosi, domėjimosi muzika skatinančia priemone.

KAIP RENGTI VAIKO STEBĖJIMU IR UGDYMO PROCESO REFLEKSIJA GRINDŽIAMĄ UGDYMO PLANĄ

Ugdymo planavimas – labai dinamiškas procesas, nes planas turėtų būti keičiamas kiekvieną dieną priklausomai nuo vaikams kilusių klausimų, nuo vaikų stebėjimo grupėje rezultatų, nuo ugdymo(si) proceso refleksijos, nuo tėvų išsakytų minčių, idėjų, nuo išryškėjusių vaikų poreikių.

Tai reikalauja iš pedagogo galvoti, ką jis daro, kodėl jis tai daro, t.y. kasdienis pedagogo darbas pagal planą nėra aklas sekimas iš anksto numatytais ugdymo žingsniais.

Kasdieniai pedagogo darbo plano pakeitimai priklauso nuo to:

- kokių vaikų ugdymo(si) aspektą pedagogas laiko svarbiausiu tą dieną;
- kokia tą dieną atskirų vaikų nuotaika, interesai, kokią patirtį tą dieną vaikai atsineša iš namų;
- kokios edukacinės socialinės aplinkos įtakos paveikia vaiką (žiūrėtas animacinis filmas, sutikti žmonės, matyti įvykiai);
- kas įvyko, vyksta grupėje.

Be to, ugdymo proceso planavimas remiasi:

- ugdomų vaikų ne tik teoriniu, bet ir praktiniu fizinės ir psichinės raidos žinojimu;
- socialinių įtakų žinojimu (tai išsiaiškinti pedagogui padeda vaikų stebėjimas, jų klausimai, pokalbiai su vaikais ir kt.);
- pedagogo nuostatomis ne tik suteikti vaikams žinių, bet skatinti juos mąstyti, pripažįstant, kad vaikas ugdosi eidamas į pasaulį „ranka“, „visu kūnu“, stebėdamas, žaisdamas, bandydamas, restruktūrizuodamas, įvardydamas, samprotaudamas, t.y. pažindamas pasaulį savais būdais, savo keliu; kad patirtinis vaiko mokymasis leidžia jam pamatyti daiktų ir idėjų ryšius ir sąveikas;
- vaiko vidinių išgyvenimų ir jų išorinės raiškos pažinimu, atidumu jiems (pavyzdžiui, baimėms, netektims, konfliktams, nusivylimams ir kt.);
- vaiko interesų savo kūnui, savo vidiniams pasauliui, socialinės aplinkos reiškiniais (profesijoms, darbams, paslaugoms, žmonėms, praeičiai ir kt.) paisymu.

Vaiko dienos ir ugdomosios veiklos planavimui ypač svarbus vaiko stebėjimas grupėje. Stebėdamas vaiką, pedagogas išsiaiškina jo poreikius, interesus, elgesio ypatumus, perpranta jo ugdomųjų poveikių pagavą bei ugdymosi ypatumus, įsitikina, ar dienotvarkė tinkamai atliepia vaiko gyvenimo ritmą bei kuria ugdymosi situacijas.

Pateikiame keletą klausimų, kurie padės pedagogui pamatyti, reflektuoti vaiko ugdymo(si) situacijas natūraliose ugdymo situacijose bei priartinti planavimą prie vaiko.

Valgymas (pusryčiai, priešpiečiai, pietūs)

1. Valgymo aplinka:

- kas dengia stalus, dėlioja patiekalus – auklėtoja, vaikai, auklėtojos padėjėja, kiti;
- kokia valgymo aplinka – rami, atpalaiduojanti, triukšminga, gyva, nervinga;
- ar pakanka maisto? Gal jo perdaug? Ar prašo dar?

2. Kokia vaiko reakcija pakvietus valgyti:

- sutinka;

- džiūgauja;
 - priešinasi.
3. Kaip vaikas valgo:
 - rimtai;
 - nerūpestingai.
 4. Ką ir kiek vaikas valgo:
 - labai nedaug;
 - nevalgo daržovių;
 - nevalgo mėsos;
 - niekad neprašo daugiau;
 - valgo daug.
 5. Kokia vaiko valgymo kultūra:
 - ar naudojami įrankiais, kokiais?
 - ar žaidžia su patiekalais?
 - ar laiko maistą burnoje?
 - ar įnoringas valgdamas?
 - ar tvarkingas valgdamas?
 6. Ar valgdamas vaikas bendrauja?
 - su kuo jis kalbasi?
 - kaip dar kontaktuoja su vaikais?
 - kas vaikui svarbiau – socialiniai kontaktai ar valgymas?
 - kaip komentuoja su valgymu ar maistu susijusius dalykus?
 - ar jis kalba tik su auklėtoja, tik su artimu draugu?
 7. Koks suaugusiojo vaidmuo vaikų maitinimo procese?
 - kaip prasideda ir baigiasi valgymas?
 - kada, dėl ko suaugusieji atkreipia dėmesį į vaiką?
 8. Ką vaikas daro atsikėles nuo stalo? (Eina į tualetą, ima knygelę, pradeda žaisti ir kt.)

Rengimasis (atėjus rytą iš namų, rengiantis pasivaikščiavimui, nusirengiant grįžus, rengiantis pogulio ar kt.)

1. Kas vaiką skatina rengtis:
 - pedagogas skatina asmeniškai;
 - pedagogas skatina grupę;
 - vaikas pastebi kitus rengiantis;
 - vaikas nusprendžia rengtis pats;
 - kiti stimulai.
2. Vaiko emocijos rengiantis:
 - emocinė reakcija, jei paskatino auklėtoja;
 - jei užsikrėtė kitų pavyzdžiu;
 - jei ėmėsi rengtis savarankiškai.
3. Vaiko rengimosi įgūdžiai (susiraskite programinius reikalavimus jūsų pasirinkto amžiaus vaikams):
 - ką vaikas atlieka savarankiškai;
 - ką vaikas daro lengvai, be įtampos;
 - kas sekasi sunkiai;
 - kreipiasi pagalbos į vaikus, auklėtoją;
 - abejingai laukia pagalbos.
4. Vaiko elgesys nusirengus – apsirengus:
 - pasyviai laukia visų vaikų;
 - veikia individualiai;
 - giriasi (rodo) kitiems vaikams;
 - triukšmauja, dainuoja, išdykauja.

Vaiko kalbos supratimas

Be didelių pastangų matosi, kad vaikas supranta kasdienę, buitinę kalbą. Supranta, kas jam sako, ko iš jo prašoma (reikalaujama), ką jis renkasi. Aiškiai matyti jo veido išraiška, rodanti pyktį, sutrikimą, suirzimą, bėgštamumą (baime), gėrėjimąsi; pozityvūs ar negatyvūs, suaugusiojo nurodymų, prašymų, pasiūlymų sukelti, veiksmai; nekalbinė jausmų išraiška: ašaros, juokas, rankų mostai, trypimas, rėkimas; kalbinė jausmų išraiška: „Ačiū, nenoriu!“, „Baik, neklausysiu tavęs“ ir pan.

Žymiai sunkiau pastebėti, ar vaikas supranta jam skaitomus kūrinėlius, ką ir kaip supranta.

Vaiko kalbos supratimą gali padėti pastebėti tokia supratimo raiška:

1. Ar vaikas išklauso, įsimena ir laikosi suaugusiojo išsakyto paaikškinimų, nurodymų;
2. Ką vaikas supranta, jam perskaičius kūrinėlį:
 - ar suprato kūrinėlio pagrindinę mintį,
 - ar gali su kūrinėlio įvykiais susieti savo patirtį,
 - ar supranta visus žodžius? kokių nesupranta (iš vartojamų buityje, tarmėje, literatūrinėje kalboje ir pan.)?
3. Ar reikia vaikui veiksmis, judesiais iliustruoti tekstą, kad jis jį suprastų?
4. Ar vaikas savo kalboje naudoja kūrinėlio frazes, žodžius?

Kaip vaikas sprendžia problemas?

Kaip vaikas reaguoja, susidūręs su problema:

- Sakydamas „Aš negaliu!“, „Aš nesuprantu!“;
- Susipažindamas su situacija, ieškodamas sprendimo būdų įvairiais veiksmais;
- Atmesdamas jam nepatinkančias kliūtis;
- Problemos sprendimui renkasi pirmus į galvą šovusius veiksmus;
- Šokinėdamas, mosikuodamas rankomis, garsiai pats su savimi kalbėdamas, bandydamas ką tai daryti;
- Bandydamas (patikrindamas) iš eilės kelis sprendimo variantus;
- Įsiklausydamas į kitų nuomonę.

T.y. būtina stebėti, kas sunkiausia vaikui sprendžiant problemas, kas jam labiausiai trukdo.

Vaikas ir grupės draugai

1. Kokiose spontaniškai kilusiose didesnės vaikų grupelės veiklose vaikas dalyvauja, ką veikia?
2. Ar jis žaidžia su bet kuo? Su vienu? Su daugeliu? Su kurios lyties vaikais žaidžia dažniau? Gal jis nuolatinis pastovios grupelės narys? Ar jis veikia pagal savo ar grupės sumanymus?
3. Gal jis vienišius – mėgsta žaisti vienas?
4. Kokia vaiko pozicija grupėje (lyderis, klounas, kurstytojas, provokatorius, slapukas, griovėjas, besidangstantis grupėje, mėgdžiojantis ar kt.);
5. Koks vaiko statusas grupėje? Ar jis mėgstamas kitų vaikų, ar pasirenkamas, kviečiamas į žaidimus, kitas veiklas. Kaip dažnai?
6. Ar vaikas priimtinas grupei? Grupės numylėtinis? Atpirkimo ožys?

Vaiko kontaktai grupėje

1. Kokia vaiko laikysena:
 - išūli, reikli;
 - draugiška, pasitikinti;
 - baugi, viltinga.
2. Kaip vaikas mezga kontaktą:
 - paliečia, pastumia;
 - paglosto;
 - gestu rodo savo ketinimą;
 - kreipiasi žodžiu ar kt.
3. Koks vaiko balsas:
 - malonus;

- nemalonus;
 - irzlus;
 - rėksmingas;
 - nenatūralus;
 - nedrąsus ar kt.
4. Kokia vaiko veido išraiška:
- akys rimtos, įniršusios, spindinčios, gailios, besišypsančios, mieguistos, supratingos, niūrios ar kt.
 - burna sučiaupta, prasižiojusi, besišypsanti, susiraukusi, perkreipta, besijuokianti ar kt.
5. Ką vaikas sako (fiksukite autentišką vaiko kalbą).
6. Kas vyksta užmezgus kontaktą:
- ką veikia stebimas vaikas;
 - ką veikia vaikas, su kuriuo stebimasis norėjo kontaktuoti (atsakė, ėmėsi bendros veiklos).
7. Kaip pedagogė padeda vaikui užmegzti kontaktą (jei padeda).

Vaiko ir suaugusiojo sąveika

1. Kurioje grupės vietoje buvo bendrauta.
2. Kieno iniciatyva (vaiko ar suaugusiojo) bendravimas prasidėjo.
3. Jei iniciatyva vaiko, tai jis:
 - prašė pagalbos;
 - prašė (klausė) medžiagų ar priemonių veiklai;
 - rodė savo veiklos rezultata;
 - prašė paguodos, pagalbos užsigavus;
 - kreipėsi įvairias dienvakės klausimais;
 - kvietė kartu žaisti, veikti;
 - kreipėsi dėl socialinių kontaktų grupėje;
 - prašė pagalbos savo idėjų įgyvendinimui;
 - kita.
4. Jei iniciatyva suaugusiojo, tai jis:
 - padėjo (pasiūlė) surasti medžiagą veiklai;
 - pradėjo pokalbį koku nors klausimu;
 - įsijungė į veiklą (žaidimą);
 - ko nors prašė vaiko, ką nors jam siūlė;
 - nurodė, liepė;
 - guodė, ramino;
 - kita.
5. Koks vaiko balsas, laikysena, kūno kontaktai bendraujant:
 - Kokia vaiko ir suaugusiojo dialogo (pasikalbėjimo) intencija.
 - Kaip vaiko bendravimas su suaugusiuoju baigėsi.
 - Ką vaikas veikė toliau.

Vaiko savivoka

- Ką vaikas žino apie savo kūną?
- ar žino kūno dalių pavadinimus;
 - kurių kūno dalių pavadinimus žino;
 - ar žino, kam reikalingos kūno dalys;
 - kurios kūno dalys ką daro;
 - ar žino požymius, kurie rodo, kad jis yra berniukas ar mergaitė.

Vaiko klausimai

1. Ar vaikai klausia/klausinėja? Apie ką?
 - ar klausimai reikalauja atsakymo apie pasaulio reiškinius ir santykius;
 - ar vaikai klausia pedagogo, ar draugų;
 - ar atsakymai skatina vaikų veiklą, vaikų reakciją.
2. Ar vaikai klausinėja skaitant (pasakojant) pasakas, apsakymus.
 - apie iliustracijas (paveikslėlius);
 - apie pasakų, apsakymų veikėjų elgesį.
3. Ar vaikai klausinėja grupėje ir aikštelėje apie tai, ką jie mato, girdi (apie žmones, įvykius ir kt.), ką jie matė, girdėjo namuose, gatvėje, kitur.

KAIP ATRINKTI, KURTI BEI TAIKYTI IDĖJAS PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ VEIKLAI

Kasdienei veiklai priešmokyklinėje grupėje organizuoti pedagogai įvairiuose šaltiniuose ieško įdomių, vaikams patrauklių veiklos idėjų. Publikacijose tiek lietuvių, tiek užsienio kalba galima rasti idėjų, atitinkančių į vaiką orientuoto ugdymo paradigmą ir jos neatitinkančių. Svarbu išmokyti atpažinti gerą idėją, remiantis jos požymiais. Tai suteikia laisvę spręsti pačiam, tapti nepriklausomam nuo kitų nuomonės.

Geros idėjos vaikų veiklai komponentai

1. Geros idėjos vaikų veiklai rezultatas – vaiko kompetencijų plėtotė, o ne konkretus vaiko atliktas darbelis.

- Siekiama vaiko vertybinių nuostatų plėtotės.
- Vaiko gebėjimų ugdymosi.
- Įvairios patirties įgijimo.

Numatant rezultata į jį reikia žvelgti iš vaiko pozicijos – kokios patirties jis įgis, kokius gebėjimus ugdysis, kokios jo vertybinės nuostatos atsiskleis.

Idėja neatitiks į vaiką orientuoto ugdymo paradigmą, jei jos rezultatu laikysime vaiko sukurta darbelį. Be to, į rezultata neturėtume žvelgti iš pedagogo pozicijos: „suteikti vaikui žinių“, „ugdinti jo gebėjimus“, „išmokyti“ ir pan. Tai rodo, kad dar nesame visiškai persiorientavę į ugdymą žvelgti iš vaiko perspektyvos.

2. Idėja vaikų veiklai gera tuomet, kai numatytas vaiko motyvavimas veikti.

- Gali būti parinkta vaikui savaime įdomi veikla. Pavyzdžiui, tapymas rankomis.
- Gali būti parenkama veikla, padedanti vaikui pačiam atrasti savo gebėjimus. Pavyzdžiui, kurdamas užšalusius langų raštus vaikas pasijunta gabiu dailei.
- Vaikas gali būti skatinamas kuo nors tapti ir veikti, kaip jis. Pavyzdžiui, vaikas gali įsivaizduoti save statybininku ir konstruoti statinius.
- Parenkama veikla, prasminga vaikui. Pavyzdžiui, užauginti gėlytę, kad padovanotų mamytei per Motinos dieną.
- Parenkama veikla, primenanti žaidimą. Pavyzdžiui, padengti stalą lėlių arbatėlei, suskaičiuojant, kiek reikia indelių.
- Daroma kas nors nelabai patinkančio, kad vėliau

būtų galima nuveikti ką nors labai smagaus. Pavyzdžiui, vaikas prisikarpo geometrinių figūrų, kad galėtų iš jų kurti originalius paveikslus.

Idėja prasta, jei tokios motyvacijos nėra. Dažnai mes siūlome tokią veiklą, kurios ugdomąją prasmę suvokiame tik mes, suaugusieji. Tą veiklą vaikas atlieka, norėdamas įtikti suaugusiesiems, arba todėl, kad „reikia“. Jis veiklą atlieka be džiaugsmo, daug blogiau, nei galėtų. Pavyzdžiui, siekdamas, kad vaiko ranka pasirengtų rašymui, pasiūlome vynioti siūlus iš kamuolio į kamuolį. Vaikas pabando, bet ši veikla jam greitai atsibosta, jis nesuvokia jos prasmės, todėl greitai ją meta. Visai kita situacija, jei vaikui pasiūlome pasidaryti žaisliuką, kurį darant reikia vynioti siūlus. Vaikas ištraukia su džiaugsmu ir veikia ilgą laiką.

3. Numatomas kuo natūralesnis vaiko ištraukimo į veiklą būdas.

- Patrauklios priemonės dedamos taip, kad vaikas atkreiptų į jas dėmesį, kad jos paskatintų veikti.
- Sudaroma pasirinkimo situacija – vaikas gali rinktis iš 4-5 idėjų.
- Sudaroma tyrinėjimų, bandymų situacija, natūraliai įtraukianti vaiką.
- Sudaroma kūrybinės raiškos situacija, žadanti vaikui įdomios veiklos galimybę.
- Su keliais vaikais pradedami grupiniai darbai, o kiti ištraukia susidomėję.
- Vaikai paskatinami veiklai meno kūriniu ar kitais išpūdziais.
- Pedagogas įkvepia vaikus savo pavyzdžiu.
- Pedagogas tiesiog pasiūlo vaikams jiems patrauklią idėją, kurią jie gali priimti arba nepriimti. Taikomi ir kiti būdai.

Idėja neatitiks į vaiką orientuoto ugdymo paradigmos, jei vaikui tiesiog nurodysime, ką jis turi daryti, paskirsime veiklą, nesudarydami galimybės pasirinkti.

4. Pasiūloma įvairių veiklos priemonių ir medžiagų, numatomas veiklos variantiškumas, ilgalaikis vaiko ištraukimas į veiklą.

- Idėja gera, jei vaikams siūloma po keletą panašių priemonių variantų, pavyzdžiui, kelių rūšių statybinių detalių rinkiniai, konstruktoriai, skirtingos spalvos, formos popierius ir kt.
- Jei siūloma visai priešingų savo savybėmis medžiagų, pavyzdžiui, kietų medinių ar plastikinių ir minkštų poroloninių geometrinių figūrų.
- Jei numatoma veikti su skirtingo sudėtingumo lygio priemonėmis, pavyzdžiui, kelių dalių, dešimties dalių, keliasdešimt dalių dėlionėmis ir pan.
- Idėja gera, jei numatyta veikla yra ilgalaikė.
- Jei idėja pasiūloma taip, kad sudaromos sąlygos daug kartų bandyti, kurti įvairius variantus.

Jei vaikui pateikiamas tik vienas priemonių variantas, prarandama galimybė tyrinėti, spręsti, kurti, t.y. vaikas pavirsta atlikėju. Pavyzdžiui, vaikui siūloma pasidaryti boružėlę ir padedama: iškirptas juodas liemenėlis su galvute, raudoni sparneliai, juodi taškeliai. Visos dalys vienodo dydžio. Vaikui nieko kita nelieka, kaip teisingai suklijuoti visas dalis. Visų vaikų boružėlės yra vienodos. Būtent tas vienodumas ir rodo, kad nebuvo palikta erdvės vaiko kūrybai pasireikšti. Tai į pedagogą orientuoto ugdymo požymiai. Jei pedagogas būtų pasiūlęs daug skirtingo dydžio spalvotų ir nespalvotų kūnelių, sparnų, taškų formų bei paprasčiausių popieriaus lapų, dažų, tepukų, spalvotų pieštukų, vaikai būtų pagavę idėją ir sukūrę kiekvienas savo skirtingą boružėlę.

5. Idėją įgyvendinant taikomos šiuolaikinės vaiko ugdymąsi skatinančios pedagoginės technologijos, o ne tiesioginio mokymo būdai.

Idėjų įgyvendinimui taikytini šie būdai:

- Pedagogo domėjimasis tuo, ką daro, kuria vaikas, pagyrimai, parodantys jam, kad tai, ką jis daro, suaugusiajam yra labai svarbu ir vertinga.
- Pedagogo keliami atvirieji ir probleminiai klausimai vaikui, skatinantys plėtoti sumanytą, fantazuoti, eksperimentuoti.

- Iššūkio situacijos kūrimas, pasiūlant išbandyti tai, kas neįprasta, sudėtinga, pareikalauja įtempto mąstymo ir kūrybinių pastangų.
- Probleminė ar kūrybinė diskusija su vaikais, padedant spręsti problemas ar plėtoti kūrybinį projektą.
- Žaidimas, kūryba drauge su vaikais, atliekant pagalbinį darbą, reikalingą idėjos plėtojimui.
- Idėjos realizavimui netinka konkretūs nurodymai, kaip įgyvendinti idėją, pavyzdžio demonstravimas, vaikų darbų taisymas, „gerinimas“, pastabos, kas padaryta blogai, liepiant perdaryti ir kt.

6. Į vaiką orientuoto ugdymo paradigmą atitinkanti idėja yra atvira vaiko patirčiai, iniciatyvoms, tyrinėjimams, kūrybinei raiškai.

Dažniausi idėjų modeliai:

- **Idėja „Ką daryti“.** Vaikui pasiūloma, ką įdomaus jis galėtų daryti, pvz., sukonstruoti važiuojantį automobilį, o iš ko ir kaip jį padaryti, paliekama sugalvoti pačiam vaikui. Tai vadinamoji iššūkio situacija vaikui, paskatinanti jo mąstymą ir kūrybiškumą.
- **Idėja „Kaip daryti?“** Vaikui parodomas naujas veikimo būdas, nauja dailės technologija, pasiūloma ją išbandyti. Tačiau paliekama erdvė pačiam sugalvoti, ką konkrečiai jis kurs, kokias medžiagas rinksis. Pavyzdžiui, vaikui parodoma, kad molį galima minkyti, įvairiai formuoti, dekoruoti, ir siūloma sugalvoti, ką jis lipdys, ar jo darbelis bus erdvinis, ar plokštuminis, kaip jį dekoruos. Tokios idėjos skatina vaiką ieškoti individualaus savo kūrybos stiliaus, pačiam turėti sumanymų ir juos realizuoti.
- **Idėja „Iš ko daryti, su kuo eksperimentuoti“.** Vaikui pasiūloma įvairių netikėtų medžiagų: jūros kriauklelių, dažytų pieštuko drožlių, smėlio, skatinant šių medžiagų tyrinėjimą, jų išbandymą, ieškant, kur ir kaip jas būtų galima panaudoti. Tai – eksperimentuoti skatinančios idėjos.

Pateikta medžiaga gali padėti reflektuoti idėją, įvertinant, ar ji atitinka šiuolaikinį požiūrį į vaiko ugdymąsi.

GARDNERIO PEDAGOGIKOS IDĖJOS VAIKŲ VEIKLAI REFLEKSIJA

Idėja vaikų veiklai: Mūsų miestas

Uždavinys: sukurti miesto modelį, remiantis patirtimi.

Gebėjimai: trimačių objektų konstravimas; dizaino kūrimas ir planavimas; socialinių gebėjimų ugdymas.

Priemonės: įvairi medžiaga konstravimui, įrankiai, dažai ir teptukai.

Eiga.

1. Pasakykite vaikams, kad kelias savaites jie konstruos savo miesto (miesto rajono, gyvenvietės ar kt.) modelį. Paašškinkite, kad jie ne tik kartu statys miestą, bet ir kartu jį planuos.
2. Išvykite su vaikais į jūsų miesto centrą, gyvenvietę ar kt. Paskatinkite vaikus dokumentuoti (nusibraižyti, nupiešti, įvardinti žodžiais), kokius skirtingus statinius jie mato (stotį, paštą, mokyklą, parduotuvę, daugiaaukščius namus ar kita). Pabandykite susitarti su tarnautojais ar savininkais, kad leistų užėiti į vidų ir juos apžiūrėti.
3. Padėkite vaikams nuspręsti, kokių priemonių ir medžiagų jiems reikės modeliui kurti. Jie gali pasirinkti daug kartų naudotas medžiagas arba naujas, dar neišbandytas.
4. Jūs galite padrašinti vaikus statybas pradėti nuo detalaus plano parengimo, gerai apgalvojant, kurioje grupės vietoje koks statinys bus statomas.

5. Jūs galite pradėti nuo vieno statinio ir diena po dienos plėsti miesto statybą. Kelkite vaikams iššūkius, kad jie apgalvotų, kokie statiniai mieste yra svarbiausi.
 6. Paskatinkite vaikus realizuoti savo pačių sumanymus. Ką jie dar norėtų matyti mieste? Ko trūksta miestui, kad jame būtų gera gyventi? Kaip išspręsti sudėtingesnes konstrukcines problemas, pvz., įrengti kelio apšvietimą.
- Kita veikla:** pakvieskite tėvus ar miestui svarbius žmones (pvz., policininką, pardavėją), kad jie daugiau papasakotų apie miesto žmonių gyvenimą.

Gardner H., Feldman D. H., Krechevsky M., 1998

Idėjos vaikų veiklai refleksija

- Sprendžiant iš idėjos aprašymo, *idėja skirta vaiko meninei ir socialinei kompetencijai plėtoti. Uždavinio formulavimas ne visai atitinka į vaiko raidos skatinimą nukreiptos pedagogikos esmę* – jis orientuotas į tai, ką vaikai turėtų pastatyti, o ne į tai, ką jie galėtų ugdytis. Nei uždavinys, nei gebėjimai neatskleidžia, kokios vaiko vertybinės nuostatos galėtų būti ugdomos. Performuluotas uždavinys galėtų būti toks: „Nusiteikti konstruoti bendradarbiaujant, veikti kūrybiškai“.
- Iš pateikto idėjos aprašymo *neaišku, kaip vaikai motyvuojami*, sudominami pedagogo pasiūlyta veikla. Tačiau, remiantis geros idėjos vaikų veiklai požymių aprašymu, pedagogui labai lengva rasti vaikų įtraukimo būdą – *pakanka pasiūlyti vaikams tapti architektais, statybininkais, menininkais, kelininkais ir vaikai susidomi, užsidega*.
- Iš pateikto aprašymo *aišku, kaip pedagogas turėtų įtraukti vaikus į veiklą. Vaikams sudaroma galimybė patirti išpūdžių, tyrinėti miesto pastatus, o vėliau patirtį išreikšti konstrukcine kūryba*. Toks vaikų įtraukimas į veiklą atitinka į vaiką orientuoto ugdymo paradigmą – ne pedagogas pasakoja vaikams apie miestą, rodo paveikslėlius, pasako, kaip konstruoti miestą, bet patys vaikai stebi, tyrinėja, aiškinasi, modeliuoja, kuria.
- Iš idėjos matome, kad *vaikams siūloma daug skirtingų priemonių, įtraukiančių į veiklą, pažadinančių ne vieną sumanymą*. Tai – į vaiką orientuotos pedagogikos požymis.
- Iš aprašymo konkrečiai nematyti, bet *galima nuspėti, kad pedagogas, skatindamas veiklos plėtotę, turėtų naudoti atvirusius, probleminius klausimus vaikams, kurti iššūkio situacijas*. Pavyzdžiui, įgyvendindamas 4 punktą jis turėtų klausti vaikų: „Nuo ko pradėsime statyti miestą?“, „Ko reikia, kad miestas būtų statomas planingai?“, „Kaip galima tai padaryti?“ Pedagogas turėtų priimti vaikų samprotavimus, nesistengdamas jų samprotavimų eigos pakreipti savo iš anksto apmąstyta linkme.
- *Aprašyta idėja – atviroji*. Pedagogas vaikams pasiūlo, *ką statyti*, o kaip ir iš ko statyti, sprendžia patys vaikai. Taikydamas probleminius bei atvirusius klausimus pedagogas skatina vaikų grupės siūlomų idėjų vystymą tariantis, diskutuojant (3 ir 4 žingsnis) bei asmeninių vaiko sumanymų realizavimą. Taigi, tinkamai taikoma idėja atitinka į vaiką orientuotos pedagogikos esmę.

O dabar pažiūrėkime, kaip galime surastą gerą idėją pagadinti, ją įgyvendindami praktiškai

- Jeigu pedagogas tiesiogiai suprastų, kad pagrindinis uždavinys – padaryti kuo tikslesnį savo miesto maketą, jis visas pastangas nukreiptų ne į vaiko ugdymosi situacijų kūrimą, bet į miesto pastatų atkūrimą. Kadangi priešmokyklinio amžiaus vaikai nesugeba tiksliai kopijuoti ir atkurti pastatų, pedagogas pradėtų vadovauti, diktuoti, siūlyti veiklą pagal pavyzdį, taigi, vaikai virstų tik atlikėjais, vykdytojais.
- Perskaičius, kad vaikams pateikiamas pasiūlymas statyti miestą ir vadovaujantis į pedagogą orientuota paradigma, galima suprasti, kad pedagogas turi vaikams ne tik pasakyti bendrą idėją, bet ir papasakoti, kaip atrodo miestas, parodyti, kaip jį konstruoti. Tuomet pedagogas iš anksto parengia jo nuomone būtinas medžiagas, vaikams nuosekliai išaiškina, kokius namus, iš kokių statybinių detalių ir kaip statyti.

- Išvyka į miestą pedagogui gali pasirodyti nereikalinga – juk jis viską apie miestą paaiškino, pateikė būtinų žinių, nurodė vaikams, kaip jį konstruoti. Be to, atrodo, kad išvyka užims per daug laiko. Taip iš vaiko atimama galimybė tyrinėti, atrasti pačiam.
- Vykstant miesto konstravimui, pedagogas tiesiogiai vadovauja vaikams – pasako, kad dabar padarysime planą, aiškina, kad vaikų pasirinkta vieta paštui statyti netinka, nes mieste paštas yra netoli kavinės, o ne prie stoties, nurodo, kur jis turi būti statomas. Pasako vaikams, iš kokių kaladėlių geriau statyti aukštą pastatą, o iš kokių – žemą. Parodo, kaip geriau padaryti gatvę.
- Pedagogas dažniausiai vaikams aiškina, parodo, pademonstruoja. Džiaugiasi, jeigu jiems pavyksta padaryti taip, kaip jis sakė. Jei vaikams nepasiseka – padeda, perdaro.
- *Idėja tampa uždara* – pedagogas reglamentuoja, ką, iš ko ir kaip statyti, konstruoti. Vaikams nelieka erdvės ką nors sugalvoti patiems. Pedagogui gali atrodyti, kad jis įgyvendino gražią idėją pagal H. Gardnerį. *Bet jau nebeliko į vaiką orientuoto ugdymo dvasios. Nejučia buvo pereita prie į pedagogą orientuotos pedagogikos*. Šis pavyzdys pateiktas savirefleksijai, kad galėtume pasitikrinti, ar kartais to nenuitinka su mumis.

BARBAROS DAY (JAV) PASIŪLYTA IDĖJA

Idėja vaikų veiklai: Rėmelis siuvinėjimui

Uždavinys: nenurodytas.

Gebėjimai: nenurodyti.

Priemonės: kartonas, skylamušis, stora buka medinė adata su skylute, storas siūlas.

Eiga.

1. Paimkite gabaliuką storo popieriaus arba kartono.
2. Skylamušiu išmuškite skylutes visuose kartoninio rėmelio kraštuose.
3. Į buką medinę adatą su skylute įverkite storą siūlą.
4. Pasiūlykite vaikui „siūti“, duriant adatą iš viršaus į skylutes.

Day B., 1998.

Idėjos vaikų veiklai refleksija

- *Idėjos aprašyme nenurodytas uždavinys ir ugdomi vaiko gebėjimai*. Taigi idėja neorientuota į tam tikrą vaiko ugdymosi rezultatą. Realizuojant idėją be jokios siekiamybės ugdymuisi, kelia abejonių veiklos prasingumas, vaiko kompetencijų ugdymosi tikslingumas.
- Iš pateikto idėjos aprašymo taip pat *neaišku, kaip vaikai motyvuojami*, sudominami pedagogo pasiūlyta veikla, *kaip pedagogas turėtų įtraukti vaikus į veiklą*. Galima nuspėti, kad pedagogo tikslas – lavinti vaiko pirštukų ir riešo judesius, kad ranka pasirengtų rašymui. Tačiau kokia pasiūlytos veiklos prasmė vaikui? Mechaninis veiksmų atlikimas?
- Iš idėjos aprašymo matyti, kad *vaikams siūlomas vieno dydžio rėmelis, adata ir storas siūlas. Taigi vaikas neturi galimybės rinktis skirtingo dydžio ir spalvos rėmelius su nevienodai išdėstytomis skylutėmis, skirtingus siūlus ir kt., galinčius pažadinti vaizduotę*. Tai – į pedagogą orientuotos pedagogikos požymis.
- Iš aprašymo konkrečiai nematyti, bet galima nujauti, jog *pagrindinis pedagogo taikomas būdas būtų pademonstravimas, kaip vaikas turėtų atlikti veiklą*.
- *Aprašyta idėja – uždaroji*. Pedagogas vaikams pasiūlo, ką, iš ko ir kaip daryti, vaikams nebelieka erdvės ką nors sumąstyti patiems.

Kaip galima blogą idėją paversti gera?

- Įvertinę, kad siuvimo veiksmas naudingas priešmokyklinio amžiaus vaiko rankos pasirengimui rašyti, *uždarąją, į pedagogą orientuotą idėją galime paversti atvirąją, orientuotą į vaiką. Visai tiktų idėjos modelis „Kaip daryti?“* Vaikui būtų parodomas dar vienas būdas, kaip galima kurti originalius darbelius – išmušti skylutes, įvairiai siuvinėti, sujungti kelias formas, keisti raštų formą, sugalvoti originalų pavadinimą kūrinui. Po to pasiūloma eksperimentuoti, išbandyti visas šovusias į galvą idėjas.

- Galėtume išskelti siekinį vaikui – miklinti pirštelius, kuriant siuvinėjimo raštus.
- Reikėtų parūpinti skirtingo dydžio, formos, spalvos storesnio popieriaus figūrų, skylamušių, skirtingų spalvų siūlų.
- Vaikams susidomėjus dar neišbandytais medžiagomis, pedagogas galėtų parodyti vaikams neįprastoms veiklos galimybėms.
- Vaikams sukūrus įdomius darbelius, jie būtų skatinami juos pavadinti, sugalvoti, kaip eksponuoti, pabrėžiant jų originalumą. Tikrai nebūtų dviejų vienodų darbų!

„VĒRINĒLIO“ IDĒJA 6-ERIŲ METŲ VAIKAMS

Idėja vaikų veiklai dailės kampelyje: Aš galiu lipdyti nežiūrėdamas

Uždaviniai temai: Siekti, kad vaikas:

- nusiteiktų kūno ir savo gebėjimų tyrinėjimui;
- tyrinėtų jutimus – kuo, ką ir kaip mato, girdi, skanauja, uodžia, patiria lytėdami; kaip visa tai išreiškiama, vaizduojama, nusakoma;
- suvoktų, jog turi gebėjimus įsiminti, įsivaizduoti, mąstyti, kalbėti, kurti, gali šiuos įgūdžius tobulinti...

Priemonės: nenurodytos.

Eiga.

Žaisti žaidimus su moliu „Aš galiu lipdyti nežiūrėdamas“. Iš anksto pasidaryti didelių, mažų rutuliukų, ilgų, trumpų, storų, plonų dešrelių ir sugalvoti, ką norėtum nulipdyti.

Užsirišus akis jungti turimas formas spaudžiant, sulenkiant, susukant, išstempiant, kuriant susmukusius, išstemptus, ištįsusius, apkūnius, laibus, atitinkančius sumanymą pavidalus, pirštais pajuntant molio plastiškumą, formavimo galimybes.

Nusiėmus raištį pasižiūrėti, ar pavyko padaryti, ką sumanei, džiaugtis netikėtu variantu, jį užbaigti, palikti jam iš anksto sugalvotą ar duoti naują pavadinimą.

Surengti neįtikėtinų, juokingų, lengvai ir sunkiai atpažįstamų kūrinių parodą.

Vėrinėlio metai. Pavasaris, 1999.

Idėjos vaikų veiklai refleksija

- Peržvelgus temai skirtus uždavinius ir idėjos esmę, tampa aišku, kad idėja skirta savo lytėjimo pojūčių, gebėjimo kurti neįprastomis aplinkybėmis tyrinėjimui. Taigi **idėja skirta vaiko pažinimo ir meninei kompetencijai plėtoti**. Uždaviniai formuluojami iš vaiko pozicijos. Tai atitinka į vaiką orientuoto ugdymo paradigmą.
- Iš pateikto idėjos aprašymo **neaišku, kaip vaikai motyvuojami** veikti, tačiau lengva nuspėti, kad vaikus motyvuoja neįprastas, įdomus, kūrybiškas veiklos procesas bei netikėti atradimai.
- Iš idėjos aprašymo **aišku, kaip pedagogas turėtų įtraukti vaikus į veiklą – vaikams sukuriama iššūkio situacija**. Jie skatinami save išbandyti sudėtingesnėmis nei įprasta veiklos aplinkybėmis – pabandyti lipdyti apčiuopomis. Tai labai šiuolaikinis vaikų įtraukimo į veiklą būdas.
- Iš idėjos matyti, kad **vaikai skatinami molį modeliuoti kuo skirtingesniais būdais**, jį tyrinėti apčiuopomis, koncentruodamiesi į lytėjimo pojūčius. Tokia veikla palanki vaikų kūrybiškumui atsiskleisti.
- Iš aprašymo matyti, **kad pedagogas, skatindamas veiklos plėtotę, kuria iššūkio situaciją, be to, jis turėtų pozityviai komentuoti visus vaikų kūrinius, ypač labai netikėtus**. Neturėtų tikėtis realius taisyklingus objektus vaizduojančių lipdinių.
- **Aprašyta idėja – atviroji**. Pedagogas vaikams pasiūlo, **kaip daryti**: kuo įvairiau formuoti molį, tyrinėti savo lytėjimo pojūčius. Vaikams paliekama laisvė sugalvoti, ką jie lipdys, o sulaukus netikėto varianto, sukurti kūrybišką pavadinimą. Taigi, idėja visiškai atitinka ne tik į vaiką orientuoto, bet ir kūrybiško, atradimais grindžiamo ugdymo principus.

PLANAVIMAS, SIEKIANT INDIVIDUALIZUOTI UGDYMĄ

Vaikų ugdymo individualizavimas

Kalbant apie priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymą darželyje, iki šiol pabrėžiama:

- vaiko unikalumas, kuris reiškiasi jo aktyvumu, greita informacijos pagava iš pačių įvairiausių sąveikų ir patirčių;
- skirtinga kiekvieno grupės vaiko gyveno patirtis;
- skirtinga kiekvieno vaiko žingeidumo, smalsumo raiška, skirtingi norai sužinoti, ką nors nuveikti;
- skirtingos kiekvieno vaiko individualios pastangos veikloje;
- visų suaugusiųjų ir ugdymo įstaigoje, ir namuose, ir viešose vietose pozityvūs santykiai su vaiku;
- vaiko veiksmams lojali ugdanti aplinka;
- pedagogo planuojamas vaiko ugdymas.

Jei vaikas sveikas, saugus, džiugus ir kasdien aktyviai veikiantis, siekiantis įdomesnės veiklos, bendraujantis ir padedantis, galima manyti, kad ugdymo kokybė grupėje yra gera.

Individualus vaikų ugdymas grupėje reikalauja tam tikrų sąlygų, reikalauja daugiau dėmesio kai kuriems vaikų ugdymo aspektams. Jus atspindi klausimai, kurie gali padėti patikrinti suaugusiųjų nuostatus ugdymo individualizavimo klausimais.

Klausimynas vaikų ugdymo individualizavimo sąlygoms grupėje nustatyti:

- Ar grupės dienotvarkė, joje numatytas laikas atspindi vaikų individualius poreikius?
- Kokiais būdais bei priemonėmis garantuojate kiekvieno vaiko poreikių patenkinimą?
- Kaip vaikams pateikiama informacija apie galimą veiklą grupėje: paveikslėliais, žodiniiais nurodymais, ženklais-simboliais?
- Ar vaikų individualius poreikius pripažįsta visi grupės darbuotojai?
- Ar grupėje yra vaikų ir darbuotojų nuotraukų su informacija apie juos?
- Ar yra grupėje vaikų, reikalaujančių daugiau ir ypatingesnio dėmesio?
- Kaip vaikui rodoma, kad jis laukiamas grupėje?
- Ar yra grupėje ženklų, kitakalbio vaiko kalba, rodančių, kad jis yra laukiamas grupėje?
- Ar yra grupėje knygų, rodančių pozityvų santykį su negalia turinčiais žmonėmis?
- Ar yra grupėje knygų, atspindinčių grupės vaikų šeimų kultūrą?
- Ar pažymimos grupės vaikų šeimų pripažįstamos tautinės bei religinės šventės?
- Ar yra grupėje erdvė, kurioje vaikas galėtų pabūti vienas, pailsėti, susikaupti, pamąstyti?
- Ar grupėje yra rodomi vaikų ugdymosi pasiekimai?

Darbo su skirtingais vaikais individualizavimas

Meistriškumo siekiantys ir pagalbos laukiantys vaikai

Šiuolaikiniai užsienio psichologų (Brooker L. ir Broadment L., 2003; Dweck C., 2000) tyrimai leido išskirti dvi ikimokyklinio bei priešmokyklinio amžiaus vaikų grupes: meistriškumo siekiančius vaikus ir pagalbos laukiančius vaikus. Tokia vaikų pozicija išryškėja jiems susidūrus su sudėtinga veikla bei iššūkiais, kuriuos reikia įveikti. Meistriškumo siekiantys vaikai pasitiki savimi net sudėtingomis aplinkybėmis, yra pasirengę, norintys ir gebantys mokytis.

.Meistriškumo siekiantis vaikas

- nemano, jog jis silpnas, nesugebantis – imasi sudėtingos užduoties tikėdamas, kad pavyks ją įveikti;
- naudoja savimotyvacijos strategijas – jam būdinga vidinė motyvacija, kurią palaiko susidomėjimas, noras įveikti kliūtis, noras pasiekti užsibrėžto tikslo, pabaigti iki galo ir kt.
- naudoja saviinstrukcijos ir vidinio monitoringo strategijas – vaikas kalbėdamas ir galvodamas įvardina, ką reikia padaryti, kaip tai darys, kokių priemonių reikia; jei susiduria su kliūtimi, konstatuoja, kas nepavyko, numato, ką darys kitaip; žino, kada susidorojo su veikla, kaip pavyko padaryti tai, ką planavo;

- pasitiki savimi, ir tai lemia sėkmę – savimi pasitikintis vaikas drąsiai eksperimentuoja, išbando įvairius jam žinomus būdus ir sugalvoja naujų, nemeta veiklos susidūręs su kliūtimis;
- mokosi iš klaidų – vaikas pats supranta suklydęs, kažką padaręs ne taip ir ieško naujų problemos sprendimo būdų;
- nekaltina savęs dėl klaidų – vaikas nemano, kad jis niekam tikęs ar blogas todėl, kad suklydo.

Pagalbos laukiantis vaikas

- greitai menkina savo gebėjimus – gali aiškinti „Aš nemoku piešti“, „Man neišeina konstruoti“ ir pan.;
- netiki, kad jam pavyks susidoroti su sudėtinga veikla – supratęs, kad veikla sudėtinga, skubiai konstatuoja „aš nemoku“, „man neišeis“; susidūręs su pirma kliūtimi, nusivilia savo gebėjimais;
- dažniau mato savo klaidas, o ne sėkmingą veiklą – nusimena, jei kažkas nepavyksta, nors veiklą gali būti pradėjęs sėkmingai, kritikuoja savo darbelius ir pan.;
- nesusikoncentruoja veiklai – dažnai blaškosi, pradeda daryti ką nors kita, veiklos nepabaigia;
- susidūręs su sudėtinga veikla netaiko veiklos ir elgesio strategijų, kurias sėkmingai taiko įprastoje veikloje;
- liaujasi bandęs daug greičiau, nei meistriškumo siekiantis vaikas.

Tyrėjų nuomone, siekti meistriškumo vaikus skatina demokratinis tėvų auklėjimo stilius bei demokratiški santykiai priešmokyklinėje grupėje (Parengta pagal S. Blandford ir C. Knowles, 2009).

Priešmokyklinėje grupėje dirbantis pedagogas tikrai susiduria ir su meistriškumo siekiančiais ir su pagalbos laukiančiais vaikais. Pagalbos laukiantys vaikai gali patirti nemažai problemų, apkartinančių pirmuosius žingsnius mokykloje. Todėl labai svarbu jiems padėti keisti savo elgseną, kad dominuotų nuostata siekti meistriškumo.

Kuo naudinga informacija apie meistriškumo siekiančius ir pagalbos laukiančius vaikus priešmokyklinės grupės pedagogui?

- Informacija padeda geriau suprasti vaikus bei jų mokymąsi sudėtingose situacijose.
- Padeda geriau suprasti vaikų savybes, kurios lemia sėkmingą savarankišką mokymąsi.
- Padeda įžvelgti vaikų savybes, kurios trukdo vaikams mokytis savarankiškai.
- Padeda numatyti vaikų sėkmingą savarankišką mokymąsi laiduojančių savybių ugdymo būdus.

Kaip individualizuoti meistriškumo siekiančių vaikų ugdymą(si) priešmokyklinėje grupėje?

Meistriškumo siekiantis vaikas yra motyvuotas veikti, iniciatyvus. Todėl būtina jam sudaryti sąlygas veikti kuo savarankiškiau: vaikas skatinamas sugalvoti įdomios veiklos, sumanymą realizuoti kuo originaliau, skatinamas išbaigti sumanymą, prie jo sugrįžtant ir jį tobulinant.

Naudinga vaikui pasiūlyti idėjų ir veiklos, kurių jis dar nėra bandęs, kurios yra kaip iššūkis jo gebėjimams. Pavyzdžiui, galima pasiūlyti naują konstruktorių, neišbandytą meninės raiškos būdą, neįprastą idėją „Sukurti statinį iš skirtingo dydžio popierinių dėžučių“ ir pan. Neįprasta veikla skatina kūrybiškumą, ugdo problemų sprendimo gebėjimus, atveria laisvę bandymams, eksperimentavimui.

Meistriškumo siekiantį vaiką reikėtų girti už savarankiškumą, sudėtingos veiklos pasirinkimą, kūrybines pastangas, už plėtojamus gebėjimus, originalius sprendimus. Tai nukreipia vaiko pastangas į savo galimybių tobulinimą, o ne į konkurenciją su kitais. Jokiu būdu nereikėtų komentuoti, kad vaiko kūrybiniai darbeliai ar kita veikla geresni, nei kitų. Toks lyginimas skatina nuolatinių dėmesio troškimą, norą būti geresniu už kitus. Prarandamas vidinis interesas veiklai.

Meistriškumo siekiančiam vaikui galima teikti pasiūlymų, kaip jis galėtų patobulinti savo veiklą, kūrybinį darbą, gebėjimus. Šie vaikai pasitiki savimi, todėl pedagogo pasiūlymus priima kaip iššūkį, bet ne kritiką. Jeigu priešmokyklinukas bus paskatintas ieškoti subtilesnių spalvų derinių, jis entuziastingai puls eksperimentuoti. Jeigu išgirs patarimą pasipraktikuoti laiptoti sienoje, išbandys skirtingus laipiojimo būdus. Taigi pedagogo pasiūlymai skatina vaiką tobulėti tose srityse, apie kurias jis nepagalvoja.

Reikėtų skatinti meistriškumo siekiančio vaiko refleksijas. Vaikui naudinga patirtis, kai jis turi

galimybę kitiems pristatyti savo veiklos rezultatus ir paaiškinti, kaip jam kilo sumanymas, ką ir kaip jis darė, kad pasiektų rezultato, kokių problemų kilo, kaip jis jas įveikė, kas pavyko ne iš pirmo karto, kuo jis džiaugiasi, ko išmoko. Tokia informacija naudinga ir kitiems vaikams. Jie sužino, kad ir sėkmingai su sudėtinga veikla susidorojęs bendraamžis turėjo įvairių sunkumų.

Kaip individualizuoti pagalbos laukiančių vaikų ugdymą(si) priešmokyklinėje grupėje?

Pagalbos laukiantis vaikas nepasitiki savimi, menkina savo gebėjimus, todėl svarbu jį paskatinti, padrašinti, pagirti.

- Svarbu vaiką paskatinti imtis sudėtingesnės veiklos: „Aš žinau, tau pavyks“, „Pabandyk. Juk įdomu pabandyti? Nieko neatsitiks, jei kas nors nepasiseks“.
- Būtina pagirti, kai vaikas ryžtasi pradėti: „Tu nusprendei sukonstruoti lėktuvą? Pasirinkai sudėtingą darbą. Šaunuolis.“
- Reikia pamatyti įdomesnius konstravimo veiksmus ir pagirti vaiko gebėjimus: „Tvirtai pritaisai sparnus. O, tavo lėktuvas su iluminatoriais – keleiviams bus patogu stebėti debesis. Gražiai suderinai pilką, baltą ir žydrą spalvas. Ir t.t.“ Tai stiprina vaiko sėkmės jausmą, net jeigu lėktuvo modelis taip ir nebus užbaigtas.
- Svarbu pasidžiaugti užbaigtu darbeliu: „Sukonstravai sudėtingą lėktuvą. Tu gabus konstruktorius“. Paskatinimas, padrašinimas, pagyrimas įkvepia vaikui pasitikėjimo savimi ir savo galimybėmis, motyvuoja bandyti, veikti, vadinas, ugdyti gebėjimus. Ypač svarbu padrašinti vaiką imtis veiklos, per kurią ugdomi prasčiau išlavę jo gebėjimai.

Pagalbos laukiantis vaikas ypač didelę reikšmę teikia savo klaidoms, patyręs nesėkmę meta veiklą, todėl svarbu jį skatinti teigiamai priimti klaidas, iš jų pasimokyti. Vaikas apie save galvoja „Aš nesugebėsiu“, „Man niekada nesiseka“, „Kiti padaro geriau“ ir kt. Jis nepasitiki savimi, savo gebėjimais, tarsi užprogramuoja save nesėkmei. Todėl labai svarbu vaiką pamokyti apie save kalbėti pozityviai. Nesusidorojus su veikla, patyrus nesėkmę, nerealizavus sumanymo, pasijutęs blogai vaikas skatinamas kalbėti pozityviai:

- „Man pavyks tai padaryti“. (Vaikas susikoncentruoja sudėtingai veiklai).
- „Trečias kartas nemeluos“. (Vaikas nusiteikia bandyti keletą kartų).
- „Kai daugiau pasimokysiu, man tai pavyks“. (Vaikas pripažįsta mokymosi svarbą).
- „Šitai nepavyko. Bus įdomu pabandyti kitaip“. (Vaikas nesėkmę suvokia kaip naują galimybę).
- „Viskas bus gerai“. (Vaikas nusiteikia optimistiškai ir ištveria nesėkmes).
- „Kiekvienam kas nors nepasiseka“. (Vaikas stiprina įsitikinimą, kad nesėkmių patiria visi, svarbu pabandyti dar kartą, kitaip).
- „Kiekvienas padaro klaidų. Kitą kartą aš pasistengsiu, ir man pavyks geriau“. (Vaikas pripažįsta sau teisę klysti).
- „Aš patinku draugams, pedagogui, nors kartais man ko nors nepavyksta padaryti tikrai gerai“. (Vaikas supranta, kad viena kita nesėkmė nekeičia jo santykio su kitais).
- „Dabar mano nuotaika bloga, nes sugriuvo statinys. Vėliau nuotaika bus geresnė, ir galėsiu pabandyti dar kartą“. (Vaikas žino, kad nusiminimas dėl nesėkmės laikinas).

Taip kalbėdamas vaikas apie save negalvoja kaip apie nevykėlį. Jis stiprina motyvaciją įveikti sunkumus. Pripažįsta sau teisę klysti. Žino, kad ir kiti klysta. Nemano, kad dėl klaidų jį atstums kiti.

Pagalbos laukiančio vaiko negalima kritikuoti. Kadangi vaikas nepasitiki savo jėgomis, bet kokia kritika dar labiau menkina jo savivertę. Vaikas net pasiūlymą patobulinti kūrybinį darbą supranta kaip kritiką: „Pedagogui nepatiko, ką aš padariau, todėl prašo pataisyti“. Vaikui reikia sukurti kuo saugesnę aplinką, kad jis labiau pasitikėtų pedagogu. Tuomet vaikas ryžtingiau bandys susidoroti su sudėtinga veikla.

Baigiamieji komentarai

Skyriuje pateikta medžiaga orientuoja pedagogą tolimesniems apmąstymams, kaip priešmokyklinio ugdymo turiniu atliepti vaiko savastį, pažadinant vaiko kūrybines galias. Naujai modeliuojamas ir realizuojamas vaiko ugdymo turinys yra būtina prielaida sėkmingai vaiko kompetencijų plėtojei. Į vaiką orientuoto ugdymo paradigma grindžiamas ugdymo turinys reikalauja šią paradigmą atitinkančių ugdymo formų, metodų ir būdų. Plačiau apie tai galima rasti trečiame skyriuje.

3 SKYRIUS

Kaip parinkti šiuolaikines ugdymo formas ir būdus vaiko kompetencijų ugdymui(si)

Parengė Kristina Stankevičienė, Vitolda Sofija Glebuviienė, Ona Monkevičienė, Marija Jonilienė, Aldona Mazolevskienė, Ieva Kerulienė, Vijolė Mauragienė

Šiame skyriuje rasite patarimus, kaip plėtoti vaiko kompetencijas:

- socialinę;
- meninę;
- pažinimo;
- komunikavimo;
- sveikatos saugojimo.

VAIKO SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS UGDYMAS

Vaiko socialinių gebėjimų ugdymasis žaidžiant

Daugelis tėvų vaikus į priešmokyklinę grupę leidžia, tikėdami, kad jie įgis visam tolesniam gyvenimui labai svarbių socialinių gebėjimų. Šių gebėjimų ugdymui labai svarbus yra žaidimas. Tyrimai rodo (Porter L., 2003, Webster-Stratton C., 2003), kad žaisdami vaikai naudoja nemažai sėkmingą bendravimą garantuojančių gebėjimų. Bendraamžių atstumtas vaikas praranda galimybę natūraliai tobulinti socialinius gebėjimus. Būtent todėl priešmokyklinių grupių pedagogams svarbu žinoti, kokius gebėjimus ir kaip vaikai ugdomi žaisdami. Pedagogams aktualu pastebėti, kokių gebėjimų trūksta kitų atstumiamiems vaikams, kad galėtų jiems padėti įsitraukti į bendraamžių žaidimus.

Sėkmingą įsitraukimą į kitų vaikų pradėtą žaidimą laiduojantys gebėjimai

Vaikai nemėgsta, jei kuris nors iš bendraamžių įsiveržia į jų žaidimo erdvę, klausinėja, diktuoja, užvaldo žaislus, kritikuoja žaidimą, reikalauja naujo siužeto ir kt. Žaidėjai tokį smarkuolį veja šalin. Tyrimai rodo, kad tokiam vaikui trūksta tam tikrų socialinių gebėjimų.

Sėkmingai į kitų vaikų pradėtą žaidimą įsitraukia priešmokyklinukas, kuris:

- būdamas greta kurį laiką stebi draugų žaidimą, kad suprastų, kas ir kaip vyksta;
- rodo, kad nori įsijungti į žaidimą – priartėja prie žaidžiančiųjų, pažiūri žaidėjams į akis, pasako, kad norėtų žaisti su jais;
- sulaukęs patogios progos, paduoda reikalingą žaislą;
- sugalvoja ir pasiūlo gerą idėją žaidimui;
- pasisiūlo būti trūkstamu veikėju;
- prašo, kad kiti priimtų į žaidimą;
- kai kiti vaikai pastebi norintį žaisti ir pasiūlo jam vaidmenį, jis jo neatsisako, net jei norėjo kito.

Vaikų žaidimo aprašymas	Žaidimo refleksija
<p>Antanas ir Joris stato namą. Prie jų su ekskavatoriumi privažiuoja Mykolas. Jis kurį laiką stebi statybas. Bet žaidėjai į jį nekreipia dėmesio.</p> <p>– Aš atvešiu jums plytų, – pasisiūlo Mykolas ir, nesulaukęs pritarimo, „nuvažiuoja“.</p> <p>Mykolas pasiima sunkvežimį ir pilną prikrauna kaladžių. Kalades atveža žaidėjams.</p> <p>– O, gerai, kad atvežei, – nudžiunga Antanas. – Atvežk dar. Reikia daryti stogą.</p> <p>Mykolas nusišypso ir entuziastingai įsijungia į žaidimą.</p>	<p>Įsijungiant į žaidimą išryškėjo šie Mykolo jau turimi socialiniai gebėjimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mykolas kurį laiką stebi jį sudominusį draugų žaidimą, bet nesistengia įsiveržti į jį, kol kiti į jį nekreipia dėmesio. • Mykolas sugalvoja, kuo galėtų būti naudingas žaidime, sugalvoja sau vaidmenį vežioti į statybas kalades. • Pasakęs idėją ir nesulaukęs pritarimo, vis tiek imasi iniciatyvos ir atveža žaidėjams kaladžių. • Į žaidimą Mykolas įsijungia tik sulaukęs vieno iš žaidėjų pritarimo. • Vaiko elgesys priimtinas kitiems žaidėjams ir garantuoja sėkmę.
<p>Morta ir Urtė iš konstruktoriaus detalių dėlioja pilį. Mergaitės tariasi, kaip ją statyti, kur kokias detales dėti. Kiekviena šalia savęs yra pasidėjusi po konstruktoriaus detalių krūvelę.</p> <p>Staiga prieina Mėta ir nieko nesakiusi paima keletą detalių iš Mortos krūvelės. Morta supyksta ir iš Mėtos rankų griebia detales.</p> <p>Mėta apsisverčia, aiškindama:</p> <p>– Aš irgi noriu statyti pilį.</p> <p>Morta pikta pakelia galvą, susiraukia, ir atšauna:</p> <p>– Mes nepriimam. Eik iš čia.</p> <p>Mėta nubėga skūstis auklėtojai.</p>	<p>Mėtos bandymas įsijungti į grupės mergaičių žaidimą atskleidė nepakankamus jos socialinius gebėjimus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mėta nepabandė kurį laiką stebėti žaidimą, mimika parodyti, kad nori žaisti, ji nepaprašė, kad mergaitės priimtų į žaidimą. Todėl kitos mergaitės nebuvo pasirengusios pakviesti ją žaisti. • Mėta paėmė konstruktoriaus detales iš Mortos atsirinktų detalių krūvelės. Morta tai suvokė kaip grėsmę saugiam žaidimui ir puolė ginti savo teisių. <p>Kita vertus, išryškėjo ir pozityvūs Mėtos socialiniai gebėjimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mėta paaiškino mergaitėms, kodėl ji paėmė detales, atskleidė savo jausmus. Kitoje situacijoje tai galėjo garantuoti supratimą bei atjautą. Bet šioje konfliktinėje situacijoje to nepakako. • Mėta kreipėsi pagalbos į pedagogą. Pedagogas turėjo galimybę padėti vaikui. <p><i>Žaidimo situacijas užrašė pedagogė Jolanta Gricevičienė, 2010.</i></p>

Žaidimo palaikymui reikalingi socialiniai gebėjimai

Svarbu ne tik įsitraukti į žaidimą, bet ir sugebėti žaisti, palaikyti bei vystyti žaidimą. Tyrimai rodo, kad vaikams reikia kelių kompleksinių gebėjimų.

Sėkmę ir bendravimą žaidžiant garantuoja:

Bendradarbiaujantis elgesys

Vaikai susitaria žaisti kartu, pasiskirsto vaidmenis, stengiasi derinti veiksmus, drauge siekia bendrų tikslų.

Kitą palaikantis elgesys

Vaikas demonstruoja, kad kiti gali juo pasitikėti ir su juo bendradarbiauti: šypsosi, giria, derina veiksmus, palaukia savo eilės, patarnauja kitam ir pan.

Diplomatiškas elgesys

Vaikas bando pasiekti savo tikslų, nepažeisdamas kitų poreikių, tardamasis ir derindamasis su kitais.

Pagalbos, paslaugos prašymas

Jei kas nors nesiseka, vaikas neturi bijoti klausti ar prašyti kitų pagalbos. Pagalbos dažnai prašoma klausiamąja forma, nes ji nėra tokia direktyvi. Pvz., „Ar negalėtum palaikyti mašinytės, kad nenuvažiuotų nuo kalniuko. Man reikia ją prikrauti kubelių“.

Komentaras žaidžiant

Žaisdami vaikai komentuoja, ką daro ar ką darys. Tai leidžia vystyti siužetą, duoda impulsą žaidimo tęsimui, plėtojimui. Pvz., Aivaras sako: „Dabar darysime garažą. Gerai? Dviejų aukštų. Kaip mano tėčio.“

Kitų supratimas

Žaisdami vaikai iš gestų, mimikos, intonacijos turi suprasti kitų norus, idėjas, pritarimą ar protestą. Savo žaidimą jie turi derinti su draugų poreikiais, todėl turi būti jiems ypač jautrūs.

Pasitikėjimas savimi

Žaidėjas turi pasitikėti savimi, užtikrintai siūlyti idėjas, plėtoti veiklą, kad kiti priimtų jį kaip gerą pozityvų žaidėją.

Bendra socialinė patirtis

D. Einon (2000) teigimu, kad galėtų plėtoti bendrą siužetą, vaikai turi turėti panašios socialinės patirties. Bendrų siužetų rasti padeda šeimos buitis, gyvenimas ugdymo įstaigoje, artimiausia socialinė aplinka ir TV laidos vaikams, kurias pamato daugiau vaikų.

Daugelis vaikų šiuos igūdžius ir socialinę patirtį įgyja natūraliai.

Kai kuriems vaikams juos įgyti sunku, todėl pedagogas padeda jiems šių igūdžių išmokti.

Kaip padėti vaikui ugdytis socialinius gebėjimus, padedančius įsitraukti į kitų vaikų pradėtą žaidimą?

Kitų vaikų į žaidimą nepriimamam vaikui būti suteikti paramą. Pedagogai kartais galvoja, kad atskirai nuo kitų nuolat žaidžiantis vaikas yra vienišius, kad jis jaučiasi gerai. Deja, jis labai dažnai būna nusivylęs savimi ir kitais, todėl net nebando prašytis priimamas į žaidimą su grupės vaikais. Pedagogui reaguoti reikia ir tada, kai pastebi, jog vaikai veža šalin žaisti su kitais norintį grupės vaiką.

Būtina išsiaiškinti, kokių socialinių gebėjimų, padedančių įsitraukti į žaidimą, trūksta vaikui. Pedagogas turėtų stebėti ir fiksuoti, kaip vaikas bando įsitraukti į žaidimą. Po to atlikti vaiko bandymų įsitraukti į žaidimą refleksiją, kaip tai padaryta aukščiau pateiktuose pavyzdžiuose.

Naudinga paskatinti kitų atstumiamą vaiką apmąstyti, kaip jis bandė įsitraukti į žaidimą, ką darė ne taip. Tai padaryti galima, vaikui užduodant atvirusius ir probleminius klausimus. Pavyzdžiui, Mėtai priėjus prie pedagogo ir skundžiantis, kad mergaitės nepriėmė žaisti, pedagogas gali klausti:

„Kaip tu sužinojai, ką mergaitės žaidė?“

„Kaip parodei ar pasakei mergaitėms, kad nori žaisti?“

„Jeigu mergaitėms nepasakei, kad nori žaisti kartu, ar jos galėjo tai žinoti?“

„Kaip tu jaustumėsi, jei kas nors iš tavęs nieko nepasakęs paimtų žaislus? Kaip jautėsi Morta?“

„Ar tu norėtum žaisti su vaiku, kuris iš tavęs atimtų žaislus?“

„Kaip turėtų elgtis vaikas, su kuriuo tu norėtum žaisti?“

„Ką galėtum daryti kitą kartą, kai norėsi, kad kiti tave priimtų žaisti?“

Tikslinga sukurti įsitraukimo į kitų pradėtą žaidimą taisyklės ir jas aptarti su vaiku, kuriam trūksta tam tikrų socialinių gebėjimų. Mėtos atveju taisyklės galėtų būti tokios:

„Pažiūriu, ką žaidžia vaikai“

„Sugalvoju, kuo noriu būti ir ką noriu daryti žaidime“

„Pasakau, kad noriu žaisti su jais“

„Pasakau, kuo galiu būti žaidime“

„Darau tai, su kuo kiti sutinka“

Pedagogas turėtų sudaryti sąlygas vaikui pasipraktikuoti, kad šis išmoktų elgtis pozityviai.

Pedagogas gali susitarti su keliais vaikais, kad su jais žais, o Mėta prieis ir parodys, kad nori žaisti drauge. Jei Mėta bandys taikiai įsitraukti į žaidimą, jie ją priims. Jei Mėtai nepavyks taikiai įsitraukti į žaidimą, pedagogas stabdys žaidimą ir jie viską pakartos iš naujo. Taip žais tol, kol Mėtai pavyks parodyti, kad nori žaisti kartu ir ji gali būti įdomi žaidėja, t.y. kol ji bus priimta į žaidimą. Situacija nuolat aptariama su visais vaikais, Mėta palaikoma, drąsinama, giriama.

Pedagogas turi tarpininkauti, kad pozityvių socialinių gebėjimų besimokantis vaikas būtų priimamas į kitų žaidimą, kai elgiasi pagal susitartas taisyklės. Su grupės vaikais aptariama, kokių taisyklių grupėje laikomasi norint įsitraukti į kitų pradėtą žaidimą. Susitariama, kad visi, kurie laikysis šių taisyklių, bus priimami į žaidimą.

Kartais vaikai yra taip užsiėmę savo sugalvotu žaidimu, kad kitų į žaidimą nepriima ne dėl piktos valios – jiems tiesiog nereikia daugiau žaidėjų. Tokioje situacijoje pedagogas galėtų paprašyti, kad jie neatstumtų į žaidimą įsitraukti norinčio pozityvių socialinių gebėjimų besimokančio vaiko, nors jiems daugiau žaidėjų ir nereikia.

Kartais vaikai kurio nors grupės vaiko vengia, nes iš anksto yra įsitikinę, kad jis ką nors nugriaus, ką nors nuskriaus, sutrikdys žaidimą. Jam besitartinant vaikai šaukia, kad girdėtų ir pedagogas: „Eik iš čia. Tu viską sugriausi.“ Tokiu atveju pedagogas vaikams turi paaiškinti, kad grupės draugas jau moka elgtis taikiai, paprašyti, kad vaikai leistų pabandyti žaisti kartu ir parodyti, ko išmoko. Jis turi netiesiogiai padėti į žaidimą priimtam vaikui pateisinti grupės draugų lūkesčius, kad šie daugiau nebijotų su juo žaisti.

Kaip padėti vaikui ugdytis socialinius gebėjimus, padedančius palaikyti žaidimą?

Yra vaikų, kurie kitiems neįdomūs kaip žaidėjai dėl nepakankamų socialinių gebėjimų. Pedagogas turėtų padėti vaikams šiuos gebėjimus tobulinti.

Tai padaryti galima dviem būdais:

Pedagogui žaisti kartu su vaiku ir atkreipti dėmesį į žaidimui reikalingus socialinius gebėjimus bei sudaryti galimybę praktikuotis.

Pedagogui žaisti su vaikų grupele, kurioje yra ir vaikas su nepakankamais socialiniais gebėjimais. Žaidžiant padėti vaikui tobulinti trūkstamus gebėjimus.

Žaisdamas su vaikais pedagogas prisiima partnerio arba padėjėjo vaidmenį. Jis paskatina vaikus tartis, atsižvelgti vienam į kito nuomonę, siūlyti savo sumanymus, išgirsti kitų norus. Taip plėtojami bendradarbiaujančio, diplomatiško elgesio gebėjimai. Vaikai skatinami palaikyti kito sumanymus, prašyti pagalbos, padėti kitiems, kad būtų plėtojamos tolerancijos nuostatos, kad didėtų visų vaikų pasitikėjimas savimi.

Jei vaikai žaidžia tylėdami, pedagogas atviraisiais klausimais padeda suprasti, kaip svarbu kalbėti apie tai, ką žaidi, kad tai suprastų kiti ir prisijungtų prie žaidimo.

Vaikų mintys apie tai, ką reiškia „vaikas nemoka žaisti“

„Vaikas nenori žaisti“, „Kai nenori žaisti, ką tu žaidi“, „Kai jam nepatinka, kaip žaidžia kiti“
„Kai nesupranta, ką žaisti“, „Kai neklauso, ką sako kiti“
„Kai trukdo kitiems žaisti“, „Kai mėto žaislus“, „Kai griaua viską, daužo“, „Kai mušasi“.

Vaikų mintis užrašė pedagogė Jolanta Gricevičienė, 2010.

Vaikų nuomonės tyrimas rodo, kad blogu žaidėju vaikai laiko tą, kuris dėl skirtingų priežasčių nenori su jais žaisti. Tai dar kartą parodo, kad poreikis žaisti priešmokykliniame amžiuje yra labai ryškus, net nulemiantis vaikų bendravimą ir asmeninius santykius.

Blogu žaidėju vaikai laiko ir tuos, kuriems trūksta įgūdžių drauge plėtoti bendrus žaidimus. Toks vaikas kitiems neįdomus, nes nepalaiko kitų idėjų, neturi savo sumanymų, negeba sekti žaidimo eigos.

Blogu žaidėju laikomas vaikas, kuris nutraukia kitų žaidimą, elgiasi agresyviai.

Įdomu pastebėti, kad autokratiškai dominuojančių vaikų kiti nelaiko blogais žaidėjais. Šie vaikai toleruojami dėl gerų organizacinių gebėjimų, idomių pasiūlymų, gero žaidimo plėtojimo.

Pedagogo įsiterpimo į žaidimą strategijos

Spontaniškame vaiko žaidime pedagogo vaidmuo yra beveik nematomas. Tačiau, kartais norint pasiekti geresnių ugdymo rezultatų, pedagogui tenka įsiterpti į vaikų žaidimą. Įsiterpimo į žaidimą strategijos šiek tiek skiriasi priklausomai nuo aplinkos, veiklos srities ir t.t. (pvz., supažindinant vaikus su naujomis piešimo technikomis dailės kampelyje pedagogui tenka didesnis vaidmuo).

Prieš įsiterpiančiam į vaikų žaidimą pedagogas turi užduoti sau klausimą: *ar bus vaikams naudos iš mano įsiterpimo į žaidimą, ar geriau tiesiog likti stebėtoju? Jei nusprendžiama, kad reikia, kaip ir kokiais būdais tai padaryti?*

Žemiau aprašyti vaidmenys padės pedagogui tinkamai įsiterpti į vaikų žaidimą, jie išdėstyti nuo subtiliausio iki aktyviausio.

- **Menininko padėjėjas**
- **Taikdarys**
- **Vartų saugotojas**
- **Paralelinis žaidėjas**
- **Stebėtojas (Žiūrovas)**
- **Dalyvis**
- **„Piršlys“**
- **Istorijų pasakotojas**
- **Žaidimo globėjas**

Menininko padėjėjas

Subiliausia iš visų šių įsiterpimo į žaidimą strategijų yra – menininko padėjėjas. Šis vaidmuo įgalina pedagogą pašalinti visą sąmyšį, netvarką fiziniame aplinkoje, kurioje vyksta žaidimas, panašiai kaip dekoracijų talkininkas teatre.

Marius, Donatas ir Beata žaidžia kosmonautus. Jie paleidžia erdvėlaivį į kosmosą, nusileidžia planetoje ir joje suranda ateivius, kai erdvėlaivis sudūžta ir žaidėjai pereina žaisti į šeimos kampelį, pedagogė sutvarko jų išbarstytas kaladėlės. Taip pat ji suranda vaikams raudoną šaliką vėliavai ir kartoninę dėžę valdymo pultui ir pasiūlo vaikams:

– Gal jums reikia vėliavos ir valdymo pulto?

Taip darydama pedagogė padeda vaikams sutelkti visą dėmesį pasirinktai žaidimo temai. Jeigu kaladėlės būtų išsibarsčiusios, tai kelionė į kosmosą galėjo pavirsti kaladėlių mūšiu. Taip pat nerandant tinkamų reikmenų (žaislų) (vėliavos, valdymo pulto) žaidimas galėjo nutrūkti. Menininko padėjėjo vai-

dmenyje, pedagogas tol neįsiterpia į žaidimą, su žaidimo reikmenimis ar veiksmiais, kol nepastebi, kad tai bus naudinga ir palaikys vaikų žaidimą.

Kita strategija, naudojama menininko padėjėjo, yra apsauga jau vykdomų sumanymų (projektu) ir pagalba kuriant naujus sumanymus (projektus, statinius) gretimoje erdvėje:

Galima naudoti plastikinį žiedą (ar kitą sutartinį ženklą) ir juo pažymėti jau pastatytus statinius statybinių žaidimų kampelyje, kad kiti vaikai žinotų, jog šio statinio reikės vėlesniam žaidimui.

Taikdarys

Kitas įsiterpimo į žaidimą vaidmuo – taikdarys, jis padeda vaikams skirtingais būdais išspręsti konfliktus kilusius žaidimų metu. Pirmiausia, pedagogas gali pasiūlyti papildomus žaislus ir taip pabandyti išspręsti ginčą:

Marija ir Julija ginčijasi dėl spausdinimo mašinelės, kurios būtinai reikia joms į biurą. Marija sako:

– Julija, man labiau reikia mašinelės, nes aš gi būsiu sekretorė!

Pedagogas gali surasti dar vieną spausdinimo mašinelę arba padėti vaikams įsivaizduoti, kad ir kaladėlė gali atstoti mašinelę.

Kalbant apie vaidmenų pasirinkimą žaidime, kilus ginčui dėl norimo vaidmens pedagogai gali padėti vaikams išspręsti konfliktą, pasiūlydami giminingas (susijusias) alternatyvas:

Vienoje grupėje, net kelios mergaitės norėjo būti princesėmis viename žaidimo epizode. Pedagogė garsiai pasvarstė:

– Galbūt princesė gali turėti seserį ar kelias pusseserės!

Mergaitės sutiko su šiais naujais, tačiau susijusiais su princese vaidmenimis.

Toks pasiūlymų modelis leidžia patiems vaikams išspręsti kilusius ginčus dėl vaidmens, kadangi pedagogas skatina juos pačius ieškoti alternatyvų.

Kilus konfliktui dėl žaislų ar daiktų, pedagogui vėlgi tenka taikdario vaidmuo. Jis padeda vaikams sugalvoti tokius vaidmenis, kurie padėtų suvaldyti iškilusi konfliktą dėl žaislų.

Prie lentynų su kaladėlėmis stovi Benas, ištiesęs rankas į priekį ir niekam neleidžia prieiti ir pasiimti kaladėlių. Kai vaikai pasiskundžia auklėtojai, ji paklausia Beno:

– Benai, kaip jie galėtų gauti tas kaladėles, kurių jiems reikia?

Benas po ilgos pauzės atsako:

– Jie turi užsisakyti jas!

Kiti vaikai puola prie „telefono“, skambina Benui ir užsisako kaladėles.

Taigi pedagogo klausimas sėkmingai išsprendžia derybas dėl kaladėlių bei padeda Benui savo paties pastangomis įsijungti į žaidimą.

Vartų saugotojas

Kaip padėti vaikui įsijungti į žaidimą, kai jis jau vyksta, nepažeidžiant žaidžiančiųjų teisių, arba kaip nuspėti, kad toks įsiterpimas bus netinkamas?

75 procentų priešmokyklinio amžiaus vaikų pirminiai bandymai įsijungti į jau vykstantį žaidimą būna atmesti. Vaikai lyg intuityviai saugo savo fantazijas nuo įsibrovėlių. Tačiau po antro ar trečio bandymo įsijungti į žaidimą 50 proc. vaikų pasiekia norimo rezultato.

Kaip pedagogai turėtų paskatinti vaikus tinkamai įsijungti į jau vykstantį žaidimą? Čia pedagogui tenka imtis vartų saugotojo vaidmens, kuris yra gana panašus į taikdario.

Pedagogai vaikams galėtų pasiūlyti kokį nors žaislą ar daiktą.

Rima jau kelintą dieną vis važinėjo su dviratuku aplink žaidžiančius vaikus ir stebėjo juos. Auklėtoja norėdama jai padėti, padavė fotoaparata ir pasakė:

– Pasiimk jį į savo kelionę aplink pasaulį.

Kiti vaikai greitai pastebėjo, kad Rima turi fotoaparata ir paprašė, kad ji juos nufotografuotų.

Galiausiai ji buvo įtraukta į žaidimą dėl žaislo – fotoaparato.

Taip pat pedagogai vaikams gali pasiūlyti naują vaidmenį ir taip padėti įsijungti į žaidimą.

Auklėtoja pamačiusi, kad Adomas sėdi ir stebi vaikus keliaujančius jachta, jo paklausė:

– Gal gali man padėti nunešti didelį siuntinį keliauninkams?

Adomas džiaugsmingai sutiko ir jie kartu nunešė siuntinį. Pasiuntiniai buvo pakviesti išgerti sulčių su visa kompanija.

Taip Adomas padedamas auklėtojos įsijungė į žaidimą.

Kitoje grupėje vaikai žaidė stovyklavietę, auklėtoja pasiteiravo jų:

– Gal galėtų Rokas būti girininku?

Šiuo būdu pedagogas atveria galimybes vaikams derėtis dėl naujų vaidmenų, nesutrukdant jų žaidimo vientisumo.

Taip pat pedagogas gali paaiškinti vaiko norus (motyvus) kitiems vaikams, tokiais žodžiais:

– Aš matau, kad Simona tikrai nori prisijungti prie jūsų grupės. Ji ieško žaidimo draugo. Gal jūs norėtumėte būti jos draugais?

Paralelinis žaidėjas

Šiame vaidmenyje pedagogas žaidžia šalia vaiko, bet ne su juo, naudodamas panašius žaislus ar daiktus, bet su vaiku nesąveikauja. Pirmiausia pedagogas gali paprasčiausiai imituoti vaiko elgesį, *pilti smėlį į kibiriuką*. Vėliau pedagogas gali pasiūlyti naujus variantus, pvz., *pradėti naudoti piltuvėlį smėliukui* ir stebėti, ar vaikas tai kartos. Vaidmeniniame žaidime pedagogas gali pradėti naudoti žaislą-pakaitalą koku nors nauju būdu, taip patraukdamas vaiko dėmesį.

Paralelinio žaidėjo strategija dažnai naudojama norint įsiterpti į jau vykstantį žaidimą, norint parodyti naujas žaidimo galimybes.

Tomas, Marta, Alisa ir Kostas žaidžia ant kilimo žaidimą „vandenyno tyrinėtojai“. Jie rūšiuoja, skaičiuoja kriaukles, aptarinėja jų dydį, kurio kriauklė yra didesnė, kurio – mažesnė, siauresnė. Periodiškai vienas iš vaikų pasako:

– Mes tyrinėtojai ir dirbame savo darbą.

Kiti pritariamai linksi galvomis.

Pedagogė prisėda prie vaikų, pakalbina juos, apžiūri kriaukles. Tada atsistoja, prieina prie lentynos, pasiima plastikines svarstyklas ir atsineša ant kilimo. Sudeda dideles kriaukles ant vienos lėkštelės, mažas ant kitos, skaičiuoja, kiek reikia mažų kriauklių, kad jos nusvertų dideles. Vaikai stebi ir komentuoja auklėtojos veiksmus. Pedagogė išreiškia savo svarstymus, ką ir kodėl ji daro. Vaikai nubėga ir atsineša dar vienas svarstyklas, dabar jau jie žaidžia poromis, diskutuodami ne tik apie kriauklės dydį, bet ir apie jos svorį. Pedagogė pasitraukia iš žaidimo ir dabar tik stebi tolimesnę vaikų veiklą.

Stebėtojas

Pedagogas būdamas stebėtojo pozicijoje gali komentuoti žaidimo temą arba jo turinį. Šiuo būdu jis netiesiogiai, iš šalies parodo kelią vaikų žaidimui prisiimdamas susidomėjusio žiūrovo vaidmenį.

Saulė ir Augustė praeina pro pedagogę rankoje laikydamos lagaminus, auklėtoja pasiteirauja mergaičių apie jų kelionės planus:

– Ar jau nusipirkote kelionės bilietus? Ar užtektinai daiktų pasiėmėte?

Pedagogė savo komentarais padeda vaikams patobulinti jų žaidimą.

Tačiau pedagogė turėtų būti labai atsargi, subtili, jai reikėtų gerai įvertinti žaidybinę situaciją, kad jos komentarai nesugadintų vaikų žaidimo sklandumo.

Dalyvis

Pedagogas kaip „dalyvis“ aktyviai veikia vaikų žaidimuose.

Jis gali vaidinti kaimyną ir pasibelsti į duris, kai jam reikia pasiskolinti kiaušinių arba jis

gali būti greitosios pagalbos vairuotoju ir vežti sužeistą žmogų į ligoninę.

Tačiau jam nereiktų pamiršti, kad į vaikų žaidimą galima įsiterpti tik tada, kai jį pakviečia patys vaikai.

Daugeliui pedagogų patinka žaisti kartu su vaikais. Taip jie gali prižiūrėti žaidimo eigą, pakreipti jį norima ugdymo linkme.

„Piršlys“

Šiame vaidmenyje pedagogas gali apgalvotai paskirti žaisti vaikų poras ar grupes vienus su kitais. Jis gali suporuoti labiau patyrusius žaidėjus su mažiau patyrusiais. Nežiūrint į jų žaidimo stilių ar asmenines savybes, nauda iš tokio suporavimo tenka abiem. Labai svarbu poruojant vaikus atsižvelgti ir į jų emocinius poreikius:

Mergaitė Sandra, kurios tėvai išsiskyre, ieškojo situacijų, kurias ji galėtų kontroliuoti ir valdyti. Iš kitos pusės berniukas Paulius. Jis labai liūdėjo, kad jam gimė sesutė ir todėl daugelyje situacijų jis jautėsi kaip kūdikis. Taigi šitie vaikai buvo suporuoti atsižvelgiant į jų emocinę būklę, jie praleisdavo daug laiko žaisdami namus, kur Sandra buvo stipri, auklėjanti mama, o Paulius jos bejėgis vaikas.

Istorijų pasakotojas

Vaikai pasakoja pedagogui sugalvotas istorijas, jis jas kruopščiai užrašo, kad vėliau, dienos metu, su visa grupe jas būtų galima suvaidinti. Tekstas užrašomas tiksliai, kaip vaikas diktuoja, viskas vaiko kalba. Kiekvienas teksto autorius pasirenka tam tikrą dalį, kurią jis norėtų suvaidinti (sužaisti), ir išsirenka dalyvius, kurie bus priimti į jo vaidinimą. Kai pedagogas garsiai skaito istoriją, jos autorius būna kaip vadovas. Galimi įvairūs pakeitimai ir vaidinimo eigoje:

Lina sušunka:

– Oi, aš pamiršau, kad pagaliau mažasis meškiukas grįžo namo pas savo mamytę ir tėvelį.

Siekiant kuo labiau lavinti vaikų vaizduotę, žaislai-pakaitalai nenaudojami.

Žaidimo globėjas

Šiame vaidmenyje pedagogas modeliuoja vaikų žaidimą, teikdamas pastiprinimą vaiko pastangoms įsivaizduoti, bendrauti. Pedagogas gali padėti vaikams sunkindamas žaidimo sąlygas. Tiesioginis pedagogo įsiterpimas į žaidimą duoda naudos tiems vaikams, kurių žaidimą sudaro pasikartojantys, vienodi elementai, nužiūrėti iš televizijos, arba vaikams, kurių pastangos įsijungti į žaidimą būna labai nerangios ir nepageidaujamos.

Pedagogai gali paprašyti vaikų, kad jie pabandytų įsivaizduoti esą „žaidimo treneriai“ ir padėtų kitiems vaikams sugalvoti vaidmenis ar tiesiog įsijungti į žaidimo epizodą. Vaikus toks žinovo vaidmuo labai padrašina. Atlikti tyrimai parodė, kad toks vaidmuo suteikia naudos ne tik pačiam „žaidimo treneriui“, bet ir žaidėjams.

Žaidimo globėjo vaidmuo yra labai tiesioginis įsiterpimas į vaikų žaidimą, todėl pedagogai turėtų jį naudoti itin atsargiai.

Prieš pasirinkdami įsiterpimo į žaidimą strategiją, pedagogai turėtų labai apgalvoti, kuri strategija esamoje situacijoje būtų prasmingiausia, labiausiai atitiktų individualius vaiko poreikius, grupės kultūrą bei vykdomą ugdymo programą. Išmintingi pedagogai savo darbe kuo dažniau naudoja netiesioginio įsiterpimo į žaidimą strategijas (aplinkos pritaikymas žaidimui, naujų žaislų, daiktų atsiradimas ir t.t.).

Gairės pedagogo refleksijai:

- Stebėkite vaikų elgesį žaidimo metu priešmokyklinėje grupėje. Analizuokite savo stebėjimą pagal šiuos klausimus:
 - Kaip vaikai inicijavo žaidimą?
 - Kaip vaikai pradėjo ir užbaigė žaidimą?
 - Kaip jie tarėsi dėl vaidmenų?
 - Kaip suaugusieji palaikė (ar nepalaikė) žaidimą?
 - Kaip suaugusieji išplėtė ar pasunkino žaidimą?
 - Kokius pasiūlymus turite jūs žaidimo palaikymui, pailginimui pasunkinimui?
- Išsirinkite kurią nors erdvę savo grupėje ir stebėkite žaidimą. Įsijauskite į „stebėtoją“, vėliau „dalyvį“ vaidmenis. Paanalizuokite, kokias būdas jūs naudojote įsijungdamas ir išeidamas iš žaidimo. Kuris iš jų buvo labiau pavykęs? Kodėl? Kuris pavyko mažiau? Ką darytumėte kitaip kitą kartą?
- Parašykite vaikams knygutę apie žaidimą.

Ką pasako vaiko vaizduotės žaidimas?

Vaizduotės žaidimas (kitaip vadinamas – vaidmeninis, draminis, teminis, siužetinis, fantazijos, simbolinis) prasideda nuo antrųjų vaiko gyvenimo metų ir tęsiasi skirtingomis formomis iki pilnametystės. Jis atsiranda, kai vaikai jau sugeba pertvarkyti savo pasaulį į simbolius; dažniausiai jį sudaro trys elementai: žaislai-pakaitalai, siužetas ir vaidmenys. Vaizduotės žaidime vaikai kuria žodinius ir protinius veikimo planus, prisiima vaidmenis, pertvarko objektus ir veiksmus taip, kad jais galėtų išreikšti savo jausmus ir mintis. Kai žaidime dalyvauja du ar daugiau vaikų, vaizduotės žaidime vaikai bendrauja, tariasi dėl žaidimo eigos, vaidmenų, keičiasi informacija, idėjomis, kartu tobulina žaidimo eigą ar temą, jie gali tuo pačiu metu būti ir aktorais, ir stebėtojais. Priešmokykliniame amžiuje vaizduotės žaidimas tampa vis labiau sudėtingesnis (vaikai gali naudoti bet kokį daiktą savo žaidimui, žaisti su įsivaizduojamu žaislu...). Šie žaidimai gerina vaiko atmintį, turtina kalbą, plečia žodyną, stiprina vaiko gebėjimą samprotauti, net susidūrus su prieštaraujančiais faktais, skatina lankstų ir išradinę mąstymą.

S. Smilansky (1968) plačiai tyrinėjo šį žaidimą. Ji atrado šešis komponentus, sudarančius šį žaidimą, jais remiantis galima vertinti vaikų vaizduotės žaidimo kokybę.

Gebėjimų lygis vaizduotės žaidime

Kriterijus	Pradedančiojo lygmuo	Pažengusiojo lygmuo
Vaidmeninis žaidimas	Vaidmuo yra susijęs su vaiko pastangomis suprasti jam artimą (pažįstamą) pasaulį (pvz., <i>mama, tėtis, kūdikis, gyvūnai</i>).	Vaidmuo yra susijęs su vaiko pastangomis suprasti išorinį pasaulį (pavyzdžiui, <i>ugniagesys, policininkas, gydytojas</i>).
Vaidmenų pasirinkimas	Vaikas mėgdžioja vieną ar du vaidmens aspektus (pvz., vaikas skelbia, „ <i>aš esu mama</i> “).	Vaikas plečia vaidmens sąvokas (pvz., vaikas skelbia, „ <i>aš esu mama</i> “, <i>maitina kūdikis, eina į susitikimą, ruošia pietus, skaito laikraštį, eina į darbą, kalba telefonu ir t.t.</i>).
Kaip vaikai atlieka vaidmenį	Vaikas mėgdžioja vieną ar du vaidmens aspektus (pvz., vaikas skelbia, „ <i>aš esu mama</i> “, <i>supa kūdikį, ir paskui palieka šeimos kampelį</i>).	

Kriterijus	Pradedančiojo lygmuo	Pažengusiojo lygmuo
Žaislų-pakaitalų naudojimas	Vaikas naudoja tikrus daiktus arba daiktų kopijas (pvz., <i>tikras arba žaislinis telefonas</i>). Vaikas pasitenkina paprastu manipuliavimu daiktais (pvz., <i>tranko telefono ragelį, renka numerį telefonu</i>).	Vaikas naudoja bet kokį daiktą savo žaidimui (pavyzdžiui, <i>kaladėlė gali būti telefonu</i>) arba žaidžia su įsivaizduojamu daiktu (pvz., <i>laiko ranką prie ausies ir vaizduoja, kad renka numerį telefonu</i>). Žaislas-pakaitalas yra naudojamas kaip žaidimo epizodo dalis (pvz., <i>vaikas kviečia gydytoją telefonu todėl, kad jo kūdikis susirgo</i>).
Realybė – įsivaizdavimas	Vaikas mėgdžioja įprastus suaugusiojo veiksmus (pvz., <i>vaikas stumia lygintuvą lyginimo lenta pirmyn ir atgal, laiko telefono ragelį prie ausies</i>).	Vaiko veiksmai yra vaizduotės žaidimo epizodo dalis (pvz., „ <i>aš lyginu šią suknelę dabar, taigi galėsiu apsivilkti ją šįvakar vakarėlio metu</i> “).
Laikas	Trumpalaikis išitraukimas į žaidimą (pvz., <i>vaikas įeina į kampelį, pažaidžia su lėle, uždeda jai skrybėlę ir išeina</i>).	Vaikas lieka kampelyje ilgiau, nei 10 minučių, jis yra labai ištraukęs į žaidimą ir žaidžia nenukrypstant nuo siužeto (pvz., <i>vaikas apsivelka daktaro rūbais, apžiūri pacientą, išrašo receptą ir teiraujasi, „kas sekantis“</i>).
Sąveika	Nuošalus žaidimas, vaikas atlieka vaidmenį vienas be kitų palaikymo (pvz., <i>vaikas vaidina mamą, supa kūdikį ir visai nekreipia dėmesio į kitus vaikus</i>).	Funkcinis bendradarbiavimas (pvz., <i>vaikas bendrauja su kitais tada, kai iškyla poreikis dalintis žaislais-pakaitalais arba turėti partnerį žaidime</i>). Vyksta bendradarbiavimas, vaikas atlieka vaidmenį bendradarbiaujant su kitais, pripažindamas dirbimo išvien naudą (pvz., <i>vaikas sutinka būti autobuso keleiviu, perka bilietą iš vairuotojo, paprašo grąžos</i>).
Žodinis bendravimas	Bendravimas siejamas tik su žaislų naudojimu (pvz., „ <i>Atneškite man telefoną</i> “ ar „ <i>Aš paėmiau vežimėlį pirmą</i> “).	Kalbama tik apie žaidimo temą – vaidmenis, kuriuos vaikai atlieka žaidime (pvz., <i>scena kavinėje: „Ką jūs norėsite valgyti?“, „Ar jūs turite picų?“ „Taip. Mes turime picų, makaronų...“</i>).

Gairės pedagogo refleksijai:

- Stebėkite ir paanalizuokite savo grupės vaikų žaidimus.
Ar visi jūsų grupės priešmokyklinio amžiaus vaikai yra pažengusio lygmens?

VAIKO MENINĖ KOMPETENCIJA

Vaikų kūrybiškumo bruožai

Vaikų kūrybiškumas – kas tai?

N. R. Smith (1966) teigimu, vaikų kūrybiškumas yra „*vaiko pasinėrimo į savo patirtį ir šios patirties įjungimo į naują darinį, naujas idėjas ar naują produktą procesas*“ (p. 165). V. Lowenfeld, L. Brittain (1964) ankstyvųjų vaizdų kūrimo periodą (4-7 m.) laikė kūrybingo žmogaus augimo pagrindu. Daugelis mokslininkų pabrėžia ypatingą vaikų kūrybiškumą: dažnai vaikai juos stebina savo gebėjimu pateikti originalių bei neįprastų idėjų, laisvai išreikšti save, ką nors simbolizuoti, fantazuoti, improvizuoti (Wright S., 2010 ir kt.).

Vaikų kūrybiškumas atsiskleidžia verbalinėje ir vizualinėje raiškoje, veikloje, elgesyje, problemų sprendime ir kitur. Kūrybiškumo požymius galima išvelgti vaikų kūrybos procese, jos rezultatuose. Vaikams rezultatas nėra toks svarbus, neretai pats procesas jiems yra ir „kūrybos rezultatas“. Mokslininkai tvirtina, kad pirmiausia vaikas susidomi pačiu piešimo *procesu*, vėliau jį patraukia *turinys*, o galų gale ir darbo *rezultatai*.

Kūrybiški vaikai pasižymi originalumu, lankstumu, kūrybos sklandumu, jautrumu ir kt.

Originalumas

Originalumas dažniausiai apibrėžiamas kaip sugebėjimas rasti unikalius, naujus, neįprastus, netipinius, nestereotipinius, retus sprendimus. Įrodyta, jog vaikų kūrybiškas elgesys yra originalus ir atsitiktinumo tikimybė nedidelė (Isenberg J. P., Jalongo M. R, 1997 ir kt.).

Naujumas

- Lengvai priima nauja, gautą ir turimą informaciją geba panaudoti naujiems tikslams, sugalvoja daug naujų idėjų.
- Geba rasti naujus sprendimus, naują priemonių panaudojimo būdą, išvelgti kažką nauja turimoje medžiagoje, pamatyti daiktus naujai, kurti naujas statinių struktūras, naujus ženklus, formas, schemas, simbolius, žodžius.
- Atranda ir kuria dalykus, kurie yra nauji tik jiems patiems.

Unikalumas

- Originaliai samprotuoja, veikia, priima unikalius sprendimus. Nėra linke kopijuoti.
- Savo unikalumą ypač reiškia žaidime ir meninėje veikloje (pvz., iš batų dėžutės sugeba padaryti daugybę nepaprastų daiktų).

Nestereotipiškumas, neįprastumas

- Neįprastai, netipiškai, nuspėjamai elgiasi; daugiau nei suaugusieji turi stebinančių, neįprastų idėjų, savitai vaizduoja pasaulį, pateikia keistų ir neįprastų rezultatų.
- Neįprastai mąsto, aktyviai reiškia netikėtas mintis pačiame kūrybos procese; savaip panaudoja įvairias priemones, atlieka naujų, savitų darbų.
- Teikia nešabloniškų idėjų, atsparūs stereotipams, nekopijuoja draugų kūrybos, piešiami objektai nebūna standartizuoti.

Kūrybiški vaikai gali pateikti originalių, neįprastų, nešabloniškų naujų idėjų, rasti unikalų sprendimų, laisvai fantazuoti. Jie yra nevaržomi taisyklių ir nurodymų, nes jų nežino (jei neprimeta suaugę). Puikiai gali kurti naujas idėjas, formas bei žodžius, noriai reaguoti į tai, kas nauja. Vertinant vaikų kūrybos rezultatus pakanka pamatyti, ar jie originalūs ir nauji patiems vaikams.

Kūrybos sklandumas

Sklandumo samprata dažniausiai siejama su mąstymo, elgesio bei kūrybos laisvumu, rezultatu gausumu, veiklos greičiu. Laisvė, drąsa, pasitikėjimas yra labai svarbūs vaikų kūrybiškumo raišiai. Vaikai, kurių kūrybiškumas užslopintas taisyklėmis ar nurodymais, linksta į kopijavimą ir pamėgdžiojimą, praranda pasitikėjimą savo kūrybine galia.

Laisvumas

- Mąsto ir jaučiasi laisvai, drąsiai, neabejodami imasi problemų, kylančių jų aplinkoje, laisvai sugeba apsispręsti, pasirinkti.
- Nesuvaržyta raiška, būdingas „laisvas idėjų žaismas“, fantazavimas, vaizduotės dėka vaikiškai laisvai interpretuoja savo kūrinius.
- Pasitiki savimi, jaučiasi nepriklausomi, neprisitaikėliški, gina savo požiūrį, jaučia savo svarbą ir individualybę; savarankiškumą išreiškia „Aš pats“, savo kūrybą vertina sakydami „Aš moku, aš galiu“, neklausia, kaip ką atlikti; nebijo būti skirtingi; savivadovavimas įgalina dirbti vienam.
- Nekonvencionalaus mąstymo, jiems vien sekti nurodymais yra nuobodu, nekantrūs režimui, nesilaiko taisyklių ir standartų, nes paprasčiausiai jų nežino, be baimės rizikuoja.
- Būdingas žaismingumas ir humoro jausmas.

Gausumas, įvairumas, variantiškumas

- Pasižymi įkvėpimų kūrybai gausumu; gausiai pateikia skirtingų ar panašiai interpretuojamų idėjų; atranda daug naujų formų, ne vieną skirtingą sprendimą; kuria daug dailės darbų; piešiniuose gausu detalių.
- Pasižymi idėjų, darbų įvairove; išnaudoja įvairiausias galimybes problemai spręsti.
- Sugalvoja ir pateikia įvairių sprendimų variantų ar vieno sumanymo variacijų, iš tų pačių medžiagų kuria po kelis darbus; generuoja daugybę atsakymų (pvz., į klausimą „Kas galėtų gyventi šios dėžutės namelyje?“).
- Pasižymi vaizduotės, asociacijų platumu; siekia vis daugiau sužinoti.

Greitumas

- Greitai galvoja, greitai kyla asociacijos, ilgai negalvodamas priima patrauklią idėją; per trumpą laiką atranda daug idėjų.
- Greitai atsako į klausimą jungdamas žodžius į tam tikrą prasmę; greitai priima sprendimus, kombinuoja linijomis ir formomis.

Lengvumas

- Su akivaizdžiu lengvumu gali generuoti idėjas ar priimti vieną po kito netipiškus sprendimus.
- Jiems nesunku perduoti surastus sprendimus pačiomis įvairiausiomis priemonėmis (žodžiais, spalvomis, simboliškai, garsais).
- Lengvai perteikia išpūdžius; lengvai ir greitai užmezga santykius su žmonėmis.

Kūrybiški vaikai ypač laisvai, drąsiai, be baimės, neabejodami imasi naujų dalykų, priima sprendimus bei laisvai atsiskleidžia. Jie greitai siekia realizuoti sumanymus, lengvai ir daug pateikia įvairių idėjų sprendimo variantų, jų piešiniuose gausu detalių. Jie jaučia savąjį „Aš“, savarankišką, iniciatyvų, energingą, reiškiasi kūryboje savaime, natūraliai ir be paskatinimo geba pasirinkti ir atsirinkti. Ikimokykliniame ir priešmokykliniame amžiuje kūrybingų vaikų veikla bei kūrybinė saviraiška ypač sklandi – tai prielaidos sėkmingai pasiekti originalių rezultatų.

Lankstumas

Lankstumas, anot L. Haskell (1979), yra vienas iš pagrindinių vaikų kūrybiškumo bruožų. Lankstumas aiškinamas įvairiais aspektais: kaip asmenybės bruožas, kaip proto lankstumas, kaip divergentinio mąstymo rezultatas, kaip vaizduotės lankstumas, paslankumas, kaip vienas iš pagrindinių kūrybiško elgesio kriterijų

Gebėjimas keisti

- Lankstaus proto, paslankios vaizduotės, geba pateikti įvairių stebinančių samprotavimų, savaip vertinti situacijas, analizuoti bei atrasti ryšius tarp daiktų ir reiškinių, juos apibendrinti.
- Greitai pereina nuo vieno prie kito, nuo vienos veiklos prie kitos; sugeba „perjungti mąstymo mechanizmą“ ir pakilti į kitą lygį.
- Geba greitai, lengvai keisti minčių eigą, sumanymus (pasakodami ar atsakydami į klausimus), vaizduojamų objektų spalvas, detales, keisti savo sukurtus konceptus.

Gebėjimas pertvarkyti, pritaikyti

- Geba lengvai pertvarkyti mintis, išgyvenimus iki atitiks jų sumanymus; išradimais kombinuojant bei derinant vaizduojamiems daiktams piešinyje suteikti naują prasmę, simbolinį vaizdą, kitą pavidalą, spalvą bei formą.
- Geba atrasti vis kitokių veiklos būdų; tinkamesnių, netradicinių, vis kitokių sprendimo būdų ar variantų net sudėtingoms problemoms spręsti.

- Geba lengvai, savarankiškai pritaikyti žinomus veiklos būdus naujam turiniui, pakeisti daiktų paskirtį bei pritaikymą; išpūdžius bei patirtį perkelti į žaidimus ar meninę veiklą; žinomą panaudoti naujai arba kitokiam tikslui.
- Noriai eksperimentuoja naujais įrankiais, medžiagomis, juos išradinčiai panaudoja, padaro sau svarbių atradimų, nebijo rizikuoti.

Gebėjimas prisitaikyti

- Lengvai prisitaiko prie naujų situacijų, gerai jaučiasi neaiškiais ir dviprasmiškais aplinkybėmis, atsparūs nesėkmėms.
- Netikėčiausiose situacijose taip lengvai randa išeitį, kad netikėtumas tampa pranašumu, staigmena – iššūkiu kūrybai, akstinu naujoms mintims, iš kurių kylančios asociacijos gaivina jų vaizduotę.

Mantas piešdamas komentuoja: *Pradedu nuo viršaus, geriau spalvas sumaišyti, žiūrėsiu kaip gausis. Sumaišau spalvas: raudoną, mėlyną ir geltoną. Mėlyna žiemos, geltona – pavasario. Kvepia gėlėmis. Aš žaidžiu su tom spalvomis. Man priema tas piešinys medžius, sniegą. Spalvos labai liejasi, gali susipešti, draugauti negali, nes tai vasaros ir žiemos spalvos.*

Kūrybingi vaikai ypač lankstaus mąstymo, paslankios vaizduotės, greitai ir lengvai geba pateikti įvairiausių samprotavimų, pertvarkyti vaizduojamą realybę bei jai suteikti simbolinę prasmę ir išraišką, varijuoti sumanymais, sprendimais ir veikimo būdais. Jie noriai eksperimentuoja, atranda ir išranda. Gali stebinančiai prisitaikyti, išradingiausiai rasti išeitis netikėčiausiose situacijose, kurios juos ne trikdo, bet, atvirkščiai – pažadina kūrybai.

Jautrumas

Jautrumas savybingas kūrybingiems vaikams. Vieni autoriai akcentuoja ypatingą vaikų pastumą, kiti – *pojūčių bei emocinų ir estetinį jautrumą* (Forston L. R., Reiff J. C., 1995; Lowenfeld V., Brittain L., 1964; Schirrmacher R., 1993 ir kt). Estetinį jautrumą A. Gaižutis (1997) išskiria kaip savotišką vaikystės „kokybę“, suteikiančią kūrybos džiaugsmą.

Jautrumas problemoms

- Kitaip mato aplinką, įvairiai ir savitai ją suvokia, iš čia kyla neįprasti klausimai ir kitoks negu daugelio elgesys; pastebi informacijos spragas, taisyklių išimtis ir prieštaravimus; išvelgia teiginių potekstes, reikšmes, paslėptą prasmę, subtilesnes įprastų daiktų ir reiškinių savybes.
- Ypač pastabūs; pastebi net smulkmenas, detales, tai kas nauja, neįprasta, patrauklu; suaktyvėjusių dėmesį aplinkai atskleidžia piešiniuose.
- Jautrūs savo gyvenimo patirčiai, iniciatyvūs, smalsūs, imlūs informacijai; atkakliai ir tikslingai klausinėja, aktyviai tyrinėja ir siekia atskleisti medžiagų bei reiškimų paslaptį; juos domina viskas, kas neįprasta, daugeliui keista.

Emocinis jautrumas

- Ypač emocionalūs, impulsyvūs: jautrūs išpūdžiams, juos atliepia nepaprastu susijaudinimu; būna ryškių įkvėpimo periodų arba stiprių vaikiškų išgyvenimų.
- Reiškia pasitenkinimą, džiaugsmą ir pasididžiavimą savo menu, kūrybiniais išgyvenimais, pasiekimais, kūrybos procesu.
- Mąsto „širdimi“, ypač jautrūs grožiui, geba žavėtis ir gėrėtis, mėgautis įvairiais meno kūriniais, džiaugtis įvairiais tikrovės reiškimais ir nepakartojamai tai „atliepti“ kūryboje.
- Pasižymi estetiniu jautrumu, intuityviai, jautriai reaguoja į liniją, formą; jautrūs kompozicijai, ritmui, formų įvairovei; jautrūs švelnesnėms spalvoms, jų sąskambiams; piešiniai pasižymi jausmų raiškos gyvumu.

Jutiminis jautrumas

- Jautrūs visi pojūčiai (klausa, regėjimas, lytėjimas, uoslė, skonis): geba ne tik „girdėti ausimis“, bet ir klausytis, ne tik liesti rankomis, bet ir justį, ne tik matyti, bet ir stebėti. Tai pasireiškia piešinių gyvumu ir savitumu.

Grožis yra visas pasaulis. Mėnesiai yra liūdni ir linksni. Vienas su žiedais, kitas su snaigėmis. Jie labai gražūs. Pasaulis yra tikra grožybė. Vienas žiedas laimingas, kitas – nelaimingas. Visa tai yra tikra paslaptis. (Adele).

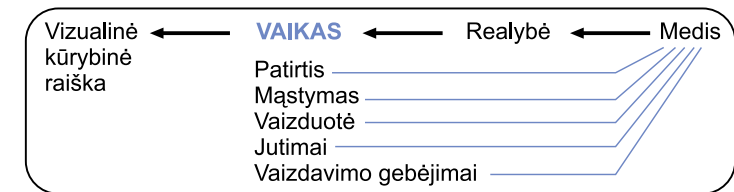
Kūrybiški vaikai yra pastabūs aplinkos daiktų ir reiškimų detalėms. Jie nepaprastai smalsūs,

daug klausinėja, tyrinėja, juos domina paslaptį, neįprastumas. Pasižymi emociniu jautrumu (mąsto „širdimi“), estetiniu, jutiminiu jautrumu, lengvai ir nepakartojamai išreiškia emocijas ir jausmus kūryboje, ryškiai demonstruoja kūrybos džiaugsmą.

Vaiko kūrybiškumo ugdymas Reggio Emilia sistemoje

Reggio Emilia – šiaurės Italijos vietovė, žinoma visame pasaulyje inovatyvia ir unikalia vaikų ugdymo sistema, tapusia ugdymo inovacijų centru. Reggio Emilia sistema garsi vaikų kūrybiškumo ugdymo koncepcija grindžiama originalia filosofija. Loris Malaguzzi teigia, jog „Vaikas turi šimtą kalbų“ saviraiškai.

Reggio Emilia vaikų kūrybiškumo ugdymo modelis pavaizduotas paveiksle.

Vaiko vizualinė kūryba prasideda nuo asmeninio santykio su realybe. Šiam santykiui įtakos turi vaiko patirtis, mąstymas, vaizduotė, jutimai, vaizdavimo gebėjimai. Pedagogų taikomi vaiko vizualinės raiškos skatinimo būdai grindžiami vaiko pasaulio suvokimo ir vaizduotės galių pažinimu.

Reggio Emilia vaiko kūrybos filosofija

Pedagogų požiūris į vaiko kūrybą išreiškiamas keliais pagrindiniais teiginiais. Pavyzdžiui, vaiko santykis su vaizduojamu objektu (medžiu) nusakomas taip:

Medžio paveikslas – vaiko ir medžio „bendra kūryba“.

Vaikas vaizduoja ne medį, bet savo santykį su juo.

Vaikas suvokia medį, kai medis „prisistato“ vaikui.

Medis niekada nėra statiškas – nuolat keičiasi.

Vaikas suvokia medį kaip gyvą savo draugą su visa jam būdinga aplinka.

Reggio Emilia sistemos pedagogų nuomone, vaiko kūryba bus originali ir turtinga, jeigu jo santykis su vaizduojamu objektu (medžiu) bus turtingas. Vaiko santykis su medžiu bus turtingas, jeigu būdai, kuriais jis „susitinka“ su medžiu ir jį atranda, bus įvairūs, skatinantys tyrinėti, mąstyti, pajauti, išivaizduoti...

Meistriškas atvirųjų klausimų modeliavimas – pagrindinis vaiko kūrybinių idėjų žadinimo būdas

Vaiko kelias nuo idėjos atsiradimo iki kūrybos rezultato – ilgas procesas, turintis keletą etapų. Skirtingo pobūdžio klausimų modeliavimas kiekviename kūrybos proceso etape padeda vaikui užmegzti asmeninį ryšį su vaizduojamu objektu ir rasti originalių idėjų. Atskiri etapai bus aptariami naudojant medžio vaizdavimo pavyzdį.

1 etapas. Gamtos ir aplinkos tyrinėjimai visais pojūčiais, vaiko atradimų komentarai.

Reggio Emilia sistemoje ypač daug dėmesio skiriama gamtai, jos pažinimui visais jutimais. Vaikai stebi gamtos spalvų žaismę, gyvūnų judėjimą, klausosi šnaresių, apkabina šiurkštų medžio kamieną, dalindamiesi savo išpūdžiais su kitais, diskutuodami apie netikėtus atradimus ir kt. Tyrinėjimai padeda vaikams įgyti individualios patirties, bei išreikšti save „Šimtu kalbų“ – arba išraiškos būdais,

įskaitant žodinius, judesio, piešimo, tapymo, šešėlių teatro, muzikos, koliažo ir kt. Gamtos atradimams paskatinti naudojamos specialios priemonės, tokios kaip šviesos stalas.

Tyrinėjant gamtą ir aplinką visai vaikų grupei **užduodami specialiai apgalvoti atvirieji klausimai**.

- Vienas vaikas man pasakė, kad augalai nenori augti po vieną, jie labiau mėgsta būti grupėje. Ką jūs manote apie tai?
- Ar jiems labiau patinka tyla, ar triukšmas? Tamsa ar šviesa?
- Kaip jums atrodo, ar jiems patinka, kai prie jų yra daug vaikų?
- Kokie kiti gyvūnai vaikšto šalia augalų?
- Ar augalai parodo savo nuotaiką, jausmus? Kokius ir kaip?
- Ar augalai bendrauja? Su kuo? Kaip? Ką jie sako?
- Kas nusprendė, kokios spalvos, formos, dydžio bus vienas ar kitas augalas?

Pedagogas iš anksto apgalvoja klausimus. Tariausi su kitais pedagogais, kurie klausimai labiau pažadina vaiko vaizduotę, į įprastus aplinkos ar gamtos objektus padeda pažvelgti kitaip. Bendraudamas su vaikais pedagogas klausimus panaudoja ne mechaniškai ir ne visus, tik tuos, kurie tinka susiklosčiusiai situacijai.

Klausimų paskirtis – paskatinti vaikus mąstyti, įsivaizduoti, lyginti, sumanyti naujų idėjų. Laikomasi nuostatos, kad meistriškai iškeltas klausimas pažadina vaikų aktyvumą, paskatina tyrinėti bei ieškoti trūkstamos informacijos, skatina spręsti kūrybines problemas.

Siekiant asmeniškiesnio vaiko santykio su aplinkos ir gamtos objektais, klausimai užduodami kelių vaikų grupei. Pavyzdžiui, gali būti užduodami klausimai apie vaikų auginamus augalus.

- Jei dabar pertvarkytume grupę, kur tu, Austėja, padėtum savo augalą?
- Kaip tau atrodo, ar tavo augalas būtų laimingas šalia Aistės augalo?
- Kur jūsų augalai laimingesni – namuose ar darželyje? Kodėl?
- Kai tu išeisi namo, kaip jausis tavo augalas?
- Ko reikia augalui, kad jis jaustųsi laimingas ir linksmai žaliuotų?
- Su kuo dar jis gali draugauti?
- Pabandykite pavaizduoti savo augalą su kuo nors kitu.

Vaikų atsakymai būna įvairūs, dažniausiai labai asmeniškai: „mūsų augalai myli vienas kitą“, „mano augalas bus su saule ir lietumi“, „šalia mano augalo bus žiogas“ ir kt.

Klausimai padeda aktualizuoti vaiko asmeninį santykį su daiktu, augalu ar gyvūnu bei suvokti juos lyg gyvus, bendraujančius su kitais. Vaikams patinka sudėtingi dalykai – tai pažadina jų vaizduotę ir tyrinėjimus.

2 etapas. Gamtos ir aplinkos objektų vaizdavimo procesas dviese arba keliuose.

Reggio Emilia sistemoje dažnai praktikuojamas objektų vaizdavimas bendraujant ir bendradarbiaujant su kitais. Kūrybos drauge tikslas – sukurti aplinką, kurioje vaikas galėtų kartu su kitais vystyti savo idėją, ieškoti įvairesnių raiškos būdų. Taip žadinamas paties vaiko kūrybiškumas, išvengiant piešimo mokymo. Kūrybos dviese arba keliuose proceso ypatumai.

- Vaikai susitaria, kurie kartu vaizduos kokį nors daiktą, augalą arba gyvūną.
- Vaikai skatinami piešti nuolat galvodami apie vaizduojamą objektą, pavyzdžiui, augalą – jo savijautą, ypatumus, ryšius su kitais, jo aplinką ir kt.
- Kartu kuriantys vaikai skatinami kalbėtis, diskutuoti apie tai, kaip vaizduos, pavyzdžiui, augalą.
- Vaikai tariasi dėl galutinio piešinio turinio ir vaizdavimo būdo.
- Idėją realizuoja kartu papildydami vienas kito sumanymus.

3 etapas. Dėmesys vaiko kūrybos meniškumui, estetiškumui.

Reggio Emilia sistema dirbantys pedagogai daug dėmesio skiria vaiko kūrybos ir jos rezultatų meniškumui bei estetiškumui. Vaiko estetinę ir meninę jauseną skatina tikslingai parinkti atvirieji klausimai arba probleminės situacijos.

Siekiant paskatinti vaiką ieškoti įvairesnių meninės raiškos priemonių ir būdų, pedagogas pateikia probleminę idėją:

„Pavaizduokite medį, kad piešinyje jis atrodytų jums gražus“.

Siekiant paskatinti meninę raišką spalva, pateikiama probleminė idėja:

„Pavaizduokite, jog medžiai yra spalvoti“.

Siekiant paskatinti meninės raiškos originalumą, pateikiama idėja:

„Pavaizduokite neįprastą medį“, „Piešiniu parodykite, kokie skirtingi yra medžiai“

4 etapas. Dėmesys vaizdavimo priemonėms ir būdai.

Reggio Emilia sistemoje vaikai skatinami išbandyti įvairias vaizdavimo priemones ir būdus.

Siekiant paskatinti pasirinkti dailės priemones bei vaizdavimo būdą, vaikui pateikiamas probleminis klausimas:

„Ką ir kaip naudodamas galėtum pavaizduoti medį?“

Skatinant vaikus atrasti netikėtą vaizdavimo efektą, kūrybai pasiūlomos medžiagos ir priemonės:

„Pabandykite pavaizduoti medį panaudodami medžio lapus, šakeles, guašą, kempinėle, teptuką, šepetėlį, pipetę, smėlį ir kt.“

Siekiant paskatinti atrasti dailės raiškos priemonių (linijos, spalvos, formos) galimybes, pateikiama idėja:

„Nupieškite įvairiausių linijų raizgalynę. Panaudodami gautą piešinį, pavaizduokite medį ar mišką“.

Vaikų dailės kūrybos skatinimas tautodaile

J. Laužikas (1993) išvėlgė liaudies kūrybos, kaip nenutrūkstamos žmonijos dvasios apraiškos, ugdančiąją vertę. Jo teigimu, kultūros lobiai turi būti atitinkamai atrinkti ir planingai susieti su jaunąja karta jau nuo 3-4 metų, kai vaikas siekia savarankiškai veikti, veržiasi į naujus nežinotus pasaulius.

Siekiant ugdyti kūrybingą asmenybę – būsimą kultūros kūrėją, įgyjantį pradinį gebėjimą kūrybiškai perimti tautos kultūros vertybes, tautodailė gali tapti efektyvia šio tikslo įgyvendinimo priemone. Tautodailė natūraliai turėtų tapti vaikų pasaulio dalimi, ne tiek pažinimo, kiek kūrybinės vaiko saviraiškos skatinimo lauku, kūrybos stimulu, vaikų „įauginimo“ į tautos kultūrą ir būsimą jos kūrėjo ugdymo būdu ir priemone.

Gyvybės medis gali būti išgražintas visokiais ornamentais. Gyvybės medis yra labai panašus į tikrą medį. Jis yra pasodintas vazonyje. Ant šakų tupi paukšteliai. Jie žiūri vienas į kitą. Man atrodo, kad jie vienas yra mergaitė, o kitas berniukas. Jie labai gražiai draugauja. Ant to medžio būna daug uogų – čiū, vienos žalios, o kitos raudonos. (Paulius)

Tautodailės priimtinumas priešmokyklinio amžiaus vaikams

Tyrimais nustatyta, jog tautodailė yra priimtina ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams ir gali paskatinti savitą, originalią kūrybą.

Tautodailė atitinka vaiko pasaulėvaizdį ir interesus, yra artima ir suprantama:

- gražiai, pakiliai ir džiaugsmingai vaizduojamu pasauliu;
- natūralumu, „tiesumu“, realybės ir pasakiškumo susipynimu;
- vaizdų ir spalvų gausumu;

Tautodailė atitinka vaiko vaizduotę ir pažinimo galimybes:

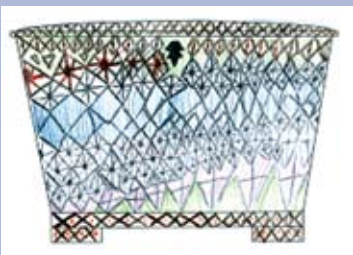
- pasakiškų augalų, gyvūnų ir paukščių vaizdai sudaro pasakiškumo įspūdį; charakteringų gyvūnų ir augalų bruožų raiška tautodailės dirbiniuose atitinka vaiko pastabumo ypatumus.
- pasižymėdami atvirumu, nuoširdumu, spontaniškumu pačiu prieinamiausiu būdu veikia vaikų emocijas ir vaizduotę.
- tai mūsų krašto liaudies kūryba, besiliejanti su artimiausia aplinka, kraštovaizdžiu, gyvenimo būdu, tradicijomis;
- tobulomis ir kartu paprastomis formomis veikia vaiko mąstymą, pojūčius; vaikai priima, kas aišku, konkrečiu, artima ir paprasta;
- geometrinis ornamentas (apskritimas ir koncentrinės formos) atitinka vaiko jauseną, pasikartojančios geometrinės formos – tam tikros „vizualios tvarkos“ poreikį;
- dekoratyvinis liaudies menas, liaudies žaislai ypač artimi vaiko sampratai.

Tautodailėje, kaip ir vaikų piešiniuose, gausu simbolių ir ženklų:

- 4-7 metų vaikai vis dar yra simbolinio vaizdavimo periode.
- 2-7 metų vaikams priskiriamas simbolių vartotojo vaidmuo (Wolf D., Gardner H., 1980); tai grafinių simbolių laikotarpis;
- R. Kellog (1969) atrado natūraliai ir laipsniškai besivystančiuose keverzonėse 6 pagrindines formas, kurias kombinuoja į schemas (geštaltus) jau 3-4 metų vaikai;
- schema ir simbolis patenkina vaikų poreikius, jie noriai juos naudoja skirtingiems dalykams išreikšti;
- natūraliai atsirandančius simbolius vaikų dailėje efektyviai gali praturtinti gausi ženklų, schemų, simbolių variacijomis tautodailė.

Tautodailė artima vaikų kūrybai meninės raiškos ypatumais:

- tautodailės priimtinumą lemia įgimtas vaikų poreikis dekoratyviniam vaizdavimui; dekoratyvinis piešimas yra patrauklus ir pozityviai veikia vaikų kūrybiškumą;

- tautodailė atitinka vaikų estetinę jauseną ir intuiciją spalvingumu, drąsiais spalviniais sprendimais, spalviniu ir plastiniu išraiškingumu, dekoratyvumu, ornamentų raštuotumu, formų ir vaizdavimo stiliaus paprastumu, naivumu, sumanymų aiškumu.

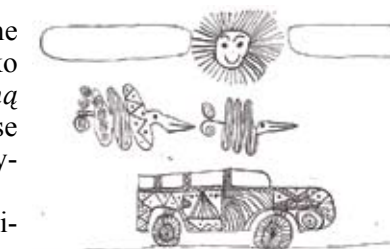
Artimai siejasi vaikų ir tautodailininkų kūrybos procesas:

- daugeliu atvejų vaikai su susidomėjimu stebi ir supranta tautodailininkų kūrybos procesą;
- kaip ir liaudies menui, taip ir vaikų kūrybai būdingas spontaniškumas, improvizacijos elementai, nenaudojama parengiamųjų eskizų, kūrybos etapiškumo numatymo, laipsniškumo, taisymo;
- artimos dailės raiškos priemonės: štrichai, taškučiai, susipynusios linijos, spalvų kontrastiškumas ir kt.;

- būdinga detalių gausa ypač atitinka priešmokyklinio amžiaus vaikų poreikius;
- paprastos ir natūralios medžiagos ir technikos vaikams yra įdomios ir lengvai prieinamos: šiaudelių vėrimas, švilpynių, stilizuotų paukščių, gyvūnų lipdymas iš molio, netgi elementarus audimas, pynimas, siuvinėjimas ir kt.

Patarimai pedagogams, kokių laikytis principų, norint sėkmingai praturtinti vaikų ugdymą tautodaile:

- *emocionaliai ir patraukliai* vaikams pateikti tautodailę, jiems siūlomas idėjas veiklai suasmeninti – „čia ir dabar“, *žadinti ir palaikyti* susidomėjimą tautodaile, *skatinti iniciatyvumą*, norą pačiam atrasti, sužinoti ir potyriais dalintis su kitais;
- *teikti vaikams kuo daugiau malonių išgyvenimų, išpūdzlių, džiaugsmo, žadinti* vaikų teigiamas emocijas, kūrybinę vaizduotę ir kūrybinį mąstymą.
- *atsižvelgti į vaiko poreikius, norus, interesus, amžiaus galimybes*; su jais *bendrauti ir bendradarbiauti, dėmesingai išklausti* vaikų samprotavimus, *priimti* jų pasiūlymus, *tartis dėl* naujų sumanymų, išvengti „primestų“ idėjų;
- laikytis nuostatos, jog vaiko kūryba yra vaiko, o ne suaugusiojo siekis, todėl svarbu jausti pagalbą vaiko kūrybai ribas, *pastebėti ir tinkamu laiku teikti tinkamą pagalbą, patarti* išplėtojant vaiko mintį kūrybos procese *neprimetant savo nuomonės*, nereguliuojant vaiko kūrybos rezultato;
- *pastebėti, padrašinti ir skatinti* savitą vaikų kūrybos stilių, individualią raišką, *siekti, kad vaikai išvengtų* kopijavimo, standartų kartojimo; *būti dėmesingiems vaikų kūrybai*, džiaugtis pačiais elementariausiais jų pasiekimais ir atradimais, *palaikyti ir pastiprinti* kylančius vaikų kūrybos impulsus;
- *suteikti pasirinkimo* (laiko, vietos, idėjų, jų realizavimo būdų, medžiagų) *laisvę; žadinti* pasigėrėjimą tautodaile, *skatinti* kūrybinį aktyvumą, vizualinę ir verbalinę kūrybinę saviraišką, *padrašinti* laisvai reikšti savo mintis ir jausmus, idėjas ir potyrius; *padrašinti* išbandyti vis naujas kūrybines idėjas ir sumanymus, eksperimentuoti medžiagomis, dailės raiškos priemonėmis bei įrankiais, tyrinėti, nebijoti rizikuoti, savarankiškai spręsti problemas, ieškoti atsakymų, informacijos, naujų idėjų, ieškoti kūrybinių sprendimų; *paskatinti* fantazuoti, išivaizduoti, nuspėti, atrasti tautodailės ypatumus, „paslaptis“, interpretuoti ir pritaikyti tautodailinę patirtį kūryboje taip, kaip jis pats suvokia; *ugdyti* savarankiškumą, pasitikėjimą savimi ir savo kūrybinėmis galiomis.

Su tautodaile susijusios, dailės kūrybą skatinančios vaikų veiksenos

Vaikas, kurio kūrybiškumo stimulu tampa tautodailė, gali sėkmingai perimti jam prieinamas kultūrinės vertybes, ugdomi poreikio jas puoselėti bei kurti pradmenis. Neretai pedagogai kelia klausimą, kaip tautodaile praturtinti vaikų ugdymą, kaip ja galima paskatinti vaikų kūrybiškumą bei savitos ir originalios kūrybos plėtotę.

Vizualinė kūryba

Ieškojimas ir atradimas naujų, originalių, savitų, skirtingų, įvairių kūrybinių sprendimų (pvz., „išausti“ įvairiais raštais ilgą juostą šventei, iškarpyti įvairių papuošimų lentynėlėms, dekoravimo raštų kalba „parašyti laišką“); savo ir kitų vaikų kūrybos rezultatų analizavimas bei paskirties numatymas (pvz., rengti parodėles, praturtinti žaidimus).

Keitimas, pritaikymas, kombinavimas, derinimas, varijavimas dekoravimo elementais, jų deriniais, spalvomis, kompozicijomis (pvz., „išausti“ juosta piešiant, aplikuojant, karpant, lankstant; pritaikyti nusipiešto paukščiuko plunksnelėms tinkamiausias linijas (kriputes, vingelius, eglutes ir kt.); iš sukarpytų palaidų geometriinių figūrėlių „daryti tvarką“; atrasti, su kokiais kitais papuošimais juostose yra „susidraugavęs“ kvadratas, surasti jam kitų „draugų“; nupiešti piešinių „Mano gyvybės medis“, prie kurio būtų mylimiausi žmonės, draugai, daiktai, žaislai).

Kūrybinių minčių reiškinys kuriant grožį (pvz., tapus „liaudies meistras“ sukurti variantų, kaip galėtų būti išgražinti darželio langai, sukurtus variantus „pristatyti“ darželio direktorei; sukurti gražų namą, kuriame pats norėtų gyventi, jį parodyti tėveliams).

Komunikacija ir verbalinė kūrybinė raiška

Dalyvavimas pokalbiuose ir diskusijose, samprotavimas ir spėliojimas, iškilusių problemų sprendimas (pvz., „Kaip ir kuo puošime grupę ir eglutę Kalėdoms?“ „Ką galėtų reikšti ant skrynios nupieštas Gyvybės medis?“ „Į ką panašūs ašočio raštai, kaip juos būtų galima pavadinti?“ „Ką pasakytų liaudies meistras apie mūsų grupės baldelius?“ (po vaikų lankymosi muziejuje), „Išpėk mįslę“ (vaikų sukurtos mįslės apie dirbinius).

Klausinėjimas tėvėlių, senelių, kitų suaugusiųjų ieškant atsakymų į iškilusius klausimus (pvz., „Kaip padaro verbas?“).

Legendų, mitų, pasakų, patarlių, liaudies dainų, skaitomų vaikų knygelių, susijusių su tautodaile, klausymas, kalbėjimasi apie tai, ieškojimas atitikmenų dirbinių puošyboje ir pačių kūryba (pvz., „žalčio“, „arkliuko“, „saulutės“).

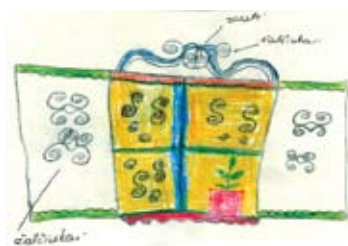
Tautodailininkų, tėvėlių, senelių pasakojimų klausymas ir pačių kūryba (pvz., paklausius „prakalbinto medžio rąstelio pasakojimo“ patiemis „prakalbinti“ molį).

Pasakojimų kūrimas, fantazavimas, pasakojimų kūrimas apie tautodailės dirbinius (pvz., „Papasakok už mane“, „Kuo buvau, kuo tapau ir ką aš galiu pradžiuginti?“).

Pažinimas tyrinėjant ir patirties kaupimas

Stebėjimas ir analizavimas, puošybos elementų, formų, spalvų, atlikimo būdų išvelgimas, atsakymų į iškilusius klausimus ieškojimas bei atradimas:

- stebint tautodailės dirbinius muziejuje, knygoje, albumuose, nuolat veikiančioje tautodailės dirbinių parodėlėje grupėje (pvz., atrasti raštų „žaismą“: tai kampe, tai viduryje, tai šone, tai aplink, tai vienoje linijoje; atrasti vienspalvių bei daugiaspalvių raštų);
- ieškant tautodailės dirbinių bei panašių į juos dalykų darželio aplinkoje, namuose, kitoje aplinkoje, išvykose su tėvais (šventėse, parodose, salonuose, pakelėse, kaime), vaikiškų knygelių iliustracijose, gamtoje (pvz., knygėlė papuošta panašiais raštais kaip ir juosta; gėlės pievose panašios į kraičio skrynių gėles);

Kalbasi grupelė vaikų, apžiūrinėdami įvairius vaikų drabužėlius:

– Ant jos yra marškinėliai su išsiuvinėta apykakle, liemenė labai graži. Man atrodo, kad ta moteris, kuri išaudė, yra labai gabi. Sijono spalvos paimtos iš gamtos. Per liemenį surišta juosta. Aš buvau kaime, viena mergaitė su panašiais vaikščiojo. Mano suknelės panašūs ornamentai.

– Ta suknele naudojosi senovėje. Toks žmogus atrodo pasipuošęs, galvoju, kad gražu, kai gali tokius išsiuvinėti. Kad nesusilamdytų dėjo į skrynių.

– Nelietuviška suknelė – supratau iš spalvų. Iš pačios suknelės ir visų jos spalvų supratau. Todėl, kad tautiškose suknelėse raidžių neturi būti ir viskas vienodai turi būti. Nes ten yra laivai su jūra, o ornamentai nėra.

- stebint tautodailės kūrybos procesą (pvz., kiaušinių marginimą prieš Velykas).

Vaikai dalijasi išpūdziais stebėjus tautodailininkės kūrybą ir patiems dalyvavus gražinant Velykinius margučius:

– Man buvo įdomu saulutės, tvorelės, rožytės. Paskui pasidarė violetinė, nudžiūvo ir buvo galima liesti. Ten yra diena, o ten kur žvaigždutės – naktis. Čia reiškia žolę, o čia – žaltį. Čia danguje linija, o čia laumės juosta.

– Yra ir tamsesnis ir šviesesnis vaškas, o spalvos yra ir geltonos ir juodos. Juoda – tai yra žemė. Geltona, kad saulė šilta. Žalios nebuvo. Reikėjo išpūsti trynį, jėgos reikėjo turėti. Įdėjo adatą į pieštuko galiuką ir su ta adata margino.

– Margino saulutėm, tvorytėm, juostom. Saule todėl, kad yra šilta, o tvorele, kad galima aptverti ką nors.

– Ar namuose taip dažysiu nežinau, nes mama dar nežino parduotuvės, kurioje gali būti tokie dažai. Aš tai turiu lipdukus.

– Čia aš saulutę, čia tvorelę ir čia saulę nupiešiau. Su teptuko galu ir su vašku ištepiau ir dariau, gražinau. O čia norėjau, kad būtų margas.

Tyrinėjimas, eksperimentavimas: medžiagų (pvz., tyrinėti molio savybes pilant vandens į ką tik nulipdytą, išdžiūvusią ir išdegtą vazelę, išbandyti šiaudelių, vytelių galimybes), technikų (pvz., tyrinėti, kaip keičiasi iškarpyto ornamento vaizdas karpinį klijuojant ant skirtingų spalvų popieriaus; pabandyti piešiant linijomis ar aplikuojant juostelėmis išgauti išilgadrįžius, skersadrįžius, languotus „audinius“).

Lyginimas, gretinimas (pvz., lyginti raštais pagražintus ir nepagražintus daiktus, rūšiuoti, ženklinti atrastas audinių spalvas).

Išeities ieškojimas probleminėse situacijose (pvz., kaip iškirpti iškart kelis vienodus skritulius, trikampėlius; kodėl nepavyko teptuku smulkiais raštais išgražinti juostos).

Savarankiškas atradimų kaupimas, žymėjimas (pvz., pildyti „Atrastų knygoje ir pačių sukurtų papuošimų“ kraitelę, atradimus knygoje bei albumuose žymėti skirtukais, pildyti savo atradimų, pastebėjimų bloknotėlius, juose „užsirašyti“ tai, kas patiko, arba nusipiešti – „pasidaryti eskizus“).

Kūrybiniai žaidimai

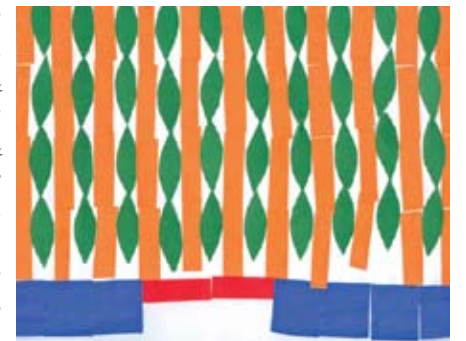
Žaidimai prisiimant kokį nors vaidmenį, kažkuo tampant, susikuriant žaidimui tinkamą aplinką, situaciją, drauge atrandant ir pastebint vis naujų dalykų, reiškiant savo emocijas, patiriant žaidimo ir atradimų džiaugsmą (pvz., „Spalvų karalius“, „Susidraugavusių spalvų šventė“, vienu vaikų „interviu ėmimas“ iš kitų, pvz., „Kokių spalvų draugystė tau labiausiai patinka?“; liaudies meistrų dirbtuvės, jų dirbinių parodos, salono „rengimas ir atidarymas“; tapus audėja, „išausti“ savo lėlytei naują sijonėlį).

Tautodailei artima veiksmena

Tautodailės kūrybos būdų išbandymas (pvz., austi vaikiškais staklelėmis, pinti iš storų siūlų panašias į kasas juostas, nerti vašeliu, verti šiaudelių girliandas, pasidaryti Užgavėnių kaukių).

Analogiška tautodailei kūryba supaprastintais būdais (pvz., „nerti“ staltiesėles, „siuvinėti“ piešiant raštus ant popieriaus, „išsiuvinėti“ pagalvėlę kryžiuoku ant languoto popieriaus).

Grupės aplinkos turtinimas pačių sukurtais darbeliais (pvz., pačių pasigamintais žaisliukais, šiaudinukais, karpinėliais, lankstinukais, girliandomis puošti grupę, Kalėdinę eglutę ir kt.).

VAIKO MUZIKINIO UGDYMO BŪDAI

Naujų priešmokyklinio ugdymo formų, būdų, metodų, priemonių paieška – neišvengiama būtinybė. Kiekvienas meninio ugdymo pedagogas, dirbantis su priešmokyklinio amžiaus vaikais, yra atsakingas už jų muzikinių gabumų, įgūdžių, gebėjimų, muzikinio skonio ugdymą. Priklausomai nuo ugdymo turinio, pedagogo taikomos muzikinio ugdymo technologijos, muzikinės aplinkos vaikai gali daug pasiekti. Neatsitiktinai meninio ugdymo pedagogai nuolat ieško naujų, šiuolaikiškesnių vaikų ugdymo formų, metodų ir būdų.

Meninio ugdymo pedagogas turi teisę kryptingai pasirinkti veiklos organizavimo būdus ir formas.

Šiuolaikinis priešmokyklinio amžiaus vaikų muzikinis ugdymas gali būti įgyvendinamas įvairiomis formomis:

- muzikos valandėlės;
- bendra muzikinė veikla grupėje;
- individuali muzikinė veikla;
- savarankiškas muzikavimas laisvalaikiu;
- integruota muzikinė veikla (kalba, gamtos pažinimas, dailė, vaidyba, rytinė mankšta, kūno kultūra, pasivaikščiavimas lauke);
- šventės, pramogos, vakaronės, popietės, koncertai;
- įvairūs renginiai darželyje ir už jo ribų.

Priešmokyklinio amžiaus vaikų muzikinė veikla gali vykti ir kitokiomis formomis. Vakarų Europos šalyse vaikų muzikinė veikla vyksta koncertų salėse, filharmonijoje, muzikiniuose teatruose, bažnyčiose, muzikos mokyklose, bibliotekų, knygynų muzikos skyriuose ir pan. Tai labai praturtina vaikų muzikinę patirtį, žadina jų norą muzikuoti.

Kokiomis naujomis ugdymo formomis galėtume praturtinti vaikų muzikinę veiklą Lietuvoje? Lietuvoje taip pat galima bandyti bendradarbiauti su įvairiomis kultūros ir meno institucijomis, siekiant priešmokyklinio amžiaus vaikams sudaryti kuo turtingesnes muzikinio ugdymo sąlygas. Be to, su priešmo-kyklinukais galima pabandyti muzikinę veiklą perkelti į prie darželio esantį mikrorajono skverelį, miesto sodą, parką, daugiaaukščio namo kiemą ar kt. Tuomet prie muzikinės veiklos galėtų prisijungti ir tie vaikai, kurie nelanko ikimokyklinio ugdymo įstaigos. Muzikinė veikla gali persikelti pvz., į muzikos prekių parduotuvę. Ši veikla vaikams suteiks ne tik daug emocijų išgyvenimų, bet ir praplės vaikų žinias apie muzikos instrumentus, nes retai kuri ikimokyklinio ugdymo įstaiga turi daugiau nei vieną du tikrus muzikos instrumentus. Pedagogui susitarus su muzikos prekių parduotuvės administracija, vaikų grupė gali atvykti į muzikos prekių parduotuvę apžiūrėti ir pasiklausti pasakojimo apie įvairius muzikos instrumentus. Pasakoti turėtų pats meninio ugdymo pedagogas, o „gyvą“ instrumentą parodyti pardavėja. Išklausus pasakojimo ir apžiūrėjus instrumentus, vaikams gali būti leista juos atsargiai paliesti, palaikyti rankose, gal kai kuriais net pabandyti išgauti garsus, o padėkojant už leidimą apsilankyti muzikos instrumentų parduotuvėje – pagroti savo atsineštais vaikiškais muzikos instrumentais, padainuoti dainelę ar kt.

Kaip tėvai galėtų padėti organizuoti vaikų muzikinę veiklą? Meninio ugdymo pedagogas turėtų pasidomėti, ar priešmokyklinėje grupėje nėra tėvų, kurie yra profesionalūs muzikantai, o gal kas nors iš tėvų turi pažįstamų muzikantų. Jie galėtų pakviesti vaikų grupę į orkestro, ansamblio repeticiją, pamoką muzikos mokykloje, užsiėmimą muzikos studijoje, leidžiant vaikams paliesti ir pamėginti patiems „pagroti“ ten esančiais instrumentais. Toks abipusis bendradarbiavimas suteiks džiaugsmo ir vaikams, ir jų tėvams.

Muzikinė veikla su priešmokyklinukais apima įvairias muzikinės veiklos rūšis ir kiekviena iš jų turi skirtingus ugdymo būdus. Toliau pateikiame būdus ir metodus skirtingoms muzikinės veiklos rūšims.

Muzikos klausymo būdai

Muzikos klausymas yra viena iš priešmokyklinio amžiaus vaikų muzikinės veiklos rūšių. Muzikos klausymo būdai gali būti įvairūs. Meninio ugdymo pedagogas, dirbantis su priešmokyklinio amžiaus vaikais, turėtų naudoti ne tik pasyviuosius, bet ir aktyviuosius muzikos klausymo būdus.

Aktyvieji muzikos klausymo būdai

Aktyvieji muzikos klausymo būdai padeda vaikui ne tik klausytis, bet ir išgirsti apie ką „kalba“ muzika. Pedagogas turėtų siekti, kad vaikai iki galo išklausytų, gebėtų atpažinti ir analizuoti muzikos kūrinį jiems prieinama forma. Klausantis muzikos, vaikus labai aktyvina įvairios užduotys, judesiai, kuriais galima imituoti grojimą įvairiais muzikos instrumentais, muzikos judėjimo kryptį, tempą ir pan. Judesiai padeda vaikui lengviau suvokti ir įsiminti muzikos kūrinį, aktyvina vaikų dėmesį, žadina emocijas. Todėl klausydami muzikos vaikai gali:

- „groti“ išivaizduojamais muzikos instrumentais (smuiku, fortepijonu, būgnu, dūdele, gitara ir kt.);
- pritarti skambančiai muzikai įvairiais kūno garsais (ploti, trepsėti, spragsėti pirštais, linguoti, žygiuoti, caksėti liežuviu, trinti delnus ir pan.);
- niūniuoti kartu su skambančia muzika;
- rankos judesiu ore „piešti“ melodijos judėjimo kreivę;
- nupiešti išivaizduojamą skambančios muzikos turinį spalvomis, linijomis, vaizdu;
- spalvomis pavaizduoti emocijas, sukeltas skambančios muzikos;
- atpažinti grojančius instrumentus ir parodyti juos paveiksle;
- papasakoti, apie ką kalba klausoma muzika.

Pasyvieji muzikos klausymo būdai

Klausantis muzikos, naudojami ir vadinamieji pasyvieji muzikos klausymo būdai. Jie įgalina vaikus susikaupti, susikoncentruoti, nurimti po prieš tai buvusios aktyvios veiklos. Tylomis klausantis muzikos vertėtų vaikams skirti užduotis, kurios skatintų vaiko gebėjimą nustatyti kūrinio žanrą, nuotaiką, tempą, dinamiką, aukštį, tinkamai vartoti kai kurias muzikines sąvokas (pvz., lietuvių liaudies daina, šokis, kompozitoriaus sukurtas kūrinys, dirigentas, batuta ir kt.), padėtų vaikui lavinti dėmesį, muzikinį skonį, turtinti intonacinį žodyną, plėtoti estetinį ir dvasinį patyrimą.

Tačiau kartais vaikams reikia atsipalaiduoti, pasvajoti, pasinerti į save ir savo minčių pasaulį, todėl tokioms progoms tinkamai parinkta muzika gali būti klausoma ir neskiriant vaikams jokių užduočių.

Vienas iš pasyvaus klausymo būdų galėtų būti tylos klausymas. Tylos klausymas padeda susikaupti, susikoncentruoti į save ir aplinkinį pasaulį, todėl išklausus muzikos kūrinio, padainavus ar smagiai pasisukus ratelyje vaikams reikia leisti atsipūsti ir pasiklausti tylos. Ji labai gerai veikia ne tik kaip susikaupimo, bet ir kaip terapinė priemonė. Kokia yra tyla? Ar klausantis jos vis tik kažką girdime? Gal į langą pūstelėjo vėjas ar kažkas trakstelėjo kamputyje, o gal tylą sudrumstė saulutės spinduliukas, atidaromų durų girgždesys ar tylus draugo kvėpavimas? Jeigu vaikas išgirdo šiuos tylus garsus – reiškia, išgirdo tylą, nes natūralioje aplinkoje absoliučios tylos nerasime. Tegul vaikai pratina „girdėti“ tylą. Gal geriau girdės ir savo draugą, mamą, auklėtoją, pajus ryšį su gamta ir jos reiškiniais? Klausytis tylos vertėtų ne vieną ar du kartus. Jos klausytis reikėtų gana dažnai, kad vaikai įprastų, įgautų patyrimo girdėti tylą.

Dainavimo ugdymo būdai

Dainavimas – viena pagrindinių ir prieinamiausių priešmokyklinio amžiaus vaikų muzikinių gabumų lavinimo priemonė. Dainavimas padeda formuotis ne tik vokaliniais (artikuliacija, dikcija, kvėpavimas, intonavimas, ansambliškas ir t.t.) įgūdžiams, bet ir vaiko muzikiniams gabumams. Apie dainavimą rašo daugelis muzikos pedagogų, todėl įvairiuose šaltiniuose galima rasti vaikams tinkamų įsidainavimo ir dainavimo ugdymo būdų. Jų yra daug ir įvairių, nes kiekvienos dainos atlikimas reikalauja ir specifinių dainavimo ugdymo būdų. Pateikiame keletą jų, kurie gali būti taikomi priešmokyklinio amžiaus vaikų grupėje:

- dainuoti visa grupe, pogrūpiais ir po vieną;
- dainuoti poromis, žiūrint vienas kitam į veidą;
- dainuoti pridengus vieną ausį ranka ir klausytis savo dainavimo;
- dainuoti užsimerkus ir klausytis draugų dainavimo;
- dainuoti mormorando, vienu garsu ar skiemeniu;
- dainuoti *a capella* ar su instrumentiniu pritarimu;
- dainos tekstą imituoti kūno judesiais;
- dainuojant pritarti sau kūno judesiai (ploti, trepsėti, linguoti) ar muzikos instrumentais;
- išklausti dainos įžangą, pabaigą, laiku pradėti ir užbaigti dainą;
- dainuoti dainą, o pasitaikančius instrumentinius intarpus ritmiškai ploti;
- dainuoti plačiai, veido mimika perteikiant dainos turinį;
- dainuoti žygiuojant, einant rateliu, šokant, grojant ir t.t.

Dainavimą galima pajavairinti muzikiniais žaidimais. Priešmokyklinukams tinkamas žaidimas – **geometrinių figūrų, raidelių dainavimas** (kiekvienas vaikas turi po 4 iškirptas iš spalvoto popieriaus, kartono, veltinio ar kt. geometrines formas – trikampį, apskritimą, ovalą, kvadratą ar keletą raidelių. Dainuojama aido būdu. Pedagogas dainuoja geometrines figūras ar raidės pavadinimą, o vaikai kartoja. Vėliau kuris nors vaikas tampa vedančiuoju solistu, o vaikų choras kartoja. Kiekvieną kartą vedančiuoju gali būti vis kitas vaikas.

Pašto dėžutė. Vaikai turi korteles su savo vardu ir namų adresu. Pedagogas dainuoja bet kurio vaiko adresą ir stebi, ar vaikas žino savo adresą. Jei nežino, gali tekti jam padainuoti kokią nors užuominą (pvz., ji šiandien vilki gėlėta suknele arba padainuoti vaiko pavardę). Kai vaikas savo adresą atpažįsta, padainuoja jį ir įmeta savo kortelę-laišką į pašto dėžutę.

Skiemenų žaidimas. Vaikai susėda ratu. Pedagogas padainuoja vieną skiemenį, pvz. „Ma–“. Vaikai tuoj pat sugalvoja šiam skiemeniui pabaigą, kad susidarytų žodis, pvz., „Ma-ma“, „Ma-da“, „Ma-ši-na“ ir jį padainuoja. Laimi tie vaikai, kurie sugalvoja daugiausiai žodžių. Tada pasirenkamas naujas skiemuo ir žaidimas tęsiamas. Vedančiais gali būti ir vaikai.

Ritmikos ugdymo būdai

Priešmokyklinio amžiaus vaikai muziką geriau suvokia, kai ją lydi kūno judesiais atliekami veiksmai. Todėl svarbi ritmikos ugdymo sąlyga yra judėjimas. Vaikai greičiau lavinsis ritmo pojūtį, jei muzikinėje veikloje naudosime įvairius ritmo ugdymo būdus.

Vienas iš ritmikos ugdymo būdų – raiškus žodžių tarimas ir jų ritmo atlikimas įvairiomis išraiškos priemonėmis. Meninio ugdymo pedagogas rodo vaikams aplinkoje esančius daiktus, o vaikai garsiai skienuoja tų daiktų pavadinimus, pvz., kė – dė, gė – lė, lė – lė, būg-nas, dai – na ir t.t. Taip raiškiai vaikai gali skienuoti ir savo draugų, pedagogų, tėvų vardus. Vėliau, tardami rodomų daiktų pavadinimus ar vardus, vaikai ploja rankomis į kelius, į savo ar draugo petį, trepsi ar muša ritmą pasirinktais vaikiškais muzikos instrumentais. Sunkinant užduotį gali būti rodomi du ar trys daiktai iš eilės, o po to vaikai paploja visų jų pavadinimus.

Lavinant priešmokyklinio amžiaus vaikų ritmo pojūtį gali būti taikomas kitas būdas – **nesudėtingų ritminių darinių atkartojimas.** Pedagogas paploja, pagroja nesudėtingus 2/4, 3/4 ar 4/4 metro ritminius darinius (pvz., ta – ta; ta – ti-ti; ta – ti-ti – ta; ti-ti-ti – ta – ta ir t.t.), o vaikai juos atkartoja.

Vaikams įgavus patirties, tokius ritminius darinius galima atlikti įvairiu tempu, dinamika, sugalvojant jiems tekstą, atliekant įvairiais kūno judesiais ar kt. Vėliau gabesni vaikai gali atlikti pedagogo vaidmenį – sugalvoti savo ritmą, kurį kartoja visa grupė.

Ritminiam ugdymui priešmokyklinėje grupėje meninio ugdymo pedagogai sėkmingai naudoja **dainų bei jų įžangų, pabaigų ar instrumentinių intarpų, ratelių, muzikinių žaidimų ritmo plojimą.** Dainų, ratelių, žaidimų ritmą vaikai gali atlikti ir vaikiškais muzikos instrumentais. Tai padeda vaikams ugdytis ritmo jausmą, nes aktyvus veikimas sudaro sąlygas sėkmingam ugdymuisi priešmokykliniame amžiuje.

Priešmokyklinėje grupėje ritminis ugdymas glaudžiai susijęs su **šokių bei jų žingsnelių, ratelių, muzikinių žaidimų ritmišku judesiu atlikimu.** Meninio ugdymo pedagogai, tenkindami priešmokyklinukų poreikį nuolat judėti, gali parinkti tokius kūrinus, kurie būtų turiningi, nesudėtingos formos, lengvai atliekami, turtintų jų muzikinę patirtį ir suteiktų džiaugsmo.

Ritminiam ugdymui priešmokyklinėje grupėje gali būti taikomas **skaičiuočių, mįslių, patarlių, paukščių ir gyvūnų balsų pamėgdžiojimų, skanduočių ritmo atlikimas.** Šešiamečiai jau moka nemažai įvairių smulkiosios tautosakos žanrų pavyzdžių, todėl juos galima panaudoti ritminiam vaikų ugdymui. Priešmokyklinės grupės vaikams ypač patinka ritmuoti gerai žinomus trumpus smulkiosios tautosakos ketureilius, kuriuos vėliau galima panaudoti vaidinant pasakas, įgarsinant paukščių ar gyvūnų balsus, grojant ar kt.

Ritminiam vaikų ugdymui gali būti naudojami įvairūs žaidimai. Pvz., galima su vaikais pasimokyti ritmiškai skanduoti pasaką be galo „Buvo senis ir senutė, susitarę bulves skutė, o kai vakaras atėjo, sekti pasakas pradėjo“. Vaikai stovi ratelyje ištiesę į priekį abi rankas. Vedantysis stovi ratelio viduryje ir kartu su visais vaikais ritmiškai skanduoja pasaką be galo. Skanduojuojuo jis kiekvienam vaikui lengvai suduoda per rankas. Kuriam vaikui suduoda ant paskutinio skiemens, tas turi palikti žaidimą. Tačiau, jei šis vaikas spėja patraukti rankas ir vedantysis nespėja jam suduoti per rankas, jis tampa vedančiuoju ir žaidimas kartojamas toliau vis greitinant pasakos skandavimo tempą. Žaidžiama, kol ratelyje lieka vienas vaikas, kuris ir laimi žaidimą. Vietoj pasakos be galo galima pasirinkti skaičiuotę, greitakalbę, patarlę ar kt.

Grojimo ugdymo būdai

Grojimas vaikiškais muzikos instrumentais vaikus labai aktyvina ir teikia daug džiugių emocinių išgyvenimų. Repertuarą grojimui pedagogas gali parinkti pagal grupės reikmes. Grodami vaikai susipažįsta su molinukų, medinių lazdelių, dėžučių, tarškynių, skudučių, dūdelių, žvangučių, kastanjetės tipo medinių lopetėlių ar kitų ugdymo įstaigoje turimų muzikinių instrumentų garsais, juos išbando, įsiklauso į jų skambėjimo tembrą, mokosi jais taisyklingai groti. Meninio ugdymo pedagogas neturi tikslo išmokyti vaikus groti. Vaikų grojimas yra muzikinė veikla aktyvinančio, žaidybinio pobūdžio, padedančio lavinti tembrinę vaikų klausą, ritmo jausmą, ansamblinio grojimo įgūdžius, žadinančio norą muzikuoti ir domėtis šia muzikinės veiklos rūšimi. Grojimo tikslas – emocionaliai suvokti atliekamą kūrinį ir pajusti bendravimo džiaugsmą. Bendras muzikavimas, ritminis pritarimas instrumentinėms pjesėms ypač žavi vaikus, jeigu joms suteikiamas įdomus, vaikų fantaziją skatinantis žodinis siužetas.

Į vaikų orientuoto ugdymo grupėje gali būti taikomi šie grojimo būdai:

- groti visiems kartu, grupelėmis ir po vieną;
- ritmiškai pritarti pedagogo grojimui, muzikos įrašui;
- kartu pradėti ir užbaigti kūrinį;
- groti orkestre, kur vienas diriguoja, kiti groja;
- groti pakaitomis pogrūpiais, kai vieną kūrinio dalį atlieka viena grupė, kitą dalį – kita;

- pritarti dainoms, rateliams, muzikiniams žaidimams;
- eilėraščius, tekstus palydėti grojimu;
- ieškoti garso išgavimo būdų (mušamaisiais, styginiais, pučiamaisiais, klavišiniais) bei garsiųjų efektų;
- grojimu išreikšti spalvas, nuotaikas.

Žaidimai, skatinantys vaiko poreikį groti. Muzikinis sveikinimas. Pasiųsti muzikinį sveikinimą, laišką savo draugui, pagrojančiam pasirinktu instrumentu.

Ieškoti savo instrumento. Susitariama, koku instrumentu gros kiekvienas iš vaikų. Tada visi vaikai išeina iš salės, o instrumentai išdėliojami po visą salę arba paslepiami. Grįžę jie turi surasti savo instrumentą ir atsistėti. Kai visi suranda savo instrumentus, juos „suderina“ ir kartu pagroja.

Kūrybinės veiklos skatinimo būdai

Priešmokyklinės grupės vaikų kūrybiškumo ugdymui reikalingos tam tikros sąlygos, kuriomis rūpinasi meninio ugdymo pedagogas arba muzikos mokytojas, dirbantis su šio amžiaus vaikais bendrojo lavinimo mokykloje. Sėkmingam kūrybiškumo ugdymui turi įtakos aplinka, kurioje vaikas galėtų veikti laisvai, nevaržomai. Labai svarbus yra pedagogo teigiamas požiūris į vaiko kūrybą, net ir menkiausias jo kūrybiškumo pasireiškimo toleravimas, vaiko nuomonės išklausa, pripažinimas, paskatinimas, geranoriškumas, kad vaikas pasijustų svarbus ir reikšmingas. Priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumas skatinamas atsižvelgiant į jų patirtį, ugdymosi tempą, individualias savybes. Tinkamai organizuotas kūrybiškumo ugdymas priešmokyklinėje grupėje teikia vaikams daug džiugių išgyvenimų ir tampa jų mėgstama veikla. Kūrybinės veiklos skatinimo būdai priešmokyklinėje grupėje gali būti:

• ritmo, melodijų kūrimas mįslėms, skaičiuotėms, patarlėms, vardams, daiktams, eilėraščiams, skanduočiams, dialogams, pasakoms be galo, pasakų pasikartojantiems tekstams ir t.t.;

- pritarimas trumpoms melodijoms, dainelėms, rateliams, šokiams pasirinktais vaikiškais muzikos instrumentais (molinukais, ksilofonu, dūdelėmis, būgneliais, marakasais ir kt.), instrumentais iš gamtos (akmenukais, pagaliukais, lazdelėmis, šiaudo birbynėlėmis, švilpynėmis ir kt.), „kūno“ instrumentais (plojant, trinant delnus, spragsint, trepsint, braukant kojomis į grindis, linguojant, caksint, niūniuojant, pučiant, šnypščiant ir kt.);
- judesių kūrimas dainelėms, rateliams, muzikiniams žaidimams;
- pasakų veikėjų charakteringų judesių kūrimas ir improvizavimas;
- paukščių ir gyvūnų balsų improvizavimas;
- dialogų, pokalbių kūrimas, naudojant muzikines ir nemuzikines išraiškos priemones;
- garsažodžių, garsiųjų efektų naudojimas pasakoms pajavairinti;
- gamtos, buities daiktų išgaunamų garsų improvizavimas balsu, instrumentais, spalvomis, linijomis.

Šių būdų naudojimas suteikia galimybę vaikams ugdytis kūrybinius įgūdžius ir gebėjimus, suvokti atskirus garsus ir jų junginius, tirti vizualinius garsų simbolius, susieti įvairias meno rūšis.

Žaidimai skatinantys kūrybinę vaikų veiklą.

Muzikinis meniu. Kiekvienas vaikas sukuria ir padainuoja savo mėgstamo patiekalo pavadinimą ir pasiūlo jį savo draugui. Kai muzikiniai „patiekalai“ paruošti, visi susėda ir kartu „švenčia“ gimtadienius, šventes.

Raidžių žaidimas. Vaikai su pedagogu susėda ratu. Rato viduryje sudėti vaikiški muzikos instrumentai. Pedagogas paploja kurio nors instrumento pavadinimą, prasidedantį raide „B“, pvz.,

„būg-nas“. Vaikai turi greitai sugalvoti ta pačia raide prasidedantį žodį iš dviejų skiemenų ir paploti jo ritmą pvz., „ba-tas“. Toliau pedagogas padainuoja raide „K“ prasidedančio instrumento pavadinimą, pvz., „ksi-lo-fo-nas“, o vaikai turi sugalvoti ir paploti ta pačia raide prasidedantį žodį, kuris turi 4 skiemenis, pvz., „ka-la-dė-lės“. Kitą kartą instrumentų pavadinimus galima dainuoti, o žaidimui gali vadovauti vienas iš vaikų.

Vaivorykštė. Kiekvienas vaikas turi po kokios nors spalvos kaspiną, skarelę ar šalikėlį. Priklausomai nuo vaikų skaičiaus grupėje tą pačią spalvą gali turėti 3-4 vaikai. Muzikai grojant visos spalvos šoka, o kai muzika baigiasi, tą pačią spalvą (pvz. geltoną) turintys vaikai susikabina taip, kad sudarytų vienos spalvos juostą. Tą patį daro ir kitas spalvas turintys vaikai. Spalvų juostos sustoja viena už kitos ir iškelė rankas padaro vaivorykštę.

Priemonės muzikinei veiklai

Tiek muzika, tiek ir muzikos salės aplinka ugdo vaiko estetinius jausmus, todėl **muzikinei veiklai skirtos priemonės turėtų būti kokybiškos, patrauklios, estetiškos.** Jos taip pat turi atitikti ir psichofizinius priešmokyklinio amžiaus vaikų išsivystymo ypatumus. Vaikams reikia nesudėtingų, nebrangių instrumentų, kuriais nesunku pagroti. Nuolat atnaujindami, papildydami muzikos instrumentų kolekciją naujais instrumentais ir priemonėmis, užtikrinsime kokybišką muzikinę veiklą priešmokyklinėje grupėje.

Priemonės muzikinei veiklai turi būti įvairios, prieinamos visiems vaikams ir jų turi būti pakankamai. Muzikinė veikla su priešmokyklinės grupės vaikais bus sėkminga, jei meninio ugdymo pedagogas pasirūpins ir iš anksto sukaups reikalingas muzikinio ugdymo priemones. Tai galėtų būti:

- muzikos instrumentai (pianinas, smuikas, kanklės, skudučiai, gitara, fleita ar kt.);
- muzikos garsų atgaminimo aparatūra;
- vaizdo ir garso įrašai su įvairia muzika (klasikine, etnine, kitų pasaulio tautų muzika, populiariąja);
- ugdymui skirta medžiaga: pratimai, didaktiniai muzikos žaidimai, vaizdinės priemonės (ritminės kortelės, paveikslai, plakatai, žaidimai ir kt.);
- metodinė muzikinė literatūra;
- dainų, ratelių, šokių, tautosakos rinkiniai;
- vaikiški muzikos instrumentai ir instrumentai iš gamtos;
- skambantys, grojantys žaislai, daiktai ir žaidimai;
- kokybiški žaislai supažindinimui su muzikos kūriniais, muzikos klausymui ir atlikimui;
- skarelės, kaspiniai, šalikėliai, spalvoto audeklo juostos, kamuoliai, lankai, didelės spalvotos kaladėlės ir kt.;
- dekoracijos, rūbai, kaukės, karūnos pasakų inscenizavimui;
- buities daiktai ir kt.

Kaip meninio ugdymo pedagogui reiktų reaguoti į vaikų atsineštas idėjas? Priešmokyklinės grupės vaikams muzikinės veiklos metu kartais kyla originalių idėjų, kurias reiktų įgyvendinti. Juk vaikų pomėgius, jų interesus atitinkanti veikla skatina vaikus aktyviai veikti, ieškoti, domėtis. Todėl meninio ugdymo pedagogas kartu su grupės pedagogu turėtų vaikų norus atitinkančią temą panaudoti teminei veiklai. Pvz., viena mergaitė muzikinės veiklos metu pasakė, kad ji labai norėtų dainuoti su mikrofonu kaip tikra dainininkė. Pasitarus su grupės pedagogu buvo nutarta kitą savaitę panagrinti dainavimo temą. Vaikai atsinešė iš namų savo mėgstamų dainininkų dainų įrašų, nuotraukų, iškarpų iš žurnalų. Grupėje iš tų iškarpų vaikai padarė plakatą, jį apipavidalino ir pavadino „Mano mėgstamiausias dainininkas“. Daugiausia tai buvo populiarios muzikos atlikėjai – vadinamieji „žvaigždūnai“, projekto „Kelias į žvaigždes“ dalyviai ir pan. Muzikinės veiklos metu buvo klausomasi vaikų atsinešti ir profesionalių dainininkų, kaip E.

Kaniavos ir Deivio, V. Pavilionienės, V. Noreikos įdainuoti muzikos įrašai. Po to klausyta muzika buvo aptariama, lyginama, diskutuojama, kas vaikams patinka, o kas ne. Paaiškėjo, kad išskyrus keletą vaikų, namie beveik visi vaikai su tėvai dažniausiai klausosi tik populiariosios muzikos. Grupėje, muzikos salėje tą savaitę buvo daug dainuojama. Salėje buvo paruoštas tikras mikrofonas ir vaikams leista su juo padainuoti. Daugeliui tai padarė didžiulį įspūdį, o geriausiai dainuojančiai mergaitei buvo patikėta su mikrofonu dainuoti išleistuvių šventėje.

Kaip elgtis, jei vaikas dainuoja nepadorias dainas? Kartais vaikai ateina į priešmokyklinę grupę išmokyti nepadorių dainų. Neretai šie vaikai yra iš socialiai jautrių šeimų. Tokiu atveju vaiko nereikia barti, bet maloniai su juo pasikalbėti, paaiškinant, kad tokios dainos yra neįdomios ir netinkamos dainuoti vaikams. Vietoje netinkamos dainos vaiką reiktų individualiai pamokyti vaikiškų dainelių, pagirti, leisti jam pajusti, kad smagu mokėti gražiai dainuoti. Taip pat vertėtų pasikalbėti su vaiko tėvais jų neįžeidžiant, nes dainą vaikas galėjo išmokti ne namie, o iš kiemo vaikų, nugirsti iš giminaičių, kitų suaugusiųjų.

Kaip paaiškinti tėvams, kai jie prašo išmokyti vaiką populiarių suaugusiųjų ar užstalės dainų? Vaikų tėvai kartais taip susižavi populiariosios muzikos žanru, kad nori, jog vieną ar kitą suaugusiems skirtą dainą jų vaikas išmokytų padainuoti tėvams, seneliams ar giminaičiams. Jie kreipiasi į meninio ugdymo pedagogą prašydami vaiką pamokyti, pvz., Radži, A. Rimiškio, V. Riaubiškytės ar kt. atlikėjų atliekamų dainų. Tėvams reiktų paaiškinti, kad toks repertuaras yra netinkamas vaikui, nes neatitinka jo psichofizinio išsivystymo. Be to, dainų tekstai yra rašomi suaugusiems ir dažnai vaikai jų kaip reikiant net nesuvokia. Praktikoje teko matyti, kaip vienos šeimos ketvirtus metus einantis pyplis buvo dirbtinai išmokytas vyresniųjų šeimos narių dainuoti dainą apie meilę. Vaikas net tiksliai mokėjo atkartoti dainininko judesius, mimiką. Tėvai primygtinai norėjo, kad šeimos šventės metu vaikas tą dainą atliktų. Buvo atsižvelgta į tėvų pageidavimus, bet žiūrovai labai santūriai priėmė vaiko pasirodymą.

Nemažai diskusijų internete, spaudoje kyla dėl kai kurių tradicinių dainų, ratelių (apie žydus, čigonus) atlikimo darželyje ar mokykloje. Kaip reiktų tokiu atveju elgtis? Pirmiausia reiktų paaiškinti tėvams, kad per amžius nusistovėjusios lietuviškos tradicijos neturi ir neturėjo tikslo ką nors pažeminti ar išjuokti. Lietuviai nuo amžių buvo be galo dvasinga tauta, gerbusi ne tik bet kokios tautybės žmogų, bet ir šventais laikiusi žalčius, medžius, akmenis, dangaus kūnus, gamtos stichijas. Svetimųjų (žydų, čigonų, vengrų ar kt.) apdainavimas, maskavimasis jų kaukėmis daugiausia Užgavėnių papročiuose, S. Skrodenio nuomone, atsirado veikiant krikščionybei, kuri kitos religijos žmones vadino žydais, t.y. pagonimis. Kadangi persirengėliai su kaukėmis ir jų vaidinimai nesiderino su bažnyčios mokslu, juos imta vadinti „žydais“, „čigonais“ ir kt. (P. Dundulienė, 1991, p. 66). Taigi tėvams galima paaiškinti, jog tradicinių dainų ar ratelių turinys neturi nieko bendra su judėjų ar romų tautomis.

Tačiau šiandieniniai tėvai, matyt, mažai susipažinę su senaisiais lietuvių papročiais, tradicijomis ir apeigomis, todėl kartais išvelgia grėsmes ne ten, kur jų reiktų ieškoti.

Kita vertus, reikia pripažinti, kad kai kurie lietuvių liaudies rateliai, dainos, ypač pasakos turi nemažai smurto, žiaurumo elementų, todėl reiktų jų atsisakyti. Juk yra daugybė dainų, ratelių, muzikinių žaidimų, kurie moko vaiką gerbti ir mylėti Tėvynę, tėvus, savo žemę, tausoti ir saugoti gamtą.

VAIKO PAŽINIMO KOMPETENCIJA

Kaip žinia, vaiko pažinimo kompetencijos ugdymas ir ugdymasis – tai vaiko ėjimas savęs ir jį supančio pasaulio atradimo keliu: jo savivokos didėjimas, susipažinimas su jį supančių žmonių praeities ir ateities godomis, kultūra, tarpusavio santykiais, gyvosios ir negyvosios gamtos reiškiniių elementarus perpratimas.

Iki šiol skirtingų vaiko raidos teorijų atstovai vaiko pažinimo kompetencijos plėtotę, t.y. vaiko žinių, supratimo, gebėjimo pažinti pagavą ir tobulėjimo sąlygas aiškina skirtingai:

- pagal kognityvistines teorijas, vaiko pasaulio supratimas gimsta jam turint galimybę pačiam savarankiškai mokytis ir būti mokomam;
- pagal socialinės raidos teorijas, socialiniai santykiai padeda atsirasti ir vaiko žinioms, ir

supratimui apie jo aplinką ir motyvacijai veikti toje aplinkoje;

- pagal biologines raidos teorijas, pastaraisiais dešimtmečiais aiškiai pastebima vaiko pažinimo galių akceleracija, t.y. nuolat fiksuojamas vaiko pažinimo interesų spartesnis vystymasis, tiesiogiai veikiantis ir vaiko pažinimo kompetenciją

Trimetis Motiejus: „*O žemė apvali? – Apvali. O kas tau sakė? – Aš pats žinau!*“; iš šeštus metus einančių, gluosnio šakeles renkančių, mergaičių pokalbio: *Onutė: „Nesuprantu, kodėl kačiukų medis vadinasi kačiukais? Juk jis visai nepanašus į kačiuką ir nemėgsta pieno“*. Kamilė: „*Jis švelnus kaip kačiukas*“. Onutė: „*Kas, medis?*“; šešerių Valentas žaidžia su tekančiu vandeniu, baksnoja sniegą: „*Aš noriu padaryti upeliui daugiau kelių, kad greičiau bėgtų. Įdomu, iš kur ir kur bėga vanduo?*“

Tyrimų duomenimis, šių dienų vaikai sąmoningesni, kritiškesni, kūrybiškesni, kai kurie blyksteli metažiniomis, t.y. elementariu supratimu, kaip dirba jų galvelė, kaip sunkiau ar lengviau spręsti užduotis, kokie jie patys, ką gali ir kodėl ir pan.

- pagal ekologines raidos teorijas, vaiko pažinimo raidos pagrindinis veiksnys – turtinga ir tikslingai kuriama aplinka. Turtinga aplinka skatina efektyvią vaikų veiklą, žadina jų smalsumą, leidžia jiems įprasinti savo socialinę patirtį, atrasti ir aplinką, ir save joje. Vaiką supanti aplinka sudaro sąlygas vaiko hipotezių apie pasaulį gimimui, leidžia jas patikrinti 6 metų Valentas: „*Julita, žiūrėk, sliekai!*“ Julita: „*Jie purvini. Surandam jiems naujus namus!*“ Vaikai neša sliekus į kitą balą. Valentas: „*Įdomu, ar moka jie plaukti?*“ – ir įmeta vieną slieką į vandenį. „*O, jis rangosi, bet neplaukia!*“ – padaro išvadą Valentas.

Vaiko pažinimo kompetencijos plėtotės šiuolaikinę sampratą keičia ir naujaisi galvos smegenų tyrimai.

- Nustatyta, kad, pažįstant pasaulį, dominuoja arba dešinysis, arba kairysis didžiųjų smegenų pusrutulis. Pažinimas, mąstymas dominuojant kairiajam pusrutuliui yra linijinis (pažinimas žingsnis po žingsnio), nuoseklus, simbolinis, loginis, verbalinis. Dominuojant dešiniajam – holistinis (visuminis), atsitiktinis, konkretus, intuityvus, neverbalinis.
- Nustatyta, kad egzistuoja skirtumai tarp vyrų ir moterų didžiųjų smegenų: perdirbant realybės signalus, dirba skirtingi mąstymo mechanizmai.
- Mergaičių ir berniukų smegenų vystymosi trajektorijos nesutampa. Smegenų sritys, atsakingos už kalbą, erdvinį mąstymą, bendravimo įgūdžius, vystosi skirtingai. Berniukų smegenų sritys, atsakingos už erdvinį mąstymą, motorinius įgūdžius išsivysto apie ketvirtuosius gyvenimo metus. Mergaičių – žymiai vėliau. Mergaičių smegenų sritys, atsakingos už bendravimą, kalbą, savo raida žymiai pralenkia berniukų smegenų raidą.

Taip, pavyzdžiui, 2-jų metų berniukai triskart dažniau pastato tiltą iš blokelių nei to paties amžiaus mergaitės, 3,5 metų mergaitės geriau interpretuoja veido išraišką nei tai gali padaryti 5-erių metų berniukai.

Tyrinėtojai, remdamiesi naujais smegenų tyrimų duomenimis, pateikia 10 teiginių, tiesiogiai susijusių su vaikų ugdymu, su jų mokymusi ir mokymu.

1. Kiekvieno mūsų smegenys pasižymi dideliais individualiais skirtumais: nėra dviejų vienodų žmonių;
2. Smegenys pasižymi dideliu plastiškumu, t.y. jų brendimo ir kaitos pokyčiai priklauso nuo stimuliacijos: jei vaiką supanti aplinka ir iš jos jį pasiekianti stimuliacija yra turtinga, smegenų raida leidžia vaikui smalsauti, efektyviai veikti aplinkoje;
3. Silpna aplinkos stimuliacija kuria kritines smegenų raidos situacijas, smegenų „tinginiavimas“ neskatina mokymosi, domėjimosi, ieškojimo;
4. Muzika labai pozityviai veikia smegenų raidą;
5. Tinkamam smegenų funkcionavimui būtinas deguonis;
6. Pakankamas vandens gėrimas gerina vaiko dėmesio koncentraciją;
7. Pakankamas miegas budina smegenis veiklai;
8. Emocijos gerina įsiminimą;
9. Svarbiausia – ryšiai tarp smegenų neuronų, o ne jų skaičius;
10. Smegenys unikaliai savo savybe iškraipyti informaciją. Tai lemia mūsų kūrybiškumą.

Vaiko pažinimo kompetencijos raiška savarankiškoje veikloje

Vaiko pažinimo kompetencijos ugdymas ir ugdymasis – tai ne tiesioginis vaiko mokymas ar mokymasis, kai jam siūloma įsiminti ir vardinti metų laikus, augalo ar gyvo organizmo dalis, augalų ar raudžių pavadinimus ir pan. Vaikui pateikiamos žinios, reikalaujančios tik įsiminti ar išvardinti, laikomos žemiausiu žinojimo lygmeniu. Pažinimo kompetencija reikalauja supratimo, kuris atsiranda vaikui veikiant aplinkoje, t.y.:

- tyrinėjant, pamatant ryšius, analizuojant, naują informaciją siejant su jau turima;
- darant išvadas;
- interpretuojant, išgyvenant objekto ar subjekto sukeltus jausmus;
- generuojant naujas idėjas.

Vaikas yra mąstantis individas. Jis nori ir sužinoti, ir suprasti. Stengdamasis sužinoti ir suprasti, jis samprotauja apie jį supantį pasaulį, apie tai, kas jame vyksta, stebindamas mus savo pastabumu, smalsumu, protu ir išgyvenimais.

„Aš buvau pievelėje, – pasakoja šešiametis Arvydas, – Ką ten radau? Radau nukritusių gerų lapų. Radau žalią lapelį, truputį apkramtytą. O ten dar akmuo biškį kreivokas, toks šlapias ir šaltas. Dar radau juodą lapelį. Dabar ruduo“. Iš surastų lapelių Arvydas sudėliojo paveikslėlį „Pievelė rudenį“.

„Va, matai, jis šliaužia, banguoja, – Monikai rodo sraigę šešiametis Matas, – Žiūrėk, turi ant nugaros karūną. Čia karalius, ūsus turi – antenas. Ir burną turi. Kojų – ne, taigi šliaužia jis. Rudas, ilgas, paliko seiles. Matai, kaip liko, žiūrėk!“, „Jo, jo, jis labai bjaurus, šlykšus, fui, koks negražus. Va, matau ragus, ragai. Slidus, fe! Palikim jį ramybėje,“ – nususuka Monika.

„Šį dobilą radau lauke. Jis turi žydėti, bet jau negali. Ruduo jau. Jis kaip trys maži maži lapeliai“, – pasakoja šešiametė Rima.

Vaikas, stebėdamas, kas vyksta aplink jį, lygindamas tai, ką jis atrado su jau turima informacija, užduodamas klausimus ir kartais rasdamas į juos atsakymus ar likdamas su klausimu, turimą informaciją priderina prie naujos ir taip įgyja žinių be įtampos, dažnai keisdamas savo pažinimo tikslus bei priemones tiems tikslams pasiekti. Taip vaiko sąmonėje formuojasi sudėtingas aplinkos vaizdas bei jos supratimas.

Vaikai apžiūrinėja varveklis. Eirimas: „O, žiūrėk, koks šitas smailas! Matai?“ Rokas: „O tu žinai, kad jie gali būti ir apvalūs?“ Augustas: „Eik tu, negali būti! Nemačiau tokių!“ Rokas: „Pas mus tai ant namo buvo toks. Tai tėtis sakė, kad taip atsitinka dėl vandens greičio ar kaip ten. Nėl-bai supratau. Reikės dar tėčio paklausti.“

Mergaitės, sutūpusios prie balos, mėjo į ją akmenukus. Priena Rokas: „Ką čia žiūrit?“ Aistė: „Klausomės, kaip akmenukai pliūpsni į vandenį.“ Rokas: „Galima dar balos gylį išmatuoti.“ Aistė: „Kaip?“ Rokas: „Paprastai, žiūrėk!“ Brenda per balą. „Matai, batų neapsėmė, o jie neilgi. Vadinasi, bala negili“. „Aš irgi išmatuosiu!“ – įliuksio į balą Aistė.

Adrija: „Aš radau riešutą!“ Greta: „Tai ne riešutas. Jis nepanašus į riešutą“. Milita: „Pažiūrėkit, ant kaštonų šakų tokie patys!“ Greta: „Auklėtoja, o kaip vadinasi šitie daiktai?“ „Pumpurai“, – paaiškina pedagogė.

Savarankiška vaiko veikla verčia jį ieškoti atsakymų į veikloje kilusius klausimus, skatina apie savo „atradimus“ informuoti kitus, diskutuoti. Tokia veikla ne tik suteikia vaikui žinių. Savarankiškoje veikloje vaikas mokosi laisvo, kritiško mąstymo, galiausiai mokosi naudotis savo proto galiomis.

Taigi, ko reikia vaiką skatinant mąstyti?

- Tikros, prasmingos veiklos. JAV atliktų tyrimų duomenimis, tokia veikla turi ilgalaikį poveikį. Ikimokyklinio amžiaus vaikų vaikystėje įgyta gamtos stebėjimo, tyrinėjimo, globojimo ir tvarkymo patirtis užaugus motyvavo suaugusiųjų pagarbią sąveiką su gamta.
- Pakankamai, nei per mažai, nei per daug, laiko. Per trumpą laiką vaikai į savarankišką veiklą neįsitraukia. Tik per ilgesnį laiką jie gali patenkinti savo unikalius poreikius. Jei laiko per daug, vaikai taip pat nusivilia, pavargsta, jiems veikla nusibosta.

- Veiklos pasirinkimo laisvės, galimybės reikštis, smalsauti, rinktis patinkančią veiklą.
- Veiklos erdvės lankstumo.
- Palankumo, pagarbos, palaikymo, draugiškumo, skaitymosi su vaiko poreikiais, interesais, jo mokymosi stiliumi. Vaikas geriausiai žino, ko jam reikia. Jis intuityviai jaučia, ar atpažįstami jo unikalūs poreikiai. Savarankiškoje vaiko veikloje nederėtų ignoruoti vaiko norų.
- Skirtingo amžiaus vaikų, kartu veikiančių, žaidžiančių, bendradarbiaujančių.
- Turtingos individualios vaiko patirties, su kuria jis eina veiklon.
- Vaiko savirealizacijos, savigarbos, žaismingo didžiavimosi savimi palaikymo.
- Veiklos sėkmės užtikrinimo.

Pedagogas vaiko pažinimo veikloje

Savarankiška ir individuali vaiko patirtis, pedagogo paskatinta, sužadinta veikla ar vaiko nukreipimas veiklos paieškai padeda jam geriau suprasti aplinkos įvykius, leidžia pasitikrinti savo galimybes. Tik intensyvi ir turtinga vaiko sąveika su aplinka, su naujai pamatytais jos reiškiniais leidžia jam pasitikrinti, peržiūrėti, papildyti savo išmanymą, naujai pažvelgti į lyg ir pažįstamą aplinką.

Pagal Brunerį, pedagogai gali ir turi įsijungti į vaikų pažinimo veiklą, kad tobulintų ir keistų jų mąstymą, t.y. nukreiptų vaikus reiškinį stebėjimui, padėtų jiems numatyti ir išsakyti veiklos tikslus, prielaidas, nukreiptų juos naujų faktų paieškai, palaikytų vaikus naujos veiklos paieškoje. Galima vaiko veiklai paraleli pedagogo veikla, numatant veiklos rezultatus, vykdoma pagal vaiko taisykles, lydima komentarų, vertinimų.

Taigi pedagogai turėtų ir galėtų **sudaryti galimybę vaikui susidurti su naujais aplinkos objektais, reiškiniais, žmonėmis**, žadinant vaiko interesą juos pažinti, domintis vaiko interesais, klausimais.

Tamsiais rudens vakarais, priešmokyklinio amžiaus vaikams susidomėjus mėnuliui, buvo su-tarta jį stebėti ir tapyti darželyje ir namuose. Štai kokį mėnulį matė Justė: „Mėnulis didelis. Jis man šypsojosi ir į mane žiūrėjo. Mama liepė ilgai nežiūrėti, kad paskui naktį nevaikščiočiau. Jis pusę dangaus užėmė“.

„Mėnulio akys pasidarė dar didesnės. Išsigandęs kažko. Bet vis vien man šypsojos. Ale kaip matyt jo akys ir burna! O naktį labai tamsu!“

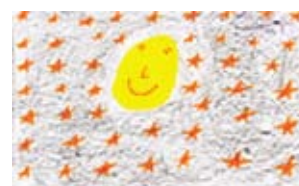
„Jau biskį pamažėjo. Mažesnės akytės“.

Besišypsantis mėnulis

Išsigandęs mėnulis

Pamažėjęs mėnulis

„Dabar tai jau beveik visai mažas. Jis turbūt nutirpo. Užtat žvaigždutėms daugiau vietos liko!“ „Mano mėnuliukas jau mažas žiūri į šoną. Jau akyčių neturi. Bet vis vien nupiešiau. Tai kaip jis žemę matys?“

Nutirpęs mėnulis

Į šoną žiūrintis mėnulis

Vaikas nori pažinti nauja. Jis nori turiningos veiklos. Jis mokosi, sužino, supranta ryšius, priežastis, santykius, darydamas įvairiausių bandymus, iš pasakojimų, eilėraščių. Ypač vaikams imponuoja realių priemonių (tikrų darbo įrankių, tikrų maisto produktų: miltų, cukraus, kruopų,

daržovių, arbatos, uogienės, prieskonių ir kt.) naudojimas veikloje. Imponuoja veiklos, kurių rezultatais vaikas gali pasinaudoti kitose veiklose.

5 dienas kiekvienas vaikas stebėjo savo gaminamą tinkturą iš ažuolo žievės, čiobrelių, beržų, ramunėlių, alksnio žievės, kiekvieną dieną tomis tinktūromis spalvino savo piešinius, lygino jų spalvas, tinktūras uostė, ragavo, bandydami atspėti, kokio augalo tinktura, po savaitės ieškojo savo tinktūrų spalvų akvarelinių dažų spalvose.

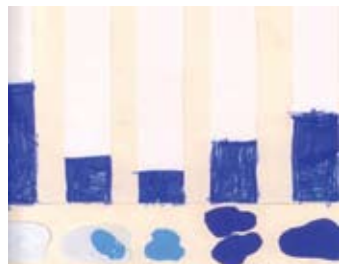
Vaikai eksperimentą pakomentavo taip: „Man labai skaniai kvėpia čiobreliai ir ramunėlės. Kai sergu, mama man duoda gerti, kad nereiktų gerti vaistų“ (Akvilė). „Man buvo neskanu niekas, kai paragavau, fu fu. Geriau gerti arbatą su Gražina, ten būna skani.“ (Mykolas). „Man patiko ieškoti spalvų, tai tinka, tai netinka. Patiko spalvinti tais vandeniais, tik vos matėsi spalvos ant popieriaus“ (Gabrielė). „Nusidažė „biškį“ mano nagai, kai įkišom į tuos vandenius. Atrėdė kaip murzini“ (Helga).

Pedagogai taip pat turėtų ir galėtų **skatinti vaiko aktyvumą, padėti jam pamatyti reiškinį sąsajas**, rodyti pagarbą vaiko keliamoms prielaidoms.

Ruošiantis į parką, pedagogas tariasi su vaikais, ką jie galėtų parke veikti. Pasiūlymų buvo daug: prisirinkti kankorėžių, į visas lesyklėles paberti trupinėlių, apžiūrėti, patyrinėti, kokie vabzdžiai gyvena pievoje, po medžių lapais, žievėmis, kas parke ropoja, o kas skraido, paieškoti kurmiarasių pievoje ir skruzdėlynų „durelių“ takeliuose, stebėti, kokie žmonės poilsiauja parke. Apsistota ties idėja stebėti žmones parke. Kokius žmones (vaikus, mamas, tėčius, senelius) ir kiek jų vaikai sutiko parke, matome vaikų grupelės sudarytame paveikslėlyje.

Tokiose tęstinėse veiklose vaikams tenka atlikti nemažai praktinių ir protinių veiksmų: stebėti, analizuoti, lyginti, skaičiuoti, pristatyti savo veiklos rezultatus, atradimus, daryti išvadas, sugalvoti duomenų raišką, t.y. vaikai per veiklas gilina aplinkos pajautą, skatinami pedagogo supranta vis sudėtingesnius reiškinius bei ryšius tarp jų. Pavyzdžiui, stebėdami orus ir diagramoje vaizduodami saulėtų, apniukusių, lietingų dienų skaičių, vaikai geriau supranta metų laikų orų skirtumus.

Vaiko užfiksuoti stebint ir grafiškai pavaizduoti orų pasikeitimai lapkričio mėnesį.

Siekdamas vaiko pasaulio pažinimo kokybės, pedagogas sau kasdien galėtų kelti tokius klausimus:

- ar įsiklausiau į vaiko idėjas, ar supratau vaiką?

- ar palaikiau vaiko idėjas veikloje?
- ar padėjau jas realizuoti?
- ar apgalvojau vaikams siūlomas veiklos idėjas?
- ar apgalvojau suaugusiųjų (grupės pedagogų, tėvų, įstaigos darbuotojų) ištraukimo ir dalyvavimo vaikų veikloje būdus?

Vertinant pedagogo dalyvavimą vaiko veikloje, skiriami keli lygmenys. Jie leidžia pedagogui pamatyti save iš šalies, susivokti, ar jo veikla inicijuoja vaiko pažinimo pažangą, ar vaiko pažinimo veiklos pokyčiai reflektuojami kartu su kitais vaikais ir suaugusiais, ar tolimesnė veikla bus grindžiama refleksijos išvadomis.

1-as lygmuo. Pedagogas suplanuoja nedidelės vaikų grupelės pažinimo veiklą. Numato vaikų ir suaugusiųjų sąveiką veikloje. Įvertina veiklos poveikį vaiko pažinimui.

- Kiek vaikų veiklos sėkmei reikšminga jų sąveika su aplinka, jos reiškiniais?
- Kiek pedagogo ir vaikų sąveika palaiko vaikų pažinimo plėtotę?
- Kaip planuojama gerinti pedagogo sąveiką su vaikais, tobulinant jo darbo praktiką?

2-as lygmuo. Pedagogas suplanuoja nedidelės vaikų grupelės pažinimo veiklą. Numato vaikų ir suaugusiųjų sąveiką veikloje. Įvertina veiklos poveikį vaiko pažinimui.

- Kiek vaikų veiklos sėkmei reikšminga jų sąveika su aplinka, jos reiškiniais?
- Kiek pedagogo ir vaikų sąveika palaiko vaikų pažinimo plėtotę?
- Kaip planuojama gerinti pedagogo sąveiką su vaikais, tobulinant jo darbo praktiką?
- Kokie vaikų samprotavimai apie veiklą? Ką jie apie vaiko pažinimo raidą sako pedagogui?
- Kaip jautėsi vaikai? Ko vaikai išmoko per sąveiką su bendraamžiais ir suaugusiais?

3-ias lygmuo. Pedagogas pasikalba su grupės vaikais ir suaugusiais – kokia veikla įdomesnė, sėkmingesnė. Išanalizuoja individualios vaikų veiklos idėjas, gimusias jų tarpusavio sąveikoje, vaikų-suaugusiųjų sąveikoje. Identifikuoja, kokie veiksmingiausi suaugusiųjų poveikiai vaikui:

- organizaciniai – pedagogas organizavo, nukreipė vaikus veiklai;
- motyvaciniai – pedagogas motyvavo vaiko savaiminį mokymąsi;
- instrukciniai – pedagogas pasiūlė vaikui mokymosi sekos žingsnius;
- sąveikiniai – pedagogas sąveikavo vaikui veikiant ir mokantis.

Taigi pedagogui privalu fiksuoti vaiko pasiekimus ir planuoti pažinimo žingsnelius, plėtojančius vaiko pažinimo kompetenciją. Nors vaiko pažinimas nėra linijinis progresas. Nors mokymasis nėra vaiko ėjimas nuosekliu pažinimo keliu. Nors vaikai ir vystosi skirtingu tempu. Analizuoti savo darbą ir planuoti pedagogui privalu.

Vaikų pažinimo veikloje kartais išryškėja įvairios socialinės problemos: agresyvūs vaikų veiksmai, daiktų, priemonių gadinimas, rizikingos veiklos, lyčių ignoravimas veikloje. Pedagogas turi spręsti, kada jis privalo kištis į situaciją ir kada derėtų pratinti vaikus išspręsti problemas patiems.

Tačiau būtina įsijungti į vaikų veiklą, ją nutraukti arba pakreipti kita linkme, jei veikla yra:

- rasistinio,
- seksualinio,
- įžeidžiančio, atstumiančio, bjauraus,
- nesaugaus,
- triukšmingo,
- priekabiuojančio,
- prievartaujančio pobūdžio.

Iššūkiai ir problemos (dilemos), susijusios su vaikų pažinimo veikla:

- švari veikla – nešvari veikla;
- ugdomieji poveikiai prastina – ugdomieji poveikiai stiprina vaiko savarankiško mokymosi patirtį;
- vaiko laisvė pasirinkti, laisvė veikti – prievolė paklusti netiesioginiam vadovavimui (klausimais, priemonėmis ar kt.), nurodymams.

Keletas idėjų vaikų pažinimo skatinimui

Vytauto Didžiojo pulkų kelionė į Žalgirio mūšio vietą

Su vaikais iš įvairios spalvos ir faktūros medžiagų sukuriamas Lietuvos karių matytas kelias, įvairūs galėję būti kelyje objektai (miškai, upės, brastos, pilys, bažnyčios), subjektai (gyvulių bandos, miškų žvėrys, įvairūs žmonės, stovyklavietės su valgio gaminiu, rūbų, apavo, šarvų taisymu, juokdarių ir artistų pasirodymais ir pan.

Įvairios su siūloma idėja susijusios veiklos skatina vaikų domėjimąsi gamta, žeme, darbais, istorija, senoviniais pastatais, etninėmis, tautinėmis vertybėmis.

Paukščiai, lesalas lesyklėlėse ir oro temperatūra

Aikštelėje kabinamos kelios (trys, keturios) lesyklėlės su skirtingu lesalu paukšteliams. Vaikai žiemą fiksuoja dienos temperatūrą, vakare apžiūri, kiek kiekvienoje lesyklėlėje liko lesalo ir ieško atsakymo į klausimą – ar yra ryšys tarp oro temperatūros ir paukštelių sulesto lesalo.

Vaikai stebi, kokie paukščiai kokias lesyklėles dažniau lanko ir ieško atsakymo į klausimą – kokie paukšteliai kokį lesalą labiau mėgsta.

Oro temperatūra

Vaikai žiemą matuoja ir lygina oro temperatūrą, temperatūrą sniego paviršiuje bei temperatūrą sniego pusnyje. Vaikai ieško atsakymo į klausimą, ar temperatūros skiriasi, kiek skiriasi ir kodėl skiriasi. Vaikai vasarą matuoja temperatūrą šiaurinėje ir pietinėje pastato pusėje, lauke ir patalpoje, ieškodami atsakymo į klausimą, kur ir kodėl temperatūros skiriasi.

INOVATYVŪS VAIKO PAŽINIMO SKATINIMO METODAI

Mąstymas kartu su vaiku

Šis būdas naudojamas siekiant plėtoti vaiko savarankiško mokymosi gebėjimus (Siraj-Blathford ir kt., 2002).

Mąstymas kartu su vaiku – tai laiko tarpas, kuomet pedagogas kartu su vaiku svarsto apie įvairius problemos sprendimo būdus, aiškina sąvokas, reiškinių esmę ir kt. Abu šio proceso dalyviai vienodai aktyvūs, dalinasi požiūriais, nuomonėmis, informacija, idėjomis.

Svarbu, kad vaikas pasitikėtų pedagogu, jaustųsi jam lygiavertis, o pedagogas gerai žinotų ne tik vaiko poreikius, jo interesus, bet ir jo patirtį, veikimo būdą. Pedagogas turi gebėti išvėlyti, ką vaikas gali padaryti pats, o ko jis gali pasiekti, jei veiklą apmąstys kartu su pedagogu. Pedagogui svarbu gerai numatyti vaiko žinių ar gebėjimų užtelėjimą, kurio galima pasiekti mąstant kartu.

Be to, pedagogas turi apgalvoti, kokius mąstyti skatinančius klausimus jis užduos vaikui, kad pažadintų jo samprotavimus, pvz., apie gamtos reiškinius, apie veiklos žingsnius, atliekant numatytą darbą, apie problemos sprendimo būdus ir kt.

Mąstyti skatinančių klausimų pavyzdžiai

Ką reiškia galvoti? Kuo tu galvoji? Ar gali galvoti užmerktomis akimis? Ar gali galvoti užkimštomis ausimis? Ar gali galvoti užčiaupęs burną? Kuo galvoja žuvis? Kuo galvoja šuo? Iš kur atsirado saulė? Kodėl lyja lietus? Kas gyvena jūros dugne?

Pagal Piaget J., 2002.

Ką galima daryti, jei sugriuvo ilgai statytas mašinų garažas?

Iš ko gali suprasti, kad tėveliai tave myli?

Ko reikia, kad galėtum sukurti spalvingą darbą?

Pagal Blandford S., Knowles C., 2009.

Ką netikėto galime atrasti, mąstydami kartu su vaiku?

Pagal J. Piaget, atsakymai į klausimą „Ką reiškia galvoti?“ gali atskleisti, kuriame samprota-

vimų etape yra priešmokyklinio amžiaus vaikas.

1 etape esantis vaikas mano, jog galvoja burna. Jis tapatina mąstymą su balsu. Todėl yra įsitikinęs, kad žmogus nemąsto, kai užsičiaupia. Kartais vaikas galvoja, kad mąstoma ausimis, nes juk ausys girdi balsą. Taigi mąstymą vaikai sieja su kalba.

Vaikai aiškina: „Galvoja su burna“, „Negali galvoti be burnos, nes reikia pasakyti, kokį žaidimą sugalvojai“, „Negali galvoti užsikimšusi ausis“ ir kt.

2 etape esantis vaikas mano, kad mąstoma galva. Tačiau galvoje yra balsas. Be to, mąstymas vaikui yra kaip realus daiktas – rutulys, rūkas.

Vaikai aiškina: „Kažkas į galvą įdeda visokių minčių“, „Galvoje gyvena mažas nykštukas ir viską pasako, ką sugalvoja“ ir kt.

3 etape esantis vaikas supranta, kad mąstymas yra nematerialus.

Vaikai samprotuoja: „Galvoji su galva. Galvoje yra protas. Gali galvoti užsičiaupęs“. (Vaikų samprotavimus užrašė I. Slavinskaitė, 2009).

Mąstydami kartu su vaiku galime pažvelgti į pasaulį jo akimis.

VAIKO KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Teigiama, kad pasaulyje yra penki-šeši tūkstančiai kalbų. Vaikas bendruomenėje, kurioje gyvena, išmoksta savo pirmąją – gimtąją – kalbą ar kelias, kuriomis kalba su juo bendraujantys žmonės.

Kalbos tyrinėtojų teigimu, vaiko gyvenimo metai iki mokyklos – kritiškas kalbos perpratimo periodas. Jo metu paklojami visų kalbos procesų: klausymo-kalbėjimo ir skaitymo-rašymo psichologiniai pagrindai. Šie pagrindai lemia būsimas asmenybės kalbines galias. Ir ne tik kalbines. Pagal L. S. Vygotskij ir J. Piaget, kadangi kalba yra pažinimo procesų sudėtinė dalis, ji vienaip ar kitaip veikia ir pasaulio pažinimą. T.y., ribota asmens kalba lemia ribotą jo pasaulį.

J. Bruner teigimu, kalbos perpratimą tiesiogiai veikia, jos mokymosi sėkmė tiesiogiai priklauso nuo socialinės ir kultūrinės vaiko aplinkos. J. Bruner vartojamas terminas „kalbos įgijimo-išmokymo palaikymo sistema“ ypač akcentuoja suaugusiojo vaidmenį vaikui mokantis kalbos.

Priešmokykliniais metais, tobulinant sakinę vaiko kalbą – klausymą ir kalbėjimą – suaugusiojo vaidmuo kalbant su vaiku nusakomas taip:

- pedagogas palaiko, skatina vaiko laisvą pasakojimą;
- pedagogas diskutuoja su vaiku, užduodamas vaikui atvirus klausimus;
- pedagogas palaiko kiekvieno vaiko pokalbį su juo, stengiasi jį pratęsti;
- pedagogas skatina vaikus kalbėtis ir išklausti vienas kitą mažose grupelėse;
- pedagogas skatina vaiką kurti vaikui reikšmingas istorijas, pasakas, pasakoti apie įvykius, susijusius su jo gyvenimu, su tuo, kas jo matyta, girdėta.
- Pedagogas skatina vaikus klausyti, atsako į klausimus ir skatina klausinėti kitų vaikų.

Klausymo-kalbėjimo įgūdžiai, svarbūs vaiko komunikavimui

Sakinė vaiko kalba puoselėjama nuolat, ne priešokiais, nes negali būti – dabar ugdau kalbą, o dabar – piešimo gebėjimus. Sakinė kalba visur. Tik negali būti nuolatiniai reikalavimai pakartoti, atkartoti, tiksliai atpasakoti ar panašiai. Turėtų vyruoti sakinės kalbos įvaldymas per dialogą, t.y. kalbėjimą su vaiku.

Apie ką galėtumėte pasikalbėti su vaiku? Apie pačius įvairiausius su juo susijusius dalykus. Pavyzdžiui:

- Kokia tau įdomi profesija? Kodėl įdomi? Kas joje tau nepatinka? Kur esi matęs (sutikęs) tokios profesijos žmonių? Ką apie juos gali pasakyti? Ką apie juos esi girdėjęs?
- Ką veikei, kai nelankei darželio? Ką jautei? Ko pasiilgai? Kodėl? Kokiose įdomiose vietose buvai? Kokius gimines sutikai? Gal ko išmokai per tą laiką?
- Kokia mėgstamiausia tavo daina? Ką jauti, kai ją išgirsti? Ką jauti, kai girdi muziką? Jei būtum dainininkas, kada eitum miegoti? Ką valgytum? Koku instrumentu norėtum groti? Kodėl?
- Ką sapnavai? Kokie tavo rūbeliai tau labiausiai patinka? Koks rūbelis labiausiai patinka? Kodėl? Ar turi kokią paslaptį?

- Ką labiausiai mėgsti valgyti? Kodėl? Kokią galingiausią mašiną norėtum turėti? Kodėl? Koks tavo mėgstamiausias metų laikas? Kodėl? Koks tavo mėgstamiausias gyvūnas? Kodėl?

- Ar buvai kada pakliuvęs į liūtį? Kaip jautėsi?

Kaip matome, skatinamas vaiko kalbėjimas susijęs su vaiku, su jo vidiniu pasauliu, su jo norais ar išgyventais įspūdžiais. Ne su dirbtinėmis, pedagogo sugalvotomis, situacijomis.

Kalbant su vaiku, puoselėjant jo savigarbą, derėtų jam rodyti tinkamo bendravimo modelį. Pateikiami tokio bendravimo pavyzdžiai.

- Atsiprašau, bet tu galėtum paskubėti. Mes jau laukiam.
- Ačiū, kad papasakojai. Buvo labai įdomu.
- Aš tau taip niekad nepadaryčiau.....
- Atsiprašau, kad tu tai turėjai išgirsti. Man nemalonu tai buvo tau sakyti.
- Atsiprašau, kad tai tu turėjai pamatyti...
- Aš patenkinta, kad tai man pasakei...
- Tau turėtų būti nesmagu...
- Atsiprašau, tu tikriausiai išsižeidei...
- Ką tu pats apie tai galvoji...
- Pasidžiauk savimi – tu gerai padarei, gražiai pasielgei...
- Atsiprašau, gal norėtum man padėti?
- Atsiprašau, gal norėtum, kad nueitume pasakyti, atsiprašyti, parodyti... ir kt.

Po išvykų, matytų filmų, susitikimų, švenčių pedagogas turėtų natūraliai pasikalbėti su vaikais, išklausti jų.

Pavyzdžiui, grįžus vaikams į darželį po matyto filmo „Zebriukas Dryžius“ pedagogas pasiūlė vaikams pakalbėti apie tai, ką jie matė. Štai ką jis išgirdo: „Labai buvo gaila palikto mažo zebriuko. Jaudinausi, kas dabar bus. O tokia liūtiš. Kaip apsidžiaugiau, kai jį surado tas vyras“; „Mažą zebriuką paliko žmonės, pamiršo per baisią liūtį. Net apsiverkiau, taip gaila mažo zebriuko“; „Sužinojau apie pelikaną. Koks įdomus tas jo krepšys po kaklu. Galėjo net vandens pasemti. Fantastika, visi gyvūnai kalba. Protingi.“; „Pelikanas – zebriuko draugas. Jis norėjo, kad zebriukas ruoštųsi lenktynėms. O kaip sumanė išardyti motociklą! Ir išardė. Paskui net susprogo. Kaip juokiasi – koks juodas pelikanas“; „Kaip norėčiau ir aš turėti tokį zebriuką. Bet kur aš jį laikyčiau? Man gerai ir žiurkėnas. Aš jį labai myliu“.

Vaiko rašytinė kalba – skaitymas ir rašymas – taip pat gimsta ne tiesiogiai jį mokant skaityti ir rašyti, ko gal norėtų (ar tikėtųsi) vienas kitas tėvas, bet vaiko gyvenimo kelyje.

Tiesioginio vaikų mokymo rašyti pavyzdys. Pedagogai vis dar naudoja nepriimtina, seniai kritikuojama, vaiko ugdymosi paradigmos neatitinkantį būdą – mechanškai kopijuoti su jo gyvenimu nesusijusius žodžius.

Kad rašytinė kalba ateitų į vaiko pasaulį, pedagogai kartu su tėvais:

- turėtų tam atėjimui sudaryti galimybes;
- pripažinti ir gerbti vaiko rašinėjimus ir skaitinėjimus;
- bendrauti su vaiku, bendravimo situacijose pagal vaiko galimybes skatinant jo rašytinės kalbos raišką;
- rodyti savo rašymo ir skaitymo modelį.
- sumaniai skatinti vaiko piešimą, jo pasakojimus pagal piešinį, pedagogo užrašyto jo pasakojimo

„skaitymą“;

- drašinti jo raišką sociožaidimuose, naudojant rašytinės kalbos elementus (iškirptas raidės, žodžius, nukopijuotus žodžius ir kt.)
- atkreipti jo dėmesį į žodžius ar įvairius informaciją nešančius simbolius aplinkoje (ant drabužių, pastatų, prekybos centrų, mašinų, televizijos užsklandų ir kt.), inicijuojant vaiko paskaitinėjimus, ženklų kopijavimą savo darbeliuose;
- skirti specialų laiką dienotvarkėje knygų skaitymui (penkiolika ar dvidešimt minučių visi skaito ar varto knygeles – vaikai savo pagamintas ar spausdintas knygeles, o pedagogas skaito romaną „Silva Rerum“);
- sudaryti galimybę vaikams iškylauti, dalyvauti ekskursijose, grįžus iš kelionių kalbėtis, išpūdžius išlieti piešiniuose, pasakojimuose, rašinėjimuose ir kt.

Rašytinės kalbos atsiradimui labai svarbus vaiko pripažinimas. Pedagogas galėtų:

- nuolat girti vaiką, kai jis skaito ar varto knygeles;
- iškabinti vaiko rašinėjimus gerai matomose vietose: įvairiose veiklos erdvėse, ant lovyčių, grupės baldelių ir kt.;
- vaikui girdint, pasakoti apie jo rašytinės kalbos pasiekimus seneliams, tetoms, kitų grupių pedagogams, įstaigos vadovams, mokytojams.

Rašytinės kalbos atsiradimui labai svarbus bendravimas su vaiku. Pedagogas galėtų:

- inicijuoti vaiko pagalbą realiose grupės gyvenimo situacijose, prašydamas ką nors pažymėti, užrašyti, nukopijuoti (valgiaraštį, žaidimo pavadinimą, pasakos pavadinimą ir kt.);
- parodyti jam pavyzdį, kaip rašosi jo, jo mamos, tėtės, pedagogo vardai;
- žaisti kalbinius žaidimus;
- įsijungti į vaikų sociožaidimus, patarimais skatinant vaikus vartoti rašytinę kalbą, demonstruoti rašymą ir skaitymą.

Rašytinės kalbos atsiradimui labai svarbus kalbos modelio demonstravimas. Pedagogas galėtų grupėje, vaikams matant:

- skaityti laikraščius ar žurnalus;
 - spręsti kryžiažodžius;
 - rašyti skelbimus ir laiškėlius vaikams ir jų tėvams;
 - skaityti įvairių žaidimų taisykles, žaislų vartojimo instrukcijas;
 - tariantis su vaikais, sudarinėti grupei reikalingų daiktų, žaislų, knygelių sąrašus;
 - pildyti įvairias formas, ataskaitas ir pan.
- Taigi rašytinė vaiko kalba turi gimti realiose vaiko gyvenimo situacijose.

Priešmokyklinio amžiaus vaikų monologinės kalbos raiškos ypatumai

Daugumos šio amžiaus vaikų monologinės kalbos aktyvumas yra prastesnis nei dialoginės. Žinoma, kad net visiškai normaliai plėtojantis pagrindinėms kalbėjimo priemonėms – tarimui, gramatinei sandarai, žodynui, rišliojo kalbėjimo vystymasis nueina labai sudėtingą kelią. R. Giedrienė (1986) pabrėžia, kad mažo vaiko kalbėjimas nepasižymi kontekstiškumu. Atvirkščiai, kalbėjimo turinys yra suprantamas tik pagal situaciją, kurioje vaikas kalba ir kurioje vyko jo atpasakojami įvykiai, arba tada, kai vaiko pašnekovas gali pats betarpiškai suvokti objektus ar reiškinius, kuriuos aprašo vaikas. Vaikams sunkokai sekasi nuosekliai perteikti savo mintis: jų pasisakymuose dažni minties šuoliai (atskirų faktų praleidimas), mintys perteikiamos padrikai, pasakodami jie neatskleidžia priežasties ir pasekmės ryšių, neretai iškreipia faktus, tik apytikriai perteikia turinį, pritrūkdami žodžių norimai minčiai išreikšti. Vaikai ne visada sugeba mintyse apžvelgti visą būsimą frazę, atrinkti ir suderinti žodžius, tiksliausiai išreiškiančius sumanytą mintį. Ypač vaikai nesugeba rekonstruoti teksto, stengiasi viską atsiminti ir išsakyti pažodžiui, o kai tai padaryti nepavyksta, tekste vyrauja supaprastintas turinys, skurdus žodynas, teksto iškraipymas, nuoseklumo stoka, nesigilininimas į veikėjų poelgius, motyvus ir kt.

Teorinius samprotavimus galima būtų iliustruoti keliais vaikų monologinės kalbos pavyzdžiais:

Mergaitė, 6,5 m. (pasakojimas pagal piešinį)

„Čia kaip berniukas su kurmiu susitiko. Jis nuėjo į apačią ir kad ten su kurmiu susidraugavo. O... pšššš... taip čia tokie laiptai ir palangė yra. O čia va yra tamsa, kur mėlyna spalva. Ir vaiduokliški laiptai. Nežinau daugiau.“

Berniukas, 5,8 m. (pasakojimas pagal piešinį)

„Čia va kelias toks. Žemės vidury. O čia jie va tai nemato, šito balto. Čia tėtis viduryje, Mikutis ir mama dar. Čia jie žaidžia. Tėtis žaidžia, kur šilta ir šalta. Taip sako kur šilta ir šalta surasti, tą daiktą. Jie ten žaidė, paskui nuėjo namo. O jų namai tai kitoj pusė. Jie... Tėtis žiūrėjo žurnalą, o meškutis valgė saldai-nius ir žiūrėjo teliką, dar valgė sausainius. O mama tai, tai... Mikutį, su Mikučiu žiūrėjo kalėdų šou.“

Mergaitė, 5,9 m. (pasakėlės atpasakojimas)

„Nu... aš nežinau. Hm... pelytė nuėjo į turgų. Hm... nusipirko kiaušinius... m... pieno... m... Namu ejo... m... nu... nusirengė... nežinau. Katiną pamatė... išsigando i pabėgo... ir, kad katinas nesugautų.“

Berniukas, 5,8 m. (spontaniškas vaiko pasakojimas)

„Bet aš namuose turiu zuikį. Jį atnešė iš „padvalo“, kaip tas zuikis, taip... taip. A... a kaip mama išėjo į darbą, mokyti, tėtis į darbą, tai ta zuzutė tvarkėsi namuose. Aš turiu kitą... pasakėlę su muzika. Ir mama sakė nedaryti bardako, o ji padarė bardaką, žaidžia su žaisliukais... cha, cha, cha...“

Verta atsiminti, jog priešmokyklinio amžiaus vaikų rišliojo kalbėjimo klaidas reikėtų laikyti normaliu reiškiniu jų amžiui ir ieškoti kuo patrauklesnių darbo formų, metodų vaikų monologinės kalbos plėtočiai.

Pasakojimo kūrimas žaidžiant

Vaiko pasakojimas rankomis.

Idėjos pristatymas.

Vertinimas rankomis – konkretus ir naudingas metodas padėti vaikui įvertinti, kiek jis jau papasakojo girdėtos istorijos, jam skaityto teksto ar apie tai, kas atsitiko vieno ar kito jo paties patirto, girdėto įvykio metu. Taip randamas bendras atspirties taškas ir vaikui leidžiama suprasti, kad priimame tai, jog vaikas dar nesugebėjo visko pasakyti. Padrąsinkite vaiką sakydami, kad jam/jai neblogai sekasi pasakoti, nepaisant to, kad jo pasakojimas tik pavieniai žodžiai ar be jokio loginio ryšio atskiri vientisiniai sakiniukai, arba, jog vaikui atrodo, kad jis jau viską papasakojo.

Pvz., „Ar tai viskas, ką tu patyrei, matei ar girdėjai?..“ (Išskėskite plačiai rankas prie stalo krašto). „Kiek viso to galėsi papasakoti savo draugams? Sakyk kada sustoti.“ (Lėtai glauskite rankas, kol vaikas pasakys sustoti. „O tu sugebėjai man daug ir įdomiai papasakoti. Daugelis tavo draugų pasakoti sekėsi sunkiau ir jie galėjo pasakyti tik tiek.“ (Artinkite rankas vieną prie kitos, kol susiglaus.). „Gal dar galėtum ką nors prisiminti? Nors tiek.“ (Abiem rankų delnais rodome mažą atkarpėlę) ir pan.

Priemonės, padedančios žodžiais išreikšti tai, kas įvyko.

Idėjos pristatymas.

Kai vaikas pradeda pasakoti, tačiau jam yra sunku įvardyti, prisiminti arba paaiškinti, gali padėti klausimai. Padėkite vaikui prisiminti daugiau apie įvykio aplinkybes. Pvz., „Kas įvyko prieš pat įvykį?“, „Kur tu buvai?“, „Kaip ten viskas atrodė?“ Galima taip pat pradėti kalbėti, leidžiant vaikui nupiešti įvykio vietą, ir bandyti prisiminti kiek įmanoma daugiau detalių.

Padėkite vaikui prisiminti iš kitos perspektyvos, pvz., pasiūlydami vaikui pradėti pasakojimą iš kito galo: „Pradėk nuo pabaigos, paskui pasakyk, kas įvyko prieš tai“ ir pan.

Pateikite tokius klausimus, kurie padėtų vaikui pasinaudoti **visomis penkiomis jausmų ir kitais jutimais**. Pvz.,

- Ar ten ką nors matei?
- Gal ten ką nors lietei?
- Kur tai nutiko?
- Ar prisimeni, ką tada galvojai?
- Kada tai buvo?
- Kaip tu judėjai?
- Ką ten girdėjai?
- Ką tada jautei? Ir pan.

Klausimus, apie ką sunku kalbėti, prisiminti, ir apie ką – lengva, užduokite pakaitomis. Pvz., klauskite apie dabartinę situaciją, kaip jis jaučiasi kalbėdamas apie tai, kas įvyko. Su kuo apie tai kalbėjosi anksčiau ir pan.

Klausdami venkite sudaryti išpūdį, kad vaikas privalo sugebėti atsakyti. Neklausinėdami su-sitaikykite su tuo, ko vaikas negali prisiminti arba nenori pasakoti.

Kurti knygelę su vaiku – įdomu

Kas yra rankų darbo knygos? Profesionalioje dailėje rankų darbo knygos yra vadinamos „dailininko knygomis“ ar „menininko knygomis“. Tai visiškai savarankiškas meno žanras, apimantis įvairiausias meninės komunikacijos formas: grafiką, tapybą, skulptūrą, instaliaciją, muziką, architektūrą ir kt. „Menininko knyga“ šiandien gali būti viskas: joje sutelpa visos meno rūšys ir patys netikėčiausi sprendimai. Ji gali būti objektas, skulptūra, instaliacija, knyga-paveikslas, knyga-dėžė, knyga-teatras ir pan. Turbūt nė į galvą neateitų, kad knygos gali būti musės dydžio, o rašytojai joms sugalvoja kelių šimtų žodžių pavadinimus. O taip tikrai yra! Skeptikai juokauja, kad tokie dalykai sugalvojami iš neturėjimo ką veikti. Tačiau linksmuoliai ar šiaip iš prigimties kūrybiški žmonės, jiems entuziastingai atrėžtų, kad tai netiesa. Ir jie teisūs, nes nuo seno įvairiose pasaulio valstybėse yra gaminamos rankų darbo knygos, kurios kasmet savo išvaizda siekia Gineso rekordo.

Rankų darbo knygų istorija.

Kalbant su vaikais apie rankų darbo knygas, verta prisiminti knygos istoriją. Juk nuo seniausių laikų žmonės kalė, raižė, graviravo, rašė tekstus ant uolų, akmens, medžio lentų, pergamento, popiruso ir popieriaus. Pačios pirmosios knygos yra rankų darbo knygos – Babilonijos „akmeninės“ knygos, egiptiečių, graikų pergamentiniai kodeksai, kinų bambukinės knygos ir jų šilko ritiniai, taip pat pirmosios kinų širmos pavidalo knygos, ar jų rankų darbo popierius. Istorija liudija, kad viskas – pradedant popieriaus pagaminimu ir baigiant knygos įrišimu – buvo atliekama rankomis.

Žmonės, kuriantys rankų darbo knygas, elgiasi labai keistai – jie kuria knygas, skirtas vartyti, grožėtis, apžiūrinėti, jie ranka rašo tekstą, savo širdies tekstą, dažnai net neskirtą skaityti. Tai unikalios, dažniausiai mažo tiražo knygos. Suaugę ir vaikai, prisiliesdami prie šios unikalios meno rūšies, taip pat sukuria mažyčius meno stebuklus, spindinčius gėriu, grožiu ir jų rankų šiluma. Rankų darbo knygeles galima suskirstyti į keletą knygų rūšių:

- **Klasikinė knyga – knyga, kuri remiasi tradicine knygos samprata, tai dažniausiai popierinės knygos, kurioms būdingas daugiau ar mažiau klasikinės knygos „maketas“, viršeliai ar jų aplankalai.**
- **Knygos objektai – knygos, praplečiančios knygos erdvę, tai naujas knygos kūnas, kai kiekvienas objektas, turintis informacijos, gali būti laikoma knyga.**

Rankų darbo knyga – nauja keitimosi informacija bei mintimis forma, knyga pirmiausia turi ką nors pasakyti, kita vertus, turi būti suprantama. Kalbėti vaizdais, forma, simboliais, ženklais, žodžiais, nes knyga – kūrinys, pirmiausia skirtas žiūrėti, o tik po to skaityti. Norint įgyvendinti idėją, labai svarbu pasirinkti tinkamiausias priemones ir atlikimo būdą

Rankų darbo knygos gali būti labai skirtingai padarytos, originalių formų, iš pačių įvairiausių medžiagų: *visų rūšių popieriaus, audinių, odos, siūlių, džiovintų augalų, medžio lentelių, beržo tošies, molio, modelino, vielyčių, plastmasės ir t.t.*

Knygoms įrišti praverčia įvairiausi buityje naudojami daiktai: sąvaržėlės, vielytės, siūlai, lipni juostelė ir kt. Žodžiu, priemonių pasirinkimą lemia reiškiamą idėją, nes medžiaga dažnai padiktuoja formą.

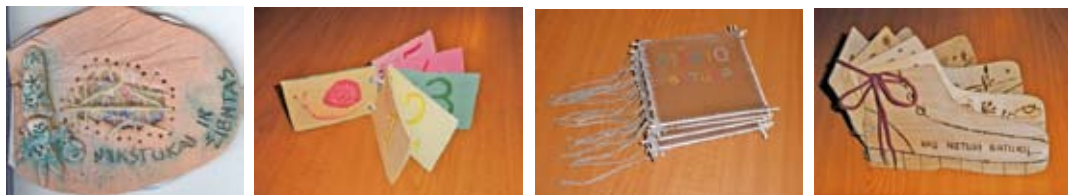
Darbo su pačiais mažiausiais vaikais pradžia – popierinės knygelės. Popierių pasirinkti tikrai yra iš ko, jo teikiamos galimybės labai didelės. Tad dar kartelį vertėtų prisiminti „istorinės“ knygos formas: ritinines knygas, kurių gamybai naudojamas vyniojamasis popierius; sąsiuvinį primenančios knygelės, surištos iš plonesnio popieriaus ir kt.

Dirbant su ikimokyklinukais, labai svarbu jiems pritaikyti tinkamiausias piešimo priemones. Dažniausiai vaikai mėgsta piešti minkštais spalvotais pieštukais, flomasteriais, kreidelėmis, akvarelėmis dažais. Rankų darbo knygelėse vaikai taip pat sėkmingai pritaiko ir aplikavimą.

Knygutės, pagamintos iš popieriaus ir iliustruotos vaikų piešiniais

Vaikams įgijus patirties, knygelių gamybai siūlomos įvairesnės medžiagos, įmantresni atlikimo būdai.

Knygutė iš molio

Knygutė iš modelino

Knygutė iš odos, pagaliukų ir lininių siūlų

Knygutė iš faneros, surišta virvute

Knygutė iš antrinių žaliavų

Paveikslėlių knygutė iš įvairių audinių

Numegzta ir išsiuvinėta knygutė

Siuvinėta knygutė „Du gaideliai“

Figūrinei knygutei „Pelytės mašina“ gaminti naudotas storas kartonas, flanelinis audinys ir vata

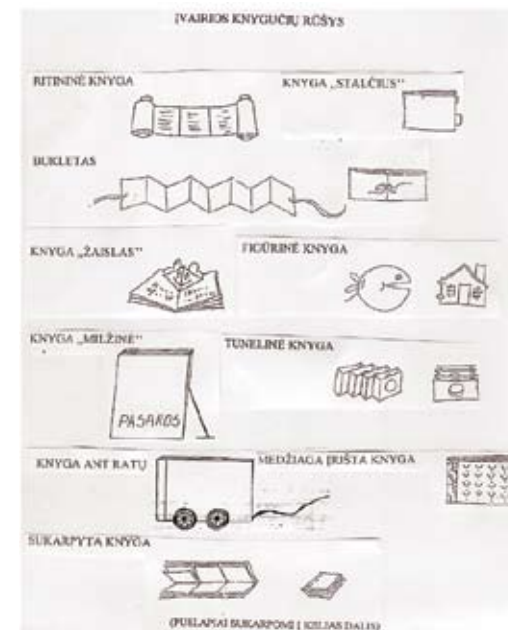
Knygutės viršelis ir iliustracijos pagamintos iš džiovintų augalų

Taigi rankų darbo knygutės gali būti pačios įvairiausios. Savarankiškai sukurtos knygelės gali būti: pasakų knygos, eilėraščių knygos, istorijų ar nutikimų knygos, pokštų, kulinarinių receptų, komiksų, informacinės knygos, darbėlių pristatymo albumai (portfolio), knygos „Žaislai“, knygos su trimačiais siurprizais, figūrinės, iškarpų knygos (pašto, kelio, informacinių ženklų ir kt.), metų knyga (metraštis), lankstinukai, žurnalai.

Ką ugdomi vaikas kurdamas knygeles

- Ugdomi poreikį kurti pats.
- Išmoksta sukurti mažyčius meno stebuklus, spindinčius gėriu, grožiu ir jų pačių rankų šiluma.
- Ugdomi domėjimąsi vaikiškų knygelių įvairove: turiniu, tematika, iliustracijomis, jų dydžiu ir formų įvairove, knygelių kūrimo priemonėmis. Medžiagomis, iš kurių tos knygutės gaminamos.
- Geriau perpranta knygos atsiradimo kelią.
- Geriau perpranta, kad knyga skirta skaitymui ir žiūrėjimui, mokosi įiminti tekstų, raidžių ir kitų simbolių paslaptis,

- Atranda naujus minčių perdavimo būdus, savitai išreiškia save žodžiu, vaizdu.
- Pajunta ryšį tarp vaizdo ir žodžio „skaitydamas“ iliustracijas, žvelgdamas į piešinį, bando nuspėti, apie ką knygelė, intuityviai atspėja žodį, užrašytą po nupieštu daiktu, pats iliustruoja savo sukurtą pasaką.

Pasiūlymai knygelių turiniui bei formai

Veiksniai, kurie turi įtakos kitakalbio vaiko kalbų mokymuisi

Ugdymo pedagogai, kitataučių, mišrių šeimų tėvai, dažnai ieško atsakymų į klausimą: *1. Kokie veiksniai veikia vaiko tolygų kalbų išmokimą?* Vieno konkretaus atsakymo nėra. Viskas priklauso nuo daugybės **veiksnių**:

- vaiko charakterio (vaikas darbštus, kolektyviškas, ištvermingas, ryžtingas, kantrus, dėmesingas ar priešingai – vienišius, tingus, bailus ir t.t.);
- jo intelekto (ar vaikas atlieka jo amžiaus galimybes atitinkančias užduotis);
- ugdymosi gebėjimų (ar greitai vaikas įsidėmi ir panaudoja išminktą naują medžiagą);
- temperamento (vaikas yra ekstravertas, pasitikintis savimi ir drąsus, ar vaikas – intravertas, uždaras, nepasitikintis savimi);
- vaiko komunikacinės ir kalbinės patirties (kaip šeima ir pats vaikas bendrauja su kitos kalbinės bendruomenės nariais, ar jis dalyvauja žaidimuose, kuriuose dialogas yra būtinas);
- mokymo intensyvumo stiliaus (vaikas pirmenybę teikia ramiai, tyliai veiklai, jam būtini stiprūs emociniai išgyvenimai);
- amžiaus ypatumų (jaunesnių vaikų savęs suvokimas yra labiau holistinis, jie mažiau susivaržę);
- gerai apgalvotos ugdymosi veiklos organizavimo, kuri suteikia maksimalią pagalbą kiekvienos atskiros vaiko kalbos išmokimui, garantuoja gerą vaiko psichologinę būseną (šeima palaiko vaiko gimtąją kalbą, puoselėja šeimai priimtinas kultūrinės vertybes, o vaikų darželis, neatribodamas vaiko nuo jo gimtosios kalbos, kultūros, sudaro galimybes įgyti kuo tvirtesnius antros ar trečios kalbos išmokimo pagrindus);
- nuostatų vienos ar kitos kalbos atžvilgiu (pirmenybę teikia mamos gimtajai kalbai);
- norų (vaikas bendravimą su kitakalbiais vaikais vertina ne kaip savaime suprantamą, o kaip procesą, dėl kurio reikia pasistengti; vaikas ignoruoja grupės draugų ir auklėtojos kalbą);
- aplinkybių (mikroaplinkos, socialinių, multikultūrinių ir pan.);

- gyvenimo sąlygų (šeimoms gyvenimas sėslus; šeima nuolat migruoja iš vienos valstybės į kitą ir t.t.).

Atminkite:

Minėti veiksniai tarpusavyje yra susiję. Šių veiksnių nežinodami ar jų nepaisydami, nesudaro- me sąlygų tolygiam ir nepriekaištingam vaiko kalbų išmokimui.

Rekomendacijos organizuojant dvikalbių vaikų ugdymą priešmokyklinėje grupėje:

- Optimaliam, palankiam vaikų vystymui(si) ir ugdymui(si) pedagogai turi pripažinti kitatau- čio vaiko gimtosios kalbos teisėtumą, gerbti ir toleruoti jo namų kultūrą, puoselėti ir akty- vinti visų vaikų šeimų aktyvų dalyvavimą ir jų paramą ugdymo procese. Tokia atmosfera pagerinti kalbos mokymo(si), adaptacines galimybes ir sąlygas, nes vaikas jaustųsi paret- tas, ugdomas ir susietas ne tik su savo namų bendruomene ir šeima, bet ir su pedagogais bei mokymo(si) aplinka.
- Kitakalbių vaikų adaptaciniu periodu siekti, kad priešmokyklinio ugdymo įstaigų grupėse būtų nedidelis vaikų skaičius, kuo mažesnė kelių kalbų sąveika, parinktos tinkamos lietuvių kalbos ugdymo priemonės, skiriamas didesnis dėmesys kiekvienam vaikui. Didelės grupės vaikų skaičiumi gali ypač neigiamai atsiliepti kitakalbių vaikų adaptacijos procesui. Tokio- se grupėse dažniausiai susikuria stichiška dvikalbystė. Vaikai vieni su kitais bendrauja tai viena, tai kita kalba, netaisyklingai plėtojasi ne tik kitakalbių, bet ir lietuvių vaikų kalba.
- Jau nuo pat pirmųjų kitakalbio vaiko atėjimo į lietuvišką darželį dienų turi būti siekiama, kad kalbos nebūtų vertimais, lyginimais, aiškinimais painiojamos viena su kita, o galėtų formuotis besimokančiojo psichikoje kaip atskiros sistemos. Remiantis šiuo teiginiu bei pasauline patirtimi, kasdienės veiklos, užsiėmimų metu su vaikais būtina bendrauti valsty- bine kalba, ir tik išimtiniais atvejais toleruoti vertimų metodą. Tačiau visos vaikams naujos sąvokos pirmiausiai turi būti įvardijamos jų gimtąja kalba ir tik po to lietuvių.
- Gerai žinoma, kad vaiko kalba geriausiai vystosi geroje kalbinėje aplinkoje, nuolat vaiką kalbinant ir kalbantis. Labai svarbus kalbos fonas, kuris yra priklausomas nuo socialinio ir psichologinio fono. Lietuviškame darželyje kitakalbiams vaikams, nemokantiems arba labai prastai mokantiems lietuvių kalbą, fonas labai pasikeičia, tiesiog būna visai kitas. Kalba, kurią moka vaikas, kuria jis pajėgia kalbėti ir kalbėtis, staiga pasirodo netinkama ir net nereikalinga. Vaikui pasirodo, kad jis toje aplinkoje yra svetimas arba net ir ignoruoja- mas. Pastebėta, kad toks svetimumas dažniausiai žadina užsisklendimą, nekalbumą arba net agresyvumą, tačiau tai priklauso nuo kiekvieno vaiko individualybės. Šiuo atveju būtų labai gerai ir pačiam pedagogui turėti svarbiausių frazių vaiko gimtąja kalba žodynėlį (tėvai su malonumu jums išvers pageidaujamas frazes), kuris padėtų ekstremaliose situacijose. Pvz., „Tu esi šaunuolė“, „Mama greitai ateis“, „Ar tau viskas gerai?“ ir pan.
- Dvikalbių ugdymo modelių turinio įvairovę, jų kokybišką realizavimą, turi lemti konkre- čios ugdymo institucijos pasirinkta ugdymo filosofija, keliami tikslai bei turimi konkrečios bendruomenės poreikiai. Be dėmesio neturėtų likti tėvų įtraukimo, socialinio mobilumo ir integracijos problemos.

Migrantų vaikų bendravimo ypatumai su grupės pedagogu

Remiantis stebėjimo duomenimis galima teigti, kad dauguma pedagogų, bandydami susikal- bėti su migrantų vaikais naudoja labai įvairius būdus:

- Kalba su jais daugumos grupės vaikų kalba. Vaikui sakomi žodžiai ar sakiniai ne jo gimtąja kalba padeda greičiau įsisavinti girdimą kalbą ir tai vadinama „nardymu kalboje“;
- Nemažai pedagogų bendraudami su vaikais palaiko akių kontaktą, tuo tiesiog parodydami vaikui, jog jo klausosi, kad jam rūpi tai, ką vaikas sako;
- Naudoja įvairius komunikavimo kūnu būdus, tuo padrašindami bei paskatindami vaiką plė- toti tolimesnius komunikavimo santykius;
- Bendraudami su vaikais rodo daiktus, paveikslėlius, muliažus, imituoja įvairius judesius ir veiksmus kaip tam tikrų žodžių, frazių atitikmenis;

- Rodo pavyzdį, o tai ir yra ugdomoji vertybė, nes ją betarpiškai perima ugdytiniai;
- Kartuoja vaiko sakomą žodį jo gimtąja kalba;
- Po keletą kartų kartuoja klausimą vaikui grupės kalba ir pan.

Taigi svarbu:

- Dažniausiai dvikalbiai vaikai bendravimą su kitais vaikais ir žmonėmis mokosi vertinti ne kaip savaime suprantamą, o kaip procesą, dėl kurio verta pasistengti.
- Apribojimai ir ribos mokytis kalbą, integruotis į svetimą kultūrą, pritaipyti ir gerai jaustis svetimoje vaikų ir suaugusių žmonių bendruomenėje neegzistuoja, jie slypi visuomenės požiūryje ir tose galimybėse, kurios vaikams suteikiamos.
- Tyrimai rodo, jog kitataučio vaiko norą būti lietuviškoje vaikų darželio grupėje daugiausiai lemia ne vaikų tarpusavio santykiai, bet jo ir pedagogo bendravimas.
- Analizuojant pokalbius su vaikais pastebėtas naujas pedagogo vaidmuo – *draugė*, o tai rodo, jog šiems vaikams jautrus, dėmesingas, suprantantis, išklausantis, kalbinantis ir t.t. pedagogas tampa vis svarbesniu žmogumi. Vaikas mokosi pasikliauti kitu, jam gero linkin- čiu žmogumi, susikurti pasitikėjimą savimi ir supančia aplinka.

Dialogas, kur kalbama su vaiku, o ne vaikui

Dialogas, kur kalbama su vaiku, o ne vaikui – daugeliu atžvilgių yra naujas komunikacijos būdas jam. Kontaktas tarp siuntėjo ir gavėjo yra pirminė kalbinė, funkcija, kurią vaikas priima sau. Dvikalbis vaikas stebi suaugusiojo veido mimiką bei burną, klausosi ir siekia per šį kontaktą bendrauti dar prieš tai, kai pats pajėgia priimti ir išsiųsti informaciją. Kontaktas tarp vaiko ir pe- dagogo bei kitų vaikų svarbus tolesniam bendravimui ir, žinoma, kalbos vystymuisi.

Dialoginės kalbos ugdymo svarba. Kadangi priešmokyklinio amžiaus dvikalbių vaikų kalbinis aktyvumas lietuvių kalba yra menkas, **ugdymo korekcinis uždavinys** – skatinti vaikų poreikį reikšti mintis, jausmus, norus, išgyvenimus lietuvių kalba, visokeriopai aktyvinti vaikų bendravimą, domė- jimąsi aplinka, norą ką nors sužinoti; mokytis dėmesingai klausyti ir suprasti tai, kas sakoma, vartoti būtiniausias mandagumo žodžius (prašau, atsiprašau, ačiū, atleiskite), laikytis kalbinio bendravimo etiketo. Pokalbis su dvikalbiais vaikais iš suaugusiojo reikalauja sąmoningo dėmesingumo, ar kon- tekstas ir pranešimas visiškai relevantiški ir susiję tarpusavyje.

Kalbinės komunikacijos vyksmas. Atsižvelgus į kalbinės informacijos siuntėją ir tos informa- cijos gavėją, komunikuoja dvikalbis vaikas ir pedagogas. Kalbinis kodas ir pusiausyvyra iš pedago- go reikalauja ypatingo sąmoningumo dėl skirtingo gimtosios kalbos kultūrinio konteksto. Stebint kitakalbius vaikus dažnai susidaro įspūdis, kad jie nesuvokė konteksto arba informacijos ir todėl atsiribojo nuo komunikacijos. Tokiu atveju dera laiku pastebėti, kada vaikas atsiriboja nuo komuni- kacijos, ir išanalizuoti, kodėl vaikas (gavėjas) nereaguoja į pedagogo (siuntėjo) pranešimą.

Kalbinio komunikavimo trikdžiai:

- Gal tai kalbinė veikla, kaip antai klausimas, kurio vaikas nesupranta? (*Ar ši veikla tau pa- traukli? Klausimo formuluotė turėtų būti suprantamesnė vaikui: Ar tau patinka piešti? Ar mėgsti piešti?*)
- Galbūt žodžio reikšmė (*nuoširdus, patikimas, ištikima, kerpė, kupstas, vaivorykštinis, rupšnoti ir pan.*) kelia problemų?
- O gal sakinio ilgis lemia, ar vaikas suprato bendrą sakinio prasmę? (*Pažiūrėk į paveikslėlį ir pasakyk, kas skrenda, kas plaukia, o kas ropoja*). Klausimas turėtų būti trumpas ir kon- kretus. *Pažiūrėk į paveikslėlį ir pasakyk: Kas skrenda? Kas plaukia? Kas ropoja?*
- Galbūt būtina pagalbinė vizualinė medžiaga išaiškinti vaikui pranešimą? (*Eidamas į lauką nori autis basutėmis ar sandalais. Tuo pačiu metu rodoma abi poros batų*)
- Ar vaikas pajėgus priimti informaciją iš siuntėjo, pateikdamas papildomą (išaiškinanti) klausimą: (*Aš nesuprantu. Ką reiškia žodis rūgpienis?*)
- Ar vaikas suprato pasakymą, būtina užduoti papildomus klausimus (Ar supranti, ką sakau,

apie ką kalbu? Ar žinai, ką šis žodis *saulėlydis* reiškia?)

Pateiktais klausimais siekiama, kad nė vienas vaikas nepriprastų prie to, jog jis ugdomosios veiklos metu ko nors nesupranta. Pirmųjų pokalbių metu, norint užmegzti kontaktą su vaiku, vertėtų imtis net tokių bendravimo veiksmų, kurie primena bendravimą su visai mažais vaikais, t.y. pritūpus ar pasilenkus prie vaiko užmegzti kontaktą akimis, liečiant vaiko rankas, apkabinant, vadinant vardu, kalbant tik su juo vienu, o ne su visa grupe. Gestais ir mimika rodyti, kad jo klausomasi ir jis suprantamas (pavyzdžiui, linkčiojant galva, pakeliant antakius, nežymiai šypsantis. Stengtis per daug nereikalauti žodinio bendravimo, kad vaikas neprarastų drąsos ir nenustotų bendrauti net kūno kalba.

Užduotis pedagogo ir vaiko dialogo praktikavimo refleksijai

Išanalizuokite pateiktą pedagogo ir vaiko dialoginės kalbos pavyzdį ir jo refleksiją. Po to atlikite praktinę užduotį: stebėkite kito priešmokyklinės grupės pedagogo veiklą, užrašykite kalbinio bendravimo situacijas su vaikais ir atlikite jų refleksiją pedagogo gebėjimo plėtoti dialogą su vaiku aspektu. Paprašykite, kad kolegė užrašytų jūsų kalbinio bendravimo situacijas su vaikais ir atliktų jų refleksiją.

Įvertinkite jūsų vaikų gebėjimą dalyvauti dialoge, problemas ir numatykite tobulinimosi būdus.

Bendravimo situacija. 1 pavyzdys

(Vaikai iš plastilino lipdo paukščiuką)

Praktinės patirties refleksija

Auklėtoja – „ <i>Ko reikia, kad paukštelis matytų?</i> “ Berniukas – „ <i>Глазки</i> “. Auklėtoja – „ <i>Таір, акуčiu. О су кuo paukštelis lesa?</i> “ Berniukas – „ <i>Что?</i> “ Auklėtoja – „ <i>Чем клюет птучка?</i> “ Berniukas – „ <i>Клювом</i> “. Auklėtoja – „ <i>Таір, snapeliu. Snapeliu lesa paukštelis. Dabar ir nulipdyk paukšteliiui snapelį</i> “. Vaikas lipdo. Auklėtoja – „ <i>Ką dabar nulipdei?</i> “ Berniukas – „ <i>Снарі</i> “. Auklėtoja – „ <i>Снаpelį paukščiukui nulipdei</i> “.	Vaiko supratimą ir kalbėjimą skatinantys pedagogo veiksmai Auklėtoja atkreipia dėmesį į rusakalbį berniuką, kuris dėl prasto kalbos mokėjimo nesugeba drauge su kitais vaikais dalyvauti lipdymo užsiėmime, nes nesupranta darbelio atlikimo eigos, kurią aiškina auklėtoja. Sunkiai berniukui sekasi plėtoti ir dialogą su auklėtoja. Auklėtoja su vaiku kalbasi jo akių lygyje, nuolat palaiko akių kontaktą, įdėmiai seka vaiko kalbos turinį Ši trumpa pokalbio ištraukėlė rodo, kad auklėtoja nepraleidžia pro ausis nei vieno vaiko nesuprasto žodžio, tuojau pat vaiko teiraujasi, ar jis suprato. Visai nauja žodžio sąvoką (<i>snapelis</i>) pirmiausiai įvardijama jo gimtąja kalba ir tik po to lietuvių kalba. Netaisyklingai pavartoti žodžiai tikslinami, lėtesniu tempu, labai aiškiai tariant kartojami vis kita forma. Kūno kalba, rodant konkrečius veiksmus, vaikas inicijuojamas tęsti dialogą ir veiklą.
--	---

VAIKO SVEIKATOS SAUGOJIMO IR STIPRINIMO KOMPETENCIJA

Pirštai – tai išorinės smegenys. Immanuelis Kantas

Rašymas vaikams yra labai sudėtingas veiksmas, reikalaujantis gerai išlavintų, koordinuotų ir tikslių pirštų bei plaštakos judesių (Adaškevičienė E., 1993; Teuling H.L., 1996). Ranka gali būti nepasirengusi rašymui dėl dviejų priežasčių:

- gali būti nepakankamai išlavėję rankos smulkieji raumenys ir nervinė smulkiosios motorikos reguliacija;
- gali būti nepakankamai išlavėjęs gebėjimas atlikti grafinius judesius (Нижегородцева, Шадриков, 2002).

Pradėjus lankyti mokyklą, reikia sudaryti daug situacijų, lavinančių vaiko ranką. A. Gučas (1994) teigė, kad rašyti vaikai darželyje ruošiami, visų pirma, lavinant pirštų bei rankų raumenis ir judesių koordinaciją, valdymą. Kai vaiko pirštų raumenys išlavinti, vaikas techniškai paruoštas rašyti.

Ugdymo metodai

Netinkamas vaikų rankos ruošimo rašymui būdas yra *mokyti mechaniškai kopijuoti raides*. Tai

nepadedą vaikams lavinti pirštų, riešo ir visos rankos judesių. Atgraso nuo domėjimosi raidėmis bei rašymo procesu, kadangi tokia veikla neteikia jokio malonumo, vaikas nemato jos prasmės. Tokia veikla vaikui pasirodo varginanti, per daug sunki, nes vargsta rašymui nepasirengusi ranka.

Rankos lavėjimui tinka veikla, kurioje žaisdamas, kurdamas dailės ir rankų darbelius, gamindamas valgi, dėliodamas dėliones, rūšiuodamas smulkius daiktelius ir kt. *vaikas natūraliai atlieka judesius pirštais bei visa ranka*.

Pateikiamas vienas iš vaikams patrauklių pirštukų ir visos rankos lavinimo būdų.

Pasakojimai, pasakų sekimas pirštais ir visa ranka. Pirštai juda, spaudžia, įsitempia, atsipalaiduoja.

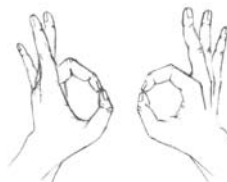
PIRŠTŲ IŠDAIGOS – Ruošiamo rankas žaidimams. Triname delnus, kol sušyla. *Oi, graži bus pasakėlė, nei ilga, nei trumpa, visų mūsų sekama...*

ATEIK ČIA – Rodomuoju pirštu kviesti pasakos dalyvius. Pirmą dešinės rankos, po to – kairės, vėliau abiejų rankų pirštais iš karto. *Ateik tu, ateik tu ir ateikite visi kartu*

PIRŠTUKAI SUSITIKO – Pradedant nykščiais suglausti visus abiejų rankų pirštus. *Pamatai, stogelis, langelis, o pro langelį žiūri, kas? (vaikas pasako savo vardą).*

PIRŠTUKAI SVEIKINASI – Vienu metu abiejų rankų nykščiais liečiame kitų pirštų galus. *Labas tau, labas man, labas jums visiems sakau. Besisveikindami susipyko, susikibo ir pradėjo galytėtis...*

PIRŠTUKŲ GALYNĖS – Dešinės ir kairės rankų nykščius sukabiname vieną su kitu tartum kablius ir traukiame. Po to – kitus pirštus paeiliui. *1,2,3... ir išsiskyrė. Nuleidžiamos rankos, atpalaiduojamos.*

VAIKO RANKOS PASIRENGIMO RAŠYMU ĮVERTINIMO METODIKA

Siekdami įsitikinti, ar vaiko ranka subrendusi rašymui, galime pasiūlyti jam atlikti tam tikrus veiksmus. Jei vaikas daugumą veiksmų atlieka patenkinamai, jo ranka pasirengusi rašyti, jei ne – būtinas intensyvus rankos ir riešo judesių lavinimas.

Šią rankos pasirengimo rašymui įvertinimo metodiką naudinga panaudoti tada, kai vaikas piešia, tapo, rašo netaisyklingai. Nustatę, kokius veiksmus vaikas atlieka sunkiai, sužinome, kas nulemia netaisyklingą rankos padėtį – silpni rankos raumenys, nelankstus riešas, nepakankamai miklūs pirštukai ar kita. Tuomet galime vaikui tikslingai pasiūlyti ranką lavinančios veiklos.

Eil. Nr.	Vaikui siūlomi atlikti veiksmai	Taip	Ne
1.	Peties sąnario paslankumas – vaikas pakelia alkūnę į peties aukštį, ranka nuo alkūnės iki riešo ir plaštaka kabo laisvai.		
2.	Rankų nuo peties iki alkūnės fiksavimas ramybės būsenoje, šiek tiek atkėlus alkūnes nuo šonų ir sudarius galimybę laisvai judinti rankas nuo alkūnės iki riešo bei plaštakas: <ul style="list-style-type: none"> Vaikas išvynioja saldainį iš popierėlio, alkūnėmis neliesdamas šonkaulių. 		
3.	Riešo fiksavimas rimties būsenoje, vien pirštais atliekant tam tikrus judesius: <ul style="list-style-type: none"> Vaikas rutulioja molio, plastilino gabalėlį tarp smiliaus, didžiojo piršto ir nykščio; Spalvina 1/8 cm. diametro skrituliukus, nejudindamas riešo. 		
4.	Nykščio atsiskyrimas nuo kitų pirštų, plaštakas laikant delnais į apačią: <ul style="list-style-type: none"> Vaikas suka nykščius kūno link, nejudindamas kitų pirštų; Suka nykščius nuo kūno, nejudindamas kitų pirštų. 		
5.	Dviejų plaštakos dalių atsiskyrimas – kai smiliumi, didžiuoju pirštu ir nykščiu atliekami tam tikri judesiai, bevardis ir mažasis pirštas yra sulenkinti: <ul style="list-style-type: none"> Vaikas kerpa žirklemis; Spragtelį pirštais – nykštys liečia didžiojo piršto galą, smilius atitrauktas nuo spragsinčių pirštų, o bevardis ir mažasis pirštai sulenkinti. 		
6.	Pusapvalio tarpo tarp nykščio ir smiliaus sudarymas, atliekant tam tikrus judesius. <ul style="list-style-type: none"> Vaikas atsega ir užsega užtrauktuką, sudarydamas ir išlaikydamas apvalų tarpą tarp smiliaus nykščio. Trimis pirštais laiko pieštuką ar šratinuką, suformuodamas apvalų tarpą tarp smiliaus ir nykščio bei spalvindamas 1/6 cm. skrituliukus. 		
7.	Pirštų atsiskyrimas: <ul style="list-style-type: none"> Vaikas padaro ženklą „kiškis“: <ul style="list-style-type: none"> visai ištiesia smilių ir mažąjį pirštus: visai užlenkia didįjį ir bevardį pirštus; didžiuoju ir bevardžiu pirštais apgaubia nykštį; lanksto riešą, išlaikydamas suformuotą „kiškį“. Vaikas skaičiuoja, tos pačios rankos pirštais paliesdamas nykštį: <ul style="list-style-type: none"> nykštį paliečia iš eilės visais pirštais – smiliumi, didžiuoju, bevardžiu, mažyliu; nykštį paliečia bet kuriuo pirštu ne eilės tvarka; laikydamas plaštakas prieš save, kiekvieną pirštą pajudina atskirai, be to, skirtingai, nei kitos rankos tą patį pirštą. 		
8.	Delno išlenkimas: <ul style="list-style-type: none"> abu delnai išlenkiami taip, kad tarp jų atsirastų puodelio formos erdvė; apvaliai sulenkinti pirštai ir nykščiai remiasi vienas į kitą; plaštakos sudėtos taip, lyg vaikas ruoštųsi „dalinti žiedą“, tarp jų įdedami ir pabarškinami du maži kauliukai; vaiko delnai suglausti, tarp suglaustų delnų jų viduryje susidaro griovelis. 		
9.	Slenkamieji smiliaus ir nykščio judesiai. <ul style="list-style-type: none"> Vaikas „įveria“ siūlą į adatą: siūlą laikantys pirštai (smilius ir nykštys) – atpalaiduojami ir vėl suspaudžiami. 		
10.	Įmantrūs pirštų judesiai. <ul style="list-style-type: none"> Vaikas laiko tarp pirštų pieštuką ir suka jį aplink. Laiko už kraštų monetą ir suka ją ratu pagal laikrodžio rodyklę, lyg skaitytų užrašą ant jos kraštų. 		

Parengta pagal Maru Benboro

LAIKAS IŠSITIESTI

Taisyklinga laikysena nėra įgimta. Ji formuojasi vaikui augant ir vystantis. Nuo 6 iki 12 metų vaikų stuburui yra pats rizikingiausias laikas. Vaiko stuburas dar nesukaulėjęs, o vaiko nugarai krūvis didėja. Šiuo laikotarpiu reikia labai atidžiai stebėti vaiką.

Vaikas beveik atsigulęs ant stalo sėdi prie užduočių knygelės. Kamputyje sukniubęs dėlioja dėlionės. Prie kompiuterio sėdi pasisukęs šonu arba susikišęs kojas po savimi. Jis susisukęs, pakrypęs, panašus į bulvių maišiuką. Ir jei bandome pasodinti taisyklingai, zyžia, kad tiesiai sėdėti skauda nugarą.

Šie keli nesudėtingi pratimai vaiko nenuvargins, o sustiprins jo nugaros raumenis bei lavins gražią eisną, taisyklingą laikyseną.

„PILIES SARGYBINIS“ – per dieną vaikas turi 8-10 kartų pastovėti sargyboje. Paprašykite, kad vaikas atsistotų tiesiai ir prisiglaustų nugarą prie sienos. Kojos suglaustos, blauzdos, užpakaliukas, mentės ir pakaušis turi būti priglausti prie sienos, sėdynės raumenukai įtempti, pilvukas įtrauktas. Taip vaikas tegul pastovi pats skaičiuodamas iki 10 ar daugiau. „Sargyba“ baigta. Kitas „patikrinimas“ po valandos.

„FARAONO PASIVAIKŠČIOJIMAS“ – po savaitės kitos „sargybą“ sunkinkite. Tegu vaikas, „pilies sargybinio“ poza pastovėjęs pusę minutės, žengia dešimt žingsnių pirmyn. Uždėkite jam ant galvos knygą ar maišelį su sėklomis, kruopomis. Tai bus „faraono“ pasi-vaikščiojimas.

„TIRPSTANTIS SNIEGAS“ – kai vaikas sėdi prie stalo, retkarčiais paprašykite jo „sukiužti“. Galite paprašyti, kad pavaizduotų tirpstantį sniegą. Tegul vaikas atsipalaiduoja kaip „skudurėlis“ ir taip pabūna 1-2 minutes. Paskui vaikui bus lengviau sėdėti tiesiai.

„KATĖS RAŽYMASIS“ – paprašykite vaiko, kad jis iškeltų rankas virš galvos, sunertų pirštus ir pasitemptų, paskui rankas nuleistų ir atpalaiduodamas jas papurtytų. Vaikas gali ražytis vaidindamas katę – atsiklaupęs ant keturių tegul išriečia ir atpalaiduoja nugarą.

„GARVEŽYS“ – lai vaikas giliai įkvepia pro nosį ir kiek sulaiko kvapą. Paskui per kelis kartus pro burną garsiai iškvepia. Gali švilpti, pūškuoti ir tūtuoti. Giliai įkvepiant išsitempia nugaros raumenys.

„DVIRATIS“ – mėgstamiausias vaikų žaidimas. Tegul gulėdamas ant nugaros ne tik „važiuoja“ dviratuku, bet ir „parašo“ kojomis ore savo vardą, nupiešia nulį, „pakarpo“ orą „žirklemis“.

Niekas taip vaikų neįkvepia, kaip suaugusiųjų pavyzdys. Pasportuokite kartu su vaikais. Tegul vaikai jums pasako, kai pastebės jus vaikstant ar sėdint susikūprinus.

BAIGIAMIEJI KOMENTARAI

Skyriuje aprašyti inovatyvūs vaikų ugdymo(si) metodai bei atskiri būdai, šio laikmečio dilemos bei jų sprendimas rodo pedagogui į vaiką orientuoto ugdymo paradigmos praktinio realizavimo kelius. Perpratęs šiuolaikinio vaikų ugdymo(si) krypties pagrindus, pedagogas gali prasmingai ieškoti jo vaikams tinkamų ugdymo(si) būdų.

Kita vertus, sėkmingam vaiko kompetencijų ugdymuisi būtina jo veiklą skatinanti aplinka. Požiūris į jos kūrimą bei geros, vaikui pritaikytos aplinkos pavyzdžiai pateikiami kitame skyriuje.

4 SKYRIUS

Kokia aplinka kviečia vaiką kūrybiškai ugdytis

Parengė Sigita Montvilaitė, Vitolda Sofija Glebuviene, Ieva Kerulienė, Vijolė Mauragienė

Šiame skyriuje rasite:

- vaikų ugdymo įstaigų išorinės ir vidinės aplinkos užsienyje apžvalgą;
- idėjų priešmokyklinės grupės erdvių ir aplinkos kūrimui;
- patarimus, kaip pritaikyti kūno kultūros salės aplinką vaikų judėjimui;
- ugdymo įstaigų lauko aplinkos pritaikymo ugdymui ypatumus;
- priešmokyklinės grupės lauko aplinkos įsivertinimo metodiką.

VAIKŲ UGDYMO ĮSTAIGŲ IŠORINĖ IR VIDINĖ APLINKA UŽSIENYJE

Užsienio šalių architektai, projektuodami ikimokyklinio ugdymo įstaigas, stengiasi kurti tokią aplinką, kuri kuo labiau atliėtų vaikų poreikius. Su vaikyste dažnai siejami patys fantastiškiausi projektai. Ikimokyklinių įstaigų išorės, deja, negalime pakeisti, tačiau idėjų vidaus erdvių pertvarkai galime rasti. Gal kai kurios jų gali būti realizuotos?

Vaikų darželio Vokietijoje esminis ypatumas – susisiejančios vidinės erdvės ir pagal Astrid Lindgren istorijas sukurtas daugiafunkcinis fasadas. Architektų nuomone, pastatas turi pats „pasakoti“ ir skatinti vaikus kurti istorijas. Prieš įstaigos renovaciją buvo kalbama su darželio darbuotojais, išklaustytos vaikų nuomonės. Įdomu tai, jog vaikų darbai eksponuojami apšviestose, koridorių sienose įrengtose nišose, tokiu būdu eksponatai įgyja kitą vertę. Didelėje darželio fojė sukonstruotomis laipynėmis, skirtingų aukščių paviršiais vaikai gali laiptuoti, karstyti, šokinėti, kyboti ir pan.

Vaikų darželio Norvegijoje erdvės atskirtos pertvaromis, kurios gali būti perstumdomos, naujai modeliuojamos. Įvairių plastiškų formų angos pertvarose atlieka praejimo arba sėdėjimo vietos funkciją. Poilsio erdvę dengia minkštas paviršius, sienos dažytos atpalaiduojančia mėlva ir mėlyna spalvomis.

Labai svarbus įstaigos projektuotojams estetiškas aspektas, kviečiantis grožėtis spalva, forma, šviesa, sklindančia pro įvairaus dydžio angas.

Vaikų dienos centro Danijoje esminis ypatumas – lauko žaidimų aikštelė įrengta ant pastato stogo, ant kurio vaikai gali lengvai ir saugiai užlipti nuožulniu paviršiumi. Vidaus ir išorės erdves skiria stiklinės pertvaros, kurios neriboja matomumo, įstaigoje vykstantį gyvenimą gali stebėti praeiviai bei lankytojai.

Apšvietimo, dienos šviesos klausimas gali būti sprendžiamas originaliai projektuojant įvairaus dydžio langus. Tamsiu paros laiku apšviečiant pastato stogą, kuriama jauki, šilta išorės aplinka.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigomis siekiama „pralinksinti“ vietos aplinką, nudažant pastatus ryškiomis spalvomis. Kiekviena pastato struktūrinių dalių paprastai turi atskirą kiemelį ir tiesioginį įėjimą į jį.

Pastatas turi skatinti pagarbą aplinkai, demonstruoti efektyvumą, naudojant vietines medžiagas, atsinaujinančius energijos šaltinius, racionalų jų vartojimą. Vaikų darželis Italijoje suprojektuotas taip, kad saulės baterijomis gaminama energija visą dieną aprūpintų patalpas šiluma ir šviesa. Lietaus vanduo surenkamas į specialų rezervuarą ir naudojamas sanitariniuose mazguose ir teritorijos laistymui.

Jaukumo ugdymo įstaigos aplinkai suteikia natūralaus medžio apdaila, natūralus arba subtiliai parinktas dirbtinis apšvietimas, poilsio vieta su baldakimu.

Montessori mokyklos-vaikų darželio Japonijoje lauko žaidimų akštelė įrengta ant stogo. Projekto autorių nuomone, šiandieninio darželio aplinka turi būti kitokia, netikėta, skatinti vaikų kūrybiškumą, vaizduotę. Kitas dėmesio vertas interjero dizaino ypatumas – „kiaurai per pastatą augantys“ medžiai.

Idėjos priešmokyklinės grupės aplinkos kūrimui

- Prasidėjus mokslo metams su vaikais sukurti grupės pavadinimą, pvz: išminčių miestas, žiniukų žemė. Grupės erdves galima pavadinti gatvėmis, menėmis, kelio į mokyklą salomis, žinių šalimis ir kt. Pvz., sporto gatvėje (įrengtoje prausykloje) galėtų būti čiužinys, bokso kriaušė, lankas ir kita įranga.
- Rugsėjo mėnesį koridoriuje pakabinti žemėlapi, vaizduojantį grupėje ir miegamajame esančias erdves, „gatves“ ar „salas“, centrus.
- Prie baldų, daiktų prikabinti užrašus: durys, langas, lentyna ir kt.
- Būtina „vaidinimų skrynia“, kurioje sudėti įvairūs drabužiai ir dar visokių daiktų vaidybai bei siužetų kūrimui.
- Ant sienų turėtų būti „raidžių namelis“, „skaičių šaka“, „nuotaikų traukinukas“, „gerų darbų maišelis“ (čia vaikai įmestų akmenėlių su savo parašytu vardu atlikę gerą darbą), „gimtadienių malūnas“ ir kt.
- Edukaciniu požiūriu reikšmingas įvairiai veiklai kūrybiškai išnaudojamas grindų plotas. Grindų paviršius apibūdinamas kaip palankesnė erdvė vaikų veikloms, nei veiklą ribojantis stalo paviršius.

Siūlytinios erdvės priešmokyklinio ugdymo grupėms

Ramybės sala. Siekiant padėti vaikams atsikratyti nuovargio, siūloma grupėje auginti paukščius, akvariume laikyti žuvytes. Atokvėpio erdvė arba ramybės sala galėtų būti įrengta miegamajame, rūbinėje. Tai rami vieta, kur vaikai gali vartyti knygas, pasižiūrėti filmų, klausytis muzikos įrašų, rašyti savo pačių istorijas, su draugais pasidalinti pasakojimais. Šioje erdvėje turėtų būti patiestas minkštas paklotas, kilimas arba didesnės pagalvės vaikams prisėsti ar prigulti, atsipalaiduoti. Pedagogai galėtų vaiką pamokyti pavargus ramiai atsigulti, pakvėpuoti, pagalvoti apie ką nors malonaus. Pavyzdžiui, ypač maloniai veikia vyšnių kauliukų pripildyta šildyklė-žaisliukas Briedis. Šildyklę galima pašildyti, o nepašildytą naudoti tiesiog kaip labai mielą minkštą žaislą

Ekolaboratorija. Tai kūrybos iš panaudotų medžiagų, antrinių žaliavų erdvė, padedanti vaikams suvokti žemės resursų saugojimo prasmę. Šis centras galėtų būti nuolatinis arba gali būti sukurtas grupės projektui vykdyti. Žiūrint į tuos pačius daiktus ar medžiagas, vieniems vaikams gali kilti vienokių asociacijų, kitiems – kitokių. Vaikai ekolaboratorijoje tampa burtinini-

kais, prikeliančiais medžiagas ir daiktus naujam gyvenimui. Priešmokyklinukai, aiškindamiesi probleminius gamtosauginius klausimus, kurdami naujus produktus iš antrinių žaliavų, ugdomi išpročius, kad vėliau jų veikla nebūtų žalinga aplinkai.

Dėlionių parkas. Dėlionėms, konstrukciniams žaidimams ir kt. reikia tam tikros erdvės, kuri būtų ramioje teritorijoje. Čia turėtų būti vaikams pasiekiamos lentynos su išdėliotais įvairiais žaidimais. Taip pat turėtų būti nedideli stalai, suolai ar ant grindų patiesti kilimėliai, ant kurių vaikai gali žaisti individualiai arba mažose grupėse. Priemonės gali būti ir rankų darbo, tačiau jos turi atitikti higienos reikalavimus. Rekomenduotinos pakabinamos priemonės, leidžiančios demonstruoti paveikslėlius, įvairius ženklus, raides, skaičius, veiksmus su jais, pavyzdžiui, spalvingas obuolio, namo formos kilimėlis su permatomomis kišenėmis kortelėms sudėti. Lengvo medžio pagaliukų dėlionė puikiai stimuliuoja koordinaciją ir mąstymą, padeda praktiškai suvokti traukos dėsnius, tokius žaislus rekomenduoja logopedai. Lietuviška lavinamoji 7 pagrindinių spalvų dėlionė „Spalvos“ visapusiškai plečia vaiko vaizduotę ir akiratį, supažindina su supančiu pasauliu bei moko daiktą susieti su tam tikra spalva, pvz., rugių laukas yra geltonas. Pasaulio žemėlapis-dėlionė skatina geografijos ir istorijos mokytis netradiciniais būdais. Kelis kartus sudėliojęs dėlionę vaikas ima vartoti daugybę naujų pavadinimų (kurgi pamečiau tą „Latviją“?). Sukurti dėlionę vaikai gali ir patys.

Mainų stalas. Mainų stalas ir ekranas turi būti toje vietoje, kad pedagogo ir vaikų atsinešti daiktai ar video įrašai būtų pastebimi ir kuo efektyviau panaudoti ugdymo uždavinių įgyvendinimui. Pedagogas turėtų inicijuoti mainų stalo turinio kaitą bei atsižvelgti į vaikų interesus ir patirtį.

Medžio darbų centras. Medienos apdirbimo erdvė skirta vaikams, kad jie galėtų saugiai išbandyti darbą su medžiu – kalimą, pjovimą, klijavimą, grėžimą. Veiklos erdvė turėtų būti tiksliai apibrėžta, parengtos dvi-trys darbo vietos. Erdvė turėtų būti gerai matoma iš visų kambario dalių taip, kad vaikai galėtų dirbti nuolat prižiūrimi pedagogo. Lentynose reikalingos paženklintos talpyklos vinims, varžtams ir kitoms priemonėms. Įrankiai turėtų būti realūs, tačiau mažesnio dydžio. Vaikai jais naudojami pakankamai sėkmingai.

Vandens-birių medžiagų eksperimentų erdvė. Tūrio, svorio ir kitiems matavimams labai tinkama vandens-birių medžiagų-smėlio erdvė. Naudodami tris pagrindines spalvas (raudoną, mėlyną, geltoną), ir maišant jomis nudažytą vandenį, vaikai perpranta spalvų susidarymo principus. Pabandykite į menzūrėles įpilti skirtingų skysčių – pvz., įvairių sulčių, kefyro, sultinio, padažo – ar vaikas galės atpažinti vien uosdamas, kas tai. Vyresniam galite įpilti ir nevalgomų dalykų, tik perspėkite, kad neragautų. Maišykite skirtingas medžiagas – skirtingų spalvų ir svorių, pavyzdžiui, kas bus, jei į vandenį įpilsime aliejaus? Šioje erdvėje turėtų būti pakabintos taisyklės su simboliniu ženkliuku – „Nepamirškime nusiplauti rankas“.

UGDANČIOJI APLINKA SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ TURINTIEMS VAIKAMS

Ugdant specialiųjų poreikių turinčius vaikus kartu su sveikaisiais svarbiausia pasirūpinti palankiu emociniu klimatu grupėje. Svarbu pasiekti, kad kiti vaikai palankiai priimtų vaiką su negalia, kviestų kartu žaisti, ką nors veikti. Būtina, kad sveikieji žinotų, ką specialiųjų poreikių vaikas geba, ir kada bei kaip galima jam padėti. Pedagogai savo ruožtu turi garantuoti sveikų vaikų saugumą. Pasitaiko, kad intelekto sutrikimų turintis ar agresyvus vaikas skriaudžia kitus. Šiuo atveju reikėtų kreiptis į steigėją dėl mokytojo padėjėjo etato. Šis etatas steigiamas, kai grupėje yra ribotų galimy-

bių savarankiškai dalyvauti ugdyme vaikų arba vaikų, turinčių didelių ir labai didelių specialiųjų poreikių (žymų ir labai žymų protinį atsilikimą, judesio ir padėties sutrikimų).

Svarbu ir pozityvus grupės vaikų tėvų požiūris į specialiųjų poreikių vaikus. Vis dar pasitaiko atvejų, kai grupės tėvai susivienija ir siekia, kad specialiųjų poreikių vaikas būtų iškeltas iš grupės. Tėvai tai daro tuomet, kai jiems atrodo, kad specialiųjų poreikių vaikas skriaudžia sveikuosius arba trukdo jų ugdymuisi. Tik laiduodami geros kokybės ugdymo procesą ir bendraudami su tėvais pedagogai gali pasiekti jų pozityvaus požiūrio į specialiųjų poreikių vaikus.

Kita vertus, grupės aplinka turi būti pritaikyta ne tik sveikiesiems, bet ir specialiųjų poreikių vaikams. Kartais būtina įrengti specialias erdves šiems vaikams, pvz., vaikui su žymia protine negale reikia žaislų, su kuriais paprastai jau nežaidžia jo grupės draugai. Kartais reikia papildomos įrangos vaiko saugumui. Reikia specialiai vaikui adaptuotų ugdymo priemonių. Specialisto kabinetas turi būti įrengtas ne tik profesionaliai, bet ir jaukiai, kad vaikas jaustųsi atsidūręs įdomiame žaidimų kambaryje.

KŪNO KULTŪROS SALĖS APLINKOS PRITAIKYMAS VAIKŲ JUDĖJIMUI

Siekiant ugdymo kokybės, vaikams reikalinga turtinga, saugiomis, judėjimą skatinančiomis priemonėmis aprūpinta sporto salė. Aktyvus vaikų judėjimas, įdomi turtinga veikla didina jų pasitikėjimą savo jėgomis, mažina vaikų psichinį nuovargį, didina dėmesingumą, nuovokumą, kūrybingumą, atkaklumą, gerina vaiko fizinę sveikatą, lavina vaikų jutimus, judesius, pusiausvyrą

Šiuolaikiška kūno kultūros salės aplinka sukurama ne iš karto. Priemonės gali būti išgyjamos palaipsniui, tikslingai įvertinus, ko vaikams reikia. Sporto salės priemonės turi užtikrinti vaikų saugumą, jos turi būti lengvai valomos ir prižiūrimos, nedegios.

Keletas įdomesnių priemonių gali padėti atnaujinti kūno kultūros salės aplinką

Minkštos, įvairių formų priemonės.

Minkštos, įvairių formų priemonės, pavyzdžiui, čiužiniai, voleliai, žiedai, minkšta čiuożykla, geometrinės figūros, takeliai, taikiniai, bokso kriaušės gali būti naudojamos po vieną ir įvairiose kombinacijose. Turint keletą įvairių rūšių minkštų priemonių vaikams sukurama galimybė saugiai bėgioti, vartytis, pralįsti, šliaužioti, šokinėti, nešti, stumti, mesti, ridenti ir pan.

Kiekviena priemonė – tai nauja galimybė sugalvoti naujų žaidimų, judėjimo būdų, pramogų, natūraliai lavinančių vaiko kūną, atsisakant vaikams nepatrauklių pratimų.

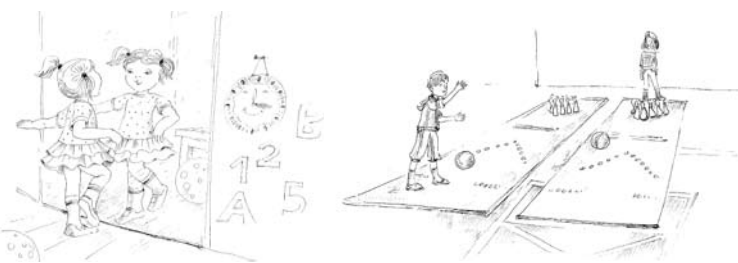

Veidrodis kūno kultūros salėje

Geriausia salėje įrengti veidrodžių sienelę, kurioje save galėtų matyti judantys vaikai. Jei tokios sienelės nėra, galima pastatyti paprastą veidrodį, kuriame save gali matyti bent vienas vaikas. Judėdamas prieš veidrodį ir stebėdamas save, vaikas mato savo kūno laikyseną ir pats gali ją koreguoti. Ypač tai svarbu vaikams, turintiems laikysenos sutrikimų.

Estafetėjų takelis kūno kultūros salėje ir aikštelėje

Estafetės – viena populiariausių ir prieinamiausių judriųjų žaidimų formų.

Priešmokyklinio amžiaus vaikai mėgsta varžytis, rungtyniauti. Jie džiūgauja laimėję, mokosi pralaimėti. Estafetėms labai tinkami mobilūs estafetėjų takeliai, naudojami tiek sporto salėje, tiek lauke.

UGDYMO ĮSTAIGŲ LAUKO APLINKA

Ugdymo įstaiga turėtų nuolat tobulinti lauko aplinką. Pokyčiai turėtų būti ne suaugusiojo akies džiuginimui, bet skirti vaikui, jo kasdieninio gyvenimo kokybei gerinti. Tai, ką lauko aplinkoje keičiame, turi būti orientuota:

- į pačių įvairiausių vaiko žaidimų aktyvinimą;
- į pažinimo, tyrinėjimo situacijų kilimą;
- į malonių išgyvenimų dėl įgytos naujos patirties radimąsi;
- į kūrybos džiaugsmo išgyvenimą;
- į pasitikėjimo savimi didėjimą;

Aplinką laikome vienu svarbiausių vaiko ugdymosi veiksnių, nes ugdymas turi vykti vaikui sąveikaujant su aplinka. Vaikas, anot šiuolaikinių ugdymo teorijų, kurios remiasi Ž. Ruso idėjomis, turi būti darnoje su gamtine bei socialine aplinka, su savimi, su kitais jį supančiais žmonėmis. Jis turi jausti saugumą, būti apsaugotas nuo triukšmo ir taršos. Aplinka turi būti jauki ir graži – kaip gyvybės terpė, susidedanti iš gamtos (natūros) ir žmogaus (kultūros) tvarinių (Bučas J., 2001). Ji turi būti skirta vaiko kūrybai, tyrinėjimams, mokymuisi.

Kokia daugumos dabartinių Lietuvos ikimokyklinių ugdymo įstaigų lauko aplinka? Tyrimai rodo (Jatužytė M., 2010), kad daugumos įstaigų lauko aplinką sudaro įrėminti, judriems žaidimams su neaukštos žolės monokultūra sukurti ploteliai, negarantuojantys vaiko visaverčio socialinio, emocinio, pažinimo, estetinio ugdymosi.

Ko reikia vaikui?

R. Hurt (1982) tyrimų duomenimis, labiausiai vaikų mėgstamos veiklos ir žaidimų erdvės – tai natūralios, architektų ar suaugusiųjų pamirštos, nepalietos erdvės, medžiai, krūmai ir aukšta žolė, įvairūs reljefas, gyviai natūraliose erdvėse, purvas, natūralaus smėlio klodas, vanduo, vietos, kur gali netikėtai rasti valgomų uogų, vaisių. Tai vietos, kurias vaikai gali rasti ir susikurti patys. Tik sąveikaudami su jį supančia aplinka natūraliose erdvėse, vaikai mokosi suprasti sudėtingą, tarpusavyje susijusį gamtos pasaulį. Nei knygos, nei filmai, nei muziejai, nei zoologijos sodai ar parkai negali vaikui duoti tiek patirties, kiek jis gali gauti tyrinėdamas aplinką. Ten, kur norisi, tada, kada norisi, ir taip, kaip jam norisi (Hurt R., 1982).

Siekiant efektyvesnės vaiko ir aplinkos sąveikos, aikštelėse tikslinga kurti įvairių reljefą: dirbtines kalvas, griovius. Tai įvairina žaidimo aplinką, po lietaus prisipildę reljefo nelygumai leidžia vaikams pasitaškyti, užšalus – virsta čiuożyklėlėmis. Tokios aplinkos labai populiaros Švedijos, Norvegijos, Danijos, Suomijos vaikų ugdymo įstaigose. Kai kuriuose Lietuvos darželiuose taip pat kuriamas įvairesnis aplinkos reljefas supilant dirbtines kalveles, įkomponuojant į aikšteles kelmus, rąstus, šakas, akmenis, aptveriant plotelius daržovių auginimui. Pavyzdžiui, vieno Biržų vaikų darželio aikštelėje dirbtinai supilta kalva, aptvertas daržo plotelis, kuriuos matome nuotraukose.

Lauko aikštelių poveikis vaikui plačiai tyrinėjamas. Vienas tokių – Amerikos tyrimas

„Kraštovaizdžio intervencija: naujos kryptys vaikų lauko žaidimo aplinkai kurti“ rėmėsi prielaidomis, kad fizinė aplinka unikaliai veikia vaikų vystymąsi, kad fizinės aplinkos pakeitimas gali pakeisti vaiko elgesį ir net jo vystymąsi ateityje. Šiuolaikinės žaidimų aikštelės skatina tik fizinių vaiko galių tobulėjimą, o ne kitų raidos sričių (socialinės, pažinimo, meninės ir kt.) plėtotę. Tyrimu nustatyta, kad tokių kraštovaizdžio elementų, kaip augalų, žemės reljefo, akmenų, pievelių, kamerinių augalinių plotelių įterpimas į jau egzistuojančią aikštelių aplinką leidžia vaikui praplėsti asmeninę erdvę, lemia naudingus pokyčius jo visapusiškame vystymesi.

Norvegų I. Fjurtoft ir J. Saglie tyrimas (2000) rėmėsi prielaidomis, kad aikštelės kraštovaizdis – su įvairiu reljefu, skirtingais gyvosios ir negyvosios gamtos elementais, lemia vaiko žaidimų lauke įvairovę, motorikos vystymąsi. Prielaidos pasitvirtino. Žaidimų turinį, siužetą turtino ir keitė, pusiausvyrą ir koordinaciją gerino medžių ir krūmų išvaizda, augalijos tipas.

Įrengiant vaikų darželio aikštelę Lenkijos dizaineriai pataria atkreipti dėmesį į tokias aikštelių funkcijas:

- žaidimo aikštelė turi kvėpėti įvairiais kvapais (aromaterapija);
- žaidimo aikštelės spalvos turi būti malonios vaiko akiai (spalvoterapija);
- įėjimas į aikštelę turi būti kaip perėjimas per veidrodį pasakoje „Alisa stebuklų šalyje“ (vaizduotės lavinimas);
- 10 procentų aikštelės teritorijos turi likti laukinė;
- žaidimo aikštelė turi būti saugi ir higieniška.

Kad darželio aikštelė atitiktų visas ugdomasias funkcijas, joje būtini kai kurie elementai. Įvairiose žaidimo aikštelės vietose galima padaryti kompozicijas iš akmenukų, šakelių ir kelmų arba išdėstyti juos atskirai. Šios kompozicijos suteiks aikštelei natūralų charakterį. Galima aikštelės dalį paversti sodu, kuriame augtų obelės, vyšnia, serbentų krūmas. Ant medžių, augančių vaikų aikštelėje, patartina pakabinti lenteles, kuriose bus surašyta visa kiekvieno medžio istorija, arba padaryti knygą, kur bus surašomi visi įvykiai, susiję su šiuo medžiu.

Atsižvelgiant į aikštelių išplanavimą, nuolatinius įrenginius, įėjimą į patalpas pedagogams gali tekti kai kurias priemones kasdien išnešinėti į lauką. Todėl idealu būtų pasistatyti sandėliuką. Sandėliuko statyba – smagi, daug džiaugsmo vaikams teikianti veikla. Sandėliuką galėtų statyti savanoriai padėjėjai, tėvai, miestelio pensininkai ar kaimynystėje esančios meno mokyklos mokiniai. Sandėliuke galima laikyti pagrindinius lauko žaislus. Be to, jei sandėliukas medinis – jis tampa puikiu „molbertu“, kurį vaikai gali ištaipyti dideliais teptukais. Pageidautina, kad vasarą aikštelėse vaikams būtų vandens baseinai. Pakanka nedidelių, nebūtinai stacionarių baseinelių. Be to, aikštelė neįsivaizduojama be smėlio ir įvairaus dydžio bei formų akmenėlių.

„DRUGELIŲ SODAS“ – NAUJA IDĖJA AIKŠTELĖS APLINKAI PRATURTINTI

Viena iš įdomių vaikui detalių aikštelėje galėtų būti „Drugelių sodas“. Drugeliai – maži, švelnūs, įvairiaspalviai padarai. Drugeliai – lyg skraidančios gėlės. Jais smagu grožėtis, jie suteikia atradimo džiaugsmą. Kai kuriose šalyse pastaruoju metu išpopuliarėjo drugelių sodai. Toks sodas darželio vaikams duotų kūrybinių impulsų dienos veiklai, praplėstų jų pažinimo erdves, skatintų meninę ir kalbinę jų raišką. „Drugelių sodo“ įrengimas atlieptų šiuolaikinius reikalavimus darželio lauko aplinkai – joje turi būti natūralių kraštovaizdžio elementų.

Kaip įrengti drugelių sodą darželio grupės aikštelėje? Drugelių sodui būtina

- saulėta, nevėjuota, nešienaujama aikštelės vieta, prisodinta vietinių, daug nektaro turinčių augalų ir gėlių: rūgštynių, miglinių (varpinių) augalų, katilėlių, našlaičių, ramunių, melsvių, raktažolių, pelėžirnių, neužmirštuolių, levandų, mėtų ir pan.;

- keli didesni, tarp augalų ir gėlių įkomponuoti akmenys, ant kurių drugeliai galėtų pasišildyti;
- balutė ar šlapio smėlio kibiras, kad drugeliai galėtų atsigerti.

Kokių ugdomųjų uždavinių galima būtų siekti? Drugelių stebėjimas padėtų vaikui pamatyti drugelių gyvenime egzistuojančius priežastinius ryšius, egzistencines sąlygas – vanduo, saulė, augalai. Klausinėdamas, samprotaudamas ir tyrinėdamas jis įgautų žinių apie tų vasaros svečių požymius, žodžiais (trumpais eilėraštukais ar pasakojimais), judesiu (drugelių šokių imitacija), vaizdu (tapyba, lipdyba, aplikavimu, štapavimu), praktine veikla (sausainių drugelių formos kepimas ir puošimas) įtvirtintų ir praturtintų gautą informaciją.

KITOS VEIKLOS AIKŠTELĖJE SU NATŪRALIOMIS MEDŽIAGOMIS

- Aikštelės žemėlapių sudėliojimas iš šakelių, sėklų, akmenukų. Vertinama, ar vaikas žemėlapyje adekvačiai pažymi realius aikštelės objektus.
- Aikštelės papuošimas įvairiais ornamentais, sudėliotais iš lapelių, uogų, žiedelių ir kt.
- Aikštelės pavertimas stebuklinga pieva: girliandos, užrašai iš sėklų, akmenukų, paveikslai iš daržovių ir pan.
- Savo vardo užrašymas ant akmenėlių, jais pažymėjus savo individualią žaidimų erdvę.

Šiuolaikiniai aikštelių įrenginiai turėtų derėti su natūralia gamtine aikštelės aplinka.

ĮVERTINKITE SAVO GRUPĖS ŽAIDIMŲ AIKŠTELĘ

Išeikite į lauką, nueikite iki savo grupės lauko aikštelės. Apšildykitės, apžiūrėkite visą plotą, žaidimo įrenginius, jų būklę, žaislų saugojimo vietą. Pastebėkite, kaip vaikai žaidžia:

Ar pakankamai yra erdvių vaikams žaisti vienam, keliese, grupelėmis?

Ar yra kur pasislėpti nuo saulės, lietaus?

Ar yra vieta važinėjimui su dviratukais?

Ar yra kur bėgioti, karstyti, laiptuoti, šokinėti, suptis?

Ar žaidimo įranga atitinka vaikų amžių?

I skyrius. Kas turėtų būti vaikų žaidimų aikštelėje?

Kiekvieną punktą pagal jo buvimą ir funkcionavimą įvertinkite balais nuo 0-5 (0 – nėra; 1 – kai kurie elementai yra, tačiau jie nefunkcionuoja; 2 – prastai, 3 – vidutiniškai, 4 – gerai, 5 – visi elementai yra ir puikiai veikia). Aukščiausias galimas rezultatas – 90 balų

1. Kieto paviršiaus plotas su atskira erdve žaidimams ir takelių tinklas skirtas žaislams su ratais.
2. Smėlis ir smėlio žaidimų įranga.
3. Statinys vaidmeniniams žaidimams (žaidimų namelis, sena mašina ar laivas su papildoma įranga, smėlio ir vandens bei namų ruošos įranga).
4. Statinys su kambariu, kuriame vienu metu telpa daug vaikų, su keliais įėjimais, išėjimais ir lygiais).
5. Žemės pylimai laipiojimams ir kasinėjimams.
6. Medžiai ir medžių paunksnė gamtos tyrinėjimams ir žaidimams.
7. Žaidimų su vandeniu zonos su fontanėliais, baseinai, purkštuvais.
8. Konstravimo zona, pilna įvairiausių nereikalingų daiktų, tokių kaip padangos, dėžės, lentos, plytos, vinys: juos galima ne tik konstruoti, bet ir ardyti.
9. Saugiai įrengti ir pritaikyti žaidimams – senas vežimas, lėktuvas, valtys, automobilis (po tam tikro laiko jie turi būti keičiami ar perkeltami į kitą vietą, siekiant skatinti susidomėjimą jais).

- 10. Įranga aktyviam žaidimui: čiuożykla su plačia aikštelė (pakyla) jos viršuje, sūpynės, kurios gali būti saugiai naudojamos įvairiais būdais (sėdynės iš minkštos medžiagos), paguldyti seni, nupjauti medžiai, skirti laiptoti, laipiojimo tinklas.
- 11. Didelė minkšta veja organizuotiems žaidimams.
- 12. Mažos pusiau uždaros (atskiros) erdvės: tuneliai, nišos, žaidimų nameliai, slėpynių vietos.
- 13. Tvoros, vartai, sienos ir langai, užtikrinantys saugumą vaikams bei pritaikyti jų žaidimams.
- 14. Sodas ir daržas, įkurtas apsaugotoje nuo žaidimų vietoje, tačiau vaikai kada nori gali ateiti ir dirbti jame naudodami sodo įrankius.
- 15. Naminiai gyvūnėliai ir galimybė juos prižiūrėti.
- 16. Pereinamoji erdvė tarp lauko ir vidaus. Tai turėtų būti dengta vieta, kuri ribotųsi su žaidimų kambariu, kuriame vaikai būtų apsaugoti nuo saulės ir lietaus.
- 17. Tinkamai įrengti lauko žaidimų įrangos sandėliukai. Sandėliukai turi būti atskiri: žaislai su ratais turi būti laikomi prie važinėjimo tako, smėlio įranga šalia smėlio dėžių, įvairūs instrumentai prie konstravimo zonos. Sandėliukais gali būti atskiri statiniai šalia pastato arba tvoros.
- 18. Patogu prieiti iš lauko iki rūbinėlės, tualetų, virtuvėlės. Pavėsio zonos ir suoliukai vaikams bei suaugusiesiems.
- **Iš viso surinkta balų.**

Suskaičiuokite balus.

Nuo 60 iki 90 balų – jūsų vaikų žaidimo aikštelė – *aukščiausio lygio*. Žaidimų aikštelė įrengta puikiai, apgalvotai ir įvairiapusiskai, visi jos elementai gerai veikia ir dera tarpusavyje. Aplinka pritaikyta vaikų amžiui, daug skirtingų ir įdomių žaidimų zonų (smėlio, vandens, laipiojimo, važinėjimosi, konstravimo, natūralios gamtos, gyvūnų priežiūros ir t.t.) kurios visiškai patenkina visus vaikų poreikius.

Nuo 30-59 balų – jūsų vaikų žaidimo aikštelė – *vidutinio lygio*. Žaidimų aikštelė įrengta vidutiniškai. Joje įrengtos pagrindinės žaidimo zonos, tačiau jos galėtų būti įvairesnės bei labiau patrauklesnės vaikams. Žaidimų įrengimai funkcionuoja normaliai, tačiau reikėtų didesnio suderinamumo tarp jų.

Nuo 0-29 balų – jūsų vaikų žaidimo aikštelė – *žemiausio lygio*. Žaidimų aikštelė įrengta prastai. Mažas žaidimų zonų pasirinkimas, žaidimų įranga skurdi (kai kurie elementai yra, bet jie nefunkcionuoja) ir reikalaujanti atnaujinimo.

II skyrius. Ar vaikų žaidimų aikštelė pakankamai saugi ir geros būklės?

Įvertinkite balais nuo 0-5 esamas sąlygas ir saugumo būklę (0 – nėra; 1 – yra, bet labai pavojingos; 2 – prastos, 3 – neblogos, 4 – geros, 5 – puikios sąlygos ir pakankamas saugumas). Aukščiausias galimas rezultatas – 50 balų

- 1. Apsauginė tvora su rakinamais varteliais, apsauganti nuo pavojingų vietų (gatvės...).
- 2. 20-25 cm smėlio sluoksnis po laipiojimo ir judėjimo įranga pavojingose vietose.
- 3. Įrangos dydis atitinka vaikų amžių. Laipiojimo konstrukcijų aukštis iki 1,80-2,10 cm.
- 4. Plotas išvalytas nuo šiukšlių (stiklų, akmenų), elektrinių prietaisų.
- 5. Judančios dalys be defektų.
- 6. Įranga be aštrių kampų, išsikišusių dalių, sulūžusių detalių, nuodingų medžiagų.
- 7. Sūpynių sėdynės padarytos iš minkštos, lengvasvorės medžiagos (guma, kaučiukas, drobė).
- 8. Visa saugi įranga geros būklės (apsaugoti turėklai, skersiniai, minkšti plotai, apsauginės dangos).
- 9. Nėra angų, kuriose įstrigtų vaiko galva. Pakankami tarpai tarp įrenginių.
- 10. Sunkieji, laipiojimo įrenginiai saugiai įtvirtinti žemėje.
- **Iš viso surinkta balų.**

Suskaičiuokite balus.

Nuo 34 iki 50 balų – jūsų vaikų žaidimo aikštelė – *aukščiausio lygio*. Žaidimo aikštelė visiškai apsaugota nuo pavojingų vietų, švari ir tvarkinga, visi įrenginiai be defektų, saugūs, pagaminti iš tinkamų vaikams medžiagų bei atitinkantys vaikų amžių.

Nuo 1-33 balų – jūsų vaikų žaidimo aikštelė – *vidutinio lygio*. Žaidimo aikštelė iš dalies apsaugo nuo pavojingų vietų, yra pakankamai tvarkinga, tačiau ne visa žaidimo įranga yra geros būklės ir saugiai įrengta.

Nuo 0-16 balų – jūsų vaikų žaidimo aikštelė – *žemiausio lygio*. Žaidimo aikštelė nesutvarkyta, įranga blogos būklės, nesaugi, žaidimo įrenginiai neatitinka vaikų amžiaus, aikštelė neapsaugo nuo išėjimo į pavojingas vietas.

III skyrius. Koks žaidimų aikštelės poveikis vaikams?

Kiekvieną punktą pagal jo buvimo laipsnį ir kokybę įvertinkite balais nuo 0-5 (0 – nėra; 1 – beveik nėra; 2 – prasta, 3 – nebloga, 4 – gera, 5 – puiki). Aukščiausias galimas rezultatas – 50 balų

- 1. Skatina žaidimą:
 - Patrauklus, lengvas priėjimas
 - Atvira, atpalaiduojanti erdvė
 - Geras išėjimas iš vidaus į lauką
 - Atitinkanti vaikų amžių įranga
- 2. Skatina vaiko pojūčius:
 - Pakeitimai ir kontrastai šviesos, faktūrų, spalvų skalėje
 - Lankstūs įrengimai
 - Skirtingi potyriai
- 3. Skatina vaiko smalsumą:
 - Įranga, kurią vaikas gali keisti
 - Medžiagos eksperimentams ir konstravimui
 - Augalai ir gyvūnai
- 4. Palaiko vaiko pagrindinius socialinius ir fizinius poreikius:
 - Patogi vaikui
 - Tinkama vaikui
 - Fiziškai stimuliuojanti
- 5. Vyksta sąveika tarp vaiko ir aplinkos šaltinių:
 - Sisteminis žaislų, daiktų tvarkymas
 - Pusiau uždaros erdvės skaitymui, žaidimui su dėlionėmis, ar tiesiog pabuvimui vienam
- 6. Vyksta sąveika tarp vaiko ir kitų vaikų:
 - Erdvių įvairovė
 - Tinkamai sutvarkyta erdvė, kad būtų kuo mažiau konfliktų
 - Įranga skatinanti socializaciją
- 7. Vyksta sąveika tarp vaiko ir suaugusiųjų:
 - Pakantus palaikymas
 - Patogus erdvių išdėstymas, leidžiantis matyti visus vaikus
 - Poilsio erdvės vaikams ir suaugusiesiems
- 8. Įmanomos visos pažintinės žaidimo rūšys:
 - Konstravimo, statybinis, kūrybinis
 - Vaizduotės, vaidmeninis
 - Organizuoti žaidimai, žaidimai su taisyklėmis
- 9. Įmanomos visos patrauklios vaikui socialinės žaidimo rūšys:
 - Vienišas, nuošalus
 - Paralelinis, vienas šalia kito
 - Bendradarbiavimo
- 10. Skatina socialinį ir protinį vaiko vystymąsi:
 - Teikia iššūkius
 - Jungia vidaus ir lauko veiklas
 - Įtraukia suaugusiuosius į vaiko žaidimą
 - Suaugusieji planuoja kartu su vaikais
 - Žaidimų įranga dinamiška (nuolat keičiama)
- **Iš viso surinkta balų.**

Suskaičiuokite balus.

Nuo 34 iki 50 balų – jūsų vaikų žaidimo aikštelė – *aukščiausio lygio*. Žaidimų aikštelė užtikrina visapusišką vaiko ugdymą, skatina jo smalsumą (medžiagos eksperimentams, gyvūnai, augalai) lavina pojūčius. Joje galima žaisti įvairių rūšių žaidimus, žaisti vienam, keliese, visa grupė. Žaidimų aikštelė suteikia vaikams džiaugsmo, joje galima atsipalaiduoti ir mėgautis žaidimais.

Nuo 17-33 balų – jūsų vaikų žaidimo aikštelė – *vidutinio lygio*. Žaidimų aikštelė iš dalies užtikrina vaiko pažintinį, socialinį, fizinį vystymąsi. Jos įranga atitinka vaikų amžių. Joje galima žaisti įvairius žaidimus, tačiau trūksta tam tikros žaidimų įrangos, taip pat įvairesnių erdvių (zonų) žaidimams.

Nuo 0-16 balų – jūsų vaikų žaidimo aikštelė – *žemiausio lygio*. Žaidimų aikštelėje riboja vaikų elgesį, vaikai dažnai nuobodžiauja. Vaiko socialiniai, fiziniai ir pažintiniai poreikiai nėra užtikrinami. Erdvių įvairovės, žaidimo įrangos trūkumas skatina konfliktus.

Gairės pedagogo refleksijai:

Pabandykite kritiškai įvertinti gautus rezultatus.

- Ko trūksta jūsų grupės žaidimo aikštelei?
- Ką jūs norėtumėte pakeisti joje?
- Ką realiai būtų įmanoma pertvarkyti, sukurti, kad vaikams būtų įdomiau ir smagiau žaisti.

Nepamirškite, kad geriausia žaidimų aikštelė tokia, kuri niekada nebūna visiškai užbaigta.

BAIGIAMIEJI KOMENTARAI

Skyriuje pateiktos vaikų ugdymo įstaigos vidaus ir lauko aplinkos kūrimo idėjos leidžia pedagogui patikrinti požiūrį į aplinkos, skatinančios vaiką veikti, kūrimo aspektus. Perpratus vaiko gyvenimui ir ugdymui (si) skirtos aplinkos kūrimo nuostatas, pedagogas gebės pats ieškoti idėjų aplinkai atnaujinti.

Į vaiką orientuoto ugdymo paradigma grindžiamas įstaigos gyvenimas negali būti vertinamas standartizuotai, remiantis tik vaikų žinių ir mokėjimų tikrinimu. Vertinimas turi skatinti vaiko ugdymo giluminę kaitą, vis labiau atitinkančią į vaiką orientuoto ugdymo sampratą. Aktualiausi vertinimo klausimai aptariami kitame skyriuje.

5 SKYRIUS

Įsivertinimas ar vertinimas – kas svarbiau?

Parengė Ona Monkevičienė, Vitolda Sofija Glebuviene, Kristina Stankevičienė

Šiame skyriuje rasite:

- atskleidimą, kas svarbu pedagogui įsivertinant vaiko ugdymo(si) procesą;
- vaiko ugdymąsi skatinančio vertinimo sampratą;
- vaiko įsivertinimo priešmokyklinėje grupėje ypatumus;
- vaiko pasiekimų aprašo sampratą bei įrodymų apie vaiko ugdymąsi refleksijos pavyzdžius.

VAIKO UGDYMO(SI) PROCESO KOKYBĖ PEDAGOGO VERTINIMU

Pedagogui aktualu įsivertinti, ar jo organizuojamas vaikų ugdymo(si) procesas yra kokybiškas. Jam svarbu patikrinti, ar priešmokyklinėje grupėje išsikelti ugdymo tikslas ir uždaviniai garantuoja vaiko normalią fizinę, socialinę, emocinę, meninę ir pažinimo raidą, ar padeda siekti numatytų vaikų pasiekimų standartų.

Ugdymo proceso vertinimas pedagogui leidžia:

- identifikuoti vaikų poreikius;
 - įvertinti, kaip grupėje realizuotas ugdymo turinys atitinka programoje keliamus ugdymo uždavinius;
 - suplanuoti, atrinkti ugdymosi poveikius atskiriems vaikams, vaikų grupelėms ar visai grupei;
 - bendraujant su tėvais, su kitais įstaigų darbuotojais remtis realių ugdymo situacijų rezultatais.
- Ugdymo proceso vertinimas grupėje vyksta nuolat. Pedagogas galvoje turi kiekvienos dienos, savaitės, mėnesio vaikų ugdymo uždavinius. Nuolat, kasdien pedagogas vertina:
- ar buvo puoselėjamas, skatinamas ir palaikomas vaiko gebėjimas sąveikauti su aplinka, įgyjant vis naujų kompetencijų; kaip tai buvo daroma;
 - ar buvo puoselėjamas, stiprinamas ir palaikomas vaiko individualybės ir autonomiškumo jausmas (vaiko identiteto pojūtis, gebėjimas veikti savaip, gebėjimas rinktis veiklą, priemones, žaislus, draugus, aplinką, rizikuoti, kreiptis pagalbos); kaip tai buvo daroma;
 - ar buvo puoselėjami, skatinami ir palaikomi socialiniai vaiko ryšiai su grupės, įstaigos draugais, su jo bendruomene (ar vaikas buvo skatinamas galvoti apie kitą, atsižvelgti į kitą, padėti kitam, ar buvo puoselėjama jo, kaip grupės/įstaigos nario pajauta, ar buvo ugdomas jo gebėjimas draugauti, priimti kitų skirtybes ir kt.); kaip tai buvo daroma;
 - ar buvo puoselėjamas, skatinamas ir palaikomas vaiko kūrybiškumas (paties įvairiausio turinio ir formų kūrybiniai darbai: piešiniai, eilėraštkai, pasakojimai, dainelės, pagrojimai, pantomima, konstrukcijos ir pan.); kaip tai buvo daroma;
 - ar vaiko ugdymo procese buvo puoselėjama, skatinama ir palaikoma sąveika su tėvais bei kitomis įstaigomis; kaip tai buvo daroma.

Pedagogas nuolat turi pasitikrinti, ar ugdymo procesas garantuoja vaiko visapusišką sklaidą: ar gerėja vaiko savęs pažinimas, didėja ambicijos (galiu pats!), pozityvi drausmė, empatiškumas, ar plečiasi socialinio ir fizinio pasaulio, kuris supa vaiką, sąrangos supratimas.

Apie vaiko ugdymo(si) proceso kokybę pedagogui daugiausiai pasako vaiko stebėjimas. Kita vertus, pedagogai ne visada supranta vaiko stebėjimo reikšmę. Vertindami vaiko ugdymąsi jie remiasi ne stebėjimu, bet vaiko žinių tikrinimu testais, klausimynais, užduotimis.

Šiuolaikiniu požiūriu, vertinimas yra tęstinis procesas, apimantis nuolatinį vaiko stebėjimą, ugdymo(si) įrodymų užrašymą, kitaip sakant, vaiko veiklos – ką jis daro ir kaip jis tai daro – nuolatinį pedagoginį dokumentavimą. Pedagoginis dokumentavimas tai yra nematomo pedagoginio proceso vyksmo pavertimas matomu:

- užrašant vaiko samprotavimus, pasikalbėjimus su kitais vaikais, pokalbius su pedagogu;
- surenkant vaikų darbus (piešinius, aplikacijas, rašymo, skaičiavimo pavyzdžius) ar darbų nuotraukas;
- aprašant vaiko dalyvavimo individualioje veikloje, mažos grupelės veikloje, visos grupės veikloje ypatumus;
- aprašant vaiko elgesio įprastinės ir netikėtose situacijose, įprastoje ar pasikeitusioje aplinkoje ypatumus.

Tokia pedagoginio proceso vizualizacija leidžia pamatyti, kaip vaikas reaguoja į pedagoginius poveikius, sudaro galimybę pamatuoti keisti ugdymo uždavinius, turinį bei formas ir metodus. Vertinimas turi būti glaudžiai susijęs su programa. Vaiko ugdymo procesas, jo progresas yra vertinamas per programinių reikalavimų prizmę. Toks kasdieninis formuojamasis pedagoginio proceso vertinimas leidžia pedagogui kontroliuoti, tikslinti, keisti ugdymo procesą, leidžia pamatyti vaiko ugdymo(si) ypatumus, vaiko pasiekimus, pasiekimų atitikimą standartams. Jis leidžia pedagogui atlikti galutinį vaiko pasiekimų vertinimą, kuriuo mokykloje remsis mokytojai mokslo metų pradžioje.

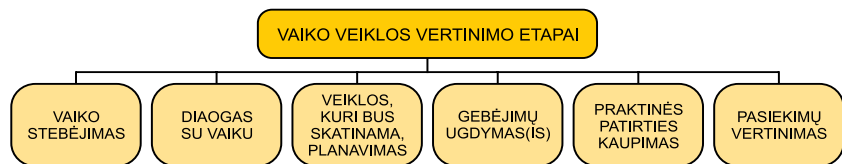
Formuojamasis vertinimas – tai vaikų ugdymo(si) ir pasiekimų vertinimas, kuriuo remiantis planuojamas tolesnis vaikų ugdymas(is).

Vaiko vertinimas neturi būti betikslis, t.y. vertinimas dėl vertinimo. Be to, jis neturi varginti vaiko, vaikas neturi jausti, jog yra stebimas, tikrinamas, kontroliuojamas. Vertinimas neturi atimti iš pedagogo vaiko ugdymui(si) skiriamą laiką.

Taigi priešmokyklinio ugdymo pedagogas prieš vertindamas vaiką sau galėtų kelti tokius klausimus:

- Kokius vaiko ugdymo(si) aspektus aš ketinu vertinti?
- Koks būtų geriausias įrodymų apie ugdymą(si) rinkimo kelias? Kada ir kaip galėčiau stebėti vaiką?
- Kokius išorinius vaiko ugdymo(si) požymius aš fiksuosiu?
- Ką jie pasakys man apie vaiką?
- Apie kokius pagalbos vaikui ugdantis aspektus aš turiu priimti sprendimus (būk lankstus, po dienos tu gali pamatyti visai kitus vaiko ugdymo(si) ypatumus, kurie gali pakeisti tavo planus)?
- Kiek laiko aš turiu skirti, kad vaikas išsiugdytų numatytus šios srities gebėjimus?

Taigi vertinimas nėra vienkartinis veiksmas. Jis yra nuolat besitęsiantis procesas, turintis savo etapus.

Kitas labai svarbus aspektas apmąstymui – *specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų pasiekimų vertinimas*. Bendros paskirties ugdymo įstaigose pedagogai paprastai turi skirtingo amžiaus vaikams pritaikytus pasiekimų aprašus. Jei specialiųjų poreikių vaiko gebėjimai nedaug skiriasi

nuo bendraamžių, tokie pasiekimų aprašai tinka ir jiems. Jei specialiųjų poreikių vaiko gebėjimai labai skiriasi nuo bendraamžių, tokie pasiekimų aprašai netinka, nes *negalime pamatyti vaiko pažangos*. Šiems vaikams reikėtų taikyti individualiai pritaikytus pažangos vertinimo rodiklius.

VAIKO UGDYMAŠI SKATINANTIS VERTINIMAS

Anglijos edukologai išskiria **vaiko ugdymąsi skatinantį vertinimą**. Tai viena iš formuojamojo vertinimo rūšių, orientuota į vaiko pasiekimų standartą.

Vaiko ugdymąsi skatinantis vertinimas – tai vertinimas, į kurį pilnai įsitraukia vaikas ir pedagogas, kartu priimdami sprendimus, kokioje ugdymosi pakopoje vaikas yra, kurlink jis turi judėti toliau ir kaip geriausia tai padaryti (Blandford S., Knowles C., 2009).

Kadangi priešmokyklinio amžiaus vaikai dar ne visuomet suvokia savo ugdymosi tikslus, ypač kai žaidžia ar veikia ką nors savo malonumui, vaiko ugdymąsi skatinantis vertinimas apima:

- vaiko stebėjimą ir kitus jo mokymosi įrodymus;
- diskusijas su vaikais apie jų mokymąsi visomis įmanomomis progomis ir vaikų pasiekimų įsivertinimą;
- vertinimą, skirtą numatyti tolesnio ugdymosi gaires;
- vaikų įtraukimą į jų tolesnio mokymosi žingsnelių planavimą.

Aktualu tai, kad šio vertinimo procesas integruojamas į kasdienį vaikų ugdymąsi.

Toliau pateikiami būdai, kurie padeda natūraliai rinkti įrodymus apie vaiko ugdymąsi.

Priešmokyklinę grupę rudenį pradėjusiam lankyti vaikui pedagogas pasiūlo veiklą, su kuria jis turi tvarkytis savarankiškai. Tai leidžia pedagogui pamatyti, kokius gebėjimus turi vaikas, ką jis supranta, koks jo charakteris, kokios galimybės ir kt. Pavyzdžiui, vaikui pasiūloma sukurti popierinį trimatį namelį (jam reikia kirpti, klijuoti, modeliuoti, dažyti ir kt., namelį padaryti iš karto ne visuomet pavyksta, reikia įveikti sunkumus ir kt.).

Pedagogas ką nors veikia kartu su vaiku stebėdamas, ką vaikas geba atlikti savarankiškai, kokie jo igūdžiai, ką atlieka pedagogo padedamas. Pavyzdžiui, pedagogas kartu su vaiku tvarko gėlių kampelį ir stebi vaiko gebėjimus.

Penkių minučių stabtelėjimas prie vaiko. Kai vaikas žaidžia ar veikia tai, ką pats sumanė, pedagogas stabteli prie jo ir stebi, ką ir kaip šis daro. Tai padeda numatyti ir į planus įtraukti vaiko interesus bei gebėjimų lygį atitinkančią veiklą.

Pateikiami būdai, kurie skatina vaikų pasiekimų įsivertinimą.

Vaikai paskatinami diskutuoti apie atliktą darbą. Vaiko galima klausyti, koks buvo darbo sumanymas; ar pilnai pavyko jį įgyvendinti; ką ir kaip jis darė, kad sukurtų darbą; ko jis išmoko; kaip jis to išmoko. Geriausia, kai pedagogas su vaiku kalbasi neformaliai. Tai skatina vaikus geriau suprasti savo mokymąsi, turimus gebėjimus ir kt.

Vaikui sudaroma galimybė paaiškinti draugui ar visiems priešmokyklinės grupės vaikams, kaip jis kūrė darbą. Vaikas skatinamas pakomentuoti, ką jis sukūrė, iš ko ir kaip kūrė darbą, ko ir kaip išmoko. Taip vaikas pratinamas neformaliai vertinti savo pasiekimus, jais didžiuotis.

Pastebėjus, kad vaiko dailės darbai tapo įdomesni, kūrybiškesni, vaikas paprašomas palyginti ką tik sukurtą darbą su ankstesniu. Jis skatinamas pakomentuoti: kuris darbas gražesnis; kodėl; ką jis moka dabar, ko nemokėjo anksčiau ir kt.

VAIKO ĮSIVERTINIMAS PRIEŠMOKYKLINĖJE GRUPĖJE

„Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimo metodinėse rekomendacijose“ (2004) teigiama, kad vaikas turi būti aktyvus jo paties pasiekimų vertinimo dalyvis. L. Darling-Hammond, J. Bransford (2005) nuomone, vaikų vertinimas turi būti kaip bendradarbiavimo procesas, įtraukiantis ne tik suaugusiuosius, bet ir vaikus, skatinantis juos įsivertinti savo pasiekimus – tai, ką jie gali daryti savarankiškai ir padedami suaugusiųjų. S. Blandford, C. Knowles (2009) pabrėžia, jog būtina vaikus nuolat skatinti įsivertinti pasiekimus bei diskutuoti apie mokymąsi. Taigi ugdymo proceso organizavimas iš vaiko perspektyvos skatina keisti jo pasiekimų vertinimo sampratą, vaiko įsivertinimą pripažįstant svarbiu veiksniu, vaiko vertinimo proceso neįsivaizduojant be jo paties dalyvavimo.

Vaiko įsivertinimo svarba. Vaiko savęs įsivertinimas naudingas jo ugdymuisi, jei pedagogai ne tik skatina įsivertinimą, bet ir parenka tam tinkamas priemones, taiko optimalius bendravimo su vaiku būdus. Vaiko įsivertinimas:

- didina savigarbą, padeda geriau suvokti, kaip kinta jo gebėjimai per tam tikrą laiką (kelis mėnesius, metus);
- motyvuoja vaiką ugdytis, skatina įveikti kliūtis, padeda išgyventi sėkmės jausmą;
- didina vaiko savarankiškumą, padeda apmąstyti savo pasiekimus bei pagalvoti apie tolesnius mokymosi žingsnelius;
- padeda atskleisti jo supratimą apie pasaulį, gebėjimus bei patirtį;
- skatina jo mąstymą, ugdo problemų sprendimo gebėjimus, skatina kūrybiškumą;
- įgalina vaiką priimti dalį atsakomybės už savo mokymąsi.

Kaip naudoti vaiko įsivertinimo lapus?

Vaiko savęs įsivertinimo lapai skirti paskatinti vaiką apmąstyti ir vizualiai išreikšti požiūrį į savo pasiekimus. Šiuos lapus galima naudoti keletu būdų.

Pirmas būdas. „Vaiko įsivertinimo lapo“ naudojimas savo pasiekimų įsivertinimui rudenį ir pavasarį.

Pedagogas rugsėjo-spali mėnesį per *Ryto ratą* arba individualiai padalina vaikams pasiekimų įsivertinimo lapus ir paprašo atidžiai juos apžiūrėti. Paaiškina, kad vaikai pabandys įvertinti, kuri veikla jiems sekasi geriausiai, kuri vidutiniškai gerai, o kuri – blogiausiai. Pataria apžiūrėti ženkliukus, kurie žymi skirtingas veiklas, ir juos pakomentuoja. Pavyzdžiui, žmonių siluetai ženklina žmonių gyvenimo pažinimą; kalbantys vaikai ir knyga – mokėjimą bendrauti ir domėjimąsi knygelėmis; teptukas, būgnelis ir teatro kaukė – gebėjimą piešti, muzikuoti, vaidinti; vaikas su didinamuoju stiklu – aplinkos, gamtos, savęs pažinimo gebėjimus; sportuojančio vaiko silueta – gebėjimą gyventi sveikai ir aktyviai. Vaikams apžiūrėjus simbolinius ženklus ir supratęs, kokius gebėjimus jie žymi, pedagogas pasiūlo: „Pamąstykite, ką veikti jūs gebate geriausiai. Pagalvokite, kuris ženkliukas žymi tą veiklą, ir nuspalvinkite visą virš ženkliuko esantį laukelį. Po to pamąstykite, ką veikti jums sekasi blogiausiai. Suraskite ženkliuką, kuris žymi tą veiklą, ir nuspalvinkite tik mažą dalį virš ženkliuko esančio laukelio. Laukelius virš kitų ženkliukų, žyminčių veiklą, kurią gebate atlikti vidutiniškai gerai, nuspalvinkite iki pusės.“

Kad vaikai geriau suprastų, pedagogas gali užpildyti savo pasiekimų lapą jų akivaizdoje, komentuodamas kiekvieną savo veiksmą bei aiškindamas, kodėl vienus laukelius nuspalvino pilnai, o kitus – ne.

Po to vaikams pasiūloma individualiai užpildyti savo pasiekimų lapus. Pedagogas domisi, ar vaikai suprato, ką ir kaip reikia daryti, pataria, pakomentuoja.

Kiekvienam pasiekimų lapą užpildžiusiam vaikui pedagogas užduoda klausimus:

- „Kodėl šį laukelį užpildei pilnai? Iš ko tu sprendi, kad sugebi... (dainuoti, bendrauti, gyventi sveikai ir kt.)? Ar dar norėtum, ką nors sužinoti, ko nors išmokti?“
- „Kodėl užpildei tik pusę šio laukelio? Ką tu sugebi daryti gerai, o ko dar norėtum išmokti? Ar sugebi... (susipažinti su kitu vaiku, kartu žaisti ir kt.)? Ar sugebi... (susitarti, kai kyla konfliktas ir kt.)?“
- „Kodėl užpildei tik nedidelę dalį šio laukelio? Iš ko tu sprendi, kad nesugebi... (dainuoti, bendrauti, gyventi sveikai ir kt.)? O ką jau sugebi? Ką norėtum išmokti? Kaip galėtum tai padaryti?“

Pasiekimų lapo užpildymas nėra toks svarbus, kaip individualus pedagogo pokalbis su vaiku. Pedagogo klausimai vaikui galėtų būti ir kiti, priklausomai nuo pasiekimų lapo pildymo situacijos, rezultatų, vaiko savybių, pasitikėjimo savo jėgomis. Pedagogas turėtų pasižymėti svarbiausias vaikų mintis, kad galėtų atsižvelgti į jas planuodamas ugdomąją veiklą.

Kitas vaikų savęs įsivertinimas organizuojamas pavasarį, t.y. kovo-balandžio mėnesį. Įsivertinimo procesas organizuojamas panašiai, kaip ir rudenį. Tačiau vaikai prašomi apmąstyti, kaip pasikeitė jų gebėjimai per metus – ką jie sužinojo, ko išmoko, ko negebėjo daryti rudenį, o dabar jau geba. Pedagogas vaikams pasiūlo: „Jau praėjo beveik metai, kaip jūs lankote priešmokyklinę grupę. Pamąstykite, ką veikti dabar jūs gebate geriausiai. Prisiminkite, kuris ženkliukas žymi tą veiklą ir nuspalvinkite visą virš ženkliuko esantį laukelį. Po to pamąstykite, ką veikti dabar jums sekasi blogiausiai. Suraskite ženkliuką, kuris žymi tą veiklą ir nuspalvinkite dalį virš ženkliuko esančio laukelio. Laukelius virš kitų ženkliukų, žyminčių veiklą, kurią gebate atlikti vidutiniškai gerai, nuspalvinkite iki pusės.“

Vaikams užpildžius pasiekimų įsivertinimo lapus, pedagogas jiems išdalina rudeninio įsivertinimo lapus. Pedagogas pasiūlo vaikams palyginti rudenį ir pavasarį užpildytus savo pasiekimų įsivertinimo lapus. Paprašo palyginti, kaip nuspalvinti skirtingus gebėjimus žymintys laukeliai, pagalvoti, kodėl jie juos taip spalvino rudenį ir pavasarį.

Kiekvienam vaikui jis užduoda klausimus:

- „Ar tai, ką rudenį gebėjai veikti geriausiai, ir dabar sekasi geriausiai? Ko naujo per metus išmokai? Ką dar norėtum išmokti mokykloje?“
- „Ar tai, kas rudenį sekėsi blogiausiai, ir dabar sekasi blogiausiai? (Jei vaikui anksčiau nesisekusi veikla dabar sekasi gerai pedagogas gali pasiteirauti: „Kaip tau atrodo, kodėl tu jau sugebi tai daryti?“) Ko naujo per metus išmokai? Ką dar norėtum išmokti mokykloje?“

Pedagogo klausimai paskatina apmąstyti vaikų pasiekimų pasikeitimus, skatina pasidžiaugti įgytais gebėjimais, žadina motyvaciją mokytis mokykloje.

Antras būdas. Pasiekimų lapo naudojimas vaiko savaitės pasiekimų įsivertinimui.

Retkarčiais penktadieniais pedagogas gali pasiūlyti vaikams savaitės pasiekimų įsivertinimo lapą „**Ko išmokau**“. Jis pasiūlo vaikams apmąstyti, „Ką naujo sužinojau, supratau, išbandžiau, jau sugebu, kaip jaučiuosi“, ir pavaizduoti piešinėliais ant namelio. Pedagogas stengiasi pasikalbėti su kiekvienu vaiku ir užrašyti jo mintis.

Vaikų savo pasiekimų įsivertinimo medžiaga naudojama, numatant tolesnę veiklą bei jo kompetencijų plėtotę. Vaiko savaitės pasiekimų įsivertinimo lapai labai informatyvūs bendraujant su tėvais ir aptariant vaikų ugdymo(si) individualius ypatumus.

Per savaitę įgytus pasiekimus pavaizdavęs ir pakomentavęs vaikas geriau supranta, jog nuolat ko nors mokosi, pratinasi įžvelgti savo pasiekimus.

(Vaiko vardas)

VAIKO ĮSIVERTINIMO LAPAS

				
SOCIALINĖ	KOMUNIKAVIMO	MENINĖ	PAŽINIMO	SVEIKATOS SAUGOJIMO
KOMPETENCIJOS				

(Vaiko vardas)

KO IŠMOKAU

Vaiko savaitės pasiekimų įsivertinimo lapas

VAIKO PASIEKIMŲ APRAŠAS

„Priešmokyklinio ugdymo turinio metodinėse rekomendacijose“ (2004) akcentuojama vaiko pasiekimų vertinimo svarba, pateikiami patarimai, **kaip parengti vaiko pasiekimų aprašą**. Rekomendacijose akcentuojama, kad būtina aprašyti, kas vaikui gerai sekasi ir kas sunkiau pavyksta pagal penkias kompetencijų sritis. Rekomenduojama vaiko pasiekimus aprašyti rudenį, prieš numatant jo ugdymosi gaires priešmokyklinėje grupėje, ir pavasarį, vertinant padarytą pažangą.

Kad vaiko pasiekimų vertinimas būtų patrauklesnis ir neužimtų daug laiko, išleista visa eilė vaiko pasiekimams fiksuoti skirtų leidinukų. Tai – „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų bei pažangos vertinimo gairės ir aprašas“ (2008), skirtas vaikams nuo trejų iki šešerių metų. Jis padeda fiksuoti ilgalaikę vaiko pažangą. Tai ir „Priešmokyklinuko pasiekimų aplankas“ (2007), ir „Priešmokyklinio amžiaus vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo aplankas“ (2009). Atskiri

darželiai taip pat yra parengę panašių vertinimo lapų. Šiuose leidiniuose pateikiami teiginiai, rodantys vaikų pasiekimus, o pedagogai turi pažymėti, kuris pasiekimas vaikui būdingas, o kuris – dar ne. Be to, pedagogai prašomi pakomentuoti savo vertinimą.

Leidiniukai iš tiesų naudingi. Kita vertus, lieka nematomas dar vienas svarbiausias vaiko pasiekimų vertinimo etapas, t.y. lieka neaišku, iš ko pedagogai padaro išvadą, ar pasiekimas jau būdingas vaikui. Juk galima tiesiog iš intuicijos sudėti plusus prie vienu ar kitų teiginių.

Užsienio darželiuose svarbesniu laikomas kitas etapas – **įrodymų apie vaiko savijautą, ugdymąsi ir pasiekimus rinkimas bei refleksija**. Taigi kaupiamas vaiko darbelių ir kitokios veiklos pavyzdžių aplankas (piešiniai, sukurtos knygelės, kalbos pavyzdžiai, sukurtų statinių bei ką nors veikiančių vaikų nuotraukos ir kt.) Vaiko darbeliai ir veiklos pavyzdžiai renkami natūraliame vaikų ugdymosi procese – vaikų neprašoma ką nors specialiai daryti. Surinkti pavyzdžiai apmąstomi, svarstant, ką jie pasako apie vaiko savijautą, jo gebėjimus, charakterį. Tai nelengvas darbas, nes reikalauja labai gerai žinoti detalius vaiko raidos etapus, esminius gebėjimus bei jų kaitą ir kt. Pedagogas turi nuolat tobulinti vaiko pasiekimų refleksiją. Be to, apsvarstomos tolesnės vaiko gebėjimų ir asmenybės plėtros gairės.

Kita vertus, nemažai atveju, kai pedagogas surenka turtingą vaiko veiklos aplanką. Bet aplankas pedagogui nieko nesako apie vaiko raidą arba jo gebėjimus. Tokiu atveju sunku numatyti vaiko tolesnio ugdymosi gaires. Tad pedagogui dera pasimokyti išvelgti ženklus, rodančius vaiko gebėjimus bei skirtingą jų lygį.

Kaip galime reflektuoti vaiko darbelius ir kitos veiklos pavyzdžius?

- Vaiko darbelius galima reflektuoti, remiantis vaiko raidos teorijomis, t.y. bandant nustatyti, kuriame raidos etape vaikas yra. Šiuo atveju svarbu gerai žinoti vaiko raidos teorijas.
- Darbelius galima reflektuoti, išvelgiant vienai ar kitai kompetencijai būdingus gebėjimus. Šiuo atveju svarbu gerai žinoti požymius, rodančius atskirų kompetencijų sričių gebėjimus.
- Darbelius galima reflektuoti, bandant atpažinti vaiko poreikius, jo interesus.
- Juos galima reflektuoti, bandant nustatyti, ar pasiekta suplanuotų ugdymo uždavinių.
- Darbelius galima reflektuoti, siekiant įvertinti vaiko individualumą, jo veiklos išskirtinumą. Tuomet labai svarbu žinoti tipišką vaiko raidą.
- Galimos ir kitos refleksijos perspektyvos.

Toliau bus pateikti pavyzdžiai, padedantys perprasti vaiko darbelių ir kitos veiklos refleksijos ypatumus.

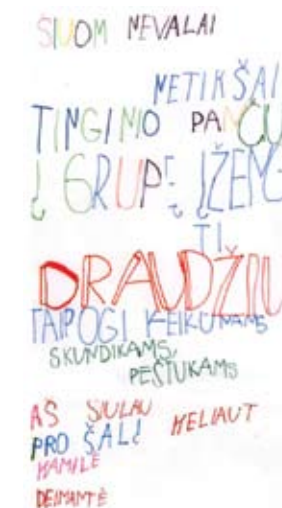
DVIEJŲ MERGAIČIŲ SUKURTŲ ELGESIO TAISYKLIŲ GRUPĖJE REFLEKSIJA

Refleksija remiantis vaiko raidos teorijomis

Tai, kad mergaitės domina taisyklių kūrimas, rodo, kad mergaičių moralinė raida pagal Kolbergo moralinės raidos teoriją yra įžengusi į konvencinį (sutartinį) etapą.

Komunikavimo ir socialinės kompetencijų srities gebėjimų refleksija

Mergaičių sukurtos taisyklės rodo, kad jos yra neblogai perpratusios elgesio grupėje normas: vaikams reikia grupėje būti tvarkingiems, švarams ir darbštiems; nedera grupėje peštis, vienam kitą skųsti. Mergaičių sukurtų taisyklių kalbinė raiška rodo, kad jų socialinėje aplinkoje gausu neigiamų vertinimų („nevala“, „netikša“, „tinginių pantis“, „skundikas“ ir kt.). Galima spręsti, kad mergaičių sakinė kalba turtinga, jos vartoja nekasdienius žodžius. Rašytinės kalbos lygis labai aukštas. Mergaitės rašo ne tik atskiras raides ar žodžius, bet kuria tekstą. Raidės rašomos gana tvirtai, pakankamai taisyklingai, todėl galima spręsti, kad vaiko ranka yra išlavėjusi.

Refleksija vertinant vaiko poreikius, jo interesus

Taisyklės rodo mergaičių poreikį tvarkai, ramybei, geriems, taikiems santykiams. Galima manyti, kad tie poreikiai grupėje sunkiai patenkinami. Galima išvelgti nepalankų mergaičių požiūrį į berniukus. Pavyzdžiui, mergaitė rašo „skundikams“, „peštukams“ „keikūnams“, o ne „skundikėms“, „peštukėms“ „keikūnėms“ ir pan. Galima numanyti, kad tam yra priežastis: berniukų ir mergaičių santykiai grupėje, ko gero, negatyvūs, konfliktiški, nedraugiški.

VAIKŲ SUMANYTO ŽAIDIMO REFLEKSIJA

Refleksija remiantis vaiko raidos teorijomis

Remiantis vaiko raidos teorijomis priešmokykliniais metais stiprėja vaikų gebėjimas juokauti, kurti situacijas, juokinančias kitą, palaikyti vienas kito juokavimus. Aprašytame žaidimo epizode juoką kelia nerangus nuvirtimas nuo dramblio ant kilimo atbulomis.

Pagal žaidimo raidos teoriją, vaikai jau yra pasiekę kooperuojančio žaidimo lygį: Agnė mielai priima į žaidimą Ievą, o Ieva palaiko Agnės sumanymą. Abi mergaitės noriai kviečia kartu pažaisiti Ainoją.

Agnė žaidžia su dideliu pliušiniu drambliu. Ji atsisėda ant jo, po to pakelia dramblio straublį. Pliušinis dramblys praranda pusiausvyrą ir Agnė virsta nuo jo nugarą ant kilimo. Priena Ieva ir sako:

– Aš irgi noriu, ar galiu žaisti su tavimi?

Agnė:

– Taip, sėsk man už nugaros.

Agnė atsisėda ant dramblio, Ieva – jai už nugaros. Agnė vėl pakelia dramblio straublį, mergaitės virsta ant grindų, Ieva ant Agnės ir abi smagiai kvatojasi.

Ieva sako:

– Dabar aš noriu sėsti pirma.

Agnė:

– Gerai. Ar tu žinai, kaip tai daryti?

Ieva:

– Taip, aš mačiau, kaip tu darei.

Ieva atsisėda priekyje, Agnė – už jos. Ieva pakelia dramblio straublį. Mergaitės atbulos griūna ant kilimo ir vėl smagiai juokiasi.

Priena Ainojas.

Mergaitės:

– Ainojai, nuversk mus.

Ainojas:

– Gerai.

Berniukas bando pakelti straublį, bet jam nepavyksta.

Mergaitės šaukia:

– Ainojai, versk, versk.

Prie vaikų priena pedagogo padėjėja ir nutraukia vaikų žaidimą aiškindama, kad jie suplėšys pliušinį dramblių.

Pagal fizinės raidos teorijas, priešmokyklinio amžiaus vaikai mėgsta ekstremalius judesius bei veiksmus. Mergaitės virsta nuo dramblio atbulomis ir tai kelia joms pasitenkinimą.

Socialinės kompetencijos srities gebėjimų refleksija

Mergaitės derina veiksmus – pirmiausia Agnė atsisėda priekyje, o Ieva už jos, ir Agnė apverčia dramblių, po to Ieva atsisėda priekyje, Agnė už jos, ir Ieva apverčia dramblių. Taigi, joms būdingas bendradarbiaujantis elgesys.

Visiems vaikams būdingas vienas kito sumanymų palaikymas, pvz., Ainojas sutinka apversti dramblių.

Ainojas pažiūri, ką žaidžia mergaitės ir supranta jų sumanymą. Ieva be aiškinimų supranta, ką žaidžia Agnė. Taigi vaikams būdingas kito elgsenos supratimas iš veiksmų ir mimikos.

Vaikai pasitikėdami keliais būdais išbando žaidimą. Jie didžiuojasi savo sumanymu. Vaikų santykiai draugiški, geranoriški.

Vaikų mokymosi būdų refleksija

Ieva stebi Agnę ir supranta, kaip paėmus už straublio apversti dramblių. Paklausta, ar mokės apversti dramblių, ji atsako: „Taip, aš mačiau, kaip tu darei“. Ievai būdingas metapažinimas (kuris atsiranda penktųjų gyvenimo metų pabaigoje) – ji supranta, kaip išmoko apversti dramblių.

VAIKO RAŠYMO PROCESO REFLEKSIJA

Vaiko poreikių ir interesų refleksija

Nuotrauka rodo, kad Arnas rašo labai susikaupęs, net susirūpinęs, rašo mokykliniame sąsiuvinyje, o ne laisvai lape, rašo norimus žodžius „sveikatos, juoko, laimės“ ir kt., taigi yra labai aiškiai išreikštas jo interesas rašymui. Priešmokykliniame amžiuje vaikai nori rašyti net tuomet,

kai pedagogai to neskatina.

Nuotrauka rodo, kad vaiko ranka rašiklį laiko taisyklingai, tačiau matyti, kad Arno pirštai labai įtempti. Vaikui dar sunku rašyti raides. Be to, rankų padėtis nėra taisyklinga – ranka iki alkūnės nepadėta ant stalo.

Komunikavimo kompetencijos srities gebėjimų refleksija

Arnas geba rašyti ne tik raides, bet ir žodžius. Raidės pakankamai taisyklingos.

BAIGIAMIEJI KOMENTARAI

Pateikta vertinimo samprata išryškina visų ugdymo(si) proceso dalyvių (vaiko, pedagogo, tėvų) nuomonių svarbą vertinant vaiko ugdymą(si), jo pasiekimus ir ugdymo proceso organizavimą. Perpratęs išvertinimo svarbą, pedagogas gebės pažvelgti į ugdymą(si) vaiko, tėvų ir profesionalo akimis. Aktualu, jog ne tik pedagogai, bet ir tėvai būtų perpratę į vaiko ugdymo(si) paradigmą orientuoto įstaigos gyvenimo organizavimo principus. Kitame skyriuje aprašomi tėvus į ugdymo procesą įtraukiančio bendradarbiavimo formos ir būdai.

6 SKYRIUS

Koks bendravimas su šeima tėvams yra patrauklus

Parengė Sigita Montvilaitė, Aldona Mazolevskienė, Ona Monkevičienė

Šiame skyriuje rasite:

- tėvų ir pedagogų vaidmens vaikų ugdymo procese skirtumus;
- pedagogų bendradarbiavimo su šeima kokybiškos sąveikos strategijas;
- tėvams patrauklias informavimo ir bendradarbiavimo formas;
- pedagogų ir tėvų neformalių pokalbių metodiką;
- darbo su nepalankiai ir priešišškai nusiteikusiaisiais tėvais būdus;
- darbo su dvikalbių vaikų tėvais būdus.

PEDAGOGŲ IR TĖVŲ VAIDMENŲ, UGDANT PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKUS, SKIRTUMAI

Užsienio literatūroje pabrėžiama, kad vaiko ugdymas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose turi būti atviras, tačiau tuo pat metu paryškintas tėvų ir pedagogų, t.y. ugdymo srities profesionalų, vaidmenų skirtumas. Parengta pagal Blandford S. ir Knowles K., (2009).

- **Tėvų funkcijos vaiko ugdyme – plačios, neapibrėžtos, tuo tarpu pedagogų funkcijos – specifinės ir apibrėžtos.** Pedagogai vaiką ugdo tik tam tikrą laiko dalį – nustatytą valandų skaičių per dieną ir savaitę, tuo tarpu tėvai vaiku rūpinasi nuolat. Pedagogai turi nubrėžtus konkrečius tikslus bei uždavinius, pavyzdžiui, ugdyti vaikų socialinę, sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo ir meninę kompetencijas. Tuo tarpu tėvams rūpi visa dvasinė vaiko gerovė – tam tikrų vertybinių nuostatų puoselėjimas, požiūrio į pasaulį pagrindų formavimas, tautinio tapatumo jausmo stiprinimas, dvasinio atsparumo neigiamiems aplinkos poveikiams skatinimas ir kt. Pedagogai turi tartis su tėvais šiais aktualiais vertybiniais vaiko ugdymo klausimais, kad nebūtų trikdoma dvasinė vaiko raida.
- **Tėvų emociniai ryšiai su vaiku ir prierašumas prie jo stipresni, nei pedagogų.** Tėvai – maksimaliai prisirišę, mylintys, neracionalūs, šališki, tuo tarpu pedagogai – mylintys, tačiau objektyvūs, racionalūs, nešališki. Pedagogas negali turėti išskirtinio – labai mylimo arba nemylimo – vaiko. Jam svarbu rūpintis vaikų gerove, sėkmingu jų ugdymu, o ne stengtis pakeisti tėvus. Kita vertus, svarbu pripažinti, kad tėvai yra šališki savo vaiko atžvilgiu, aktyviai ginantys jo teises. Tai padeda apmąstyti nekonfliktiško bendravimo su tėvais būdus, parodyti tėvams, kad jų vaiko interesai įvairiose situacijose priešmokyklinėje grupėje nebuvo pažeisti.
- **Tėvai įvairiose vaiko gyvenimo bei ugdymosi situacijose veikia spontaniškai, tuo tarpu**

pedagogai veikia tikslingai, su tam tikra intencija. Ši skirtumą sąlygoja pedagogų profesionalumas – jie gerai pažįsta vaikus, žino jų poreikius, ugdymosi stilių, yra įgudę valdyti vaikų grupės ugdymosi procesą, tačiau mato ir atskirą vaiką. Priešmokyklinės grupės veikloje dalyvaujantys tėvai linkę matyti tik savo vaiką ir su juo bendraujančius grupės vaikus.

- **Tėvai jaučiasi atsakingi tik už savo vaiką, pedagogai visuomet yra atsakingi už visą vaikų grupę.**

Kuo naudinga ši informacija?

Ji padeda geriau suprasti, ko galima tikėtis iš tėvų bendradarbiaujant.

- Net profesinių aukštumų savo veiklos srityje pasiekę tėvai į priešmokyklinės grupės veiklą žvelgs pro savo vaiko interesų prizmę. Jiems rūpės, kaip jaučiasi jų vaikas, ką jis veikia, ko išmoko. Norėdami tėvus įtraukti į priešmokyklinės grupės veiklą, turėtume parodyti jiems, kuo jų pagalba naudinga dukrai ar sūnui.
- Priešmokyklinės grupės pedagogė neturėtų stengtis būti „gera mama“. Ji turi veikti kaip profesionalė, žinanti, ko reikia vaikams ir kaip to pasiekti. Panašiai turi elgtis ir šioje grupėje dirbantis pedagogas vyras. Diskusijose su tėvais, kuriose pastarieji išsako vaikų ugdymuisi nenaudingų ar net žalingų idėjų, pedagogai turi atstovauti šiuolaikiniam profesionalų požiūriui į ugdymą. Besąlygišką tėvų meilę vaikui pedagogai turėtų suprasti kaip natūralų dalyką, tačiau paskatinti tėvus rinktis vaiko asmenybės brandinimui palankius šiuolaikiškus metodus.

PEDAGOGŲ BENDRADARBIAVIMO SU ŠEIMA KOKYBIŠKOS SĄVEIKOS STRATEGIJOS

Dauguma šiandienos tėvų nori žinoti, kokia yra priešmokyklinio ugdymo specifika. Jie pageidauja išsamesnės informacijos apie ugdymo programą, bendradarbiavimo galimybes. Pedagogai paprastai noriai išsiklauso į besidominčių tėvų poreikius.

Lanksčios tėvų informavimo, įtraukimo į įstaigos gyvenimą formos stiprina abipusę supratimą, palengvina pedagogų darbą, suteikia abiem pusėms naudingų žinių.

Rekomenduojamos tokios kokybiškos sąveikos strategijos:

- **Pozityvumas**

Tyrimai rodo, jog pedagogai ir tėvai dažniausiai kontaktuoja sprenddami vaikų elgesio problemas. Siekdami konstruktyvesnių santykių, pedagogai turėtų dažniau su tėvais pasidalinti, pasidžiaugti sėkmės atvejais. Tai leis tėvams būti labiau atsakingiems įžvelgiant ugdymo sritis, kuriose vaikui reikalinga pagalba.

- **Praktiškumas**

Įvairios ugdomosios medžiagos pristatymas, dalinimasis ja suteiks tėvams išsamesnių žinių apie priešmokyklinio ugdymo turinį. Vaiko ugdymosi problemų individualizavimas ir konkretūs praktiški patarimai tėvams, kaip jas spręsti – vienas kokybiško ugdymosi garantų.

- **Asmeniškumas**

Pedagogai dažnai neturi laiko informuoti tėvų apie kiekvieno vaiko pasiekimus, tačiau reikia atminti, jog ryšio tarp įstaigos ir šeimos pradžia bei tolimesnio plėtojimo sėkmę lemia informacija, kurią šeima gavo asmeniškai.

Tikslas, kurio siekia tėvai ir pedagogai, suprantamas vienareikšmiškai – padėti pasirėngti vaikams mokytis pradinėje mokykloje. „Apsiginklavus“ keliomis strategijomis ir žinant tėvų pageidavimus, pedagogai gali padėti tėvams tapti puikiais partneriais ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikus.

Toliau bus pristatomi dažniausiai užsienio bei Lietuvos pedagogų taikomų informavimo ir bendradarbiavimo su tėvais formų pavyzdžiai.

TĖVAMS PATRAUKLIOS INFORMAVIMO IR BENDRADARBIAVIMO FORMOS

Atmintinės tėvams

Labai svarbus momentas yra informacijos apie įstaigos darbo specifiką pateikimas. Atmintinėse pateikiama išsami, visapusiška bei aktuali praktinė informacija. Atmintinės gali būti spausdintos arba tėvai jas gali rasti internetinėse svetainėse, pvz., Vilniaus darželio-mokyklos „Vaivorykštė“, Anykščių lopšelio-darželio „Žilvitis“ ir kitų įstaigų internetiniuose puslapiuose.

Kanados ikimokyklinio ugdymo įstaigos Albera atmintinėje tėvams pateikiama tokio turinio informacija:

	<p>Ką vaikai išsiugdo darželyje Raštingumas Matematikos pradmenys Pilietiškumas ir tautinis identitetas Aplinkos pažinimas Asmeninė ir socialinė atsakomybė Kūno kultūra ir sveika gyvensena Kūrybiškumo skatinimas Kaip maži vaikai mokosi Kokie vaiko ugdymo(si) priešmokyklinėje grupėje privalumai Darželį lanko specialiųjų poreikių vaikai. Kaip darželis atliepia jų poreikius Kaip priešmokyklinė programa padeda vaikui pasiruošti mokyklai Kaip tėvai gali prisidėti prie ugdymo proceso darželyje, namuose Klausimai, kuriuos tėvai dažniausiai užduoda pedagogui Grįžtamasis ryšys: anketa tėvams</p>
--	---

Švietimo ir mokslo ministerijos pranešimas
Sveiki atvykę į mūsų įstaigą
Kaip atrodo mūsų darželis
Koks yra vaiko pasaulis
Socialinis vystymasis
Fizinis vystymasis
Protinis vystymasis
Kūrybiškumo ugdymas
Emocinis vystymasis

SMS žinutės telefonu

Telefoninį ryšį siūloma dažniau naudoti kaip priemonę gerų žinių perdavimui, kadangi tėvams pedagogo siunčiama informacija dažniausiai asocijuojasi su blogomis naujienomis. Siųstas žinutes tėvams derėtų siekiant pasidžiaugti vaikų pasiekimais ar padėkoti už pagalbą vykdant projektą ir kt. Trumpos visiems vienodos žinutės tėvams siunčiamos, kai keičiasi pedagogas (jis ilgesniam laikui išvyko, susirgo ir t.t.), pranešant apie infekcinių ligų protrūkius ir kt.

„Gerų žinių“ telegramas

<p>Tėvai visada laukia padėsinimų ir patarimų, o ne kaltinimų. Juos visada maloniai nuteikia ir tolimesniems susitikimams įkvepia po įvykusio renginio gautas padėkos laiškelis arba „gerų žinių“ telegramas. Tai trumpos žinutės, kai pedagogas nori padėkoti šeimai už parodytą dėmesį, pasiūlymus, pagalbą ir kt.</p>	<p><i>siuntėjas</i></p> <p>„gerų žinių“ TELEGRAMA</p> <p><i>gavėjas</i></p> <p>Norime jums pranešti ir pasidžiaugti.....</p>
--	--

Laiškai tėvams

Pedagogai, supažindindami tėvus su konkrečia priešmokyklinio ugdymo turinio tema, vaikų veikla, gali pasitelkti tėvų pagalbą išsamesniam jos nagrinėjimui, įgyvendinimui praktikoje. Siekiant glaudesnio pedagogo ir tėvų bendravimo ir bendradarbiavimo, gali būti siunčiamas tokio turinio laiškas:

Brangūs tėveliai,

Šiandien su vaikais kalbėjome, ką jie mėgsta valgyti, kaip leidžia laisvalaikį. Paašškėjo, kad daugelis vaikų per mažai valgo vaisių ir daržovių, daug laiko praleidžia prie televizoriaus. Vėliau su vaikais žiūrėjome paveikslėlius, vartėme enciklopedijas, diskutavome. Į grupę buvo pakviestas odontologas. Aš siekiu supažindinti vaikus su sveika gyvensena, kad ir vėliau jie eitų teisingu sveikatos keliu. Jūs galėtumėte vaikui padėti:

1. Kalbėdami su juo. Vaikai televizijos laidose mato daug nesveiką mitybą propaguojančios reklamos pavyzdžių ir kai kurie jų galvoja, kad ši reklama nėra ydinga. Pakalbėkite apie tai su jais. Leiskite jiems išsakyti savo nuomonę.
2. Peržiūrėdami namuose turimus maisto produktus, išsiaiškinkite, kurie iš jų yra vertingi, kurie žalingi vaikų sveikatai. Gaminkite su vaiku sveiką maistą. Leiskite pačiam vaikui sudaryti valgio receptą. Užrašykite jį, nupieškite. Būtų malonu, kad šia patirtimi galėtumėte pasidalinti su kitais vaikais grupėje.
3. Didindami vaikų fizinį aktyvumą, būkite aktyvūs. Suteikite vaikui kuo įvairesnių progų judėti. Kurkite su vaiku žaidimus, estafetes, organizuokite varžybas.
4. Sukurdami reklaminį standą „noriu gyventi sveikai“, pasiūlykite vaikui rinkti su šia tema susijusią medžiagą.
5. Dalyvaudami įstaigos organizuojamame seminare „Šiuolaikinis požiūris į vaiko ir šeimos sveikatą“.
6. Norėdami gauti profesionalios informacijos, ieškokite jos šiais adresais:

Jeigu turite klausimų ar pasiūlymų, prašome skambinti tel.
Dėkoju už bendradarbiavimą. Jūsų nuomonė visada svarbi.

Nuoširdžiai,

Įvairaus turinio skrajutės

Jose pateikiama trumpa įvairaus pobūdžio informacija tėvams. Skrajutėmis ne tik viešinama informacija, bet ir skatinama tėvų refleksija, dalijimasis nuomonėmis, suteikiama galimybė patiems parengti medžiagą, pasidalinti turima patirtimi.

Elektroniniai laiškai

Elektroniniai laiškai gali pasitarnauti sudominant tėvus kasdiene veikla priešmokyklinėje grupėje. Tuo pačiu laišku „pasakoma“, kad tėvų vaidmuo priešmokyklinio ugdymo procese neturėtų būti antraeilis. Siunčiant elektroninį laišką paprastai tikimasi tėvų reakcijos. Atsakymai, komentarai, pasiūlymai rodo tėvų domėjimąsi vaiko ugdymo procesu, siekį bendrauti ir bendradarbiauti.

Praktikuojami ir kasdieniai elektroniniai laiškai. Jie gali būti sumaketuoti iš dviejų skilčių: „Ką mes veikėme šiandien“ ir „Kas mūsų dar laukia“. To paties turinio laiškai išsiunčiami visų vaikų tėvams. Įstaigos administracija turėtų sudaryti galimybę naudotis informacinėmis technologijomis, skatinti, motyvuoti jų rinkimąsi.

„Ką mes veikėme šiandien“	„Kas mūsų dar laukia“
<p>Duokite tėvams žinoti, ką jūs šiandien veikėte. Tai leis jiems suvokti ugdymo turinio kryptis. Besidomintys tėvai galės pratęsti šias veiklas namuose. Ši informavimo forma gali tapti puikiu įrankiu, skatinančiu tėvus ir vaikus daugiau bendrauti, diskutuoti. Kartais, kai vaikas yra klausiamas, „ką tu veikei šiandien darželyje?“, jis nenorom atsako: „nieko“ arba „nežinau“. Perteikdami tėvams informaciją, ką jų vaikai šią dieną veikė, pasistenkite, kad šio laiško turinys skatintų tėvus klausti, diskutuoti, siūlyti savo idėjas.</p>	<p>Pristatykite tėvams ateinančių dienų temas. Galite paminėti ir tai, kokią veiklą jūs konkrečiai ruošiatės vesti. Tai galėtų suteikti tėvams galimybę tapti tų veiklų asistentais arba programos rekomendacines temas „išbandyti“ namuose. Pavyzdžiui, jeigu tėvai žinos, jog viena artimiausių veiklų – Lego žaidimai, jie galbūt stengsis ir namuose žaisti šiuos žaidimus. Taip pat, žinodami būsimas temas, tėvai galėtų paskatinti vaikus atsinešti iš namų reikiamų (įstaigos neturimų) priemonių tai temai įsisavinti.</p>

Elektroninių laiškų turinys, jų apimtis ir forma priklauso nuo pedagogo pasirinkimo. Juose gali būti skelbiama detali arba tik kelių žodžių informacija. Laiškas išsiunčiamas visų vaikų tėvams.

Tėvų dalyvavimas vaikų ugdymo procese

Tėvų dalyvavimas užsiėmimuose, jų vedamos veiklos – ypač vertinga patirtis. Tėvai daugiau sužino apie priešmokyklinio amžiaus vaiko ugdymo ypatumus, artimiau susipažįsta su pedagogu, išmoka įvairių veiklų, kurias gali pratęsti namuose. Savanoriaujantys tėvai turėtų jausti, kad dirba su profesionaliu pedagogu. Ir labai užimti tėvai suras laiko, jeigu retkarčiais bus pakviesti į grupę praveisti kokios nors veiklos pakeičiant pedagogą, organizuojant profesijų popietes, talkinant pedagogui, kai reikia pranešti kokią nors žinutę el. laišku, sms žinute, telefonu ir kt.

Ugdomosios aplinkos kūrimas kartu su tėvais

Ši bendradarbiavimo su šeima forma naudojama siekiant įtraukti tėvus aktyviau dalyvauti įstaigos bendruomenės gyvenime. Ugdomosios aplinkos kūrimas – procesas, kai pedagogas kartu su tėvais svarsto įvairias galimybes, tiek atnaujinant, tiek kuriant grupės vidaus bei įstaigos išorės aplinką. Šio proceso dalyviai diskutuoja, dalinasi nuomonėmis, kokią naudą turės ugdytiniai, kaip pagerės ugdomojo proceso kokybė.

Pedagogas turi iš anksto numatyti „edukacinės talkos“ datą, išsiųsti pakvietimus tėvams, pasiteirauti, kokia pagalba šeimai būtų priimtinesnė. Tokių „edukacinių talkų“ pavyzdžiais galėtų būti smėlio ir vandens stotelės įrengimas, augalų sodinimas, amatų dirbtuvėlių įrengimas, rankdarbių mugės, fotografo dienos organizavimas ir kt. Tyrimai rodo, jog tokio pobūdžio bendra veikla skatina tėvus labiau domėtis vaikų ugdymo aktualiais klausimais, ypač tuos, kurių vaikai tik dabar pradėjo lankyti ugdymo įstaigą.

Apsikeitimas vaidmenimis

Tėvų žinios bei įvairūs gebėjimai gali būti efektyviai panaudojami planuojant ir organizuojant veiklas grupėje. Pedagogas jau mokslo metų pradžioje turėtų žinoti tėvų nusiteikimą savanoriauti, surinkti informaciją apie profesinę sritį(is), pomėgius. Informacija galėtų būti renkama organizuojant apskritojo stalo popietes, tėvų ir pedagogo forumus, dalinant klausimynus ir kt.

Kvietimai bendrai veiklai

Pedagogui naudinga tėvų patirtis, ypač susijusi su jų darbu, pomėgiais. Ši patirtis galėtų praversti organizuojant bendrus užsiėmimus, išvykas. Tėvų dalyvavimas didina vaikų pasitikėjimo, saugumo jausmą, motyvaciją, žingeidumą ir kt. Tėvams siūloma užpildyti anketa galėtų būti tokia:

SAVANORIO ANKETA

TĖVO/MAMOS VARDAS, PAVARDĖ

VAIKO VARDAS

AŠ BŪČIAU LAIMINGAS(A) PASIDALINDAMAS(A) SAVO LAIKU, KAIP:

1. VAIRUOTOJAS(A) EDUKACINIŲ IŠVYKŲ METU
2. EDUKACINIŲ IŠVYKŲ ORGANIZATORIUS(Ė)
3. SKAITOVAS(Ė) VAIKAMS
4. TĖVŲ KOMITETO NARYS(Ė)
5. PROJEKTŲ ORGANIZATORIUS(Ė)
6. BIBLIOTEKOS SUDARYTOJAS(A)
7. VIDAUS IR IŠORĖS ERDVIŲ DIZAINERIS(Ė)
8. RENGINIŲ ORGANIZATORIUS (Ė)
9. GAMTOS SU VAIKAIS TYRINĖTOJAS(A)
10. NEPASITURINČIŲ VAIKŲ RĖMĖJAS(A)

MANO POMĖGIAI IR INTERESAI

PASIŪLYMAI

GAL GALITE MUMS PADĖTI?

TĖVELIAI AR GLOBĖJAI. PRAŠYTUME UŽPILDYTI ŠIĄ ANKETĄ IR GRAŽINTI JĄ PEDAGOGUI JUMS PATOGIU LAIKU. NUOŠIRDŽIAI DĖKOJAME.

VARDAS, PAVARDĖ

ADRESAS

TEL. NR. EL. PAŠTAS

1. AR JŪS TURITE KOKIŲ NORS GEBĖJIMŲ, KURIAIS NORĖTUMĖTE PASIDALINTI SU MUMIS GRUPĖJE? TAI GALĖTŲ BŪTI NAMŲ PROJEKTAVIMAS, ELEKTROS INŽINERIJA, IMTYNĖS, ŽVEJYBA AR MEDŽIOKLĖ, MAISTO RUOŠIMAS IR KT. *AŠ NORĖČIAU SU JUMIS PASIDALINTI ŠIOMIS ŽINIOMIS IR GEBĖJIMAIMS:*

2. AR JŪS KOLEKCIONUOJATE KOKIUS NORS DAIKTUS, KURIUOS GALĖTUMĖTE PARODYTI VAIKAMS? TAI GALĖTŲ BŪTI KRIAUKLĖS, MONETOS, PAŠTO ŽENKLAI, FOTOGRAFIJOS, ATVIRUTĖS IR KT. *AŠ BŪČIAU LAIMINGAS GALĖDAMAS PADEMONSTRUOTI ŠIĄ SAVO KOLEKCIJĄ:*

3. KOKIOS JŪSŲ LANKOMOS VIETOS, JŪSŲ NUOMONE, GALĖTŲ PRATURTINTI PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMĄ? TAI GALĖTŲ BŪTI MUZIEJAI, GALERIJOS, MEDICINOS ĮSTAIGOS, GAMYBOS ĮMONĖS IR KT. *TAIP, AŠ GALIU SUORGANIZUOTI EKSKURSIJĄ Į:*

4. AR JŪS PAŽIŠTATE ŽMONIŲ (DRAUGŲ, GIMINIŲ, BENDRADARBIŲ), KURIE PASIŽYMI IŠSKIRTINIAIS GEBĖJIMAIMS, POMĖGIAIS, KURIAIS GALĖTŲ PASIDALINTI SU MUMIS GRUPĖJE?

JO VARDAS:

TEL. NR. EL. PAŠTAS

5. KITA INFORMACIJA, KURIA NORĖTUMĖTE PASIDALINTI, SIEKIANT KOKYBIŠKESNIO PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO

NUOŠIRDŽIAI,

Šeimos vakarai priešmokyklinėje grupėje

Šeimos vakarai – tai galimybė supažindinti tėvus su vaikų kasdiene veikla įstaigoje arba tėvams pasireikšti kaip ugdytojams, pavaduojant pedagogą. Šios bendradarbiavimo formos pasirinkimas dažniausiai siejamas su priešmokyklinio ugdymo programos tema, pavyzdžiui, skaitymo vakaras, dailės vakaras, muzikos vakaras ir kt. Taip pat tai gera proga susitikti tėvams, pabendrauti, pasivaišinti, pasikalbėti apie pomėgius ir kt.

ŠEIMOS VAKARAS	ŠEIMOS VAKARO PLANAVIMAS
<p>„TERAPINIŲ PASAKŲ SKAITYMAS“</p> <p>PROGRAMA</p> <p>SVEIKI ATVYKĘ Į MŪSŲ GRUPE!</p> <p>19.00–19.10 Susipažinimo ratas.</p> <p>19.10–19.20 Didelių ir mažų pokalbis apie baimes.</p> <p>19.20–19.40 Pačios didžiausios baimės piešimas.</p> <p>19.40–20.00 Terapinės pasakos „Vaiduoklis kurmiukas“ skaitymas</p> <p>20.00–20.30 Vaišindamiesi aptariame knygele.</p> <p>Kalbame, kaip susitvarkyti su savo baime.</p> <p>Gero vakaro! Ačiū už apsilankymą!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiruošimas renginiui • Pasirinkite datą ir paskirkite šiam susitikimui pusantros valandos • Įtraukite vaikus, nusprendžiant, kokią veiklą jie norėtų parodyti • Paprašykite tėvų savanoriškos pagalbos • Pasikalbėkite su vaikais, kurie galėtų pagelbėti pasitinkant tėvus, pasiūlant jiems užkandžių, išdalinant renginio programėles ir kt. • Sudarykite renginio programą • Parinkite ir įrenkite veiklą stoteles, pažymėkite jas skiriamaisiais ženklais • Renginio užbaigimas • Padrąsinkite tėvus klausyti klausimų, susijusių su to vakaro tema • Pasiūlykite tėvams ir vaikams diskutuoti apie naujų idėjų įgyvendinimą ateičiai

Fotografijos diena

Jos gali būti organizuojamos įstaigoje arba už jos ribų. Tėvėlių pagalba, asistavimas kelių valandų popietėje – nepamainoma pagalba ne tik prašant atsinešti fotoaparatus, bet ir atrenkant nuotraukas, užrašant vaikų komentarus, organizuojant parodas. Fotografuojami objektai gali būti siejami su projekto tema, aktualia gamtosaugine problema, gamtos reiškinių fiksavimu, gyvenamosios vietovės išskirtinių simbolių fiksavimu ir kt. Fotografijos dienos gali tapti efektyvia priemone buriant tėvus į grupės bendruomenę.

Aukcionai

Aukcionai – galimybė parduoti vaikų sukurtus meno kūrinius ir surinkti lėšų labdarai, projektų įgyvendinimui, renginių organizavimui, edukacinėms išvykoms ir kt. Ruošiantis ir vedant aukcionus, pasitelkiama tėvų pagalba. Savanoriai tėvai galėtų padėti pedagogui išsiuntinėti pakvietimus, koordinuoti aukciono eigą, pasirūpinti šventiniu aukciono užbaigimu (padėkos raštai tėvams ir vaikams, vaišės, surinktų lėšų panaudojimo sritys, kitų tokio pobūdžio renginių organizavimas).

Savanoriškos bendrijos

Pagrindas bendrijai susidaryti gali būti labai įvairus: teritorinis, religinis, profesinis, tautinis, veiklos, poreikių, politinis. Suvienytos tėvų ir pedagogų jėgos įgalina sėkmingiau spręsti įstaigoje ugdymo bei ekonominius klausimus. Pavyzdžiui, Kauno Valdorfo darželyje aktyviai veikia *Paramos Valdorfo pedagogikai bendrija „Šaltinėlis“*, kuri sprendžia aktualius ugdymo planavimo, turinio, Valdorfo darželio ugdymo programos atitikimo valstybinėms ugdymo programoms problemas, ieško papildomų resursų, buria visą darželio bendruomenę, organizuoja šventes, mugės, talkas, išvykas ir įvairias akcijas. Tokia bendradarbiavimo forma galėtų pasinaudoti glaudesnių santykių su tėvais, socialiniais partneriais, valdžios institucijomis ieškantys pedagogai.

Tėvų ir pedagogų neformalus pokalbiai

Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo procese svarbią vietą užima *neformalus pokalbiai*. Svarbiausias pokalbių tikslas – susipažinimas, kurio metu siekiama išsiaiškinti konkrečios šeimos gyvenamosios stilių, tėvų nerimą, lūkesčius, požiūrį į vaiką, jo problemas, elgesį, ugdymosi galimybes ir pan. Ši pažintis – pagrindas tolesniems draugiškiems bei atviriems ryšiams, įvairiapusiam bendradarbiavimui, kuris truks visus metus.

Reikia atminti, kad:

- Kiekviena šeima – savitas pasaulis, kuriame dominuoja savitas aplinkos supratimas, elgsenos būdas, kalbėjimo ypatumai.
- Kiekviena šeima skirtingai išgyvena kylančias problemas, atvirauja apie jas, skirtingai reaguoja į siūlomą pagalbą.

Pokalbio metu būtina:

- Parodyti, kad jus domina tai, ką sako tėvai;
- Leisti pirmiausiai tėvams išsakyti jiems rūpimais klausimais. Nepertraukinėti tėvų, išklausti iki galo, ką jie nori pasakyti.
- Stebėti, kaip tėvai reaguoja į tam tikrus jiems pateiktus klausimus, atsakymus, komentarus;
- Klausytis reikia labai atidžiai (galima linkčioti galva, pritarti žodžiais „taip“, „gerai“, „suprantu“);
- Rodyti dėmesį tėvams – nežvilgčioti į laikrodį, netrypčioti vietoje ir be reikalo negestikuluoti, nekelti tono, nepžiūrinėti aplinkoje esančių daiktų ir pan.;
- Neperkrauti tėvų informacija ir nežadėti to, ko vėliau negalėsite išpildyti.
- Nesmerkti ir neteisti šeimos ar jos atskirų narių už netinkamus veiksmus, bet siūlyti jos nariams pasirinkti galimą išeitį iš susidariusios padėties, siekti, kad sprendimų priėmimą pasirinktų patys šeimos nariai.

Siūloma keletas klausimų, kurie pravers neformalaus pokalbio metu pedagogui daugiau sužinoti apie patį vaiką ir jo šeimą:

- Ką norėtumėte papasakoti apie kiekvieną šeimos narį?
- Kokios yra jūsų šeimos tradicijos?
- Koks jūsų šeimos laisvalaikis?
- Kokios yra jūsų šeimoje dominuojančios veiklos sritys?
- Ką labiausiai patinka žaisti ar veikti jūsų vaikui?
- Ką labiausiai jūs mėgstate veikti drauge su vaiku?
- Ar jūsų vaiko gyvenime yra atsitikę kažkas ypatinga, ką, jūsų nuomone, turėtume žinoti ir mes?
- Ką jūsų vaikas paprastai daro, kai būna nusiminęs? Kaip geriausia jį nuraminti?
- Kokiomis savo vaiko savybėmis labiausiai didžiuojatės?
- Ką dar norėtumėte papasakoti apie savo vaiką?
- Kokį ugomąjį procesą, patraukliausią jūsų vaikui priešmokyklinėje grupėje, išivaizduojate?
- Kaip norėtumėte dalyvauti grupės ir ugdymo institucijos veikloje šiais mokslo metais? Ir pan.

Rekomendacijos, kada ir kaip taikyti neformalų pokalbį

Pedagogo veikla	Nauda tėvams
Pedagogas turėtų būti neformalių pokalbių iniciatorius: asmeniškai pakviesti į susitikimą telefono skambučiu, elektronine žinute, trumpu laišku/kvietimu ir t.t.	Visada tėvus džiugina laiku pedagogų jiems rodomas dėmesys.
Vieta, kurioje galėtų vykti neformalus pokalbiai, turėtų būti neįpareigojanti: <ul style="list-style-type: none"> • Galima būtų pasiūlyti susitikti pavėsinėje ir pasikalbėti susėdus ant suoliuko, čia pat, lauko aikštelėje, smėlio dėžėje žaisti ir vaikas. Tai būtų puiki proga pirmą kartą stebėti ir vaiko elgesį, o tuo pačiu metu, kalbant su tėvais, girdėti jų samprotavimus, siejamus su juo. • Galima būtų šnekučiuotis ir ramiai žingsniuojant šali-gatviu prie namo, kuriame gyvena šeima. • Jeigu leidžia finansinės galimybės, smagu būtų susitikti ir jaukiuoje lauko kavinukėje prie kavos ar arbatos puodelio. 	Dauguma tėvų būna maloniai nustebinti, jeigu jiems būna pasiūlyta pasikalbėti ne grupėje, sporto salėje, direktorės ar tėvų kabinetuose, o neįprastoje vietoje, kurioje jiems suteikiama galimybė jaustis jaukiai ir patogiai. Tai saugu ir patogiu tėvams, nes nereikia rūpintis, kam bent valandai reikėtų patikėti vaiko priežiūrą. Laiko taupymo sumetimais visada yra patogiu tėvams. Tai mažina tėvų nervinę įtampą, jaudulį, pirmą kartą kalbant. Tėvams tai malonus pasitempimo momentas, norint bent iš dalies parodyti šeimoje vyraujančią bendravimo atmosferą, gyvenimišką aplinką.
Šaunu būtų, jeigu tėvų iniciatyva neformalus pokalbis vyktų jų bute. Tai puiki galimybė pedagogui įvertinti namų aplinką, iš kurios į grupę ateis vaikas ir pan.	

Pedagogo veikla	Nauda tėvams
Pirmą kartą pedagogai su savo būsimų ugdytinių tėvais susitikti turėtų dar iki rugsėjo pirmos dienos, geriausiai būtų dar birželio mėnesį. Jau tada galima būtų su tėvais apsitarti, kada vaikas į savo būsimą priešmokyklinio ugdymo grupę galėtų ateiti ir pabūti bent valandą vienas ar su tėvais dar tik „svečio“ teisėmis.	Tai ir būtų pirmą neoficiali, mažiau trikdanti, tėvų ir vaiko pažintis su būsima nauja dar nepatirta ugdymo(si) aplinka. Išankstiniai tėvų ir vaiko apsilankymai priešmokyklinėje grupėje paspartins ir palengvins vaiko adaptacijos procesą. Tai ir bus pirmo neformalaus pokalbio tąsa jau formalioje aplinkoje.
Derėtų vengti oficialaus susitikimo su tėvais grupėje ar salėje, ypač kitų tėvų ar įstaigos personalo akivaizdoje.	Tėvai tokioje aplinkoje mažiau linkę atvirauti.

Darbas su nepalankiai ir priešišškai nusiteikusiai tėvais

Praktika rodo, kad beveik visose priešmokyklinio ugdymo įstaigose trečdalis grupės vaikų tėvų ignoruoja susirinkimus, vengia net individualių pokalbių su pedagogu arba visai nesidomi ugdymo įstaigos gyvenimu. Kai kurie tėvai yra sudėtingų charakterių, turi netinkamą požiūrį į vaikų ugdymą, patį pedagogą, kitakalbius tėvus dažnai trikdo prastas lietuvių kalbos mokėjimas, ne išimtis ir asocialios šeimos, kurios tiesiog nesirūpina vaikais.

Dažnai tokiose šeimose:

- *Tėvai sako, kad vaikas yra problema, o ne tėvai ar šeima*, todėl jie mano, kad nėra reikalo lankytis susirinkimuose ir apie tai viešai kalbėti.
- *Šeima neigia turinti problemų*, todėl nesiruošia tuščiai gaišti laiko.
- *Šeimoje dominuoja problemiškas jos narys, kurio elgesys kelia grėsmę vaikams, kitiems šeimos nariams*, todėl jo iniciatyva susirinkimus, individualius pokalbius turi ignoruoti ir kiti šeimos nariai.
- *Tėvai dangstosi nuolatiniu skubėjimu, laiko stygiumi*

Reikia atminti, kad:

- Turėtume suprasti, kad kuo tėvai rečiau dalyvaus tėvų susirinkimuose, kuo mažiau vaikų grupės gyvenimo klausimų kartu nagrinės, ignoruos net individualų bendravimą su grupės pedagogu, tuo labiau silpnės jų bendrumo, priklausymo grupės bendruomenei jausmas, išitraukimas į ugdymo įstaigos reikalų sprendimą. Labai svarbu kiekvienam iš tėvų suteikti galimybę pasirinkti jiems priimtinausias bendradarbiavimo formas, pasirinkti tinkamiausią laiką ir vietą.
- Geresnių rezultatų bus pasiekta, jeigu planuosite ilgalaikę bendradarbiavimo strategiją. Todėl įvairiausiai būdais inicijuokite susitikimus su tėvais nuo pat pirmų vaiko atvedimo į ugdymo įstaigą dienų.
- Tėvai žiūrėtų į susirinkimus atsakingiau, jei jų nedalyvavimo nepaliktume be dėmesio. Kai kuriais atvejais galėtų padėti administracijos raštas tėvams, primenantis apie tėvų pareigas. Reikalui esant, vertėtų į pagalbą pasikviesti kitose institucijose dirbančius specialistus – ugdymo instituciją kuriojanti vaikų teisių apsaugos specialistą, psichologą, socialinį darbuotoją ir pan.

Klausimai, kurių nereikėtų svarstyti tėvų susirinkimuose

Grupės tėvų susirinkimuose nereikėtų svarstyti atskiro vaiko ugdymosi, emocijų, elgesio, sveikatos problemų, nebent tos problemos turi įtakos visos grupės vaikų gyvenimui, kritikuoti vaiką ar jo tėvų elgesį nei esant tėvams, nei jiems nedalyvaujant.

Tokie svarstymai paprastai atbaido tėvus, ypač problemiško elgesio vaikų, nuo ugdymo įstaigos, jie vengia dalyvauti susirinkimuose.

Minėtus klausimus reikėtų aptarti individualių susitikimų su tėvais metu, netgi jiems priimtinoje susitikimo vietoje.

Nevertėtų bendrų susitikimų metu išskirti ir labai gerai besielgiančių ar puikius ugdymosi gebėjimus turinčių vaikų. Tai verčia blogai jaustis tėvus, kurių vaikai nepaminimi, skatina jų menkavertiškumą, nepasitikinėjimą ir pan.

Žinokite, kad pagyrimus tėvams už efektyvią pagalbą savo ar kitų vaikams turite pasakyti viešai, bet pastabas tėvams dėl jų konkretaus ar įtartino elgesio turite pasakyti asmeniškai.

Naudingos strategijos bendraujant su nepalankiai ir priešišškai nusiteikusiomis šeimomis:

Pedagogo veikla	Nauda tėvams
<ul style="list-style-type: none"> • Ypatingą dėmesys skiriamas tėvų bendradarbiavimui su vaiku namuose (įvairios užduotys, kurias atlieka vaikas drauge su tėvais: rankų darbo knygutės gaminimas, informacijos suradimas enciklopedijose, nuotraukų ieškojimas šeimos albume ir pan.) • Organizuojant pokalbius su vaikais apie profesijas, dažnai prašoma tėvų sudaryti galimybę apsilankyti jų darbovietėse ir tiesiogiai susipažinti su vienos ar kitos profesijos žmonėmis (pasirinktų profesijų atstovai ir yra patys tėvai). • Šeimų atvirų durų dienų organizavimas. Eilės tvarka, pasirinkdami tinkamą mėnesio dieną, grupėje šeimos nariai turi galimybę įvairios veiklos metu pristatyti šeimos pomėgius, išvykas, papročius, tradicijas ir pan. 	Taip tėvai, atrodo, visai nenorėdami ir neturėdami laiko, ima domėtis vaiko veikla ugdymo įstaigoje. Tokie apsilankymai uždariems, bendrauti nelinkusiems tėvams padeda atsiverti, susipažinti, užmegzti artimesnius santykius su vaiko grupės draugais, pedagogų jiems priimtinesnėje veikloje. Tokia veikla, kaip bendravimo forma, daugeliui tėvų yra priimtinesnė.

Darbas su dvikalbių vaikų tėvais

Bendraujant su dvikalbių vaikų tėvais tikslinga su jais pasidalinti šia informacija

Palankiausias situacijos formuoti harmoningai dvikalbystei šeimoje:

- Laikomasi principų „vienas asmuo – viena kalba, viena aplinka – viena kalba“.
- Nėra šeimoje dominuojančios kalbos.
- Vyrauja tolerancija ir pagarba tarp sutuoktinių kalbų, kultūrų atžvilgiu;
- Tėvai tarpusavyje bendrauja ar bendrame šeimos pokalbyje bendrauja jiems priimtinausia kalba, o su vaiku atskirai kalbasi savo gimtosiomis kalbomis.
- Tėvai, skirtingai negu vaikas, mokantys valstybinę kalbą, padeda jam perimti tos kalbos garsinę sandarą, gramatinę struktūrą, stilistinius niuansus, kalbos kultūros pagrindus; paaiškina iš aplinkos išgirstus nesuprantamus žodžius, išsireiškimus gimtąja kalba; įvairiais būdais skatina vaiką domėtis kalba ir ją vartoti kasdienėse bendravimo situacijose.

Taip pat labai svarbu:

1. Perduoti vaikui šeimoje puoselėjamas kultūrinės tradicijas;
2. Mokyti vaiką nuo pat mažens nepriklausomai nuo jo kilmės ir padėties pozityviai reaguoti į kultūrinius visuomenės skirtumus bei įvairovę.
3. Suteikti vaikui jam būtinų įgūdžių, žinių interkultūrinėje komunikacijoje, išvalgą į savas kultūrinės vertybes, t.y. nuo mažens ugdyti vaiko interkultūrinę kompetenciją.
4. Nepamiršti, kad šeimos įtaka – svarbiausias faktorius, nulemiantis vaiko vystymąsi, jo identiteto formavimąsi.

Dažniausiai dvikalbių vaikų tėvų daromos klaidos

Daugelio ankstyvosios dvikalbystės tyrinėtojų nuomone, tautiškai mišrių ir kitataučių šeimų tėvai, kiti jos nariai turi mažai informacijos apie dvikalbystės formavimosi priešmokykliniame amžiuje dėsninumus ir netaiko metodo vienas asmuo – viena kalba, toleruoja mišrų kalbų vartojimą, patys prastai moka vienos kito gimtąsias kalbas, nekontroliuoja savo kalbos ar nekreipia dėmesio į daromas kalbos klaidas, iš anksto nesitaria, neplanuoja tarpusavyje, kaip kalbės su vaiku, kokia bus pagrindinė šeimos kalba, kokią ugdymo instituciją (kalbos atžvilgiu) lankys vaikas. Dėl to dvikalbystė šeimoje formuojasi stichiškai, vienai kalbai persipinant su kita, suda-

rant itin palankias sąlygas kalbų interferencijos (kalbų maišymosi) reiškiniui plėtotis.

Pastebėta, kad:

- Daugumoje šeimų vaikas nuo pat gimimo, bendraudamas su suaugusiais šeimos nariais, pokalbyje tuo pačiu metu yra kalbinamas net keliomis kalbomis.
- Dažnai pasitaiko, kad tėvai savo iniciatyva arba neteisingai paraginti nori, kad jų vaikas namuose kalbėtų tik lenkiškai, angliškai, lietuviškai ir pan., kalbomis, kurių jie patys gerai nemoka. Tokiais atvejais bendravimas su vaiku dažnai atsiliepia šeimos ir vaiko santykiams, kurių žodinė sąveika yra ribota ir nenatūrali.
- Dažni atvejai, kai vienas iš tėvų, kuris visada kalbėjo su vaiku angliškai, pradėjo kalbėti tik rusiškai. Tokiu atveju nereikėtų keistis „vaidmenimis“, kalbėti su vaiku kiekvienam tik savo kalba tol, kol vaikas gerai išmoks abi kalbas. Vaiko sąmonėje iš pradžių kalba susiejama su kalbančiojo asmeniu ir tik vėliau, kada vaikas pradeda mąstyti savarankiškai abiem kalbomis, formuojasi dvi lingvistinės sistemos. Kita vertus, vaikas nesupranta, kodėl tėtis, kuris visada su juo kalbėjo gimtąja anglų kalba, pradėjo kalbėti ne taip, kaip „reikia“, ir jį tai labai trikdo.
- Praktikoje dažnai pasitaiko neapgalvotas, neatsakingas tėvų noras atiduoti vaiką į priešmokyklinę lietuviško darželio grupę, nes darželis yra šalia namų, nors šeimoje kalbama tik rusiškai ir vaiką planuojama leisti į rusų mokyklą. Tėvai būna labai kategoriški ir nenori suprasti, kad vaikas kenčia psichologiškai, jam sunku skirtis su draugais, sunkiau adaptuotis darželyje, kur su juo bus kalbama tik lietuviškai. Derėtų tėvams priminti, kad daugumai priešmokyklinio amžiaus vaikų nėra sunku išmokti svetimą kalbą, bet jie niekaip nesupranta, kodėl negali kalbėti jų mamos ar tėčio kalba.
- Tėvai visada linkę tikėtis greito rezultato. Kalbų mokymosi atveju derėtų įsidėmėti, jog dvikalbystė – išties mokslas, abiejų vaiko tėvų pastangos ir pasiryžimas padėti vaikui, trunkantis ne vienerius metus – tik tada jis duoda gerų rezultatų.

Reikia atminti, kad:

Dažniausiai daromos tėvų klaidos sietinos su šiuo metu toleruojamu prastu kitataučių tėvų švietimu dvikalbystės klausimais bei nepakankamu jų bendradarbiavimu su vaikų ugdymo institucijų pedagogais, specialistais. Dėl to susidaro itin nepalankios sąlygos formuoti harmoningai dvikalbystei šeimoje.

BAIGIAMIEJI KOMENTARAI

Šiuolaikiniai tėvai, veikiami edukacinių informacijos srautų, darosi reiklesni savo vaikų ugdymui(si) įstaigose, pageidaudami prieinamesnių bendradarbiavimo būdų, pvz., asmeninių susitikimų, informacinių komunikavimo tinklų, visapusiško informavimo apie vaiką. Skyriuje pateikta informacija skatina pedagogą ieškoti ne tik veiksmingų, bet ir tėvams patrauklių bendradarbiavimo būdų.

Įstaigos atvirumą tėvams ir bendruomenei skatina būtinybę reaguoti į šiuolaikinės visuomenės iššūkius ugdymo institucijoms. Apie tai rašoma kitame skyriuje.

7 SKYRIUS

Kuo naudingas ugdymo įstaigos atvirumas bendruomenei

Parengė Ona Monkevičienė, Kristina Stankevičienė, Marija Jonilienė

Šiame skyriuje rasite:

- priešmokyklinės grupės bendravimo su mokykla, vietos bendruomene, paramos vaikui ir šeimai institucijomis formas bei būdus;
- patarimus, kaip kurti priešmokyklinės grupės įvaizdį;
- integruoto multiprofesinio darbo, siekiant vaiko gerovės, pagrindus;
- ugdymo įstaigų ir vietos bendruomenės ryšių modelių aprašą.

PRIEŠMOKYKLINĖS GRUPĖS BENDRAVIMO SU MOKYKLA, VIETOS BENDRUOMENE, PARAMOS VAIKUI IR ŠEIMAI INSTITUCIJOMIS FORMOS IR BŪDAI

Igyvendinant Priešmokyklinio ugdymo koncepcijos nuostatas, priešmokykliniame ugdyme pasitebimi ryškūs pokyčiai, kurie turėjo įtakos priešmokyklinio ugdymo grupių ir socialinės aplinkos bendradarbiavimui. Institucinių priešmokyklinių ugdymą, kaip ir visą švietimo sistemą, veikia vidinė ir išorinė aplinka, galinti prisidėti prie veiksmingos jos veiklos. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais, t. y. mokykla, bendruomene, paramos vaikui ir šeimai institucijomis, vaiko gerovės, jo teisių ar kitomis organizacijomis sudaro sąlygas vaiko socializacijai, jo fizinių ir dvasinių galių plėtočiai, lengvesniam perėjimui iš priešmokyklinės grupės į mokyklą.

Bendradarbiavimas su mokykla. Glaudus, nuolatinis priešmokyklinių grupių ir mokyklos bendradarbiavimas teikia naudą vaikams, pedagogams, vaikų tėvams. Ugdymo procesas priešmokyklinėje grupėje rodo, kad ji yra jungiamoji grandis tarp šeimos ir mokyklos, todėl visų šių institucijų bendradarbiavimas yra neabejotinai svarbus ir būtinas. Jis sudaro sąlygas vaikams pažinti mokyklos aplinką, būsimą klasę, mokytoją, skatina vaiko norą lankyti mokyklą ir joje mokytis. Šiam bendradarbiavimui turi įtakos:

- **Susitikimai** su mokyklos pedagogais, mokiniais;
- Mokykloje vykstančių **renginių** (muzikinių, literatūrinių, sportinių) **lankymas**;
- **Pasirodymų, spektaklių, koncertų rengimas** mokyklos mokiniams;
- **Viktorinos, šventės, konkursai, varžybos**;
- Bendri mokyklos ir darželio **projektai** (meniniai, etnokultūriniai, ekologiniai ar pan.)
- Priešmokyklinio ugdymo ir mokyklos pedagogų **pokalbiai, diskusijos, konsultacijos, pasitarimai, konferencijos, seminarų lankymas**, kurie suartina juos bendrai veiklai ir kelia pedagogų autoritetą vaikų akyse.

Švietimo reformos vykdymas ir ugdymo įstaigų veiklą reglamentuojantys dokumentai, ugdymo procesas skatina abi institucijas būti ugdymo partneriais. Priešmokyklinių grupių ir moky-

klos bendradarbiavimas padeda kurti institucijos įvaizdį, kelia pedagogų kompetenciją ir kvalifikaciją, didina institucijos atvirumą kaitai.

Bendradarbiavimas su bendruomene. Ne mažiau svarbus priešmokyklinių grupių bendradarbiavimas su bendruomenės nariais: bendri renginiai, veikla, projektai. Bendradarbiavimo formos gali būti labai įvairios:

Tyrimai (anketinės apklausos, interviu ir t.t.) – duomenų rinkimas apie muzikinę vaiko aplinką šeimoje, muzikinių gabumų paveldimumą, vaiko muzikinius gabumus, jo domėjimąsi muzika, papildomą muzikinį ugdymą už darželio ribų, tėvų muzikavimą namuose, muzikinių renginių lankymą ir kt.;

- **Muzikinės popietės** – mokymasis kartu su vaikais dainų, žaidimų, šokių, groti muzikos instrumentais (tarp jų ir vaikiškais);
- **Vakaronės** – suaugusiųjų įtraukimas į bendrą veiklą su vaikais ir pedagogais;
- **Šeimų šventės** – šventės programa sudaroma išimtinai iš tėvų ir vaikų kartu parengtų vieno ar keletos muzikinių (daina, šokis, instrumentinis muzikavimas) ar nemuzikinių (eilėraštis, pasakos sekimas, vaidinimas persirengus teatro kostiumais, su lėlėmis ir pan.) numerių;
- **Grupinės ir individualios konsultacijos tėvams** – muzikinės aplinkos kūrimo namuose, vaikų skatinimo domėtis muzika, dainavimo, vaiko balso saugojimo, muzikinių gabumų ugdymo ir kt. klausimais;
- Vaikų **muzikinės veiklos darželyje audio ir video įrašai**, jų peržiūra;
- **Nuotraukų albumai**, iliustruojantys vaikų muzikinę veiklą;
- **Lankstinukai** tėvams su dainų tekstais, muzikinių ratelių aprašais;
- **Straipsniai darželio stenduose muzikinio ugdymo klausimais**;
- **Talentų šou** – vaikų muzikiniai pasirodymai;
- Mieste, mikrorajone, netoliese darželio gyvenančių **profesionalių muzikantų, ansamblių kvietimas pamuzikuoti vaikams ir su vaikais**;
- **Atvirų durų dienos** – pažintis su muzikine salės ir grupės aplinka, muzikos pedagogu ir jo darbo stiliumi, emociniu klimatu muzikos salėje, grupės vaikų, vaikų-muzikos pedagogo ir muzikos pedagogo-tėvų tarpusavio santykiais;
- **Tėvų dienos** – su tėvais suderintas ir jiems patogus laikas pokalbiams apie vaiko muzikinius pasiekimus;
- **Išvykos** su ugdytinių tėvais į žymių kompozitorių, muzikantų gyvenimo vietas, muziejus, bibliotekas, mokymo įstaigas. Šios išvykos lavina visas vaikų kompetencijas, pagerina ugdymo kokybę, padeda vaikams pažinti artimą darželio aplinką, jos žmones, stiprina šeimos-darželio pradžios mokyklos ryšius bei abipusį tėvų ir pedagogų pasitikėjimą vieni kitais;
- **Bendri projektai su tėvais ir darželio bendruomene**, numatantys vaikų muzikinio ugdymo tikslus ir uždavinius, priemones vaikų muzikinio ugdymo proceso efektyvumo skatinimui, vaikų muzikinių gebėjimų diagnostinį tyrimą metų pradžioje ir pabaigoje, bendradarbiavimo formas ir t.t.;
- Pokalbių ir diskusijų popietės.

Bendradarbiavimas su paramos vaikui ir šeimai institucijomis. Bendradarbiaujant su šiomis organizacijomis, gali būti kuriami bendri projektai, įvairios programos, kuriose galėtų dalyvauti priešmokyklinių grupių pedagogai, specialistai, tėvai, bendruomenės nariai. Projektai ar programos pirmiausia turėtų būti skirtos vaikų ugdymo klausimams spręsti, bet galėtų apimti ir kitus, pavyzdžiui, šeimos narių tarpusavio bendravimo, jų gerovės kūrimo gerinimo ar kt. aspektus. Bendradarbiavimo su socialiniais partneriais būdai ir formos gali būti konsultacijos, diskusijos, pokalbiai, **seminarai**, pasitarimai, įvairūs renginiai, kita.

PRIEŠMOKYKLINĖS GRUPĖS ĮVAIZDIS

Įvaizdis reprezentuoja įstaigą už jos ribų, suteikia informacijos apie jos veiklą, vaikų ugdymo sąlygas, galimybes bei kokybę. Tiek įstaigos, tiek priešmokyklinės grupės įvaizdis turėtų būti teigiamas, joje turėtų dirbti profesionalūs pedagogai ir kiti darbuotojai. Svarbu pasiekti, kad tėvai pasitikėtų ir tikėtų teikiamų paslaugų kokybe.

Kas formuoja grupės įvaizdį?

- Simboliai, logotipai, ženklai, skrajutės, lankstinukai, įstaigos ir darbuotojų apdovanojimų, padėkų, diplomų eksponavimas, vieši renginiai.
- Ugdymo programos pritaikymas vaikų poreikiams ir galimybėms. Individualių programų specialiųjų poreikių ir gabiems vaikams taikymas. Alternatyvios programos vaikams („Zipio“ programa ir kt.).
- Neformalaus ugdymo paslaugos (būreliai, rateliai, pramogos, išvykos, ekskursijos).
- Specialistų pagalba (psichologų, soc. pedagogų, logopedų).
- Ugdymo proceso organizavimas, individualizavimas.
- Grupės mikroklimatas.
- Vaikų (berniukų ir mergaičių) skaičius grupėje.
- Pedagogų kvalifikacija, darbo stilius, kalba, bendravimo gebėjimai, asmenybės savybės, amžius, išvaizda.
- Bendravimas su įstaigos bendruomene, socialiniais partneriais, informacijos apie grupės veiklą sklaida.
- Pedagogo padėjėjos darbas grupėje.
- Materialinė bazė. Grupės interjeras, aplinkos funkcionalumas, įranga. Kitų patalpų įrengimas (salės, tualetų, prausyklos, rūbinės). Lauko aplinka.
- Vaikų maitinimas (geras, sveikas maistas ir kt.)

Pirmas išpūdis susikuriamas vos įžengus į įstaigą ar grupę. Geras išpūdis sudaromas, jei vyrauja jauki atmosfera, šiltai pasitinkamas ir išlydimas kiekvienas lankytojas, jei jis pasijunta įstaigoje laukiamas ir gerbiamas, jei įgyja gerų emocijų, išpūdžių ir pageidaujamos informacijos.

Matomos pedagogų ir kitų darbuotojų pastangos vaikų labai kelia pasitikėjimą vaiko ugdymu ir gyvenimu grupėje. Atvykę tėvai ar kiti suinteresuoti asmenys greitai pastebi, ar pedagogai ir kiti darbuotojai dirba su meile, ar su užsidegimu ir didžiu noru rūpinasi vaiko gerove, visapusišku ugdymu, džiaugiasi jų pasiekimais. Bendruomenėje gerą išpūdį sukuria bendravimas su kitomis įstaigomis, kai rengiamos bendros popietės, keičiamasi spektakliais, kitais renginiais. Akivaizdus darbuotojų triušas kuriant materialinę vaiko gerovę.

Ugdytinių gera savijauta ir pozityvus elgesys bene labiausiai formuoja gerą nuomonę apie grupę. Grupė ar įstaiga laikoma gera, jei vaikai jaučiasi puikiai, jie saugūs ir laimingi, linksmi, šypsosi, patenkinti savo veikla, su pedagogais bendrauja nesivarždami, jaučiasi gerai ir saugiai. Tėvai nori matyti savo vaikus tinkamai besielgiančius, mandagius, paslaugius, gebančius užjaušti, laisvai bendraujančius.

Pozityvi nuomonė apie grupę formuojamasi, jei matosi *tinkamos galimybės ugdytis*: jei vaikai aktyvūs ir užsiėmę, smalsūs ir žingeidūs, jei organizuojama neįprasta veikla (pvz., vaikai važiuoja pas amatininkus ir mokosi lipdyti iš molio, stebi, kaip kepama duonelė, vyksta į muziejus, teatrą ir kt.), jei vaikai turi galimybę rinktis veiklą pagal savo poreikius ir pomėgius, jei taikomi įvairūs ugdymo būdai (vaikų išsikalbėjimo, išsakyto, problemų sprendimo ir kt.). Įstaiga ar grupė yra populiari, jei vaikai gauna papildomų paslaugų (dirba logopedas, galima dalyvauti papildomo ugdymo būreliuose, lankyti baseiną ir kt.)

Dėmesį patraukia *grupės aplinka*. Maloniai lankytojus nuteikia skambūs grupių pavadinimai (Bitutės, Saulutės ir kt.), estetiška, jauki, saugi, patogi ir funkcionali, turtinga, vaikų darbais papuošta, kūrybingumą ir smalsumą skatinanti grupės aplinka. Tėvai džiaugiasi, jei vaikai turi pakankamai priemonių veiklai, jei yra erdvė vaikui atsiskirti, pailsėti, judėti, yra individualios

lentynėlės ar stalčiukai ir kt. Jaukumo suteikia pedagogų rankdarbiais „sušildyta“ aplinka.

Visuomenės ir bendruomenės nuomonė apie įstaigą formuojasi pažvelgus į *įstaigos aplinką*. Žvilgsnį patraukia gerai sutvarkyta lauko teritorija, kurioje yra daug medžių, apželdintų plotų (vaikai gali džiaugtis ir pažinti gamtą), saugi (kad negalėtų patekti svetimi žmonės), švari, turtingos ir gerai įrengtos vaikų žaidimų aikštelės. Eksponuojami vaikų kūrybos ir projektų darbai byloja, kad įstaigoje dirba kūrybingi ir darbštūs žmonės, kad vaikams čia gera.

Pažengus į *įstaigos vidų*, pirmiausia pastebimas estetinis vaizdas. Vėliau apsilankiusieji pastebi puošybos elementus, iškabintą ant sienų informaciją bei puošybą, pajunta mažų vaikų pasauliu dvelkiančius kvapus. Gerą įspūdį sudaro estetiška aplinka, nepriekaištinga tvarka, švara, išvaizdūs ir šiluma dvelkiantys besišypsantys darbuotojai. Tėvams labai svarbu, kad būtų šiuolaikiškai sutvarkytos patalpos. Pedagogų ir vaikų darbeliais ir įvairiomis dekoracijomis papuošti koridoriai, salė švenčių proga rodo, koks malonus ir svarbus švenčių laukimas vaikams. Eksponuojami įstaigos ir darbuotojų apdovanojimai, padėkos taip pat liudija apie įstaigos prestižą visuomenėje. Beje, miesto mikrorajonas, kuriame yra darželis, ir vaizdas už tvoros taip pat yra įvaizdžio formavimosi dalis.

Pedagogo įvaizdis formuojasi nuolat. Ilgiau ar trumpiau grupėje pabuvę lankytojai susidaro nuomonę apie pedagogą. Gerą įspūdį sudaro pedagogas, kuris į vaiką žiūri kaip į asmenybę, gražiai, maloniu balso tonu, vaikui priimtinu tempu, bendrauja su vaikais, jiems padeda, paaiškina, palaiko ir sustiprina vaiko susidomėjimą, skatina jų saviraišką ir kūrybą, atranda pusiausvyrą siūlydamas veiklą aktyviems ir pasyviems vaikams, rūpinasi visais ir kiekvienu. Nesunku atskirti tą pedagogą, kuris turi pašaukimą dirbti su mažais vaikais. Tokie pedagogai atsiskleidžia kaip mylintys savo darbą, kūrybingi, išradingi, sumanūs, rūpestingi, profesionalūs, meniški, jie su užsidegimu pasakoja apie savo veiklą, pasiekimus, naujas idėjas. Beje, pedagogo išorė (šukuosena, apranga, makiažas) sukuria bene pirmą įspūdį apie grupėje dirbantį pedagogą. Pedagogo įvaizdį formuoja elgesio, kalbos ir bendravimo kultūra. Labai svarbu, kad pedagogai neskleistų konfidencialios informacijos apie vaiką, kad nepakenktų vaikui ir šeimai.

Teigiamo įvaizdžio išsaugojimui ir stiprinimui galima kurti įvairias tradicijas. J. J. Jones, ir S. C. Ignelzi (1997) pasiūlė jaukioje aplinkoje visam personalui prisiekti ir pasirašyti konfidencialumo priesaiką tam, kad prisimintų konfidencialumo svarbą.

KONFIDENCIALUMO PRIESAIKA

Prisiekiu saugoti vaiko ir šeimos paslaptis. Pasižaduo dalintis informacija, susijusia su vaiko ugdymu, tik vaiko labui ir tik su žmonėmis, kuriems reikia geriau suprasti vaiką, norint jam padėti.

Viešai pareiškiu, kad informacijos dalis, kuria aš disponuoju, yra visiškai asmeniška. Sutinku ją laikyti paslapyje ir niekada niekam neskelbti su vaiku ir šeima susijusios informacijos, išskyrus specialistus, kurie tiesiogiai dirba vaiko ir šeimos labui.

INTEGRUOTAS MULTIPROFESINIS DARBAS SIEKIANT VAIKO GEROVĖS

Multiprofesinis darbas – kai įvairių sričių (pvz., švietimo, socialinės, sveikatos) specialistai dirba kartu, keisdami situacijos vertinimais, nuomonėmis, derindami veiksmus, kad vaiko auginimas ir ugdymas būtų kuo kokybiškesnis, o šeima gautų būtiną paramą.

S. Blandford ir C. Knowles (Anglija) pateikia **keturių lygmenų multiprofesinio darbo, ugdant vaikus, modelį**

1 lygmuo. Kooperavimasis – ugdymo įstaigos ir atskiros tarnybos dirba, siekdamos tų pačių tikslų, papildydamos viena kitos veiklą, tačiau išlaikydamos savarankiškumą. Pavyzdžiui, mūsų šalyje ugdamos priešmokyklinio amžiaus vaiko gabumus kooperuojasi priešmokyklinės grupės, kuriose plėtojami baziniai visų gabumų rūšių pagrindai, ir neformaliojo ugdymo įstaigos, siūlančios būrelius, studijas ar kitas formas tam tikros rūšies vaiko gabumams plėtoti.

2 lygmuo. Bendradarbiavimas – ugdymo įstaigos ir atskiros tarnybos veiklą planuoja kartu, kad nebūtų dubliavimo ar spragų siekiant tam tikrų rezultatų.

Pavyzdžiui, mūsų šalyje aktyviai bendradarbiauja priešmokyklinių grupių pedagogai ir pradinė klasių mokytojai, kad būtų suderintas sklandus vaiko perėjimas iš vienos ugdymo pakopos į kitą.

3 lygmuo. Koordinavimas – ugdymo įstaigos ir atskiros tarnybos veiklą ne tik planuoja kartu, bet ir sistemingai koordinuoja veiksmus, kad būtų mažiausiomis sąnaudomis pasiekiami geriausių rezultatų.

Pavyzdžiui, mūsų šalyje savo veiksmus koordinuoja ankstyvosios intervencijos paslaugas teikiančios tarnybos ir ugdymo įstaigos, tarnybos ir įstaigos, teikiančios kompleksinę pagalbą vaikams nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradžios bei jų tėvams.

4 lygmuo. Susilieji, integracijos – atskiros tarnybos susilieja į vieną organizaciją, padidindamos teikiamų paslaugų kokybę ir prieinamumą.

Modelio idėjų įgyvendinimo nauda vaikui ir šeimai

- Laiduojamas vientisas vaiko ugdymasis, dirbtinai neskaidant jo į atskiras dalis, sritis.
- Kokybiškiau tenkinami vaiko poreikiai, plėtojamos jo kompetencijos.
- Susilieja vaiko ugdymas, švietimo pagalbos jam ir jo tėvams ar globėjams teikimas, rūpinimasis vaiko sveikata ir socialine gerove.
- Pagerėja tėvų informavimas, įgalinimas tapti kompetentingais ugdytojais, sudaromos skirtingų ugdymo formų bei būdų pasirinkimo galimybės.

Integruoto multiprofesinio darbo, ugdant vaikus, idėjų įgyvendinimo mūsų šalyje galimybės

Priešmokyklinio ugdymo grupės galėtų kurti bendradarbiavimo tinklus su socialiniais partneriais: su mokyklomis, pedagoginėmis, psichologinėmis tarnybomis, paramos vaikui ir šeimai, vaiko teisių apsaugos organizacijomis, vietos bendruomenės kultūros centrais, neformaliojo ugdymo įstaigomis ar kt. Taip būtų pereita nuo kooperavimosi prie bendradarbiavimo lygmens. Su bendradarbiaujančiais socialiniais partneriais galima aptarti bendrus su vaiko ugdymu susijusius tikslus, nusibrėžti veiklos erdves, padedančias siekti bendro tikslo. Žemiau pateikiami skirtingo pobūdžio bendradarbiavimo atvejai. Jų gali būti labai įvairių.

Priešmokyklinėse grupėse įgyvendinant tarptautinę ankstyvosios prevencijos programą „Zipio draugai“, sudaromos dvišalės sutartys: viena tarp šią programą šalyje vykdančios VŠĮ „Vaiko labui“ ir ugdymo įstaigos, kita tarp VŠĮ „Vaiko labui“ ir priešmokyklinės grupės pedagogo. Sutartyse apibrėžiama, ką išpareigoja visos šalys siekiant bendro tikslo – vaikų igūdžių, leidžiančių įveikti socialinius sunkumus, ugdymo.

Pagal naują Švietimo įstatymo redakciją „Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas“ (2010), vaiko specialiųjų ugdymosi poreikių pirminį įvertinimą atliks vaiko gerovės komisija, o jo specialiuosius ugdymosi poreikius (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertins pedagoginė psichologinė tarnyba. Taigi, ugdymo įstaigoms bus aktualu glaudžiai bendradarbiauti su pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis.

Ugdymo įstaigos, turinčios priešmokyklinio ugdymo grupes, galėtų įsitraukti į bendrą veiklą su socialiniais partneriais, koordinuojamą savivaldybių.

Ugdymo įstaigos galėtų kuo aktyviau įsitraukti į Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašo“ (2009) įgyvendinimą. Vyriausybės nutarime numatoma gerinti ugdymo, socialinių, sveikatos priežiūros paslaugų, švietimo pagalbos vaikui ir jo tėvams prieinamumą, stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą siekiant užtikrinti veiksmingą kompleksinę pagalbą vaikams ir jų tėvams. Priešmokyklinio ugdymo pedagogai gali įeiti į tarpinstitucines komandas, kurių veiklą koordinuoja savivaldybių specialistai.

Ugdymo įstaigos taip pat turėtų aktyviai dalyvauti teikiant švietimo pagalbą ugdymo įstaigų nelankantiems priešmokyklinio amžiaus vaikams. (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo mi-

nistro įsakymas „Dėl švietimo pagalbos nelankančiam ugdymo įstaigos 5-6 metų vaikui teikimo tvarkos patvirtinimo“, 2003). Ugdymo įstaigos galėtų skleisti informaciją apie šią pagalbą vietos bendruomenės tėvams, savivaldybės sprendimu teikti priešmokyklinio ugdymo pedagogo, socialinio pedagogo konsultacijas tėvams ar globėjams. Jeigu įstaigoje yra specialistai, joje vaikui gali būti teikiama specialioji pedagoginė ar kita pagalba.

UGDYMO ĮSTAIGŲ IR VIETOS BENDRUOMENĖS RYŠIŲ MODELIAI

Uždaru durų modelis

Ugdymo įstaigos (tarp jų ir turinčios priešmokyklinio ugdymo grupes) pačios tvarkosi su visomis vaikų ugdymo, švietimo pagalbos ir socialinėmis problemomis, bendruomenės įsitraukimas yra minimalus. Y. Friedman teigimu, vadovaudamasi uždaru durų politika ugdymo įstaigos stokoja bendruomenės teikiamo grįžtamojo ryšio, todėl dažnai švaisto energiją klaidingiems tikslams realizuoti. Tokios ugdymo įstaigos nejaučia bendruomenės kaitos tendencijų bei lūkesčių, siejamų su instituciniu mažų vaikų ugdymu. Jos nepajėgia keistis ir pritaikyti vaikų ugdymo programų kintančios visuomenės poreikiams tenkinti.

Atvirų durų modelis

Ugdymo įstaiga ir vietos bendruomenė funkcionuoja kaip atvira sistema, kurioje vyksta dvikryptis pasikeitimas informacija. Ugdymo įstaigos, praktikuojančios atvirų durų politiką, su tėvais ir vietos bendruomene užmezga partneriškus ryšius, kviečia dalyvauti vaikų ugdyme bei stengiasi daryti poveikį vietos bendruomenės kultūriniam gyvenimui. Tokios ugdymo įstaigos tikslingai siekia grįžtamojo ryšio iš išorinės aplinkos bei atitinkamai tobulina ugdymo kokybę, kad būtų tenkinami bendruomenės lūkesčiai. Tai paskatina tolimesnį aktyvų jos dalyvavimą ugdymo įstaigų gyvenime. Ugdymo įstaigų ir bendruomenės ryšiai įgyja natūralų ciklišką abipusio poveikio ritmą.

Švytuoklės modelis

Ugdymo įstaiga ir vietos bendruomenė išlaiko tam tikrą atstumą, kad optimaliai siektų užsibrėžtų vaikų ugdymo ir socialinių tikslų. Kai tarpusavio santykiai tampa per daug pasyvūs, ugdymo įstaiga imasi priemonių, kad jie suintensyvėtų. Kai tarpusavio santykiai tampa per daug artimi bei intensyvūs, ugdymo įstaiga imasi tam tikrų apribojimų. Tai daroma todėl, kad nereguliuojamas kišimasis į vaikų ugdymą gali turėti neigiamų pasekmių.

Šiuolaikinėmis kintančios visuomenės sąlygomis palankiausi yra atvirų durų ir švytuoklės modeliai (Parengta pagal S. Blandford ir C. Knowles, 2009).

UGDYMO ĮSTAIGOS IR VIETOS BENDRUOMENĖS RYŠIŲ MODELIO REFLEKSIJA

Nuoširdžiai apmąstykite atsakymus į klausimus, pateiktus kitame puslapyje. Pasirinkdami atsakymą a, b, c arba d, savo nuomonę argumentuokite įrodymais. Būkite sąžiningi sau, nes atsakymų į klausimus niekam rodyti nereikės.

Atsakymai a rodo uždaru durų modelio požymius, atsakymai b – atvirų durų modelio požymius, atsakymai c – švytuoklės modelio požymius, atsakymai d – nesubalansuoto bendruomenės kišimosi į ugdymo įstaigos veiklą požymius.

Suskaičiuokite, kiek pažymėjote atsakymų a, b, c ir d. Jei dominuoja atsakymai a – jūsų įstaiga vadovaujasi uždaru durų politika. Jei dominuoja atsakymai b – jūsų įstaiga vadovaujasi atvirų durų politika. Jei dominuoja atsakymai c – jūsų įstaigai būdingas švytuoklės modelis. Jei dominuoja atsakymai d – bendruomenės poveikiai ugdymo įstaigai nevaldomi, todėl dažnai dezorganizuoja įstaigos veiklą. Jei dominuoja du ar keli atsakymų tipai – įstaigai būdingas mišrus arba nenusistovėjęs modelis. Tuomet svarbu paanalizuoti, kurioje srityje jau pereita prie atvirų durų politikos, o kurioje kol kas dominuoja uždaru durų politika.

Parentkite keletą rekomendacijų, kaip pereiti prie atvirų durų politikos srityse, kuriose tokio požiūrio trūksta, ir pasiūlykite įstaigos administracijai. Priešmokyklinės grupės veiklą stenkitės grįžti atvirų durų politikos nuostatomis.

Klausimynas priešmokyklinės grupės pedagogui įvertinti įstaigos, kurioje dirba, ryšių su vietos bendruomene modelį

1. Ar tėvai dalyvauja konkretizuojant priešmokyklinės grupės vaikų ugdymo(si) turinį:

- tėvams vaikų ugdymo(si) turinys nerūpi;
- vaikų ugdymo(si) turinys buvo pristatytas per tėvų susirinkimą, tačiau pasiūlymų sulaukta nedaug;
- kiekvienais metais vaikų ugdymo(si) turinys konkretizuojamas kartu su vaikais ir tėvais;
- pedagogai priversti atsižvelgti į tėvų reikalavimą mokyti vaikus skaityti, rašyti, skaičiuoti ir tuo papildyti vaikų ugdymo turinį.

2. Ar tėvai aktyviai dalyvauja vaikų ugdymo(si) procese:

- daugumai tėvų vaikų ugdymas nerūpi, jie visa tai patiki pedagogams;
- vaikų ugdymo procese dalyvauja keletas tėvų, kiti prisideda prie švenčių rengimo ar aprūpinimo priemonėmis;
- tėvai aktyviai domisi vaikų ugdymu, jo rezultatais ir pagal galimybes dalyvauja vaikų ugdymo procese, siūlo idėjas bei paremia pedagogo sumanymus;
- tėvai reguliuoja pedagogą, kaip jis turėtų išskirtinai rūpintis jų vaiku.

3. Kaip veikia įstaigos tėvų komitetas, tėvų savipagalbos ir kitos grupės:

- tėvų komiteto veikla pasyvi, padaro tik tai, ko prašo administracija;
- tėvų komitetas aktyvus, tačiau administracija tik iš dalies priima jų iniciatyvą;
- tėvų komitetas labai aktyvus, kartu su įstaigos administracija ir pedagogais sprendžia strateginius vaikų ugdymo klausimus; veikia tėvų savipagalbos grupės; grupių vaikų tėvų bendruomenių tinklai;
- tėvų komitetas kelia reikalavimus ugdymo įstaigai, tačiau neprisideda prie problemų sprendimo būdų paieškos.

4. Ar platūs įstaigos ryšiai su socialiniais partneriais:

- priešmokyklinės grupės pedagogas bendradarbiauja su mokykla;
- ugdymo įstaiga palaiko ryšius su mokykla ir švietimo pagalbą teikiančiomis įstaigomis (pedagogine psichologine tarnyba ir kt.);
- ugdymo įstaiga turi platų socialinių partnerių tinklą (mokykla, švietimo pagalbą teikiančios įstaigos, biblioteka, teatro trupė, rėmėjai ir kt.);
- į ugdymo įstaigą komerciniais tikslais veržiasi atlikėjų grupės, išvykų organizatoriai ir kt.

5. Ar vyksta bendri ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės renginiai:

- renginiai vyksta tik ugdymo įstaigoje su vaikais ir jų tėvais;
- ugdymo įstaigos vaikai dalyvauja parodose, talentų konkursuose, miesto šventėse;
- ugdymo įstaiga pati organizuoja renginius vietos bendruomenei ir dalyvauja jos renginiuose;
- renginių gausa trukdo įprastinį vaikų gyvenimo ir ugdymo(si) ritmą.

BAIGIAMIEJI LEIDINIO KOMENTARAI

Lietuvos priešmokyklinio ugdymo pedagogai senosios į pedagogą orientuotos ir naujosios į vaiką orientuotos ugdymo paradigmos sandūroje natūraliai išgyvena konfliktą tarp anksčiau įgytų ir šiandien gaunamų žinių apie vaiką ir jo ugdymąsi, tarp naujų sampratų ir jų neatitinkan-

čių vaiko ugdymo(si) organizavimo būdų, tarp daugybės siūlomų metodų ir būtinybės rinktis. Susiduriama su situacija, kai senieji metodai netinka, o naujieji nepakankamai efektyvūs dėl vis dar neperprastų jų taikymo galimybių.

Leidinyje atskleistos į vaiką orientuoto ugdymo paradigmos teorijos ir praktikos sąsajos turėtų paskatinti pedagogus tolimesnėms paieškoms, leidžiančioms šiuolaikine teorija grįsti vaiko ugdymo praktiką. Pedagogams atskleidžiamas patrauklus nuolatinio mokymosi kelias – teorinių sampratų paieška, vertybių kaita, jų įgyvendinimas praktikoje, ugdymo proceso ir savo patirtinio mokymosi refleksija.

Leidinio autoriai linki pedagogams nuolatinį tobulėjimą skatinančio intelektualinio nerimo, atvirumo inovacijoms, saviraiškos ir atradimų džiaugsmo, į sėkmę vedančių refleksijų.

LITERATŪRA

- Almonaitienė J. (2000). Šiuolaikinis požiūris į kūrybingumą ir jo vertinimo problemas. *Psichologija*, T. 21, p. 82 – 90.
- Alternative Programs in Bilingual Education. [žiūrėta 2010 m. birželio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ncela.gwu.edu/pubs/classics/reading/section-three.htm>>.
- Artyn vaiko 1, 2. (1998). Egmonto projektas vaikų darželiams. Sud. Gražienė V. Vilnius: UAB „Poliglota“.
- Beaty J. J. (1992). *Preschool appropriate practices*. United States of America: Rinehart and Winston.
- Beaty J. J. (1994). *Observing Development of the Young Child*. New Jersey, USA.
- Becley P., Elvidge K., Hendry H. (2009). *Implementing the Early Years Foundation Stage: a Handbook*. Glasgow, England.
- Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. (2002). Vilnius, Švietimo aprūpinimo centras.
- Bendrosios vaikų ir šeimų vertinimo ir pagalbos teikimo priemonės (2010) / Sud. R. Pabedinskienė. Vilnius: UAB „Lodvila“.
- Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
- Blandford S., Knowles C. (2009). *Developing Professional Practice 0-7*. England, Pearson Education Limited.
- Bridge H. (2001). Increasing parental involvement in the Preschool Curriculum: what an action research case study revealed. *Journal of Early Years Education*. Vol. 9, No.1.
- Bruzgelevičienė R. (2008). Lietuvos švietimo kūrimas 1988-1977. Monografija. Vilnius: UAB „Sapnų sala“.
- Bučas J. (2001) *Kraštotvarkos pagrindai*. Kaunas: Technologija.
- Coughlin P. A., Hansen K. A., Heller D., Kaufmann R. K., Stolberg J. R., Walch K. B. (1997). Į vaiką orientuotų grupių kūrimas. Vilnius: leidykla „Lietus“.
- Čibiraitė M. (2010). Vaikų darželių interjero dizaino kokybės gerinimo edukaciniai aspektai. Magistro darbas, VPU.
- Dahlberg G., Moss P., Pence A. (2001). *Beyond Quality in Early Childhood Education and Care*. London: Routledge Falmer.
- Darling-Hammond L., Bransford J. (2005) *Preparing Teachers for a Changing World*. CA, Jossey-Bass.
- Dolya G. (2010). *Vygotsky in action in the Early Years*. London, New York.
- Dundulienė P. (1991). Lietuvos šventės: tradicijos, papročiai, apeigos. Vilnius: Mintis.
- Eimon D. *Ankstyvasis ugdymas. Praktiniai patarimai tėvams, kaip lavinti vaiko mokymosi įgūdžius nuo gimimo iki šešerių metų*. Slovakija. UAB „Egmont Lietuva“.
- Feldman D. H. (1999). *The Development of Creativity // Handbook of Creativity / Ed. R. J. Sternberg*. New York: Cambridge University Press.
- Fjørtoft, I. *Landscape as Playscape: The Effects of Natural Environments on Children's Play and Motor Development*. Iš: *Children, Youth and Environments [interaktyvus]*. 2004, [nr.] 14(2) [žiūrėta 2008 12 09]. Prieiga per internetą: <http://www.colorado.edu/journals/cye/>.
- Fjørtoft, I.; Sageie, J. *The Natural Environment as a Playground for Children. Landscape description and analyses of a natural playscape*. Iš: *Landscape and Urban Planning [interaktyvus]*. 2000, [nr.] 48 [žiūrėta 2008 12 09]. Prieiga per internetą: <http://www.lub.lu.se/cgi-bin/ipchk/http://elin.lub.lu.se/link2elin?genre=article&issn=01692046&year=2000&volume=48&issue=1-2&collection=ejor&pages=83-97&resid=d4b08df28454bfd2fc3f81217580273f&lang=en>. ISSN 01692046.
- Forston L. R., Reiff J. C. (1995). *Early Childhood Curriculum: Open Structures for Integrative Learning*. USA: Penguin Books.
- Gaižutis A. (1997). *Atverkime tai kas svarbiausia*. Gama, Nr. 18, p. 2-5.
- Galaunė P. (1930/1988). *Lietuvių liaudies menas*. Vilnius: Mokslas.
- Gardner H., Feldman D. H., Krechevsky M. (1998). *Project Spectrum: Early Learning Activities*. New York and London, Teachers College Press.
- Gardner H. (1990). *Art Education and Human Development*. Los Angeles. Gama, 1998, Nr. 19
- Girdzijauskienė R. (1997). Ritminės klausos lavinimas iki natų. Gama Nr. 17, p. 11-15.
- Grigaitė B. *Vaizduotės ypatumai vaikystėje. Ugdyti vaikus daile / Straipsnių rinkinys*. Sud. R. Matlašaitienė. Kaunas: Bigartas, 1999. – P. 62-63.
- Hart R. A. *Wildlands for children: consideration of the value of natural environments in landscape planning*. Iš: *Natur und Landschaft [interaktyvus]*. 1982, [nr.] 14 [žiūrėta 2008 12 09]. Prieiga per internetą: < ISSN 19831800619.
- Haskell L. L. (1979). *Art in the Early Childhood Years*. Columbus, OH : Charles E. Merrill Publishing Company,.
- Herrington S., Studtmann K. *Landscape interventions: new directions for the design of children's outdoor play environments*. Iš: *Landscape and Urban Planning [interaktyvus]*. 1998, [nr.] 42 [žiūrėta 2008 12 09]. Prieiga per internetą: <http://www.lub.lu.se/cgi-bin/ipchk/http://elin.lub.lu.se/link2elin?genre=article&issn=01692046&year=1998&volume=42&issue=2-4&collection=ejor&pages=191-205&resid=2f3c18a3e0fe1dcf49d13e466ddf7d17&lang=en>. ISSN 01692046.
- Hoban G. F. (2002). *Teacher Learning for Educational Change*. USA, Philadelphia, Open University Press.
- Isenberg J. P. & Jalongo M. R. (1997). *Creative Expression and Play in Early Childhood*. Second edition. New Jersey: Simon & Schuster / A Viacom Company.
- Johnston J., Nahmad - Williams L. (2009). *Early Childhood Studies*. Harlow, England.
- Jones J.J., Ignelzi D. C. (1997). *Mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo būdai*. NY.
- Jucevičienė P. (2007). *Besimokantis miestas: monografija*. Kaunas.
- Jucevičienė P., Stanikūnienė B. (2003). *The University Teacher's Educational Competence in the Context of Learning paradigm*. *Socialiniai mokslai*. Nr. 1 (38), p. 24-29.
- Juodaitytė A. (2002). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius, Petro ofsetas.
- Juodaitytė A. (2002). *Vaikystės fenomeno pedagoginės rekonstrukcijos*. Habil. disert. Kaunas, VDU.
- Katinienė A. (1998). *Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje*. Vilnius: Kronta.
- Kelly A. V. (2009). *The Curriculum. Theory and Practice*. Los angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC.
- Kellogg R. (1969). *Analyzing children's art*. Palo Alto, Calif: Mayfield Publishing.
- Landsbergienė A. (2003). *Migrantų vaikas. Mano vaikai: priešmokyklinis vaiko ugdymas / Sud. O. Monkevičienė*. Kaunas: Šviesa, p. 69-75.
- Laužikas J. (1993) *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: šviesa.
- Lowenfeld V., Brittain W.L. (1964). *Creative and Mental Growth*. New York: Macmillan Company,
- Maceina A. (1991). *Tautinis auklėjimas*. Kaunas: Šviesa.
- Matlašaitienė R. (1998). *Vaikų dailės raiškos tipai. Ugdymo problemos: mokslo darbai*. IV (XXXI) dalis. Vilnius: Pedagogikos institutas.
- Mazolevskienė A. (2006). *Priešmokyklinio amžiaus dvikalbių vaikų lietuvių kalbos gebėjimų ugdymas: daktaro disertacija: [Rankraštis]: socialiniai mokslai, edukologija*. Vilnius.
- Mazolevskienė A., Montvilaitė S. (2007). *Ikimokyklinio amžiaus dvikalbių vaikų ugdymo realijos: Lietuvos patirtis pasauliniame kontekste*. // *Pedagogika*. 2007. Nr. 87, p. 126-131.
- Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. (2006). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
- Molicka M. (2007). *Terapinės pasakos*. Pirma dalis. Vilnius: Vaga.
- Monkevičienė O. (1995). *Vėrinėlis. Knyga auklėtojui*. I dalis. Vilnius: Leidybos centras.
- Nagy J. (2003). *Knowledge – Based Society and Education: the Problem of Time* *Journal of Early Childhood Research*. Vol. 1. No. 1.
- Niaurionienė A. (2006). *Do Re Mi Fa 2*. Vilnius: Kronta.
- Noreikienė R. (1991). *Vaikas ir kūryba*. *Etiudai*, Nr. 1, p. 38-42.
- Nutbrown C., Hannon P., Morgan A. (2005). *Early Literacy Work with Families: policy, practice, research*. London, England.
- Piaget J. (2002). *La représentation du monde chez l'enfant*. Quadrige.
- Porter L. (2003). *Young Children's Behaviour*. Australia, Paul Chapman Publishing.
- Prakurotienė A. (2000). *Kūrybingumo ugdymas lietuvių liaudies menu pradinėse klasėse: daktaro disertacija: [Rankraštis]: socialiniai mokslai, edukologija*. Šiauliai.
- Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas. (2004). *Metodinės rekomendacijos*. Vilnius: Švietimo ap-

- rūpinimo centras.
63. Reschke K. (1998). Fingerplays Plus. Ames, IA: Iowa State University.
 64. Rodd J. (2006) Leadership in Early Childhood. 3rd Edition. Maidenhead: Open University Press.
 65. Runco M. A. (1991). The Evaluative, Valuative, and Divergent Thinking of Children. Journal of Creative Behavior, Vol 25, no 4, p. 311-319.
 66. Schirmacher R. (1993). Art and Creative Development for Young Children / 2nd Edition. Albany, NY: Delmar Publisher.
 67. Silverman L. K. (1993). Counseling the Gifted and Talented. Co: Love.
 68. Sylva K., Siraj-Blatchford, Taggart B. (2006). Assessing Quality in the Early Years. Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS – E). London, England.
 69. Souriau E. (1994). Muzikos įtaka vaiko psichikos raidai //Gama, Nr. 6, p. 3-6.
 70. Stankevičienė K. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas tautodailė: daktaro disertacija: [Rankraštis]: socialiniai mokslai, edukologija. Vilnius.
 71. Stankūnienė P. (1995). Tautos kultūros vertybės vaikų dailėje. Vizualinė raiška ir kultūra: respublikinė teorinė – praktinė konferencija. 1995 11 24-25 d., Šiauliai.
 72. Steišūnienė I. (2008). Kamparo činčibaro. UAB „Panevėžio spaustuvė“.
 73. The arts – a curriculum profile for Australian schools (1998). Gama, Nr. 19, p. 10-15 / vertė B. Banevičiūtė.
 74. Torrance E. P. (1967). The Minnesota studies of creative behavior: National and international extensions. Journal of Creative Behavior. Vol 1, no 2
 75. Vecchi V. (2010). Art and Creativity in Reggio Emilia. London, New York.
 76. Velička E. (1999). Aktyvieji muzikos klausymosi metodai. Gama, Nr 21, p. 8-11.
 77. Vilkelienė A. (2003). Ypatingųjų vaikų integruotas muzikinis ugdymas. Vilnius: Kronta.
 78. Webster-Stratton C. (2003). How to Promote Children's Social and Emotional Competence. London, Paul Chapman Publishing Ltd.
 79. Wolf D. & Gardner H. (1980). Beyond playing or polishing: A development view of artistry. Arts and the schools / Ed. J. Hausman. New York: McGraw-Hill.
 80. Wright S. (2010). Understanding Creativity in Early Childhood. Meaning-Making and Children's Drawings. London: SAGE Publications Inc.
 81. Žipio draugai. (2007). Partnerchip for Children. (7 sk.)
 82. Хибнер В. (1999). Формирование креативного мышления и воображения детей на уроках визуального искусства. Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: ugdymo kaita ir šiuolaikinės pedagoginės technologijos: VI tarptautinė mokslinė konferencija: pranešimai: 1999 rugsėjo 23-25 d., Vilnius
 83. Birontienė Z. (2008). Priešmokyklinio amžiaus vaikų smulkiosios motorikos ugdymas. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
 84. Gučas A. (1994). Vaikų darželio pedagogika. Kaunas: Šviesa.
 85. Pozdniakovienė L. (2000). Parengiamieji pratimai palengvinantys mokymąsi. Vilnius.

Teisinė bazė

1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas. 2010. <[\(http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=22827&p_query=&p_tr2=&p_org=85&p_fix=y&p_gov=y\)](http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=22827&p_query=&p_tr2=&p_org=85&p_fix=y&p_gov=y)>(7 sk.)
2. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. ISAK-1809 „Dėl švietimo pagalbos nelankančiam ugdymo įstaigos 5-6 metų vaikui teikimo tvarkos patvirtinimo“. <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/03-12-16-ISAK-1809.htm>. (7 sk.)
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 lapkričio 11 d. nutarimas Nr. 1509 „Dėl vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokyimo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašo“. (2009). <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=358278&p_query=&p_tr2=> (7 sk.)

Internetinės nuorodos

Filmukas apie Aqua Doodle žaislus: http://www.lavinantys.lt/shop/oxid.php/sid/8d02fcee08859f15_b0e-c37e8941162df/cl/details/anid/36a488884ecb8f378.99624380/Vandens-skai%E8i%F8-mokykl%E8i%EB//listtype/search/searchparam/Aqua%20doodle1 PRIEDAS

http://www.teida.lt/index.php?lng=lt&content=pages&page_id=3&pcat_id=3

1 PRIEDAS

PRIEŠMOKYKLINIS UGDYMAS. KAS TAI? Knygelė tėvams auginantiems priešmokyklinio amžiaus vaikus

KAS YRA PRIEŠMOKYKLINIS UGDYMAS?

Tai visuotinis, visiems prieinamas vienerių metų trukmės institucinis vaikų nuo 6 metų ugdymas (priešmokyklinio ugdymo grupėje), skirtas pasirengti sėkmingai mokytis mokykloje, kuriuo tiesiogiai rūpinasi valstybė. Namuose ugdomiems penkiamečiams teikiama informacinė, pedagoginė, psichologinė ir kita kokybiškam ugdymui reikalinga švietimo pagalba, kurios finansavimas lygiavertis priešmokyklinuko ugdymo priešmokyklinėje grupėje sąnaudoms.

Atminkite: visuotinis – tai nereiškia privalomas. Tėveliai, jums paliekama teisė spręsti, ar leisite vaiką į priešmokyklinę grupę, ar patys ugdysite namuose, bet kuriuo atveju, *žinokite*, – valstybė remia šį ugdymą teikdama nemokamas švietimo paslaugas.

Priešmokyklinis ugdymas pradedamas teikti vaikui, kai tais kalendoriniais metais jam sueina 6 metai. Vadinasi, priešmokyklinę grupę pradės lankyti visi vaikai, kurie rugsėjo 1-ąją dieną jau yra 6-erių metų. Be to, ją gali pradėti lankyti vaikai, kurie rugsėjo 1-ąją dieną jau yra sulaukę 5 metų, 8 mėnesių ir vienos dienos.

Jūsų pageidavimu *priešmokyklinis ugdymas gali būti teikiamas anksčiau*, jei jūsų vaikas tokiame ugdymui yra pakankamai subrendęs ir turite specialistų rekomendacijas, tačiau ne anksčiau nei jam suėjo 5 metai.

Jei nusprendžiate *leisti savo vaiką į priešmokyklinio ugdymo grupę* (ji gali būti įsteigta lopšelyje-darželyje, darželyje, darželyje-mokykloje ar mokykloje) turite pasirašyti sutartį su ugdymo įstaiga. Joje įteisinami abiejų šalių susitarimai dėl priešmokyklinio ugdymo programos įgyvendinimo sąlygų ir/ar švietimo pagalbos, ugdymo įstaigos ir tėvų (globėjų) teisių ir pareigų. Sudarius sutartį vaikas įrašomas į ugdymo įstaigos abėcėlinę knygą, formuojama asmens byla. Jums pasirašius ugdymo sutartį, vaikui priešmokyklinės grupės lankymas yra privalomas.

SIŪLOMI PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO ORGANIZAVIMO MODELIAI.

Priešmokyklinė grupė lopšelyje-darželyje, mokykloje-darželyje, pagrindinėje mokykloje ir kt.

- Grupės veiklos trukmė per dieną – 4 val.
- Grupėje vykstantį ugdymą reglamentuoja Priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi bendroji programa ir konkrečios grupės ugdymo(si) tikslai (socialinė ir kultūrinė vaikų patirtis, jų brandumas ir kt.). Ugdymas grupėje vyksta kaip vientisas procesas, jis neskaidomas į atskiras sritis (atskirus dalykus) ir vyksta integruotai. Pabrėžiamas būtinų priešmokyklinio amžiaus vaikams kompetencijų ugdymas, o ne specifinės žinios ar siauri mokėjimai (pavyzdžiui, mokymas rašyti raides).
- Minimalus vaikų skaičius grupėje – 10.
- Maksimalus skaičius – 20.
- Grupėje dirba vienas priešmokyklinio ugdymo pedagogas.
- Rekomenduojamas 160 dienų ugdomosios veiklos laikotarpis.

Priešmokyklinė grupė lopšelyje-darželyje, mokykloje-darželyje, pagrindinėje ar kt. mokykloje, kurios veikla yra ilgesnė nei 4 val.

- Priklausomai nuo šeimos poreikių ir steigėjo galimybių grupės veiklos laikas per dieną gali būti 8 val., 10.30 val. ar kt.
- Pasirinkus šį veiklos organizavimo modelį ugdymas (veiklos organizavimo formos, metodai ir kt.) grupėje vyksta remiantis tais pačiais principais, kaip ir pirmame modelyje. Numatant 5-6 metų vaikams tinkamą grupės dienos ritmą turi būti sudaromos tinkamos sąlygos vaikų poilsiui ir maitinimui – pakankamai laiko skiriama priešpiečiams, pietums, numatomas laikas ir vieta vaikų poilsiui ir t.t.
- Minimalus vaikų skaičius grupėje – 10.
- Maksimalus skaičius – 20.
- Pasirinkus šį modelį priešmokyklinio ugdymo pedagogui talkina auklėtojo padėjėjas.

Ne visos darbo savaitės priešmokyklinė grupė

- Toks ugdymo organizavimo modelis siūlomas:
 - šeimoms, kurios pačios pajėgios namuose rūpintis vaiko brandinimu mokyklai, tačiau pageidautų trumpalaikės kvalifikuotos pedagogo pagalbos ar vaiko bendravimo su bendraamžiais;
 - vietovėse, kuriose nėra mokyklų;
 - kai reikiamos kvalifikacijos pedagogas gali tik trumpam laikui atvykti į priešmokyklinę grupę;
 - pasiūlius socialiniam darbuotojui, jei bendruomenėje gyvenančios šeimos turi socialinių problemų ar dėl kitų priežasčių negali namuose brandinti vaiko mokyklai ir pan.
- Šis ugdymo organizavimo modelis galėtų būti organizuojamas darželiuose, mokyklose-darželiuose ar kito tipo bendrojo lavinimo mokyklose, taip pat sanatorijose, reabilitacijos centruose, kuriuose ilgesnį laiką gydomi priešmokyklinio amžiaus vaikai.
- Ne visos darbo savaitės priešmokyklinėje grupėje vaikai ugdomi mažiau nei 5 dienas per savaitę.
- Maksimalus vaikų skaičius grupėje – 20.
- Grupėje dirba vienas priešmokyklinio ugdymo pedagogas. Kitas pedagogas reikalingas tuo atveju, jeigu grupę lanko vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, arba dalis grupės vaikų nekalba valstybine kalba, o grupės pedagogas nemoka jų gimtosios kalbos ar pan.
- Jeigu tai yra mišraus amžiaus vaikų priešmokyklinė grupė, kurioje veikla organizuojama ilgiau nei 4 val. per dieną, pedagogui talkina pedagogo padėjėjas.

Savaitinė priešmokyklinio ugdymo grupė

- Šis ugdymo organizavimo modelis rekomenduotinas tik tuo atveju, kai dėl objektyvių priežasčių tėvai negali rūpintis vaiko ugdymu (jei vaiką augina vienas iš tėvų ir jo darbas yra pamaininis, vakarinis arba naktinis, jeigu tėvai daug laiko praleidžia komandiruotėse, išvykose ir pan.).
- Savaitinė priešmokyklinio ugdymo grupė gali būti steigiama vaikų teisių apsaugos tarnybos siūlymu, kai į ją patenka šeimoje neprižiūrimas, nemaitinamas, skriaudžiamas vaikas.
- Savaitinės priešmokyklinio ugdymo grupės dirba visą parą penkias darbo dienas ir tik ypatingais atvejais – visą savaitę.
- Maksimalus vaikų skaičius grupėje – 20.
- Grupėje dirba priešmokyklinio ugdymo pedagogas ir auklėtojo padėjėjas.

KAIP UGDOMAS JŪSŲ VAIKAS PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO GRUPĖJE?

Žinokite, kad kiekvienoje priešmokyklinio ugdymo grupėje pedagogas stengiasi pažinti vaiką, įvertinti jo gebėjimų lygį ir ugdymosi poreikius, interesus. Taip pat pedagogai atsižvelgia į jūsų – tėveliai – lūkesčius, stengiasi palaikyti vaiko ugdymui palankias šeimos tradicijas ir kiek įmanoma integruoti jas į ugdymo procesą.

Priešmokyklinukas – tai dar ne mokyklinio amžiaus vaikas, jam tik penkeri, todėl ugdymo aplinka, metodai turi būti glaudžiai siejami su ikimokyklinio ugdymo specifika, sudarant sąlygas natūraliam vaiko brandinimui, o ne organizuotam rengimui mokyklai. Dažnai pastebimas didžiulis tėvų noras, kad dar iki mokyklos vaikas pažintų raides, skaitmenis, išmoktų skaityti, skaičiuoti, o gal ir rašyti. Taip, jie tai gali padaryti, tačiau pagalvokite, ką atima iš vaiko toks susiaurintas ugdymas nuo penkerių metų. Taigi atimama galimybė puoselėti įvairius gabumus (muzikinius, dailės ir kt.) siaurinama net ateities profesijos pasirinkimo erdvė. Atimama galimybė ugdytis kūrybiškumą, juk šis amžius yra spontaniškumo, vaizduotės, nevaržomų interpretacijų klestėjimo laikas. Ar tikrai verta keisti jį siauru kelių įgūdžių treniravimu? Atimama galimybė mokytis bendravimo ir bendradarbiavimo – vaikų sumanytas žaidimas reikalauja ieškoti ryšio su kitu, tartis, derinti veiksmus, spręsti nesutarimus, diskutuoti, ieškoti kompromisų. To jūsų vaikas tikrai neišmoks sėdėdamas prie stalo ir treniruodamasis skaityti ir rašyti. Taigi nenorėkite atimti iš vaikų vienerių vaikystės metų ir paversti jų tryliktaisiais mokykliniais metais. *Nereikia jūsų priešmokyklinukui pamokėlių, jam reikia aktyvios, pažintinės, žaismingos veiklos.*

ŠVIETIMO PAGALBA PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKAMS, UGDOMIEMS NAMIE

Švietimo pagalba – specialistų teikiama pagalba vaikams, jų tėvams ar globėjams, siekiant optimizuoti jų raidą, padidinti ugdymosi veiksmingumą, sudaryti galimybes vaikui laiku pasiekti mokyklinę brandą.

Tėvai, *pageidaujantys gauti švietimo pagalbą, turi rašyti prašymą* ir įteikti jį artimiausios ugdymo įstaigos: lopšelio-darželio, darželio-mokyklos, mokyklos vadovui. Prašymą taip pat galima įteikti savivaldybės administracijos švietimo padalinio vadovui. Prašyme nurodoma pageidaujamos pagalbos rūšis ir jos gavimo vieta. Prie prašymo pridedama vaiko gimimo liudijimo kopija, nustatytos formos sveikatos pažyma ir, jei yra nustatyti specialieji vaiko ugdymosi poreikiai, – pedagoginės psichologinės tarnybos rekomendacija.

Švietimo pagalbą priešmokyklinio amžiaus vaikas ir tėvai ar globėjai turi teisę gauti vienerius metus, kol vaikas pradės lankyti mokyklą.

Švietimo pagalbos rūšys:

- *tėvų konsultavimas*, kurį atlieka priešmokyklinio ugdymo pedagogas, socialinis pedagogas, skirtas didinti vaiko socializaciją ir kompetencijų, laiduojančių sėkmingą mokymosi pradžią, ugdymo veiksmingumą;

- *psichologo individualus darbas su vaiku ir tėvų konsultavimas*, siekiant padėti įveikti vaiko psichologines problemas, įvertinti vaiko brandumą mokyklai;
- *individualus specialiojo pedagogo darbas su vaiku ir tėvų konsultavimas*, skirtas didinti specialiųjų poreikių vaikų ugdymosi veiksmingumą.

Kur teikiama švietimo pagalba?

- lopšelyje-darželyje, darželyje, darželyje-mokykloje, mokykloje;
- psichologinėje, pedagoginėje psichologinėje tarnyboje;
- ugdymo centre, dienos centre, bibliotekoje, kultūros namuose ir kitose įstaigose,
- turinčiose švietimo pagalbai teikti reikalingus specialistus;
- vaiko namuose, pedagoginei psichologinei tarnybai rekomendavus.

Švietimo pagalbą teikia tik specialistai, turintys reikalingą išsilavinimą ir kvalifikaciją.

SVARBIAUSI POŽYMIAI, RODANTYS VAIKO BRANDUMĄ MOKYKLAI

1. Socialinis – emocinis brandumas:

- Žino savo vardą, pavardę, amžių, šeimos sudėtį;
- Pats prausiasi, apsirengia, tvarko savo daiktus – stengiasi būti savarankiškas;
- Jaučiasi atsakingas už jaunesnius šeimos narius, globojamą gyvūnelį, augalą;
- Stengiasi valdyti savo emocijas;
- Valdo savo spontaniškus norus dėl bendro žaidimo, veiklos;
- Nugali savo baime, nedrąsumą;
- Planuoja laiką, gali pakomentuoti, ką padaręs, sutvarkyti darbo vietą;
- Dažniau užduotį atlieka iki galo nei meta nepabaigtą;
- Turi draugų kieme, darželyje, susidraugauja įvairiose situacijose;
- Noriai dalyvauja vaikų grupės veikloje: pokalbiuose, žaidimuose, šventėse;
- Žaisdamas gali ir vadovauti, ir paklusti bendraamžiui;
- Bendradarbiauja su kitais vaikais: kalbasi, tariasi, aiškinasi su kitais, ką ir kaip darys.

2. Vaiko intelektualinė raida:

- Smalsauja, klausinėja, tyrinėja aplinką, žiūrinėja knygas;
- Išbando įvairias veiklas (prasimano įvairių žaidimų, bando vaidinti, groti, šokti, spalvina, piešia, mėgsta judriuosius žaidimus);
- Turi darbinės atminties įgūdžius (žino, ko reikia žaidimui, ką kur padėjo, atsimena, kas ką sakė, ko prašė, ką ir kaip darė, išimena eilėraščius, dainelių žodžius, šokio judesius);
- Gali atrinkti vienodus daiktus pagal požymį (tos pačios spalvos, formos, medžiagos), sudėti daiktus didėjančia – mažėjančia tvarka, pasako, ką veikė ryte, numato, ką veiks vakare;
- Gali suskaičiuoti daiktus, skaitmenis susieti su daiktais, spręsti tekstinius uždavinius, kuriuose reikia sudėti ir atimti daiktus;
- Tiksliai ir aiškiai taria daugumą kalbos garsų, domisi raidėmis, žodžių reikšmėmis, kuria istorijas;
- Gerai atpažįsta įprastus daiktus, vaizdus, juos įvardija, supranta suaugusiųjų ir vaikų šneką, atsako į klausimus, padaro ko paprašytas;
- Moka teirautis, pasakoti, aiškinti, nupasakoti, nurodyti;
- Pradedą suvokti nuoseklumą, priežasties ir pasekmės ryšį;
- Geba įsivaizduoti, kuria įsivaizduojamą žaidimo aplinką, prisiima vaidmenis, piešia ir konstruoja tiek realius, tiek įsivaizduojamus dalykus;
- Bando įveikti kilusius keblumus;
- Moka susikaupti, išlaikyti dėmesį, logiškai mąstyti, įsivaizduoti, sklandžiai reikšti mintis, logiškai įsiminti.

3. Nuostata ir pasirengimas tapti mokiniu:

- Nusiteikęs eiti į mokyklą;
- Domisi knygomis (mėgsta vartyti, prašo paskaityti, domisi raidėmis);
- Ranka pasirengusi rašymui (gerai kopijuoja linijas, figūras, spalvindamas laikosi kontūrų, taisyklingai laiko pieštuka).

Tinkamas vaiko brandumas mokyklai – toks vaiko fizinis, intelektualinis, socialinis bei praktinis subrendimo lygis, kuris sudaro prielaidas sėkmingai ugdytis pagal bendrąją programą pradinėje mokykloje bei prisitaikyti prie mokyklos gyvenimo.

Naudinga informacija, padėsianti nepasiklysti interneto platybėse įvairiais vaikų ugdymo klausimais, švietimo pagalbą teikiančių įstaigų adresai, jų veikla

<http://www.smm.lt/ugdymas/ikimokyklinis.htm>
<http://www.ikimokyklinis.lt>
<http://www.svietimopagalba.lt>
<http://www.sppc.lt>
<http://www.austejosblogas.lt>
<http://www.caritas.lt>
<http://www.raida.lt>
<http://lt.pvc.lt>
<http://www.children.lt>
<http://www.vaikuliniija.lt>

<http://www.kitoksvaikas.lt>
<http://www.gelbvaik.lt>
<http://www.seimos-klubas.eu>
<http://www.vaikudarzai.lt/>
<http://www.mususeima.lt/>
<http://www.augink.lt/>
<http://www.draugiskasinternetas.lt>
<http://www.vaikolabui.lt>
<http://www.vaikogidas.lt/>
<http://www.seimoms.lt>

SKAITOME SU VAIKU

SKAITOME APIE VAIKĄ

PATARIMAI TĖVAMS

Jeigu aš galėčiau iš naujo auginti savo vaiką...

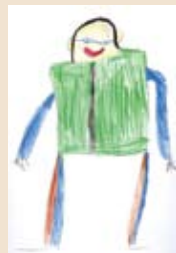
Pirmiau aš „pastatyčiau“ jo savigarbą, o namą vėliau.
 Pirštus daugiau naudočiau piešimui, o ne rodymui, kas ne taip.
 Sakyčiau mažiau pastabų, daugiau paaiškinčiau.
 Žiūrėčiau ne į laikrodį, o į akis...
 Rūpinčiausi žinoti mažiau ir žinočiau daugiau rūpintis.
 Dažniau apsikabinčiau ir skraidinčiau aitvarus.
 Nevaidinčiau rimto, o rimtai žaisčiau.
 Daugiau po pievas lakstyčiau ir į žvaigždes žiūrėčiau.
 Vaiką dažniau paimčiau ant rankų ir mažiau tampyčiau.
 Šalia namų augantį ažuolą dažniau pastebėčiau.
 Rečiau būčiau nepalenkiamas ir daug dažniau pritarčiau.
 Mažiau rodyčiau meilės jėgai, o daugiau – meilės jėgą.

Pagal Diane Loomans

VAIKŲ SAMPROTAVIMAI APIE ATEITĮ

– Norėčiau būti užaugus pardavėja. Prekiaučiau oro balionais, nes visi gali atsipalaiduoti skraidydami nuo dirbimo. (Saulė, 6,0 m.)
 – Svajoju būti dailininke, piešiu viską tik ne žmones. (Austėja, 6,0 m.)
 – Svajoju būti kirpėja. Labai patinka kirpti vaikus. Mano šukuosenų nuotraukos bus žurnaluose. (Alina, 6,0 m.)
 – Užaugus mokytoja noriu būti, mokyti vaikus, būti protinga. (Ugnė, 6,0 m.)

– Kai užaugsiu, būsiu vairuotoju. Vežiosiu viską, kad tik padangos nenuleistų. (Karolis, 6,2 m.)
 – Norėčiau būti programuotoju. Naikinsiu virusus, programas apie futbolo rungtynes kursiu. (Julius, 6,0 m.)
 – Užaugęs tai policininku būsiu. Mašinas stabdysiu, baudas darysiu. (Vilius, 6,0 m.)
 – Norėčiau būti statybininku. Name bus elektriniai robotai, kurie tarnaus žmonėms. (Adomas, 6,5 m.)

2 PRIEDAS

VAIKO PASIEKIMŲ VERTINIMO APLANKAS

Vaiko pasiekimų įrodymų ir jų refleksijos aplanko sandara

AŠ IR MANO VEIKLA

Vaiko pasiekimų įrodymai ir jų refleksija

- Vaiko vardas, pavardė
- Vaiko nuotrauka
- Vaiko autoportretas
- Vaiko pasakojimas apie save
- vaiko nuotrauka šeimoje
- Vaiko norai, svajonės
- Vaiko mėgstamiausi žaidimai
- Kiti vaiko prisistatymo būdai.

Vaiko prisistatymas

- Vaiko gimimo data
- Įstaigos lankymo pradžia
- Ūgis, svoris
- Delniuko atspaudas
- Nupiešti iškritę dantukai
- Vaiko papasakota savo gyvenimo istorija
- Grupės draugai apie vaiką

Vaiko fizinė raida

Ugdymo įstaiga, grupė, metai

VAIKO PAŽINIMO IR KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

- Vaiko pasakojimai
- Vaiko klausimai
- Vaiko samprotavimai
- Vaiko sąvokų aiškinimai
- Vaiko eksperimentai
- Vaiko rašytinės kalbos pavyzdžiai
- Vaiko sukurtos diagramos
- Vaiko atradimai
- Vaiko žodinė kūryba
- Kiti pavyzdžiai, rodantys pažinimo ir komunikavimo gebėjimus, atitinkančius priešmokyklinio ugdymo programą ir vaikų pasiekimų standartą.

Vaiko veiklos pavyzdžių refleksija

VAIKO SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

- Vaiko vaizduotės žaidimo protokolas
- Vaiko komentarai apie žaidimą
- Konfliktinė situacija, kurioje dalyvavo vaikas, ir jos sprendimas
- Vaiko mintys, samprotavimai apie draugus ir draugystę
- Vaiko taikomi sunkumų, problemų įveikimo būdai
- Vaiko vertybės
- Kiti pavyzdžiai, rodantys socialinės kompetencijos gebėjimus, atitinkančius priešmokyklinio ugdymo programą ir vaikų pasiekimų standartą

VAIKO MENINĖ KOMPETENCIJA

- Vaiko dailės darbai arba jų nuotraukos
- Vaiko dalyvavimo parodose, koncertuose, pasirodymuose faktai (aprašai, nuotraukos, diplomų pažymėjimų kopijos)
- Vaiko muzikinės veiklos ir vaidybos proceso nuotraukos
- Vaiko samprotavimai apie meninę veiklą
- Ir kiti pavyzdžiai, rodantys meninės kompetencijos gebėjimus, atitinkančius priešmokyklinio ugdymo programą ir vaikų pasiekimų standartą

VAIKO UGDYMO SI YPATUMAI

- Vaiko stebėjimo protokolai buityje ir įvairiose veiklose
- Vaiko ugdymosi įvairioje veikloje situacijų nuotraukos
- Vaiko sumanymai, idėjos
- Vaiko savijauta ir ryšiai grupėje
- Vaiko samprotavimai, ko išmoko, kas patiko, ko dar norėtų išmolti ir kodėl.
- Vaiko refleksijos apie savo veiklą ir mokymąsi
- Kiti pavyzdžiai, rodantys vaiko dalyvavimą ugdymo procese ir mokymosi ypatumus

VAIKO INDIVIDUALYBĖ IR LAIMĖJIMAI

- Saviti vaiko darbai
- Originalios mintys, samprotavimai
- Ypatingi vaiko pomėgiai ir interesai
- Ypatingesni vaiko gabumai
- Lankomi būreliai, studijos
- Išskirtinės elgesio situacijos
- Kiti vaiko skirtingumo bei laimėjimų įrodymai

Vieno vaiko pasiekimų įrodymų ir jų refleksijos aplanko pavyzdys

AŠ IR MANO VEIKLA

Ugdymo įstaiga, grupė, metai

Vaiko prisistatymas

DAIVA

Mano vardas Daiva. Aš beždžionių metais gimiau, tai nuo gimimo jau laipioju į medžius. Ir du dalykai patinka – laiptuoti į medžius ir pilį statyti.

Labiausiai tai noriu tokio instrumento, tokios dūdos, kur padedi ant žemės ir su pirštais grot galima.

Dar mėgstu eiti pas lobopedę, pas Čiki Riki ir labai mėgstu į molį eiti.

Informacija apie vaiką

Daivutė gimusi 2004 liepos mėn. 8 dieną. Jai – 6,2 m. Ugdymo įstaigą pradėjo lankyti būdama 3 metų.

Draugai apie Daivutę:

Titas

Gera Daiva, bet su manim kartais negera būna. Ji nori visada su savo draugėm pažaisti, o su manim – ne, bet vistiek Daiva gera, todėl kad ji mėgsta draugauti su vaikais.

Joris

Daiva yra graži. Labai graži. Man patinka su ja bėgioti, žaisti gaudynes.

Vaiko fizinės raidos refleksija

VAIKO PAŽINIMO IR KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Apie mokyklą

– Labai noriu į mokyklą, todėl kad labai noriu gerai mokytis. Tuoj jau aš bandysiu rašyti, kaip tu rašai, va taip.

Žinau, kad pirmoj klasėj mokina skaityti ir rašyti. Nežinau, kokia mokytoja bus. Norėčiau, kad būtų kaip mama. Ne, norėčiau, kad mano mama būtų mokytoja, o tėtis – direktorius.

Daiva stato bokštą iš medinių kaladėlių

– Čia bokštas. Tas kur liftas, va, čia kyla. O ten aukštai kavinė. Va čia, iki čia liftu važiuoji, o toliau lipi laiptais. O dar ten atsėdi ir gali žiūrėti pro langus. Gali labai toli matyti. Visą Vilnių gali ir debesis matyti.

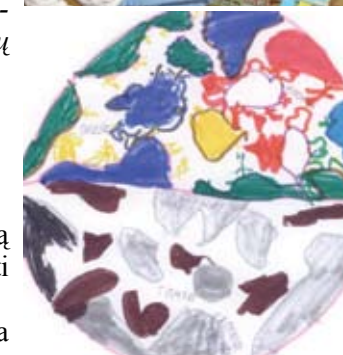
Daivos piešinys

– Mūsų žemė. Dieną šviesu, naktį tamsu.

Vaiko veiklos pavyzdžių refleksija

Mergaitės mintys apie mokyklą rodo, kad ji turi aiškiai išreikštą mokymosi motyvaciją. Motyvacija susijusi ne tik su statuso – tapti mokytoja – pakeitimu, bet ir su nuostata daugiau sužinoti, išmolti.

Bokšto iš medinių kaladėlių statymas ir jį lydinti mergaitės kalba

rodo, kad ji gerai išimena apsilankymo televizijos bokšte detales bei gana tiksliai jas komentuoja. Mergaitė geba išpūdžius išreikšti konstrukcine kūryba.

Mergaitės piešinys „Mūsų žemė“ rodo, kad ji gerai suvokia gamtos reiškinius, t.y. nakties ir dienos kaitą, žemės formą, jos paviršiaus reljefą.

Mergaitės kalba turtinga, žodžius ji geba sieti su vaizdu, forma. Kita vertus, mergaitė turi nežymių tarties problemų („lobopedas“).

VAIKO SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

Pasakojimas apie draugus

– *Mano draugai Ernesta, Greta, Oskaras, Titas. Oskaras ir Elrojus tai patys geriausi. Todėl kad su manim žaidžia kiekvieną dieną. Padeda man statyti namą. Mes su Oskaru pasislepjam krūmuose, net vieną kartą auklėtoja mūsų nematė.*

Daivos samprotavimai, kas yra draugystė

– *Draugystė – kai visada draugauji, kai linksminiesi, kai žaidi.*

Daiva sako Ernestai:

– *Noriu kad tu man padavinėtum, o aš dėsiu į dėžę.*

– *Ne, – prieštarauja Ernesta.*

– *Nu, prašau, – Daiva bando ištraukti kalades Ernestai iš rankų, o ji neduoda.*

– *Nu tada tu greitai, greitai padavinėsi, o aš greitai, greitai dėsiu. Ernesta nusišypsuoja ir pradeda greitai mėtyti kalades Daivai, o ši skubėdama deda jas į dėžę. Deda tvarkingai, vieną ant kitos, rasdama tinkamą vietą skirtingo ilgio kaladėms.*

Prieš pietų miegą:

– *Grupėje du naujokai. Vienas iš jų pradeda verkti. Jis laukia mamos, kuri turėtų greitai ateiti. Visi vaikai jau lovoje. Daiva gulėdama lovoje sako:*

– *Nojus dar nepripratęs, jam liūdna, todėl kad nėra mamos.*

Vaiko bendravimo ir veiklos pavyzdžių refleksija

Mergaitės pasakojimai rodo, kad ji geba pateikti svarbią asmeninę informaciją apie save, savo draugus, savo žaidimus ir kitą veiklą, interesus („į molį eit“).

Mergaitės mintys prieš pietų miegą rodo, kad ji yra labai jautri, empatiška, t.y. gebanti įsijausti į kito vaiko būseną (mergaitė supranta, kad grupėje naujokui liūdna be mamos).

Daivos ir Ernestos bendravimo situacija rodo, kad susidūrus interesams Daiva geba rasti taikius, atsargius sprendimus, kurie padeda išvengti konflikto (Ernestai pasiūlo „greitai, greitai padavinėti kalades“). Be to, draugai Daivą vertina kaip gerą mergaitę, kuri mėgsta draugauti su vaikais.

VAIKO MENINĖ KOMPETENCIJA

Daivutės pasakojimas apie dailės darbėlį

– *Čia du krūmai, medis. O čia norėjau krūmą padaryt languotą, bet nespėjau. Ten miške trobelė, matai. Ir toj trobelėj galima žaisti visokius žaidimus. Dar noriu foną nuspalvint, man ružava patinka. Aš tai namuose knygutę su akvarele spalvinau.*

– *Mano linksmas piešinukas. Grybui gi gera augti, nes daug samanų, krūmų ir dar saulytė šviečia, va atsispindi (braukia per piešinį pirštu nuo saulytės iki išlankstyto grybo). Čia tais mėlynais lyja, va, žiūrėk. O grybui tai gera, kai lyja.*

Vaiko veiklos pavyzdžių refleksija

Mergaitės piešimo procesas rodo, kad teptuką ji laiko taisyklingai. Drąsiai, spontaniškai reiškia savo sumanymą. Žaidžia spalvomis, dengdama visą popieriaus lapą. Viena spalva (rožine) geba išreikšti keletą minčių, intuityviai derina spalvas. Rožinę spalvą pasirenka gerai nuotakiai išreikšti.

Mergaitė kūrybiška, jos darbas originalus („saulytė ne tik šviečia, bet ir atsispindi“).

Mergaitės vaizduotė laki, ji turi daug nerealizuotų sumanymų („čia krūmą languotą nespėjau“, „miške trobelė, kurioje galima žaisti visokius žaidimus“).

Dailės darbelis rodo, kad Daiva dar nepakankamai gerai geba atlikti potėpius teptuku.

VAIKO UGDYMO SI YPATUMAI

– *Pilį mėgstu statyti, su kamuoliuku mėgstu žaisti, su galva atmušti, slėpynių žaisti, o labiausiai patinka laiptoti po medžius. Darželyje labai gera, nes su vaikais žaidžiu, spektaklius žiūriu, į sportą einu. Daug draugų yra. Daržely piešiu, dėliuju, viru. Ten, va, kur yra daug indelių ir galima valgyt išvirti. Einam, parodysiu. Dar čia ir kepti pyragą galima. Dar man labai patinka molio būrelis. Ten visokių gražių daiktų padarau ir mamai labai patinka.*

– *Daivos mintys: rūkyti negalima, nes vieno vaiko tėvelis rūkė, rūkė ir jam plyšo širdis.*

Vaiko dalyvavimo ugdymo ir ugdymosi procese pavyzdžių refleksija

Vaiko veiklos procesas ir rezultatai rodo, kad mergaitė yra aktyvi. Ji domisi viskuo, kas vyksta grupėje, ištraukia į įvairią veiklą. Mergaitė žaidžia vaidmeninius žaidimus (verda, kepa), daro darbelį, kuriame reikia skaičiuoti iki dviejų, kepa žirklėmis, formuoja plastilino lazdelę, žaidžia muzikinį žaidimą.

Mergaitė veikia susidomėjusi, susikaupusi, ilgam išlaiko dėmesį, pasižymi kruopštumu (graziai išrikiuoja indelius ir baldelius), nesuklysdama iškerpa du daiktus ir klijuoja prie skaitmens 2, dailiai rutulioja lazdelę.

Daivos veikla pakankamai tikslinga. Kita vertus, bendradarbiaujant su pedagogu jos veikla tampa sudėtingesne, turiningesne.

Išvada apie vaiko ugdymąsi, individualumą ir pasiekimus

Mergaitės socialinė kompetencija yra aukšto lygio: ji geba pateikti asmeninę informaciją; geba bendrauti ir bendradarbiauti su vaikais; priimti taikius sprendimus situacijose, kuriose interesai su kitais nesutampa; ji yra jautri, empatiška. Šiek tiek mažiau bendrauja su berniukais, kurie norėtų su ja žaisti dažniau.

Daivos kalba išlavėjusi gerai, ji geba laisvai žodžiais išreikšti savo sumanymus, mintis, papasakoti išpūdžius. Moka parašyti savo vardą, kopijuoti raides. Tačiau mergaitė turi nežymių tarties problemų.

Meninė kompetencija taip pat aukšto lygio: mergaitė kūrybiška, jos meninė raiška originali, vaizduotė laki. Reiškiasi vaiko gabumai dailei: mergaitė mėgsta kurti molio darbelius, tapyti, komentuoja, kas gražu, kokia pavaizduotų objektų emocinė būseną. Mergaitės raišką dailės priemonėmis pagerintų šios veiklos būdų geresnis įvaldymas.

Daivos pažinimo kompetencija susiformavusi gerai: mergaitė daug žino, supranta; suvokia ir gali pavaizduoti kai kuriuos reiškinius; geba savarankiškai kaupti informaciją, eksperimentuoti.

Mergaitės fizinė branda atitinka amžių, ranka išlavėjusi gerai, stipri mokymosi motyvacija.

Gairės tolesniam ugdymui(si)

Svarbu palaikyti ir skatinti mergaitės bendravimą su kitais vaikais, ypač berniukais. Sukurti kuo daugiau komunikavimo situacijų, kuriose mergaitė girdėtų vartojant sąvokas ir pati pradėtų jas vartoti. Žaisti kalbinius žaidimus, padedančius tikslinti tarimą. Paskatinti įsitraukti į meninę veiklą, padedančią geriau įvaldyti įvairius meninės raiškos būdus. Palaikyti mokymosi motyvaciją, sukuriant daugybę skirtingų aplinkos, gamtos, žmonių gyvenimo pažinimo situacijų.

MUZIKAI GABAUS VAIKO PASIEKIMŲ APRAŠAS

Muzikai gabaus vaiko požymiai

Pasaulyje nėra vieningos nuomonės, kokį vaiką reikėtų laikyti gabiu, tačiau atlikti tyrimai leidžia išskirti kai kuriuos bendruosius ir specialiuosius (muzikinius) gabių vaikų požymius.

Bendrieji muzikai gabių vaikų požymiai

Bendrieji gabių vaikų požymiai rodo, kad jie anksti (net 8 mėnesių) pradeda vaikščioti ir kalbėti. Maždaug vienerių metų gabaus vaiko pasyvų žodyną (t.y. daugiau suprasti nei galėti perteikti žodžiais) jau sudaro apie 100 žodžių ir šis žodynas greitai plečiasi. Ryšių supratimą (pvz., ryšį tarp lempos ir jungiklio), taip pat priežastinių ryšių suvokimą (pvz., jei apsirengsi, bus nešalta) nepaprastai gabūs vaikai perima jau apie devintąjį gyvenimo mėnesį, tuo tarpu eiliniai vaikai tai perpranta tik sulaukę trejų metų. Kad objektas (pvz., mama ar žaislas) egzistuoja ir tada, kai jo nematyti, gabūs vaikai taip pat supranta jau antroje pirmųjų gyvenimo metų pusėje, kai kiti jį suvokia tik apie aštuoniolikąjį gyvenimo mėnesį.

Gabūs vaikai yra judrūs, pasižymi išskirtiniu guvumu, energija ir smalsumu, todėl gali klausinėti išties dienas ir savaites kol tiksliai sužino, ko nori. Dauguma gabių vaikų nori platesnės veiklos nei jų bendraamžiai, gali susikaupti ir atsakingai atsidėti ne vienam, bet keliems darbams tuo pat metu. Jie turi puikią atmintį ir platų interesų ratą bei pasižymi ypatingu humoro jausmu. Dar iki mokyklos šie vaikai skaityti ir rašyti išmoka patys. Be to, jie išsiskiria ankstyvu matų ir skaičių suvokimu ir savų skaičiavimo metodų sukūrimu. Nepaprastai gabūs vaikai, būdami vos trejų-ketverių metų, susimąsto apie gyvenimo prasmę ir primygtinai klausinėja „Iš kur mes ateiname?“ ir „Kur mes išeiname?“. Iš čia neabejotinai kyla domėjimasis dinozaurais ir astronomija (F. J. Monks, I. H. Ypenburg, 2003, p. 26-32).

Bendrujų gabių vaikų požymių, be abejo, yra kur kas daugiau, tačiau ir pateiktieji gali padėti anksti atpažinti nepaprastus gabumus, o teisingai atpažinus lengva geriau tenkinti vaiko raidos poreikius.

Specialieji (muzikiniai) gabių vaikų požymiai

Identifikuojant ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų muzikinius gabumus, siūloma vaiką nuolat stebėti, kalbėtis su tėvais, artimaisiais ir sistemingai vertinti jo gebėjimus, pasiekimus bei domėjimąsi muzika (Vilkeliene A., 2003, p. 156).

Vaiko stebėjimas ir pokalbiai su tėvais, artimaisiais, auklėtojais leidžia sukaupti informaciją apie vaiko vystymąsi, jo ankstyvą domėjimąsi muzika, jautrų reagavimą į muzikos nuotaiką, muzikinių gabumų užuomazgas.

Vertinant vaiko muzikinius gebėjimus, pasiekimus rekomenduojamas individualių muzikinių gebėjimų testas, kurio užduotis muzikai gabūs vaikai atlieka tik aukštu lygiu. Priešmokyklinio amžiaus vaikų pagrindinius muzikinius gebėjimus sudaro:

- gebėjimas pajauti muzikos ritmą (pateikiamos 3 skirtingo sudėtingumo ritmo užduotys 2/4 ar 3/4 metre, kurias vaikas atlieka iš karto be klaidų);
- gebėjimas tiksliai intonuoti (atskirus muzikinius garsus, mažosios tercijos motyvą žemyn, bei keturių garsų motyvą vaikas intonuoja tiksliai, nepadedamas pedagogo);
- gebėjimas pajauti dermę (išmoktą dainą vaikas dainuoja a cappella, tą pačią dainą dainuoja melodiją dubliuojant fortepijonu bei tą pačią dainą dainuoja su originaliu fortepijono pritarimu ir visais trim atvejais gabusis melodiją atkuria tiksliai be klaidų);
- gebėjimas įvaldyti balso diapazoną, kurį lemia fizinė balso aparato būklė bei muzikiniai gebėjimai tiksliai intonuoti ir pajauti dermę;
- gebėjimas emocinės raiškos būdais perteikti muzikos nuotaiką (stebint muzikinę veiklą išryškėja, kad mimika, judesiu, žvilgsniu, balso intonacija gabus vaikas geba perteikti muzikos kūrinio nuotaiką);

- gebėjimas koncentruoti dėmesį ir įsiminti muzikos darinius (muzikai gabus vaikas geba greitai sukcentruoti dėmesį ir jį išlaikyti 5-7 min.; turi gerą atmintį, iš karto teisingai pakartoja melodines atkarpas ir ritminius darinius) (H. Šečkovienė, 2004, p. 54-83).

Muzikiniams gabių vaikų požymiams reiktų priskirti ir kūrybišką vaiko mąstymą, polinkį pirmauti, vizualų ir atlikėjišką poveikį, psichomotorinius gebėjimus. L. Silverman vaikų kūrybiškumą išskiria kaip vieną iš gabumų bruožų (L. Silverman, 1993).

Atliekant muzikai gabaus vaiko aprašą buvo remtasi priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimo metodinėse rekomendacijose pateikta vaiko pasiekimų aprašo struktūra.

Bendros žinios apie vaiką. Į priešmokyklinę grupę Marius atėjo iš kito darželio, prie kurio sunkiai priprato. Jis buvo stipriai prisirišęs prie mamos, sunkiai atsiskirdavo nuo jos, todėl kartą su tą pačią grupę lankančia mergaite net yra pabėgęs į namus. Berniukas auga draugiškoje trijų vaikų šeimoje, kurioje yra vyriausias. Namuose vaikas aktyvus, smalsus, savarankiškas, mėgsta skaityti knygeles, renka pašto ženklus, įvairias etiketes, domisi mašinų modeliais, turi savo nupieštų įsivaizduojamų ateities mašinų kolekciją ir žada užaugęs jas pagaminti žmonėms. Mariaus mama pastebėjo, kad trejų metų jis jau žinojo ne tik lietuviškas, bet ir rusiškas raides, o skaityti pradėjo nuo ketverių su puse metų. Darželyje berniukas prieš miegą skaitydavo vaikams pasakas ir vaikiškas knygeles. Marius labai greitai išmoksta gana ilgus eilėraščius, daineles, turi puikią atmintį.

Tačiau labiausiai Mariui patinka muzika, kuria domėtis pradėjo labai anksti. Būdamas pusantrų metų jis jau mokėjo įsijungti radiją, magnetofoną, mėgo klausytis muzikos kartu „dainuodamas“, o jei nepasiekdavo aparatūros, prašydavo įjungti muziką šaukdamas „lia-lia“. Jis mėgsta dainuoti ir šokti, nuo ketverių metų groja triola, mokyklinė dūdele ir koncertuoja darželio renginiuose.

Berniukas yra labai jautrus, drovus, mėgsta būti vienas, sunkiai prisitaiko prie naujos aplinkos, nenoriai bendrauja su bendraamžiais.

Tėvai nori, kad priešmokyklinėje grupėje Marius pasiruoštų mokyklai ir įsigytų gerų draugų su kuriais vėliau lankys pradinę mokyklą.

MARIAUS esamo muzikos kompetencijos lygio aprašas ir numatomi ugdymo tikslai

Kas gerai sekasi?	Kas sunkiau pavyksta?
<p>I vertinimas (rugsėjo mėn.) Įvertinus Mariaus muzikinės kompetencijos lygį nustatyta, kad visi jo muzikiniai gebėjimai yra aukšto lygio. Jis puikiai intonuoja dainuodamas su kitais vaikais ir solo, balsas skardus, aiškus, malonaus tembro. Berniukas tiksliai atlieka visai grupei pateikiamas ritmines užduotis, geba groti dūdele ir triola nesudėtingas, trumpas vaikiškas daineles, domisi muzikine kūryba ir originaliai atlieka įvairias kūrybines užduotis. Marius turi gerą atmintį, todėl lengvai išmoksta dainelių, ratelių žodžius ir melodijas. Labai mėgsta klausytis muzikos, žaisti muzikos kampelyje ir domisi muzikine veikla.</p>	<p>I vertinimas (rugsėjo mėn.) Marius nemėgsta būti dėmesio centre, gėdijasi grupės draugų, todėl kol kas nenori dainuoti solo. Paprašius padainuoti greitai parausta, susijaudina ir rodos tuoj pravirks. Kartais būna susimąstęs, tylus, atrodo, kad nieko negirdi, lyg būtų kitame pasaulyje. Gal todėl muzikinėje veikloje jam sunkiau sekasi susikaupti.</p>
<p>Po I vertinimo Tikslai: skatinti vaiko domėjimąsi muzika ir muzikine veikla, ugdyti pasitikėjimą savimi, gebėjimą susikaupti, padėti įgyti socialinių įgūdžių. Uždaviniai: sudaryti Mariui individualią muzikinio ugdymo programą, skatinti kartu su grupės draugais žaisti žaidimus, dalyvauti grupės veikloje, skirti individualias užduotis, padedančias jam įgyti pasitikėjimo savimi (pvz., skaičiuote išskaičiuoti vaikus, visiems vaikams grojant orkestre pabūti dirigentu, muzikiniuose žaidimuose atlikti kurio nors veikėjo vaidmenį ir pan.). Ugdymas: Mariui buvo sudarytos sąlygos jo muzikinių gabumų vystymuisi. Muzikos pedagogas su berniuku dirbo pagal jam skirtą individualią muzikinio ugdymo programą. Mariui buvo skiriamas papildomas laikas individualiam muzikiniam lavinimui, kokybine prasme praturtintas jo muzikinio ugdymo turinys jį išplečiant naujais sudėtingesniais kūriniais, kurių priešmokyklinės grupės vaikai nesimokė, palaikomi glaudūs ryšiai su šeima.</p>	

Kas gerai sekasi?	Kas sunkiau pavyksta?
<p>II vertinimas (gegužės mėn.) Metų gale vėl atliktas jo muzikinės kompetencijos lygio vertinimas. Paaikšėjo, kad berniuko muzikinė kompetencija yra paties aukščiausio lygio. Lyginant su grupės vaikais, Marius gali atlikti gana sudėtingas jo amžiui vienbalses ir su kitu vaiku dvibalses dainas, jis yra susipažinęs su muzikos raštu ir žino nemažai muzikinių terminų bei sąvokų, pažįsta pirmos ir antros oktavos natas. Tėvų prašymu vaikas išmoko groti pianinu keletą nesudėtingų dainelių ir sėkmingai jas atliko pasirodymų tėvams, darželio vaikams ir bendruomenei skirtose šventėse bei išleistiuvių į mokyklą renginyje. Pastebėta, kad grodamas ar dainuodamas koncerte, berniukas tartum pasikeičia, atgyja, džiaugiasi savo laimėjimais ir atsakingai atlieka jam patikėtas muzikines užduotis. Atsirado stiprus vaiko susidomėjimas muzika. Marius susidraugavo su keliais grupės berniukais, tapo drašesnis, labiau pasitiki savimi.</p>	<p>II vertinimas (gegužės mėn.) Muzikinėje veikloje Marius kartais vis dar nuklysta į savo svajonių pasaulį, ypač klausydamas muzikos, bet priminus, jis greitai įsijungia į muzikinio ugdymo procesą. Dar reikės laiko, kol vaikas taps savimi pasitikintis ir drąsus, nors teigiami poslinkiai matyti.</p>
<p>Po II vertinimo Tikslai: sudaryti sąlygas vaikui mokytis muzikos mokyloje, skatinti jo interesą muzikai bei didesnę pasitikėjimą savimi. Uždaviniai: pasiūlyti tėvams Marių leisti mokytis į muzikos ar meno mokyklą, skirti vaikui įvairias individualias užduotis, leidžiančias jam pajusti savo nepaprastus gebėjimus, individualumą, skatinti susikaupti.</p>	

HIPERAKTYVAUS VAIKO PASIEKIMŲ APRAŠAS

Bendros žinios apie vaiką. Julius į priešmokyklinę grupę atėjo iš ikimokyklinės grupės. Jis – gyvas, nuoširdus, jautrus vaikas. Jam nustatytas aktyvumo ir dėmesio sutrikimo sindromas. Vaikas blaškosi miegodamas. Lengviau užmiega, jei prieš miegą skaitoma pasaka arba padainuojama. Nemėgsta, jei kas nors jį erzina. Tuomet greitai supyksta. Nusiramina, jei gali kam nors pasipasakoti, kas nutiko. Mėgsta būti draugų būryje, su jais žaisti, bėgioti. Labai liūdi, kai lieka vienas be draugų.

Esamas pasiekimų lygis. Vaiko pasiekimų lygis nustatytas, remiantis jo elgesio ir veiklos stebėjimu bei surinktais įrodymais.

1. SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
<p>Žino savo vardą, pavardę, mamos telefoną, adresą. Parodo ar pasako, ko nori, kas patinka, kuo domisi. Berniukas jautrus, greit pravirksta (<i>jei neleidžiama daryti, ką jis nori, kai susipeša su kitais</i>). Noriai bendrauja su kitais, nors jie į Julijų žiūri atsargiai. Juokina kitus: <i>per Ryto ratą mėgdžioja auklėtojos kalbą, ruošiantis miegoti užsikabina batų ant ausų</i>.</p>	<p>Juliaus elgesys spontaniškas, mažai kontroliuojamas. <i>Ruošdamasis šokti jis trenkia partnerei megtiniu per galvą, skausmingai jai suspaudžia ranką, Ryto rate apsikūščiuoja su Joriu.</i></p>

2. SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
<p>Vaiko judesiai atitinka amžiaus galimybes. Vaikas aktyvus, daug juda, bėgioja, atlieka sunkesnius pratimus (<i>tunelį</i>). <i>Lanko „karatė“ treniruotes</i> ir jam sekasi atlikti šiuos judesius. Kai fiziškai išsikrauna, tampa ramesnis, geba atsilaaiduoti.</p>	<p>Julius nuolat juda, rangosi: <i>prie stalo raitosi ant kėdės, per Ryto ratą juda, kramto nagus, kelnes, marškinius, rengdamasis vaikšto, šūkauja, miegodamas blaškosi</i>. Jam būdingi sunkiai kontroliuojami, netikslingi judesiai. Berniuko judesiams trūksta koordinacijos: <i>paima kitų padarytą maketą ir vos jo nesulaužo</i>.</p>

3. KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
Vaikas geba klausytis skaitomų pasakų, įdomių užduočių, nors matyti, kad jam sunku išsėdėti ramiai: <i>tyliai rangosi, rąžosi</i> . Vaiko šnekamoji kalba turtinga. Jis gerai skiria sąvokas (<i>pedagogui pavartojus žodį „mokiniai“, replikuoja: „Čia nėra mokinių“</i>). Mėgsta vartyti knygas su iliustracijomis, <i>pasakoją, ką mato</i> . Parašo savo vardą ir keletą žodelių.	Julius suardo nusistovėjusią tvarką: <i>pirmas pakyla nuo stalo, daug kartų eina „gerti“ ir į „tualetą“ prieš miegą, ką nors veidamas, atsitraukia nuo veiklos, palaksto, ir vėl sugrįžta</i> . Pedagogas paliepiamą paklauso, jei jie konkretūs, juos įvykdo (priminus pasako „ačiū“ po valgio), bet po to ir vėl elgiasi kaip tinkamas. Daug plepa, todėl nespėja persirengti, pabaigti veiklos.

4. PAŽINIMO KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
Vaikas viskuo domisi. <i>Bėgioja po grupę ir stengiasi sudalyvauti visur, kur jam atrodo įdomu</i> . Turi turtingą patirtį, daug žinių: <i>pirmas atspėja mįslę, žino, kaip nupiešti dieną ir naktį, atpažįsta paveikslėliuose gyvūnus, medžius</i> .	Pažintinė veikla ne visada tikslinga: <i>pasakęs, jog eina dėti delionės, pamato mašinėlės ir pradeda jas stumdyti</i> . Ne visada dalyvauja pažinimui skirtose veiklose: <i>nedalyvauja pokalbyje apie metų laikus</i> . Trūksta kantrybės atlikti pažintines užduotis <i>pratybų knygelėje</i> .

5. MENINĖ KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
Julius piešia spontaniškai, dažnai keičia dailės raiškos priemones, jomis eksperimentuodamas: <i>keičia skirtingų spalvų flomasterius, po to spalvina kreidėle, tepa guašu</i> . Dailės darbai originalūs. Mėgsta šokti, nors gana nerangus. Labai gerai vaidina. Lengvai persikūnija į bet kurį veikėją.	Dažniausiai neturi išankstinio sumanymo. Neretai nepabaigia dailės darbelio. Šokant sunkiau sekasi lygiuoti, judesius atlikti ritmiškai. Vaidindamas siužetą nukreipia netikėta linkme, vaidinimas nenuoseklus, bet įdomus. <i>Kiti vaikai ne visada priima netikėtumus ir šaukia: „Tu ne taip darai“</i> .

Kas kelia šeimos susirūpinimą. Šeima pageidauja, kad Julius išmoktų taikiai bendrauti su draugais. Jie pastebi, kad Julius dažnai dėl smulkmenų užsiplieskia ir susipyksta su kitais. Jiems atrodo svarbu, kad vaikas mokytųsi valdyti emocijų raišką. Tėvai norėtų, kad vaikas išmoktų ramiai pasėdėti prie kokie nors darbelio – piešinio, lipdinio ir kt. Jie nerimauja, kad mokykloje Julijui bus sunku išsėdėti per pamokas. Tačiau jie nenori, kad vaikas būtų auklėjamas „griežtai“.

Tikslai – siekti, kad vaiko veikla taptų kryptingesne, kad jis ilgiau išlaikytų dėmesį, mokytųsi kontroliuoti emocijų raišką.

Uždaviniai – palaikyti ir plėtoti vaiko domėjimąsi jį supančiu pasauliu, skatinti klausinėti, eksperimentuoti kaupiant patirtį apie aplinką; pasiekti, kad Julius bent penkias minutes klausytųsi skaitomo teksto, kurtų dailės darbelį; pasiekti, kad supykęs Julius atbėgtų pas pedagogą, o ne suduotų kitam vaikui.

Numatoma parama ir būdai, kuriais bus siekiama ugdymo tikslų realizavimo. Kai tik yra palanki situacija, nejučia atsidurti greta Juliaus, domėtis jo darbais, žaidimais, pagirti jį, padrauginti dar padirbėti, pasidžiaugti tuo, kas pavyko, taip prailginant vaiko įsitraukimą į veiklą. Skaitant kūrinių pateikti vaikui užduotį, skatinančią palaikyti dėmesį (pvz., dėti veikėjų figūreles pagal tai, kokia seka jie atsirado pasakojime).

Paskatinti planingesnę veiklą – pasiūlyti pasirinkti kortelę su simboliniu veiklos ženklu ir tą dieną pasirinktą veiklą atlikti.

Vaidinant, šokant skatinti Julij labiau domėtis, ką sako ir veikia partneris, kad būtų kuriamas nuoseklesnis dialogas. Kuriant dailės darbelius šalia spontaniškos veiklos skatinti tikslingą (paprastai sugalvoti, ką norėtų nupiešti, tik po to piešti tai, ką sumanė). Lankant „karatė“ treniruotes ypač skatinti „išsikrovimą“, savikontrolę ir judesių tikslingumą.

Pamokyti Julij problemų sprendimo gebėjimų ir skatinti šiuos gebėjimus taikyti kasdienėse situacijose.

DVIKALBIO VAIKO PASIEKIMŲ APRAŠAS

Dvikalbiai vaikai – vaikai, kurie kasdien bendrauja dviem ar daugiau kalbų ir nesuvokia tų kalbų mokėjimo laipsnio. Vaikus, kurie dar iki mokyklos išmoksta ne vieną, dvi (rečiau – daugiau kaip dvi) kalbas, tikslinga vadinti dvikalbiais.

Verta atsiminti. Kiekvienu dvikalbystės formavimosi atveju yra svarbios vaiko individualios psichinės ypatybės bei asmeninės savybės – *komunikabilumas, nerimastingumo lygis, mąstymo proceso ypatumai, gabumai kalboms – metalingvistinė nuovoka, sociolingvistiniai sugebėjimai, artikuliacijos aparato ir foneminės klausos išlavėjimo lygis, gera verbalinė atmintis*.

Vertinant dvikalbio vaiko kalbinius gebėjimus, pasiekimus, rekomenduojama atsižvelgti į *veiksnius*, turinčius įtakos vaiko tolygiam kalbų išmokimui:

- vaiko charakterį;
- jo intelektą (ar vaikas atlieka jo amžiaus galimybes atitinkančias užduotis);
- ugdymosi gebėjimus (ar greitai vaikas įsidėmi ir panaudoja išmoktą medžiagą);
- temperamentą (vaikas yra ekstravertas, pasitikintis savimi ir drąsus, ar vaikas intravertas, uždaras, nepasitikintis savimi);
- vaiko komunikacinę ir kalbinę patirtį (kaip šeima ir pats vaikas bendrauja su kitos kalbinės bendruomenės nariais, ar jis dalyvauja žaidimuose, kuriuose dialogas yra būtinas);
- mokymosi intensyvumo stilių (vaikas pirmenybę teikia ramiai, tyliai veiklai, jam būtini stiprūs emociniai išgyvenimai);
- amžiaus ypatumus (jaunesnių vaikų savęs suvokimas yra labiau holistinis, jie mažiau susivaržę);
- nuostatas vienos ar kitos kalbos atžvilgiu;
- norus;
- aplinkybes;
- gyvenimo sąlygas.

Minėti veiksniai tarpusavyje yra susiję. Šių veiksmų nežinodami ar jų nepaisydami, ugdymo pedagogai nesudarys sąlygų tolygiam ir nepriekaištingam vaiko kalbų išmokimui.

Bendros žinios apie vaiką.

Artūras iki šešerių metų nelankė vaikų darželio, nes tėvai gyveno gana atokiame kaime ir neturėjo galimybių jo vežioti. Berniukas augo lenkų-baltarusių šeimoje. Namiškiai dažnai tarpusavyje ir su vaiku kalbėjo netaisyklinga rusų kalba. Akivaizdu, kad šeimoje vyravo stichinė dvikalbystė, t.y. kai kalbos buvo vartojamos jas maišant. Nei šeimoje, nei tarp kiemo draugų berniukas neturėjo kontakto su lietuvių kalba. Pradėjęs lankyti priešmokyklinę grupę, Artūras santykinai priskirtas anksčiausiai kalbos mokymosi stadijai – ikioperaciniam lygmeniui. Šiame etape vaikai koncentruojasi klausydami ir šifruodami kalbą. Šiaip berniukas yra labai draugiškas, geranoriškas, nuolat besišypsantis, tik be galo drovus, daugiau linkęs būti vienas ar su grupės auklyte, kuri gerai žino vaiko gimtąją kalbą ir nuolat su juo pasikalba.

Esamas pasiekimų lygis.

1. SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
Žino savo vardą, pavardę, gyvenamąją vietą, geba trumpai papasakoti, ką veikia kiekvienas šeimos narys. Apie viską kalba tik rusų kalba. Berniukas nori būti priimtas į kitų vaikų žaidimą, tačiau dėl prasto lietuvių kalbos mokėjimo dažnai nesuranda su jais bendros kalbos.	Vengia dalyvauti grupiniuose žaidimuose, ypač vaidmeniniuose, kurių pagrindas yra kalbinė komunikacija. Sunkokai berniukui sekasi pasakoti apie ne namų aplinką, nes tėvai mažai kur buvo išvykę drauge su sūnumi.

2. SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
Visi vaiko fiziologiniai rodikliai yra teigiami ir atitinkantys vaiko amžiaus reikalavimus. Berniukas priklauso pirmam sveikatingumo lygiui. Kalbos sutrikimų neturi.	Vaikui sunkiausia susikaupti atliekant įvairius užduotis su taisyklėmis. Atlikdamas įvairius pratimus vaikas dažnai klysta, nes nesupranta užduoties formuluotės.

3. KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
Yra labai didelis Artūro noras mokytis jam nuo pat mažens svetimoms lietuvių kalbos. Jis tiesiog akimis „ryja“ kiekvieną pedagogą ar grupės draugą pasakytą žodį, čia pat bando su judesiu ar rodomu daiktu susieti naujai išgirstą žodį ir jį tyliai, kad ir iškraipant, pakartoti savo lūpomis. Labai džiaugiasi, kada su juo yra vartoma knygutė su paveikslėliais. Tada jis pirštu rodo paveikslėlį ir laukia, kad jis bus įvardintas lietuvišku žodžiu.	Lietuvių kalbą berniukas supranta minimaliai ir beveik visai neturi verbalinių įgūdžių. Vaikas, neturėdamas jokių lietuvių kalbos įgūdžių, išgyvena tam tikrą tylųjį periodą, kuris susijęs su kalbos receptijos periodu, kadangi jis klausosi naujos nepažįstamos kalbos. Kalbinamas vaikas dažniausiai nieko neatsako, jaučiasi pasimetęs, kalba tik gimtąja kalba. Prastas vaiko lietuvių kalbos mokėjimas yra esminė kliūtis Artūriui lygiaverčiai su kitais vaikais dalyvauti įvairiose kalbinėse veiklose rūšyse, pvz., vaidybinėje veikloje, atliekant vieną ar kitą vaidmenį buitinėje veikloje; žaidžiant žaidimus su taisyklėmis ir pan. Dažnai jis užima tik stebėtojo poziciją

4. PAŽINIMO KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
Vaikas be galo žingeidus. Jam viskas įdomu. Patirties stygių šeimoje aktyviai stengiasi kompensuoti darželyje.	Pažinimui skirtoje veikloje dažniausiai užima stebėtojo poziciją. Patirtis gana ribota.

5. MENINĖ KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
Artūras labiausiai mėgsta piešti. Jis dažniausiai piešia, sėdėdamas atokiau nuo kitų grupės vaikų. Kada piešia visada kalbasi su savimi savo gimtąja rusų kalba. Berniuko veide visada matosi gera nuotaika. Tai pati geriausia veikla, kuri padeda sužadinti vaiko teigiamas emocijas. Mėgsta lipdyti iš plastilino. Jo darbeliai visada būna atlikti kruopščiai, yra išbaigti. Jis noriai šoka, „dainuoja“ lietuviškas daineles.	Sunkiausiai Artūriui sekasi grupinėje veikloje. Dėl prasto lietuvių kalbos mokėjimo berniukas nesupranta užduoties, todėl be auklėtojos pagalbos nesugeba vienu metu su kitais grupės vaikais atlikti darbų. Dažniausiai auklėtoja pirmiausiai užduotį pasako vaiko gimtąja kalba, o tik po to dar kelis kartus kartoja lietuvių kalba. Žinoma, jis dažniausiai tik imituoja, kad dainuoja, nes nesupranta teksto, todėl įdėmiai žiūri į kitų vaikų lūpas ir bando pasakyti bent vieno kito žodžio pabaigą.

Kas kelia šeimoms susirūpinimą. Tėvai nerimauja, kad vaikas visai nemoka lietuvių kalbos. Patys tėvai pripažįsta, kad jie yra bejėgiai šią problemą išspręsti. Tėvai viliasi, kad vaikų darželyje Artūras per vienerius metus sugebės pramokti lietuvių kalbos ir galės lankyti lietuviškos mokyklos pirmą klasę. Tėvai nori, kad jų vaikas gebėtų ateityje sėkmingai integruotis į visuomenę, kad jo įgyti lietuvių kalbos vartojimo įgūdžiai garantuotų jo sėkmingą socialinę adaptaciją.

Tikslai – siekti, kad sąmoninga komunikacija kaip pagrindinis lingvodidaktikos principas atspindėtų vaiko ir pedagogo kalbinės veiklos procese.

Uždaviniai – nuolat ugdyti vaiko gebėjimą komunikuoti; lietuvių kalbos mokymo(si) aplinką pritaikyti berniukui, kad jis norėtų ir galėtų nuolat reikštis ir išreikšti save kalba įvairiose veiklose, įskaitant muziką, dramą, aplinkos pažinimą, matematiką, daile, konstravimą, darbinę veiklą bei fizinę kultūrą; sudaryti sąlygas vaikui išreikšti savo interesus ir gebėjimus įvairiausiai būdais; stengtis, kad pedagogo ir vaiko santykiai būtų grindžiami pasitikėjimu, kad vaikas jaustųsi saugus, galėtų drąsiau bandyti save išreikšti dialoge, nebūtų žeminamas dėl kalbos klaidų, tautybės ar kitų trūkumų.

Numatoma parama ir būdai, kuriais bus siekiama ugdymo tikslų realizavimo.

Grupės auklėtojos bendravimo ypatumai su Artūru. Bandant susikalbėti su vaiku naudoti labai įvairius būdus: 1) Kalbėti su juo daugumos grupės vaikų kalba. Įvairių šaltinių teigimu, vaikui sakomi žodžiai ar sakiniai ne jo gimtąja kalba, padeda greičiau įsisavinti girdimą kalbą ir tai vadinama „*nardymu kalboje*“; 2) Nuolat palaikyti akių kontaktą, tuo tiesiog parodant vaikui, jog jo klausomasi, kad pedagogui rūpi tai, ką vaikas sako; 3) Naudoti įvairius komunikavimo kūnu būdus, tuo padrašinant bei paskatinant vaiką plėtoti tolimesnius komunikavimo santykius; 4) Bendraujant su berniuku rodyti daiktus, paveikslėlius kaip tam tikrų žodžių, frazių atitikmenis; 5) Rodyti pavyzdį, o tai remiantis literatūros šaltiniais yra ugdomoji

vertybė, nes ją tiesiogiai perima ugdytinis; 6) Kartoti vaiko sakomą žodį jo gimtąja kalba. Dvikalbio vaiko gimtosios kalbos vartojimas palengvina valstybinės kalbos lietuvių mokymosi aplinkos sukūrimą darželio grupėje; 7) Po keletą kartų kartoti klausimą vaikui grupės kalba ir pan.

Individualizuotos kalbinės veiklos formos. Kuo dažniau taikyti Artūriui individualizuotas kalbinės veiklos formas. Tai dažniau daryti įvairios buitinės veiklos metu. Toks bendradarbiavimas palankiai nuteikia vaiką, nes jam patraukli veikla sumažina kalbėjimo svetimą kalbą baime. Į pagalbą pasitelkti „*motinišką kalbą*“:

- kalbėjimas šiek tiek aukštesniu, nei įprastu balsu, pabrėžta intonacija (prašymo, nustebimo, teigimo, nepritarimo ir kt.);
- lėtesniu tempu, labai aiškiai tariant žodžius;
- trumpais paprastos gramatinės struktūros sakiniais;
- pavadinant ir rodant konkrečius daiktus ir veiksmus;
- vieną mintį pasakant vienu sakiniu;
- kartojant tuos pačius žodžius vis kita forma;
- kartojant vaiko žodžius, sakinius, teisingai juos tariant ir sudėliojant;
- išplečiant vaiko sakinį, kad mintis būtų aiški.

Individualaus darbo su vaiku metu praktikuoti sąveikos žaidimus „duok-imk“; „tavo-mano“; „prašau-ačiū“, paileiui duodant, imant, siūlant, prašant, liepiant, dėkojant. Šie žaidimai padės vaikui ruošti dialoginei kalbai.

Taikyti įvairius priminimo metodu. *Priminimas* – dažniausiai atskiro garso ar žodžio ištarimas, kuris padeda vaikui atsiminti, ką daryti ar sakyti.

Tai svarbu. Kalbėtis su Artūru jo akių lygyje, kad jis turėtų galimybę matyti lūpų padėtį, tariant atskirus garsus, žodžius, ir tuo pačiu metu matytų jūsų veido raišką.

IMIGRANTO VAIKO PASIEKIMŲ APRAŠAS

Bendros žinios apie vaiką. Ararat (6,1m.) su tėvais į Lietuvą atvyko prieš metus. Nors tėvai teigia, kad namuose bendrauja armėnų ir rusų kalbomis, tačiau, kaip teko pastebėti, tiek su tėvu, tiek su motina vaikas bendrauja armėnų kalba. Jis gyvas ir labai emocionalus vaikas.

Esamas pasiekimų lygis. Berniuko pasiekimų lygis nustatytas, remiantis jo elgesio ir veiklos stebėjimais bei surinktais įrodymais.

1. SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
Beveik nemokėdamas lietuvių kalbos, grupėje dažniausiai jaučiasi gerai, tačiau dalyvauja tik berniukų žaidimuose.	Armėnų tautybės berniukas nežaidžia su mergaitėmis. Tai atspindi vyro ir moters santykius armėnų šeimose.

2. SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
Visi vaiko fiziologiniai rodikliai yra teigiami ir atitinkantys vaiko amžiaus reikalavimus.	Muzikuojant, dainuojant nelabai pataiko į ritmą.

3. KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
Pastebėti ryškiausi komunikavimo ypatumai: <ul style="list-style-type: none"> • stebi ir kartoja kitų vaikų veiksmus, taip dažnai apseina be žodžių ir gerai jaučiasi; • norėdamas būti suprastas naudoja gestus; • aiškioje komunikacinėje situacijoje su grupės draugais kalba savo gimtąja kalba; • kartoja grupės vaikų tariamus žodžius, bando kalbėti grupės kalba; džiaugiasi, kad kiti supranta, ką jis sako. 	Pasitaiko dažni atvejai, kai vaikas jaučiasi nesuprastas ir pyksta. Berniukas praverksta, kai vaikai nesupranta jo gimtąja (armėnų) kalba sakomo žodžio ir pasiūpa iš jo.

4. PAŽINIMO KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
Berniukas labai gyvybingas, nuolat pilnas teigiamų emocijų, labai žingeidus, dėmesingas.	Sunkiau sekasi dalyvauti vaidmeniniuose žaidimuose, nes dėl prasto kalbėjimo kiti vaikai jį ignoruoja ir dėl to berniukas gauna tik antraeilius, daugiau stebėtojo vaidmenis, kurie neinicijuoja vaiko kalbėjimo.

5. MENINĖ KOMPETENCIJA

Kas gerai sekasi	Kas sunkiau pavyksta
Stipriausi yra vaiko vaidybiniai gebėjimai. Vaikas puikiai išjaučia į vaidmenį ir jį, nepaisant prasto lietuvių kalbos mokėjimo, puikiai perteikia kūno kalba.	Dėl prastos klausos tik iš dalies atsiskleidžia berniuko muzikiniai gebėjimai.

Kas kelia šeimos susirūpinimą. Savaiame suprantama, berniuko šeimoje, kuri yra imigracijoje, lietuvių kalbos išmokimas, integravimasis į svetimą kultūrą, tautinės savimonės formavimas vyksta daug sudėtingesnėmis sąlygomis. Todėl visai suprantama, kad tėvams pirmiausiai kyla klausimas, kaip palengvinti vaiko adaptavimosi laikotarpį lietuviškame vaikų darželyje, kokios yra galimybės puoselėti vaiko tautinį identitetą.

Tikslai – palengvinti imigranto vaiko socialinę, kultūrinę adaptaciją priešmokyklinėje grupėje, puoselėjant jo tautinį identitetą bei garantuojant kokybišką vaiko kalbinį ugdymą(si).

Numatoma parama ir būdai kuriais bus siekiama ugdymo tikslų realizavimo

Pirmiausiai pedagogai turi jautriai atsižvelgti į išryškėjusius vaiko kultūrinius skirtumus nepamirštant, kad tautinė tapatybė susideda iš daugybės tiek išorinių, tiek vidinių bruožų: kilmės, gyvenimo būdo ir kalbos

Gebėti vertinti imigranto vaiko adaptavimosi procesus, kuriuos jie išgyvena gyvendami:

- Neigimo stadija – stengiamasi ignoruoti tai, kas vyksta. Vaikai dažnai neigia, kad nerimauja dėl ateities, apsimeta, kad nieko ypatinga nevyksta;
- Pykčio stadija – tylima arba audringai reaguojama į aplinkinius;
- Netekties suvokimo stadija, kurią lydi liūdesys, apatija, net depresija. Vaikai ima gyventi praeitimi, idealizuoja buvusius draugus ar namus, užsisklendžia;
- Susitaikymo stadija – pradedama ieškoti savo vietos kitoje aplinkoje, susibendruoja su nauju kolektyvu. vaikai atranda naujus privalumus ir ima džiaugtis gyvenimu, tampa tokie, kokie buvo iki išvažiavimo.

Įsidėmėtina. Kaip vaikai išgyvena šiuos adaptavimosi svetur etapus, priklauso pirmiausiai nuo tėvų ir pedagogų gebėjimo bendrauti su vaiku. Kuo jis mažesnis, tuo šis veiksnys aktualesnis. Labai svarbu kalbėtis apie naujai užklupusias emocijas, kitaip vaikas gali „užstrigti“ ties kuria nors paminėta adaptavimosi stadija.

- Skatinti vaiko motyvaciją, parodyti jam naujas galimybes, gerą pasikeitimų puses.

Verta atsiminti. Jog tikras multikultūriškumas realizuojamas kokybišku visų vaikų ugdymu, nepaisant jų kultūrinės kilmės. Šių dienų ikimokyklinis ugdymas orientuojamas į harmoningos, integralios vaiko asmenybės sampratą ir siekia visapusiškos asmenybės ugdymo idealo.

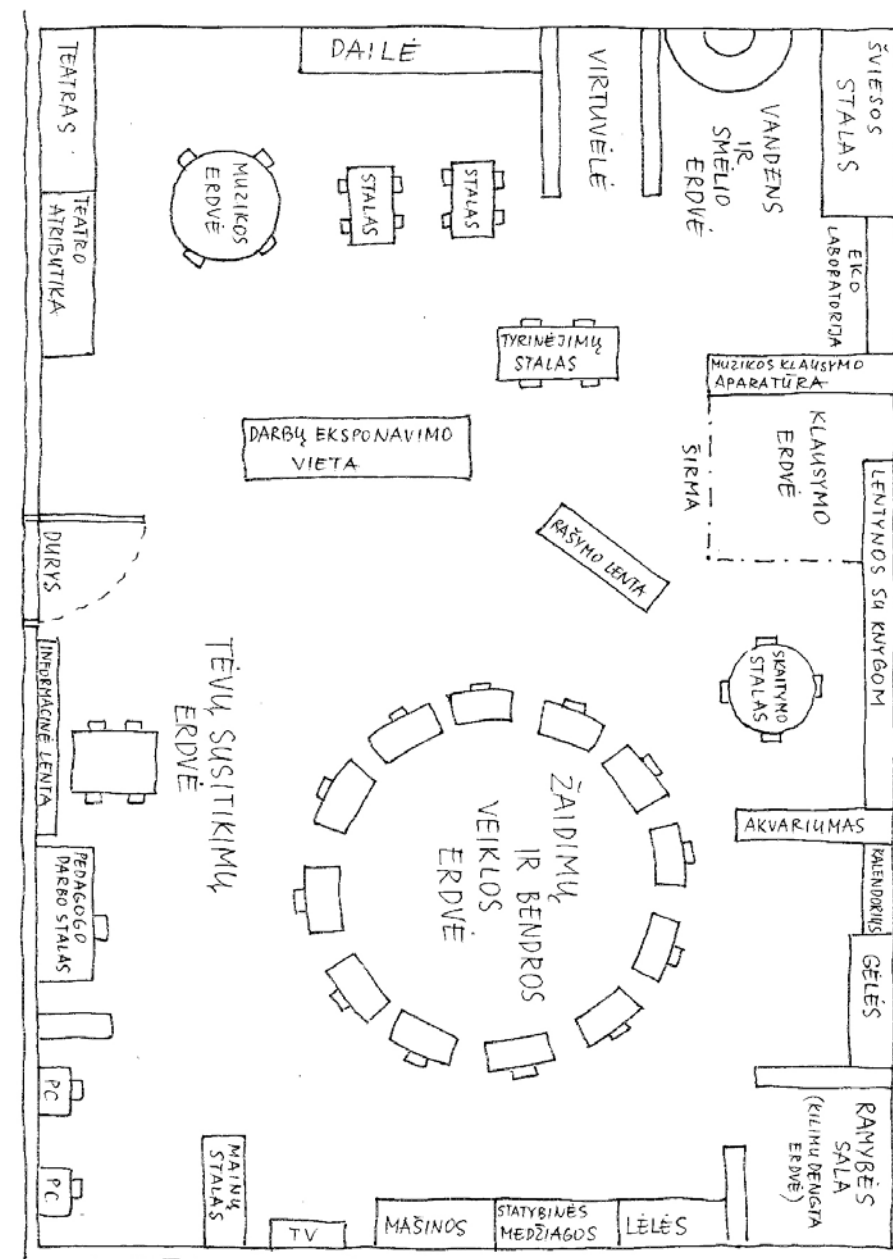
4 PRIEDAS

GRUPĖS IR LAUKO APLINKOS SCHEMŲ PAVYZDŽIAI SU PAGRINDIMU

Šiame priede rasite:

- priešmokyklinės grupės atskiroje patalpoje schema;
- priešmokyklinės grupės mokykloje, kuria priešmokyklinukai dalijasi su pradinukais, schema;
- priešmokyklinės grupės, pritaikytos šviesos, spalvų ir formų tyrinėjimui, schema;
- vaikų ugdymo įstaigos lauko aikštelės schema;
- priešmokyklinės grupės lauko aikštelės, skatinančios judėti, schema.

PRIEŠMOKYKLINĖS GRUPĖS ATSKIROJE PATALPOJE SCHEMA

Priešmokyklinės grupės erdvė neturėtų būti panaši į mokyklos aplinką. Vaikams turėtų būti jauku, patogu žaisti, piešti, muzikuoti, tyrinėti.

Įrengiant priešmokyklinę grupę svarbu numatyti erdvę bendriems vaikų susitikimams – Ryto ratui, bendravimo valandėlėms, muzikavimui ir kt. Ši vieta turėtų būti parinkta ir įrengta apgalvotai, kad vaikai kitu laiku joje galėtų žaisti individualiai arba grupelėmis, be to, būtų pakankamai vietos judėjimui. Patogu turėti specialiai visos grupės veiklai pritaikytus kilimus, kuriuos galima suvynioti, kai jie nereikalingi.

Šiuolaikinėje priešmokyklinėje grupėje tikslinga turėti kompiuterių erdvę su 2-3 kompiuteriais, televizoriumi, CD grotuvu. Šioje erdvėje vaikai gali žaisti mokomuosius kompiuterinius žaidimus, kurti elektroninius meninius darbelius, žiūrėti mokomuosius, filmukus apie gamtą, technikos atradimus. Be to, vaikams būna smagu peržiūrėti savo grupės švenčių, renginių su tėvais, žaidimų ir kitą filmuotą medžiagą.

Vaikams naudinga ekolaboratorija, tyrinėjimų, menų erdvė. Priešmokyklinės grupės vaikų gyvenimas neįsivaizduojamas be turtingos žaidimų erdvės. Kita vertus, tikslinga sudaryti sąlygas vaikams natūraliai ugdytis gebėjimus, būtinus sėkmingai mokymosi pradžiai.

Grupėje būtina įrengti stacionarią arba mobilią bibliotekėlę. Be to, vaikai turėtų turėti vietą klausytis pasakų ir kitų tekstų įrašų, stalą ir lentą „rašymui“, minkštasuolį knygelių vartymui. Natūraliam raidės, skaičiaus kaip simbolio suvokimui padeda „informacinės“ lentos, kuriose įvairūs simboliai vaikus informuoja apie dienotvarkę, netikėtus renginius, svečius ar kt. Turėtų būti priemonių, kad vaikai galėtų įsirengti savo būsimą mokyklą, klasę. Nors vaikai skaityti, rašyti, skaičiuoti priešmokyklinėje grupėje specialiai nemokomi, šių simbolių turėtų būti visoje grupės erdvėje. Priešmokyklinio amžiaus vaikai jau domisi raidėmis, skaitmenimis, todėl dažnai savaime juos pramoksta, kai kurie vaikai išmoksta skaičiuoti, rašyti.

Priešmokyklinukų tėvai taip pat turėtų turėti savo vietą grupėje. Šią vietą patogiausia įrengti prie grupės durų, kad auklėtoja rytą, priimdama vaikus, galėtų pasikalbėti su tėvais. Šioje erdvėje tėvai retkarčiais galėtų išgerti puodelį arbatos arba kavos, stebėdami vaikų grupės gyvenimą, bendraudami su vaikais ir pedagogu.

Nors priešmokyklinio ugdymo(si) programa išryškina vaikų kompetencijų ugdymą, erdves nėra tikslinga vadinti: socialinės kompetencijos erdvė, komunikavimo erdvė ir kt. Pavadinimus erdvėms galėtų sugalvoti patys vaikai, vadovaudamiesi savo gyvenimo ir žaidimų logika. Pedagogas, planuodamas veiklą, tik mintyse galėtų priskirti, kurios erdvės palankiausios konkrečių kompetencijų ugdymui(si). Pavyzdžiui, bibliotekėlė palanki vaikų komunikavimo kompetencijai plėtoti, virtuvėlė, tyrinėjimų stalas, šviesos stalas – vaikų pažinimo kompetencijai ugdytis.

Galima efektyviai išnaudoti erdvę, nedideliame plote įrengiant parduotuvę, paštą, virtuvėlę, gamtos studiją ir kt. Vaikams patinka pasislėpti, atsiskirti nuo kitų, pabūti uždaroje erdvėje,

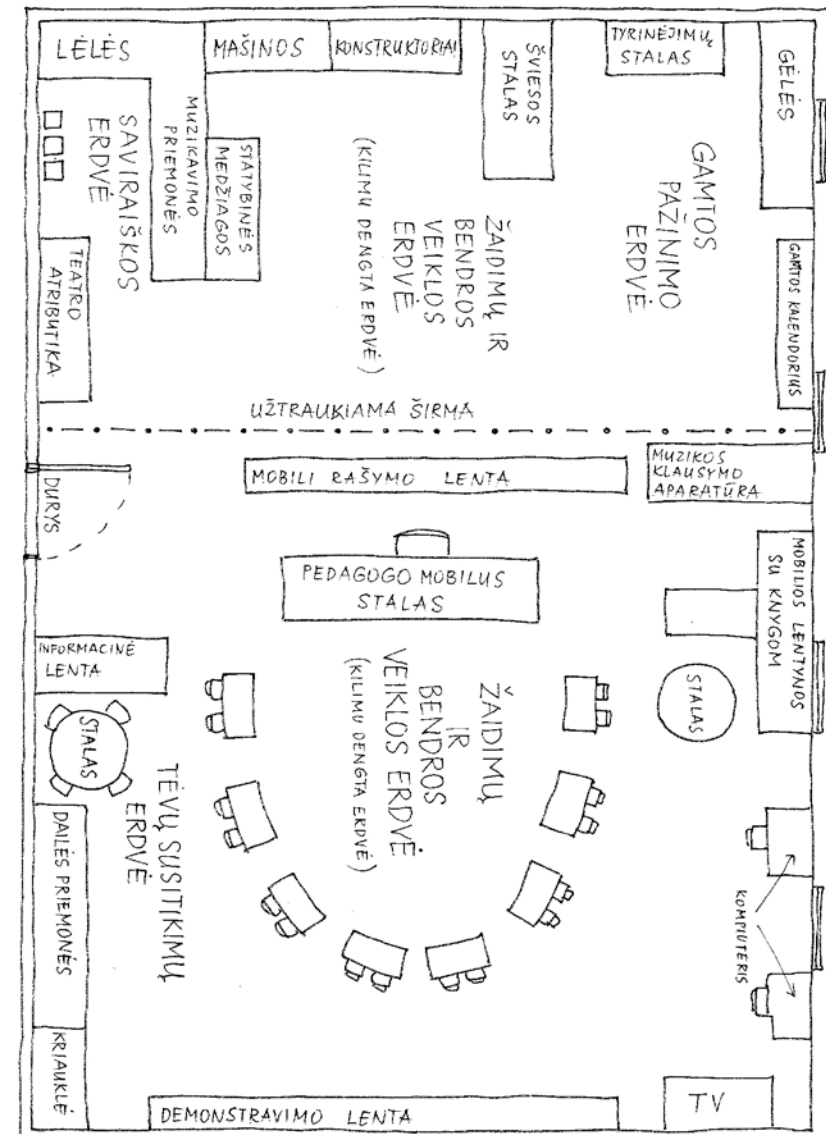
todėl gali būti naudojami užuolaidos, varteliai, širmelės, kurios gali būti užtraukiamos ir atitraukiamos, uždaromos ir atidaromos tiek pedagogo, tiek ir vaikų.

Kiekvieną dieną numatoma vaikų veikla visose erdvėse, kad viena diena nebūtų skirta tik vienos iš penkių kompetencijų ugdymui(si).

Nesant galimybės vaikams valgyti įstaigos valgykloje, grupėje papildomai parenkama vieta prie stalų, prie kurių vaikai valgo.

Kad vaikai geriau suvoktų savo veiklos rezultatus, suprastų, kaip keičiasi jų gebėjimai, labiau pasitikėtų savimi, priešmokyklinėje grupėje būtina mobili darbų eksponavimo įranga. Jei grupėje yra vietos, galima įrengti daigafunkcinį vaikų darbų eksponavimo įrenginį: pakabinti plokštuminiams darbams, padėti erdviniam, ypatingai apšviesti, darbelius išdėlioti skirtinguose lygiuose. Jei erdvės nedaug, darbus galima eksponuoti ant „skelbimų stulpo“, pakabinto tinklo, virvinių kopetėlių, prie baldelių pritvirtintų kamštinių lentų ir kt.

PRIEŠMOKYKLINĖS GRUPĖS MOKYKLOJE, KURIA PRIEŠMOKYKLINUKAI DALIJASI SU PRADINUKAIS, SCHEMA

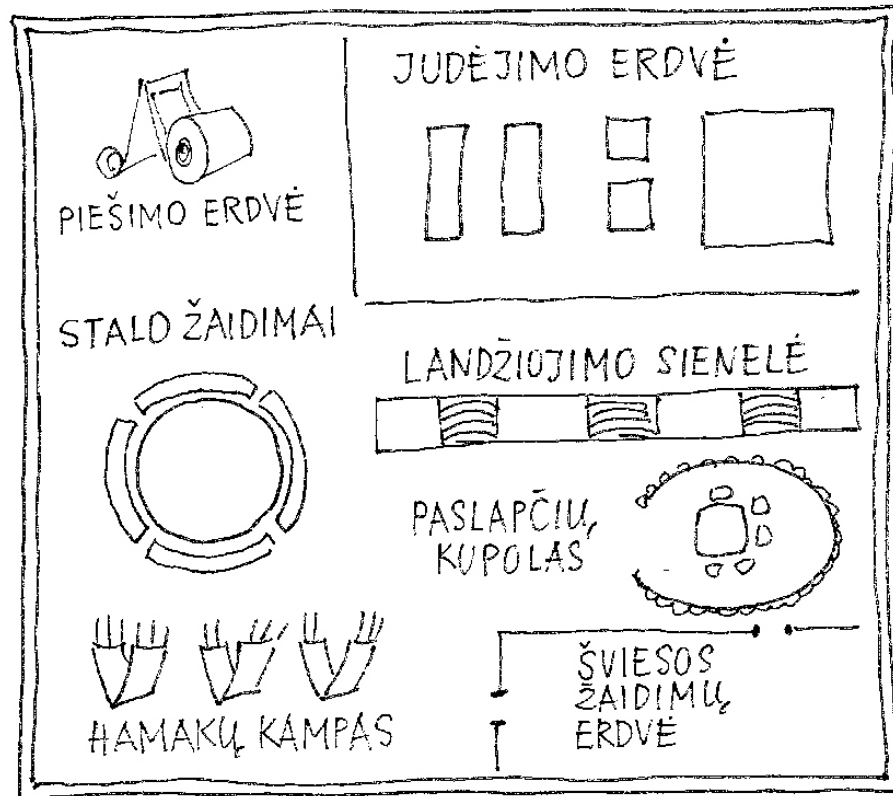
Priešmokyklinį ugdymą organizuojant mokykloje, kartais tenka ta pačia erdve dalintis su kuriais nors pradinės klasės mokiniais. Tuomet svarbu, kad aplinka būtų kuo labiau pritaikyta priešmokyklinio vaikų ugdymo(si) modeliui. Priešmokyklinio amžiaus vaikai neturėtų būti sodinami į mokyklinius suolus. Viena klasės-grupės dalis turėtų būti labiau pritaikyta pradinėse klasių mokinių mokymuisi, kita dalis – priešmokyklinio amžiaus vaikų žaidimams ir kitai veiklai. Tačiau abi erdvės turėtų būti lengvai transformuojamos, kad maksimaliai atitiktų ir vienu, ir kitų vaikų poreikius.

Maždaug trečdalį klasės-grupės turėtų skirti širma. Mokykliniai suolai su mokymuisi pritaikyta, tačiau priešmokykliniam ugdymui naudojama erdve, turėtų užimti ne daugiau kaip du trečdalius. Kol mokiniai mokosi, šią erdvę nuo priešmokyklinės erdvės su žaislais ir kitomis priemonėmis skiria širma. Atitraukus ją, priešmokyklinukai naudojami visa klasės-grupės erdve. Kad būtų patogiu, suolai išdėstomi puslankiu, taigi, atitraukus širmą tarp suolų esanti erdvė gali būti naudojama žaidimams, Ryto ratui, pokalbiams ir kt. Puslankio viduje, tarp suolų būtinas kilimas. Jis reikalingas priešmokyklinio amžiaus vaikams, tačiau jį gali naudoti ir mokiniai: neformaliems pokalbiams, poilsiui, žaidimams.

Viename širma atskirtame trečdalyje erdvės turėtų būti įrengtos priešmokyklinio amžiaus vaikams skirtos žaidimų, tyrinėjimų, meninės veiklos ir kt. vietos. Priešmokyklinio amžiaus vaikai taip pat galėtų naudotis bibliotekėle, kompiuteriais, audio ir video įranga, dailės ir muzikos priemonėmis, kurios išdėliotos mokinių mokymuisi labiau pritaikytoje grupės-klasės pusėje. Skaitydami, piešdami, dėliodami dėliones ir kt. vaikai gali sėdėti prie stalų, tarpai tarp stalų turėtų būti pakankamai erdvūs, kad vaikai galėtų laisvai judėti iš vienos vietos į kitą.

Jei vaikams nėra galimybių naudotis sporto sale, grupėje gali būti ir sportinė įranga.

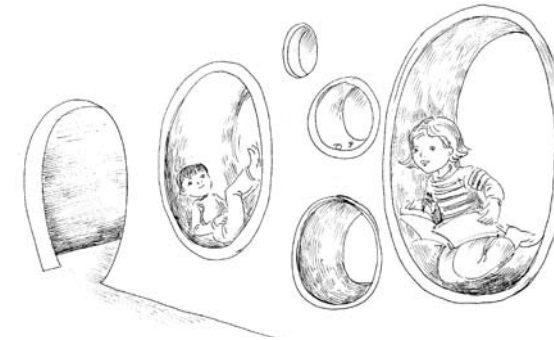
GRUPĖS, PRITAIKYTOS ŠVIESOS, SPALVŲ IR FORMŲ TYRINĖJIMUI, SCHEMA

Piešimo kėdė

Minkštas judėjimo kampas

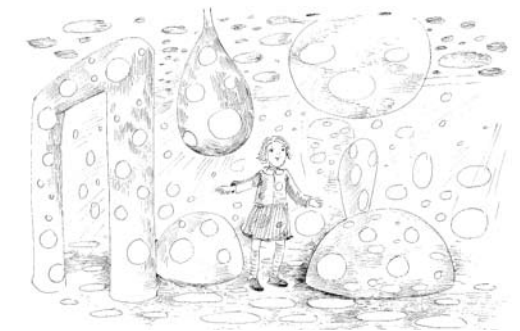
Landžiojimo sienelė

Paslapčių kupolas

Hamakų kampas

Šviesos žaidimų erdvė

Galime sukurti įvairiapusiškai vaiką ugdančią priešmokyklinio ugdymo aplinką, kupiną šviesos, spalvų ir formų tyrinėjimo džiaugsmo.

Grupės patalpoje galima įrengti šias netradicines erdves.

Minkšta judėjimo erdvė

Viename iš grupės kampų galima įrengti minkštą erdvę judėjimui. Svarbu, kad kampa būtų dengta storas minkštos dangos sluoksnis, ir kad jis būtų kaip nors atskirtas nuo kitos erdvės.

Šioje erdvėje vaikai galėtų rasti kamuoliukų dėžę, kviečiančią voliotis, pasinerti, visu kūnu pajuntant jų prisilietimą.

Čia galima įrengti minkštas sūpynes, nes vieta saugi, net jeigu vaikas nukristų.

Erdvėje gali būti minkštų geometrinių figūrų, ant kurių vaikai galėtų laiptuoti, kurias galėtų įvairiai išsidėlioti.

Landžiojimo erdvė

Du kampelius jungianti landžiojimo sienelė ar pertvara sudarys puikias sąlygas pralįsti, perropoti, t.y. lavinti kūną.

Apskritas stalo žaidimų kampas

Priešmokyklinio amžiaus vaikai mėgsta žaisti įvairius stalo žaidimus, domisi taisyklėmis, žaidimo eiga. Keliems žaidžiant aplinkui susiburia būrys žiūrovų.

Kad vaikams būtų patogiu, galima įrengti apskritą stalą, iš visų pusių apsuptą minkštasuolio. Šis kampas suburs vaikus bendravimui. Čia bus žaidžiami ne tik stalo, bet ir kiti žaidimai. Vaikai stumdys smulkias figūreles, konstruos iš smulkių detalių.

Šviesos žaidimų erdvė

Tai širmomis bei įvairiomis pertvaromis atskirta minkšta erdvė su įrengtais šviesos šaltiniais. Šviesa šioje erdvėje gali lėtai stiprėti ar silpnėti, viename kampe gali bėgioti šviesos zuikučiai, kitame kampe gali tvyroti spalvota prieblanda.

Svarbu, kad vaikai į šią erdvę galėtų užėiti laisvai. Įėjimų gali būti ne vienas. Į erdvę vaikai gali atsinešti veidrodėlių, balto standaus popieriaus figūrėlių, spalvotų plastiko juostelių bei sugalvoti įdomių tyrinėjimų.

Hamakų kampas

Įdomia gali tapti ir vaikų poilsio, relaksacijos vieta. Grupėje galima įrengti hamakų kampą. Pastaruoju metu galima įsigyti tikrai įdomių hamakų, kuriuose vaikams smagu ilsėtis, pavartyti knygą, pasidžiaugti žaisliuku.

Paslapčių kupolas

Visi vaikai mėgsta uždaras erdves. Jose įsirengia namus, susėda pasidalinti paslaptimis, pabūti po vieną ar keliese.

Paslapčių kupolas tikrai pradžiugins vaikus.

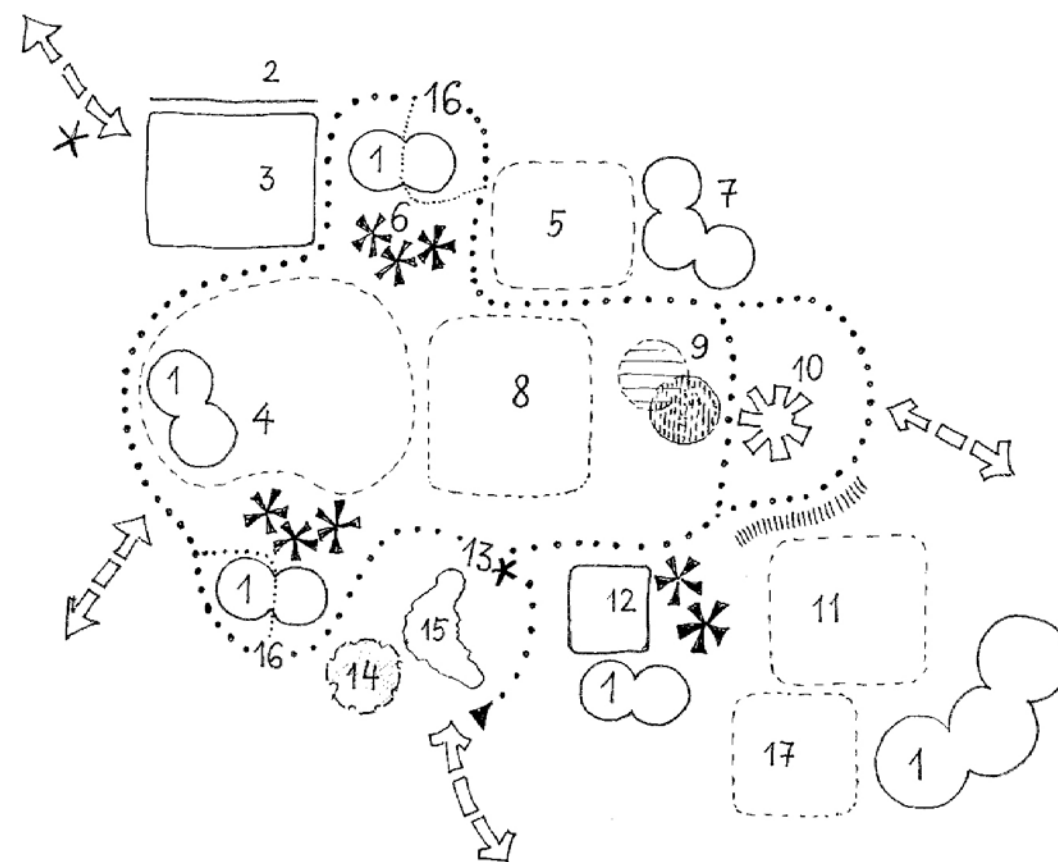
Piešimo erdvė

Kuris gi vaikas nenorėtų būti originaliu dailininku. Įtaisykime grupėje piešimo kėdę. Vaikas galės piešti ant jos sėdėdamas. Gal nebeeksperimentuos piešdamas ant sienų?

Tokia grupė priešmokyklinukams tikrai patiks.

Kita vertus, įprastoje grupėje galime pritaikyti tik keletą šios grupės elementų.

VAIKŲ UGDYMO ĮSTAIGOS LAUKO AIKŠTELĖS SCHEMA

- 1 - pavėsis, susirinkimų erdvė
- 2 - siena laipiojimui, žaidimams su kamuoliu
- 3 - kieto paviršiaus erdvė įvairiai veiklai
- 4 - minkšto paviršiaus erdvė judriems žaidimams ir sportui
- 5 - supynės
- 6 - pasisėdėjimų erdvė
- 7 - daržas gyvūnų kiemas
- 8 - gamykliniai žaidimų įrenginiai
- 9 - smėlis, vanduo
- 10 - vaidmeninių žaidimų erdvė - žaidimų kaimelis
- 11 - gamykliniai žaidimų įrenginiai
- 12 - kūdikių ir ankstyvojo amžiaus erdvė
- 13 - važiuoklės, paspirtukai
- 14 - dviratukų parkas
- 15 - sodas
- 16 - pagalbinės patalpos
- 17 - kūdikių ir ankstyvojo amžiaus vaikų supynės

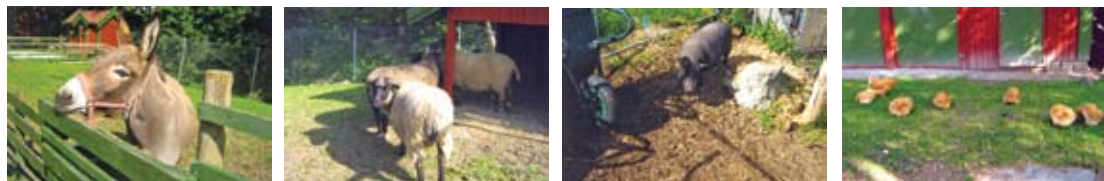
Šiuolaikiniu požiūriu ugdymo įstaigos lauko aikštelė skirta vaiko žaidimui ir mokymuisi. Ją aptarinėjant, paprastai aiškinamasi, kokiems vaikams ji skirta, kokios erdvės joje įkurtos, ar patys vaikai galėtų jas susidaryti, kokia vaikų ir gyvosios ar negyvosios gamtos objektų saveika galima, tai yra akcentuojama VAIKAI-ERDVĖS-SAŲVEIKA. Vaikas joje turi bendrauti su aplinka. Todėl siūloma nuolat vertinti:

- ar aplinka vaikui leidžia, ar draudžia;
- ar aplinka vaiką drąsina, ar kontroliuoja;

- kiek ugdomųjų situacijų gali atsirasti, kad vaikas pamatytų, kad sukurtų, pajustų, džiaugtųsi. Užsienio, ypač Skandinavijos, vaikų ugdymo įstaigose aikštelėms ir vaiko buvimui lauke skiriamas didelis dėmesys. Stengiamasi, kad lauke vaikai praleistų kuo daugiau laiko. Skatinamos vaikų išvykos į pievą, mišką, parką, prie upelių, šaltinių. Vadovaujamosi šūkiomis:
 - mūsų darželis – atvirų durų darželis;
 - mūsų darželis – be sienų ir pan.

Ypač tai aktualu miesto įstaigoms. Tokių šūkių atsiradimą, jų įgyvendinimą inicijuoja „žaliųjų judėjimai“. Teigiama, kad šiuolaikinės įstaigos aplinkoje turėtų būti:

- smėlis, vanduo;
- veiklos su ugnimi erdvė (kepti, tirpinti, lydyti, užsiimti keramika ir kt.);
- gyvūnai (vaikai juos šeria, lesina, globoja, šukuoja ir kt.);

- augalai (spalva, kvapai, jų priežiūra, įvairiausi bandymai, netradicinės, neįprastos veiklos, pvz., piešti česnako, kmyno, krapo, jazminų, levandų, bijūnų, bei kitokių augalų kvapą; šokti tuos kvapus ir kt.);
- bėgiojimo, šokinėjimo, kybojimo, supimosi, karstymosi, važinėjimosi erdvės (vaikų judėjimas ant žemės, medžiuose pratinantis suvokti savo gebėjimų ribas, suprantant rizikos pasekmes, įgaunant judėjimo kultūros pradmenis);
- įvairiausių žaidimų: judriųjų, vaidmeninių, konstrukcinių, sensomotorinių erdvės.

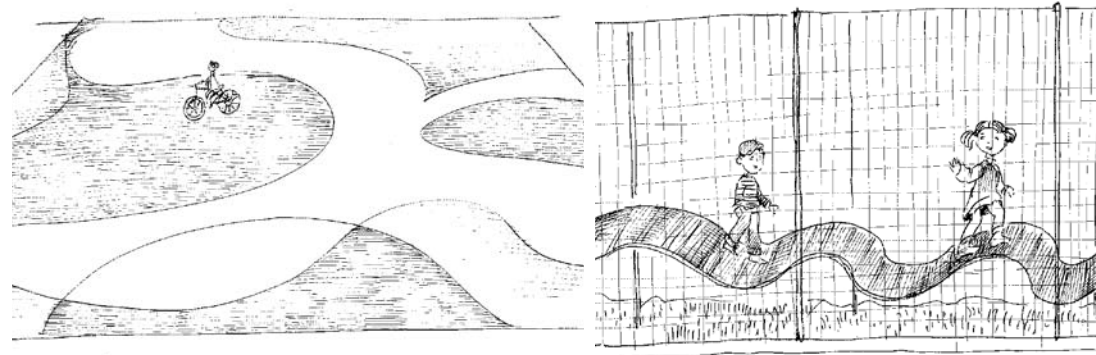
Tyrimų duomenimis, pastaruoju metu aikštelėse vyrauja judrieji žaidimai. Konstrukcinių, vaidmeninių ar sensomotorinių – vos penki-dešimt procentų.

Daugumos erdvių kūrimo ir keitimo nuolat dalyvauja vaikai: iš akmenėlių mūrija sienelės, dėlioja tarpelių, gėlynų apvadus; iš lentelių, kartono statosi pašiūres ir pan. Tokia aplinka natūraliai skatina ir garantuoja vaiko pažintinę raidą (tai net vadinama mokslinės vaiko raidos fenomenu), meninį jo išprusimą, jo judėjimo kokybę, mažina vaikų konfliktus. Tokia aplinka tenkina kiekvieno vaiko individualius, spontaniškai kilusius norus ir interesus.

Mūsuose aikštelės dažniausiai atspindi suaugusiųjų supratimą, ko reikia vaikui. Jose – suaugusiųjų vertybių (ir tai ne visada blogai) raiška: taisyklinga, tvarkinga, švaru, erdvė – judesių lavybai, sporto renginiams. Joje įrenginiai naudojami nelanksčiai, judesių lavybos žaidimai netampa sudėtingesni, vaidmeniniai žaidimai būna reti ir trumpi, konstrukciniai – primityvūs, kyla daug konfliktų, neskatinama bendra vaikų veikla, žaidimas su pačių įrengtomis kliūtimis ar statiniais. Vaikų veikla labai suprastėja rudens ir žiemos sezonais bei blogomis oro sąlygomis. Taigi, būtina vaikų veiklą aikštelėje planuoti-veikti su vaikais- stebėti-reflektuoti- vėl naujai planuoti, keisti.

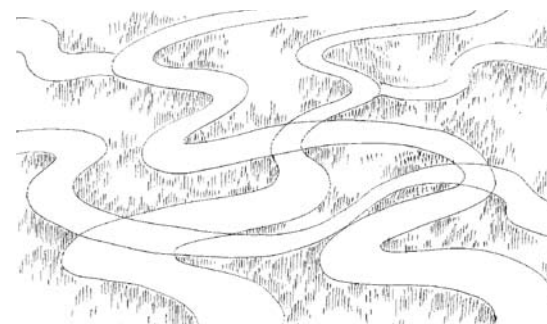
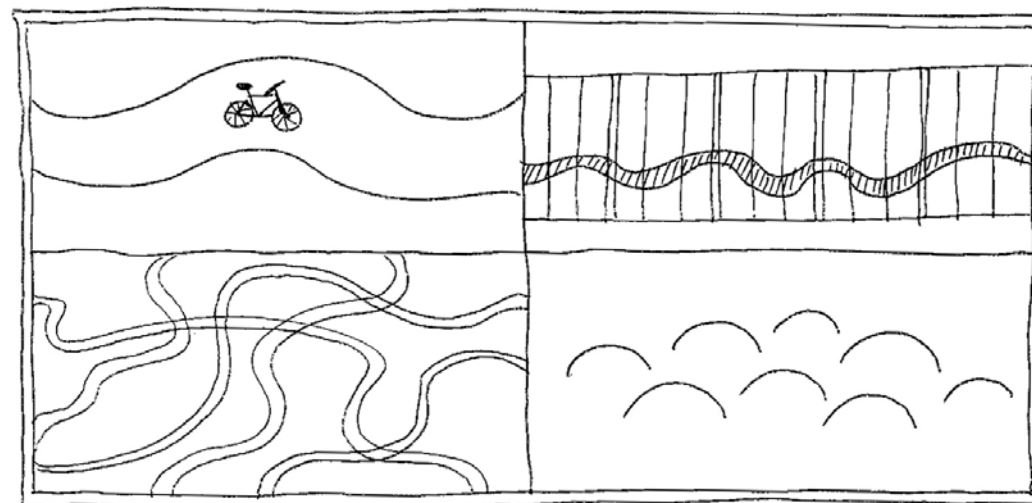

PRIEŠMOKYKLINĖS GRUPĖS LAUKO AIKŠTELĖS, SKATINANČIOS JUDĖTI, SCHEMA

Spalvota aikštelė važinėjimuisi dviračiais, triratukais, paspirtukais

Erdviniai takeliai laipiojimui

Lauko takelių labirintai

Spalvoti kalneliai

Priešmokyklinės grupės vaikams judėjimas – labai svarbus. Grupėje jie linkę žaisti ramesnius žaidimus, piešti, konstruoti, muzikuoti ir kt. Todėl lauke turėtų turėti sąlygas aktyviai pajudėti. Siūloma lauko aikštelės schema turi keletą skirtingų erdvių.

Spalvota aikštelė važinėti triratukais, dviratukais, paspirtukais.

Betonuotą ar trinkelėmis išklotą lauko aikštelę galima paversti linksma pasivažinėjimo vieta. Skirtingom spalvom nudažytos erdvės skatina vaikus įsivaizduoti kelius, aikšteles, sugalvoti judėjimo taisykles ir taip smagiai praleisti laiką.

Lauko takelių labirintai.

Turint didesnę teritoriją galima įrengti spalvotų takelių, susiliejančių į platesnę erdvę, labirintą bėgiojimui, judriems žaidimams, estafetėms. Tam pakanka sugalvoti, kaip takeliai išsidėstys, ir žemės paviršių tose vietose padengti spalvotu smėliu. Turint lėšų ar pasitelkus į talką tėvus, spalvotų takelių labirintą galima įrengti profesionaliau.

Vaikai mėgsta bėgioti, lenktyniauti, susitikti ir prasilenkti, todėl šie takeliai tikrai bus populiarūs.

Kita vertus, smėlio takeliai saugūs, ekologiški. Vasarą vaikai šiais gerai prižiūrimais takeliais gali bėgioti basi.

Erdviniai takeliai.

Priešmokyklinės grupės aikštelę galima įrengti labai šiuolaikiškai. Vaikams labai patinka laiptoti tam tikrame aukštyje, lavinti pusiausvyrą. Tinklo sienos ir kalneliai garantuoja saugumą. Vaikas turi už ko įsitverti, gali atsiremti į tinklą. Nuslysti neleidžia kalneliai. Kiek paslydęs vaikas atsiduria įduboje ir vėl gali judėti į vieną ar kitą pusę.

Priešmokyklinio amžiaus vaikai jau gana vikrūs. Atsiranda gebėjimas tikslingai judėti, vaikai ieško iššūkių, tam tikros rizikos, savęs išbandymo. Dėl to erdviniai takeliai jiems labai patinka.

Jūros spalvos kalneliai.

Pastaruoju metu galima įsigyti specialios dangos dirvos kauburėliams padengti. Taip sukuriama kalneliai vaikų žaidimams. Čia jie gali laiptoti, voliotis, ropoti ir panašiai.

Kalneliai yra gera vieta vaikų žaidimams su mašinėlėmis, lėlėmis ir kitais žaislais.

Taip derinami judėjimo ir vaidmeniniai žaidimai.

Gal ne kiekvienai ugdymo įstaigai pavyks iš karto įrengti priešmokyklinės grupės aikštelę, skatinančią judėti.

Tuomet galima pasirinkti vieną iš idėjų ir ją realizuoti. Atsiradus galimybėms, galima įgyvendinti kitą idėją. Taip pamažu būtų sukurta priešmokyklinio amžiaus vaikų judėjimą skatinanti aikštelė.

5 PRIEDAS

PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO TURINIO MODELIAVIMO PAVYZDYS

Priešmokyklinio ugdymo tikslas – užtikrinant vaiko asmenybės skeidimąsi ugdyti aktyvų, savimi ir savo gebėjimais pasitikintį, stiprią pažinimo motyvaciją turintį vaiką, sudaryti prielaidas tolesniam sėkmingam ugdymuisi mokykloje

Pažinimas

Programos uždaviniai	Kompetencijų ugdymo uždaviniai	Vaiko pasiekimų standartas	Vaikų veiklos turinys
Plėsti vaiko supratimą apie aplinkinį pasaulį, sudarant galimybes patirti pažinimo džiaugsmą, plėtoti intelektualinius gebėjimus, atrasti ir perimti įvairius pasaulio pažinimo būdus.	1. Palaikyti ir skatinti natūralų vaiko domėjimąsi aplinkiniu pasauliu.	Klausinėja apie žmones, suaugusiųjų gyvenimą, darbus ir kūrybą. Stebi, klausinėja apie namų, ugdymo įstaigos, gimtojo kaimo, miesto gyvenimą. Stebi, klausinėja geba tyrinėti augalus, gyvūnus, orus, vandens telkinius, vietoves, dangaus šviesulius.	
	2. Padėti vaikui susivokti, jog jis yra gamtos dalis, perprasti žmogaus ir gamtos ryšį, sužinoti apie Lietuvos tradicinį požiūrį į gamtą.	Intuityviai jaučia žmogaus ir gamtos bendrumą, grožisi gamtine aplinka, žino, jog gamtą reikia saugoti. Pats arba kieno nors padedamas rūpinasi augintiniais. Pasako kelis dalykus, kuo gyvūnai ir augalai naudingi žmogui, žino, ko saugotis gamtoje. Geba atskirti, kas natūralu, o kas sukurta žmogaus. Domisi technika, technine kūryba, darbo procesais. Noriai dalyvauja tautinėse ir kitose bendruomenės šventėse.	
	3. Padėti atrasti vis įvairius savęs, socialinės aplinkos ir gamtos pažinimo būdus.	Geba stebėti, klausytis, klausinėti, tyrinėti visais jūtimais. Geba savarankiškai eksperimentuoti, pastebėdamas išorinius medžiagų, daiktų ir augalų pokyčius, akivaizdų priežasties ir pasekmės ryšį. Geba spręsti problemas, kelia klausimus apie neaiškius arba nežinomus dalykus, ieškoti informacijos, išidėmėti faktus.	
	4. Skatinti ugdytis pastabumą – stebėti, tyrinėti, atrasti.	Geba tyrinėti ir pažinti spalvų ir garų derinius, formų ir dydžių įvairovę, visumą ir jos elementus, išsidėstymą erdvėje, laike. Vartydamas nuotraukų ir paveikslų knygas, geba atpažinti dažnai matytus aplinkos vaizdus, daiktus, reiškinius.	

Programos uždaviniai	Kompetencijų ugdymo uždaviniai	Vaiko pasiekimų standartas	Vaikų veiklos turinys
	5. Skatinti ugdyti mąstymą, spręsti problemas.	Stebi artimiausią aplinką, geba skaičiuoti, matuoti daiktus. Geba žaisti žaidimus, padedančius lyginti, sisteminti, klasifikuoti, apibendrinti elementarią informaciją apie aplinką.	
	6. Pažįstant aplinką plėsti ir turtinti žodyną, ugdytis kalbą.	Geba pavadinti, apibūdinti daiktus bei reiškinius, geba sukauptą patirtį perteikti kitam, suprasti kito perduodamą informaciją.	
	7. Patirtus įspūdžius ir išgyvenimus fiksuoti bei išreikšti vaizdu, judesiu, žodžiu, garsu.	Patirtus įspūdžius geba atkurti ir modeliuoti žaidime, išreikšti žodžiu, judesiu, meno priemonėmis.	

6 PRIEDAS

FILMUOTA MEDŽIAGA (DVD FORMATU): 5 SKIRTINGOS VAIKO UGDYMO(SI) SITUACIJOS IR SPECIALISTŲ KOMENTARAI

1 situacija. Pasisveikinimai Ryto rato metu.

Ryto ratas darželyje – vaikus suburianti veikla. Aktyvi ir įdomi Ryto rato veikla sudaro galimybes vaikų socialinės kompetencijos ugdymuisi. Vaikų ugdymosi situacija abejose Ryto rato situacijose pedagogės taiko ne tik verbalinę bendravimo formą, bet ir kūno kalbą. Nepamirštas ir emocinis vaiko nuteikimas, pradėdant dieną. Socialinis emocinis bendravimas pozityviai nu-teikia vaiką tolesnei veiklai.

2 situacija. Vaikų veiklos įvairovė.

Pasirinktai savaitės temai atskleisti pedagogė priešmokyklinėje grupėje inspiruoja įvairias veiklas. Skirtingose grupės erdvėse vaikai veiklas renkasi pagal individualius poreikius:

- kūrybiškai panaudodami įvairias pakuotes gamina lesyklėles;
- pjausto morkas, veria jas ant siūlo, kad vėliau išnešus į lauką būtų galima šiuos „vėrinus“ pakabinti;
- maišo dažų spalvas, atrasdami naujus atspalvius, juos išbando piešdami kolektyvinį piešinį.

3 situacija. Tyrinėjimai lauke žiemą.

Vaikų ugdymosi situacija lauke žiemą rodo vaiko pažinimo kompetencijos plėtotę, t.y. elementarų gyvosios ir negyvosios gamtos reiškinių perpratimą aktyviai ir prasmingai veikiant aplinkoje.

Veikdami žiemą aikštelėje ir artimiausioje įstaigos aplinkoje vaikai:

- tyrinėja aplinką (matuoja sniego gylį, ieško paukščių, gyvūnų pėdsakų, žmonių batų atspaudų sniege, juos lygina su atspaudų pavyzdžiais popieriuje ir kt.);
- supranta ryšius, egzistuojančius gyvojoje gamtoje (paukštelius žiemą reikia lesinti ir kt.);
- naują informaciją sieja su jau turima (sniego, akmenų dažymas, akmenų matavimas);
- generuoja naujas idėjas (pagauna „saulės zuikutį“, „varo“ jį į urvelį), klausinėja ir kt.;
- keičia savo pažinimo tikslus bei priemones (purto šakeles, per padidinimo stiklą apžiūrinėja ne tik sniegą ir kt.).

Taigi, vaiko pažinimo kompetencijos plėtotė – tai joėjimas pasaulio atradimo keliu, pačiam savarankiškai mokantis, atrandant aplinką ir save joje.

4 situacija. Veikla lauke vasarą.

Šioje situacijoje vaikams sudarytos sąlygos ugdytis pažinimo kompetenciją, einant ekologiniu gamtos takeliu. Vaikų supažindinimas su gamta turi didžiulę reikšmę vaiko harmoningam, pilnaverčiam asmenybės vystymuisi. Eidami ekologiniu gamtos takeliu vaikai:

- mokosi tausoti gamtą (renka šiukšles);
- tyrinėja aplinką (nustatinėja vėjo kryptį, piešia įvairiais augalais popieriaus lape, įvairių spalvų dažais ant akmenų);
- atranda naujus pažinimo būdus skirtingomis priemonėmis (vėjo malūneliais, iškelto į viršų pirštu, tampraus popieriaus juostelėmis, balionais ir kt.), skėčiais bando pagauti vėjo gūsius;
- plečia savo pažinimo kompetenciją klausinėdami;
- naują informaciją sieja su jau turima (apžiūrinėja per padidinamą stiklą gyvą žiogą ir lygina su žaisliniu dėžutėje).

5 situacija. Vaikų judrioji veikla.

Mažinti emocinę įtampą, atsipalaiduoti po ilgesnio buvimo nejudrioje padėtyje, nusiraminti gali padėti apsilankymai sporto salėje. Savaiminės judrios veiklos kokybė priklauso nuo pedagogo noro uždegti vaikų norą aktyviai judėti.

Savaiminės judriosios veiklos salėje metu:

- Vaikus džiugina pakankama erdvė judėti;
- Vyrauja teigiami pojūčiai bei emocijos;
- Judri veikla inspiruojama naudojant įvairias priemones;
- Vaikų judri veikla – ne tik mankštinimasis, bet ir pramoga;

Stebėta situacija galėtų inspiruoti pedagogus atsakyti į šį klausimą: kaip Jūs efektyviau, kūrybiškiau panaudotumėte matytas priemones ir kokiomis priemonėmis galima būtų papildyti salės sportinių inventorių, kad vaikai galėtų atlikti kuo įvairesnius fizinius pratimus, patirti varžybų emocinį žavesį, pajusti raumenų fizinį nuovargį, įgyti kūno kultūros žinių;

ISBN 978-9955-926-12-2

UDK 373.2(474.5)
Me273

Spausdino leidykla-spaustuvė
„Klaipėdos banga“
Šilutės pl. 83, Klaipėda
info@klaipedosbanga.lt
www.klaipedosbanga.lt